

**UCHWAŁA NR VI/66/2015
RADY POWIATU TARNOGÓRSKIEGO**

z dnia 28 kwietnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego na lata 2015-2018”

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2013r. poz. 595 z późn. zm.¹⁾) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2014r. poz. 1446)

**Rada Powiatu
uchwała:**

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego na lata 2015-2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały, zaopiniowany pozytywnie przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Tarnogórskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Powiatu

Adam Chmiel

¹⁾Przepisy wprowadzające zmiany opublikowano w: Dz. U. z 2013r. poz. 645, Dz. U. z 2014r. poz. 379, poz. 1072

Załącznik do Uchwały Nr VI/66/2015
Rady Powiatu Tarnogórskiego
z dnia 28 kwietnia 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU TARNOGÓRSKIEGO NA LATA 2015-2018

Tarnowskie Góry 2014

Spis treści

1. Wstęp	(s. 3)
2. Podstawa prawna opracowania Programu	(s. 4)
3. System ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	(s. 5)
3.1. Uwarunkowania prawne	(s. 5)
3.2. Zapisy dotyczące samorządu powiatowego	(s. 11)
3.3. Organizacja organów ochrony zabytków	(s. 11)
4. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi w Polsce w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	(s. 13)
4.1. Uwarunkowania na szczeblu krajowym	(s. 13)
4.2. Uwarunkowania na szczeblu wojewódzkim	(s. 17)
4.3. Uwarunkowania na szczeblu lokalnym: powiatowym i gminnym	(s. 22)
5. Charakterystyka zasobów i analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Powiatu Tarnogórskiego	(s. 32)
5.1. Krajobraz kulturowy Powiatu	(s. 32)
5.2. Zabytki nieruchome	(s. 41)
5.2.1. Zespoły pałacowo-parkowo-folwarczne, samodzielne obiekty dworskie i pałacowe	(s. 50)
5.2.2. Architektura sakralna	(s. 68)
5.2.3. Budynki użyteczności publicznej	(s. 80)
5.2.4. Układy urbanistyczne i zabudowa mieszkalna	(s. 84)
5.2.5. Zabytki techniki i przemysłu	(s. 89)
5.2.6. Fortyfikacje polskie i niemieckie związane z II wojną światową	(s. 92)
5.3. Tereny zabytkowe objęte prawnymi formami ochrony	(s. 96)
5.3.1. Pomnik Historii Prezydenta RP	(s. 96)
5.3.2. Park Kulturowy	(s. 99)
5.4. Zabytki ruchome, elementy wyposażenia	(s. 100)
5.5. Zabytki archeologiczne	(s. 106)
5.6. Zabytki w Gminnych Ewidencjach Zabytków (GEZ)	(s. 107)
5.7. Dziedzictwo niematerialne	(s. 109)
6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Powiatu Tarnogórskiego	(s. 113)
7. Założenia programowe dokumentu	(s. 116)
7.1. Priorytety i główne kierunki działań Programu Opieki nad Zabytkami	(s. 116)
7.2. Propozycje zadań Programu w perspektywie długo- i krótkoterminowej	(s. 117)
8. Narzędzia służące realizacji Programu	(s. 127)
9. Źródła finansowania Programu	(s. 129)
10. Realizacja i finansowanie przez Powiat zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	(s. 136)
10.1. Ochrona zabytków	(s. 136)
10.2. Opieka nad zabytkami	(s. 141)
10.3. Promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego	(s. 152)

1. Wstęp

Powiat Tarnogórski jest przykładem regionu, w którym modelowo wykorzystane są wszystkie możliwości prawnej ochrony zabytków: odnajdujemy na jego terenie Pomnik Historii Prezydenta RP (być może w przyszłości obiekt na liście UNESCO), Park Kulturowy, chronione obszary przyrodnicze (Natura 2000, pomniki przyrody), obiekty wpisane do rejestru zabytków ponad stu decyzjami, chronione układy urbanistyczne, strefy ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także obiekty ujęte w Gminnych Ewidencjach Zabytków, prowadzonych przez wszystkie gminy.

Ten bogaty katalog form ochrony zabytków stanowi fundament polityki zachowania i pielęgnacji materialnego dziedzictwa kulturowego Powiatu, na które składają się m.in. liczne i przede wszystkich okazałe założenia parkowo-pałacowe czy zabytki techniki i przemysłu z Zabytkową Kopalnią Srebra na czele, dawniej stanowiących o sile regionu. Całość systemu na poziomie lokalnym instytucjonalnie spina stanowisko Powiatowego Konserwatora Zabytków.

Przy takim bogactwie i różnorodności zabytków oraz form ich ochrony, ważne jest opracowanie i wdrożenie systemowego planu ochrony, opieki i zarządzania zabytkami. Działania te w dłuższej perspektywie poprawią ich stan techniczny, wskażą nowe funkcje dla tych bardziej zapomnianych obiektów, co przyczyni się jednocześnie do wzmocnienia roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki i promocji regionu.

Takie jest właśnie główne zadanie niniejszego **Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego na lata 2015-2018**.

Program wyznacza najważniejsze kierunki działań na kolejne cztery lata, z uwzględnieniem źródeł finansowania prac konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Dokument wejdzie w życie równolegle z nową perspektywą finansowania projektów ze środków europejskich, konieczny więc będzie stały monitoring wszystkich potencjalnych funduszy skierowanych na rozwój kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Obowiązek opracowania *Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego* wynika z *Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym* (Dz.U. z 2013 r. poz. 595, z późn. zm.), która w katalogu zadań publicznych o charakterze ponadgminnym wśród obszarów działalności samorządu powiatowego wymienia również zadania z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 4), oraz bezpośrednio z zapisów art. 87 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r. poz. 1446, ostatnio nowelizowana w 2010 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474 oraz Nr 130, poz. 871) mówiące, że Zarząd Powiatu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej: WKZ) w formie uchwały przyjmuje Rada Powiatu. Następnie Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Zarząd Powiatu sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Powiatu.

Szczegółowe cele opracowania (art. 87, ust. 2. cytowanej *Ustawy*):

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. System ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Uwarunkowania prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz.U. z 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament m.in. systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: „Rzeczpospolita Polska [...] strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), [...] stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6. ust. 1), oraz że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

(Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 tj.)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych zabytku;

- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):
- zabytki nieruchome – krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków (prowadzonego przez WKZ). Do rejestru wpisuje się zabytek na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy);
- uznanie za pomnik historii (przez Prezydenta RP, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego);
- utworzenie parku kulturowego (przez Radę Gminy na podstawie uchwały);
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Pozostałe akty prawne zawierające zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym

(Dz.U. z 2013 r. poz. 595, z późn. zm.)

Ustawa w katalogu zadań publicznych o charakterze ponadgminnym wśród obszarów działalności samorządu wymienia również zadania z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 4). Ponadto część pozostałych zadań

własnych Powiatu, m.in. z zakresu gospodarki nieruchomościami, administracji architektoniczno-budowlanej, geodezji, kartografii i katastru, ochrony środowiska i przyrody, a także turystyki, promocji powiatu czy edukacji publicznej wpisuje się w szeroko pojmowaną ochronę dziedzictwa kulturowego na poziomie ponadlokalnym.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz.U. z 2012 r. poz. 647, z późn. zm.)

Ustawa, obok ogólnych zapisów mówiących o uwzględnianiu w planowaniu przestrzennym wymagań „ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1), precyzuje zakres rzeczowy oraz tryb sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (art. 10 i n.), miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 15 i nn.), planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 39), koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju (art. 47), a także ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego (art. 50 i nn.).

W odniesieniu do zadań własnych powiatu *ustawa* nakłada obowiązek prowadzenia, w granicach swojej właściwości rzeczowej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego, odnoszących się do obszaru powiatu i zagadnień jego rozwoju (art. 3). Ponadto przy Starostach powiatów mogą być powoływane powiatowe komisje urbanistyczno-architektoniczne jako organy doradcze tychże Starostów oraz, na podstawie stosownych porozumień, organy doradcze wójtów, burmistrzów gmin albo prezydentów miast wchodzących w skład tych powiatów, które nie powołały gminnych komisji lub nie powierzyły funkcji pełnienia organu doradczego komisji powołanej w innej gminie (art. 8 ust. 5).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane
(Dz.U. z 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.)

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny, podkreślając, iż obiekt budowlany należy projektować i budować, zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską” (art. 5). Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej.

W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (ale w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. *Ustawa* nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ

na prowadzenie robót budowlanych przed wydaniem pozwolenia na budowę, natomiast w przypadku obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę wydają się w uzgodnieniu z WKZ (art. 39).

Starosta ponadto jest organem administracji architektoniczno-budowlanej (art. 80), powołującym powiatowego inspektora nadzoru budowlanego, którego zadania i kompetencje nadzoru budowlanego określa art. 83 i nn.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz.U. z 2014 r. poz. 518, z późn. zm.)

Jednym z wymienionych celów publicznych jest „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” (art. 6). Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia WKZ (art. 13). Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków (art. 96).

Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych (art. 29). Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu (art. 45).

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50 % ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty (art. 68) oraz o obniżce o 50 % opłat z tytułu użytkowania wieczystego oraz trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona (art. 73 i 84). Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży „nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.”

Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz.U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.)

Ustawa definiuje pojęcia związane z krajobrazem kulturowym (art. 5):

- tereny zieleni – tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, [...] pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym;

- walory krajobrazowe – wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka.

Ustawodawca posłużył się również pojęciami „wartości historycznych” i „kulturowych”, które są ważnymi czynnikami przy tworzeniu parków narodowych i krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, rezerwatów przyrody, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach. Ponadto *ustawa* precyzuje, że zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ (art. 83) – dotyczy to również drzew owocowych.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

(Dz.U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.)

Ustawa w obecnym brzmieniu zahacza jedynie o problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego. Na wstępie uznano, że „polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności [...] gospodarki przestrzennej, [...] turystyki i wykorzystywania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju (art. 8). Określono, że ochrona powierzchni ziemi polega również na „zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych (art. 101).

Niezwykle istotny jest również zapis mówiący o tym, że „finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje działania [...] związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 400a. ust. 26).

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych

(Dz.U. z 2013 r. poz. 1205 z późn. zm.)

W treści zapisów *Ustawy*, za grunty rolne nie uważa się gruntów znajdujących się pod parkami i ogrodami wpisanymi do rejestru zabytków (art. 2), natomiast w stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, WKZ może określić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji takich gruntów (art. 34).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz.U. z 2014 r. poz. 849 tj.)

W *ustawie* zwalnia się:

- od podatku od nieruchomości „grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7);
- od podatku od środków transportowych pojazdy zabytkowe, w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym (art. 12).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz.U. z 2012 r. poz. 406, z późn. zm.)

Ustawa stanowi fundament prowadzenia działalności kulturalnej w Polsce oraz funkcjonowania instytucji kultury (w tym samorządowych); państwo, również organy jednostek samorządu terytorialnego w zakresie swoich właściwości, sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegającą na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami, przy czym Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań związanych z polityką kulturalną państwa, prowadzonych przez instytucje kultury i inne podmioty nienależące do sektora finansów publicznych (art. 1).

W *Ustawie* zapisano, że „prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym” (art. 9), ponadto mogą one przyznawać stypendia (o charakterze finansowym) osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury oraz opieką nad zabytkami (art. 7b).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 27.07.2011 r. ws. prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz.U. z 2011 r. nr 165, poz. 987);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26.05.2011 r. ws. prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 6.06.2005 r. ws. udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2014 r. poz. 399 tj.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 r. nr 30 poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 r. nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89 poz. 510).

3.2. Zapisy dotyczące samorządu powiatowego

Ochrona zabytków znajdujących się na terenie powiatu należy do jednych z obowiązków i kompetencji samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami powiatów), precyzuje wymieniony już art. 4. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Realizacji tych zadań, obok sporządzenia powiatowego programu opieki nad zabytkami (art. 87), ma służyć m.in.:

- umieszczanie przez Starostę (w uzgodnieniu z WKZ) na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie (art. 12);
- w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, Starosta, na wniosek WKZ, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Natomiast, jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek może być na wniosek WKZ wywłaszczony przez Starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (art. 50).
- udzielanie przez organ stanowiący powiatu (Radę Powiatu) dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81).
- powierzenie przez Wojewodę, na wniosek WKZ, w drodze porozumienia, prowadzenia niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych powiatom, a także związkom powiatów, położonym na terenie województwa (art. 96).
- ustanowienie przez Starostę społecznego opiekuna zabytków, który współdziała z WKZ i Starostą w sprawach ochrony zabytków i opieki nad tymi zabytkami, podejmuje działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie, upowszechnia wiedzę o zabytkach (art. 102 i 103).

3.3. Organizacja organów ochrony zabytków

Organami ochrony zabytków są (art. 89): minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków oraz wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje WKZ, który kieruje wojewódzkim urzędem ochrony zabytków.

Wojewódzkiego konserwatora zabytków powołuje i odwołuje wojewoda, za zgodą Generalnego Konserwatora Zabytków (art. 91). Do zadań wykonywanych przez WKZ należy w szczególności:

- 1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 3) prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- 4) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 7) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- 8) upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- 9) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Teren powiatu tarnogórskiego jest objęty zasięgiem działania siedziby WUOZ w Katowicach, ponadto na jego terenie funkcjonuje Powiatowy Konserwator Zabytków (w strukturach Starostwa Tarnogórskiego), któremu zostało powierzone prowadzenie niektórych zadań z zakresu sprawowanej ochrony zabytków na podstawie porozumienia z dnia 3 marca 2009 r. Wojewody Śląskiego z Powiatem Tarnogórskim (wraz z Aneks nr 1 z dnia 23 lutego 2012 r.)

Obecnie w poszczególnych gminach sprawami związanymi z ochroną zabytków, jak również z promocją regionalnego dziedzictwa kulturowego zajmują się różne komórki (np. odpowiedzialnym za infrastrukturę, budownictwo, architekturę, urbanistykę, rozwój gospodarczy, ochronę środowiska, kulturę, sport czy promocję, zamówienia publiczne).

4. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi w Polsce w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego jest kolejnym dokumentem strategicznym budującym wielosektorową politykę regionalną. By nie dopuścić do kolizji prawnych oraz zoptymalizować efekty realizacji niniejszego dokumentu, *Program* uwzględnia wcześniejsze ustalenia dokumentów strategicznych wszystkich szczebli – krajowych, wojewódzkich oraz powiatowych i gminnych. Pozwala to na sprawną i pełną realizację *Programu* oraz na unikanie sytuacji konfliktowych w sferze planowania strategicznego.

Z punktu widzenia samorządu powiatowego najistotniejsze (najbardziej skorelowane) są regulacje prawne dotyczące ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego zawarte w aktach prawnych na poziomie lokalnym, a więc zarówno gminnym i powiatowym: dokumentach o charakterze strategicznym oraz opracowaniach wyznaczających kierunki polityki przestrzennej poszczególnych gmin: studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, programach, planach i dokumentach dotyczących innych dziedzin działalności samorządowej, np. ochrony przyrody.

4.1. Uwarunkowania na szczeblu krajowym

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo (uchwała Rady Ministrów z dn. 25.09.2012 r.)

Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - *Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

W *Strategii* pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną m.in. dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego). Drugim ważnym, podkreślonym przez *Strategię* obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej – w tym infrastruktury kulturalnej – oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie NSRK na lata 2004-2020 (dokumenty przyjęte przez Radę Ministrów)

Tworzy ramy dla mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturowej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem *Strategii* jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce. Do priorytetów zaliczamy:

- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów,
- edukację i administrację na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu *Strategii* w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”*, w którym wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwania instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowania,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

(uchwała nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. 2012, poz. 252).

Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. *KPZK 2030* kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse

rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego.

W dokumencie został wyznaczony następujący cel strategiczny:

„Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Ponadto wyznaczono cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014-2017

(uchwała Rady Ministrów z dn. 24.06.2014 r.).

Krajowy Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa jako instrument wykonawczy dla *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*; jest kluczowym instrumentem planowania strategicznego w dziedzinie ochrony zabytków, który pozwoli na ujednolicenie polityki konserwatorskiej w wymiarze ogólnokrajowym i ułatwi skoordynowanie działań wielu podmiotów skoncentrowanych na zagadnieniach ochrony zabytków: organów konserwatorskich, instytucji kultury oraz osób prywatnych zaangażowanych w społeczną opiekę nad zabytkami. Adresatami *Krajowego Programu* są organy administracji rządowej, przede wszystkim MKiDN, wojewodowie i wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz podległe im wyspecjalizowane instytucje kultury. Odbiorcami *Krajowego Programu* są natomiast wszystkie podmioty publiczne i prywatne, zainteresowane zamierzeniami rządu w dziedzinie polityki konserwatorskiej.

Cele i kierunki określone w *Krajowym Programie* będą realizowane poprzez tworzenie odpowiedniego otoczenia prawnego oraz podejmowanie długofalowych działań. Na szczeblu lokalnym i regionalnym analogiczną rolę pełnią gminne, powiatowe i wojewódzkie programy opieki nad zabytkami.

Podstawowe zadania *Krajowego Programu* to:

- określenie głównych problemów ochrony zabytków w Polsce i ocena, jakie są możliwości ich rozwiązania;
- określenie celów polityki rządu z zakresie ochrony zabytków, sposobów jej realizowania oraz podstaw finansowania;
- wskazanie koniecznych zmian w warstwie regulacyjnej, których wprowadzenie umożliwi osiągnięcie zakładanych celów.

W *Krajowym Programie* dokonano oceny chronionego zasobu, określono strategiczne cele, kierunki działań i zadania poszczególnych adresatów, wielkość i sposób ich finansowania poszczególnych zadań, a także harmonogram ich realizacji. W oparciu o diagnozę przeprowadzono analizę SWOT i w ścisłym powiązaniu z jej wynikami oraz w powiązaniu ze *Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego* sformułowano cel główny: **Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.**

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w *Krajowym Programie* i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem, są zagadnienia horyzontalne: tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- a. podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań);
- b. porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych;
- c. zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.);
- d. wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- e. zwiększenie zaangażowania samorządów (gmin) w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych, jako skutecznej formy ochrony zabytków.

4.2. Uwarunkowania na szczeblu wojewódzkim

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” – aktualizacja na lata 2000-2020 (uchwała nr III/47/1/2010 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 17.02.2010 r.)

W dokumencie przedstawiono Wizję województwa śląskiego w roku 2020: „Województwo śląskie będzie regionem zapewniającym dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy”.

Problemy związane z dziedzictwem kulturowym, zabytkami i kulturą znalazły odzwierciedlenie w poniższych kierunkach działań:

Priorytet B: Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie:

- Cel strategiczny B.2 – Wysoka jakość środowiska naturalnego: Rewitalizacja terenów zdegradowanych (B.2.5);
- Cel strategiczny B.3 – Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni: Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (B.3.1); Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu (B.3.6).

Priorytet C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej

- Cel strategiczny C.3 – Silny ośrodek nauki i kultury: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (C.3.2); Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu (C.3.3).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

(uchwała Nr II/21/2/2004 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 21 czerwca 2004 r. z późn. zm.)

Celem *Planu* jest wypracowanie dokumentu strategicznego dla kształtowania przestrzeni województwa, określającego koncepcję podstawowych elementów przyszłej struktury przestrzennej województwa i powiązań funkcjonalnych między tymi elementami. *Plan* formułuje zasady realizujące politykę przestrzenną województwa i organizujące jego strukturę przestrzenną.

W *Planie* został określony Cel Generalny: „Kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej woj. śląskiego sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa” oraz wyznaczono 6 celów strategicznych:

- I. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa.
- II. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej.
- III. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych.
- IV. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury.
- V. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią.
- VI. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego.

Do głównych kierunków działań związanych z ochroną dziedzictwa należy:

- Wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego (podnoszenie rangi obiektów dziedzictwa kulturowego (uznanie za pomnik historii, wpis na listę UNESCO); tworzenie markowych produktów turystycznych, w tym np. dotyczących: turystyki miejskiej kulturowej (turystyki przemysłowej, udostępniania zabytkowej architektury przemysłowej, starych maszyn, wycofanych z eksploatacji pojazdów, nieczynnych kopalń i hut itp.); tworzenie tematycznych szlaków turystycznych (turystyka przemysłowa, miejska, pielgrzymkowa, kulturowa związana z architekturą drewnianą i militarną, uwzględnienie promocji ruchu pieszego, rowerowego, turystyki konnej oraz reaktywacji Górnos Śląskiej Kolei Wąskotorowej);
- Rozwijanie potencjału wewnętrznego obszarów zagrożonych marginalizacją (wykorzystanie dla gospodarczego rozwoju lokalnego walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego – obejmujące m.in. zagadnienia zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego, w tym np. w otoczeniu miejskich aglomeracji);
- Promowanie zwartych miast efektywnie wykorzystujących teren (rewitalizacja terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w miastach – obejmująca m.in. zagadnienia wzmacniania systemu ekologicznego miast oraz adaptacji zabytków przemysłu i techniki oraz związanych z nimi osiedli patronackich i budownictwa rezydencjonalnego, przede wszystkim w miejskich aglomeracjach);
- Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych (kształtowanie obszarów śródmiejskich o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych – obejmujące m.in. eksponowanie ich walorów historyczno-zabytkowych i tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, podkreślających tożsamość kulturową miast);
- Rewitalizacja miejskich dzielnic (rewaloryzacja dzielnic śródmiejskich – obejmująca m.in. zabytkowe układy urbanistyczne historycznych miast, w tym np. centrów i osiedli jako dóbr kultury współczesnej; rewaloryzacja (humanizacja) współczesnych osiedli mieszkaniowych; rewaloryzacja osiedli patronackich; rewaloryzacja terenów zdegradowanej zabudowy).

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Śląskiego na lata 2014-2017 (uchwała nr IV/48/7/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 10.03.2014 r.)

Przy opracowaniu aktualnego *Programu* (trzeciego już) wykorzystano wyniki monitoringu prowadzonego przez Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego w Katowicach. Na ich podstawie wprowadzono zmiany w ocenie stanu zachowania zasobów zabytkowych województwa i stanu opieki nad zabytkami, w ustaleniach dotyczących sposobu realizacji celów strategicznych oraz wprowadzono korektę wskaźników realizacji celów.

W dokumencie sformułowano misję *Programu*: >>Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości regionu kluczowym czynnikiem budowy kapitału społecznego województwa, rozwoju gospodarczego województwa oraz jego promocji w kraju i na świecie<<.

W celu realizacji misji wyróżniono dwa Cele Strategiczne *Programu*, oraz Cele Operacyjne:

I – Kształtowanie kulturowego obrazu województwa

- I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa
- I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa
- I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu

- II.1 – Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami
- II.2 – Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

W tekście *Programu* wymienionych jest kilka szczególnie cennych przykładów zabytkowych obiektów i terenów Powiatu Tarnogórskiego:

- Zabytkowa Kopalnia Rud Srebrnośnych i Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach - Pomnik Historii,
- „Hałda Popłuczkowa” w Tarnowskich Górach - Park kulturowy,
- założenia rezydencjonalne wraz z komponowanym krajobrazem: Brynek, Nakło, Świerklaniec,
- zamki, warownie: Tarnowice Stare,
- zespoły urbanistyczne: Miasteczko Śląskie, Tarnowskie Góry,
- zabytki techniki: Zakład Produkcji Wody „Zawada” w Karchowicach, Muzeum Chleba w Radzionkowie.

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006-2020

(uchwała nr II/51/1/2006 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 28.08.2006).

W dokumencie określono Wizję – Kulturalny wizerunek województwa śląskiego: Województwo śląskie będzie:

- 1) regionem zróżnicowanym kulturowo, harmonijnie łączącym elementy odmiennych tradycji i tożsamości kulturowych;
- 2) regionem, w którym kultura odzwierciedla i kształtuje podstawowe cnoty obywatelskie takie jak otwartość, uczciwość, odpowiedzialność, pracowitość, umiejętność społecznej współpracy, wpływając pozytywnie na jakość kapitału społecznego;
- 3) regionem, w którym kultura jest istotnym elementem rozwoju gospodarczego, zwiększającym konkurencyjność ekonomiczną województwa, dającym szansę na rozwój społeczno-ekonomiczny, a w efekcie poprawiającym jakość życia jego mieszkańców;
- 4) regionem, w którym w sposób innowacyjny wykorzystuje się potencjał twórczy środowiska artystycznego do jakościowej poprawy przestrzeni publicznej, w tym instytucji użyteczności publicznej.

Ustalono w obrębie pól strategicznych cztery podstawowe cele i odpowiadające im działania ukierunkowane na osiągnięcie założonej wizji. Dla ochrony zabytków największe znaczenie ma pole strategiczne „Dziedzictwo kulturowe” oraz Cel Strategiczny III: Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych. W celu realizacji tego celu wyznaczono kierunki działania:

- 3.1. rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat;
- 3.2. inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego;
- 3.3. popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik);
- 3.4. rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
- 3.5. rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji;
- 3.6. wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej);
- 3.7. tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

(projekt po etapie konsultacji społecznych Prognozy Oddziaływania na Środowisko)

RPO WSL 2007-2013 (uchwała ZWŚI z dn. 29.08.2007) stanowił najistotniejszy instrument polityki regionalnej województwa w okresie 2007-2013, spajający większość zadań realizowanych przez j.s.t. oraz inne jednostki publiczne i prywatne w ramach funduszy UE. W zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego realizowany był Priorytet IV Kultura, którego głównym celem był „wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego”, a celem szczegółowym „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego”.

Obecnie finiszują prace nad ***RPO WSL na lata 2014-2020***, który nakreśli nowe cele i priorytety nawiązujące do nowej perspektywy finansowania ze środków unijnych. Do końca 2014 ma zostać zaakceptowany przez Komisję Europejską. Wg projektu obszar dziedzictwa kulturowego będzie wspierany przez następujące działania:

Oś priorytetowa V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów:

Działanie 5.3 – Dziedzictwo kulturowe:

1. prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane przy zabytkach i w ich otoczeniu wraz z promocją obiektu,
2. zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
3. budowa, przebudowa, remont, zakup wyposażenia obiektów instytucji kultury.

Oś priorytetowa X. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna:

Działanie 10.3 – Rewitalizacja obszarów zdegradowanych (LPR)

Działanie 10.4 – Poprawa stanu środowiska miejskiego

1. przebudowa i remont obiektów przemysłowych, powojennych, powojennych, popegeerowskich wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia,

2. zagospodarowywanie przestrzeni miejskich, w tym przebudowa i remont obiektów wraz z zagospodarowaniem otoczenia,
3. remont zdegradowanych budynków wraz z zagospodarowaniem otoczenia.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

(projekt po etapie konsultacji społecznych)

W latach 2007-2013 w ramach procedur wdrażania RPO WSL, obok ścieżki konkursowej, przygotowano dwie ścieżki wyboru projektów m.in. poprzez Programy Rozwoju Subregionów, które dały władzom samorządowym możliwość kreowania polityki rozwoju na szczeblu subregionalnym. Podstawowym elementem *Programu Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego* była konsultowana ze społecznościami lokalnymi i zaakceptowana lista projektów, które zostały uznane za szczególnie istotne dla rozwoju subregionu centralnego.

W RPO WSL zakłada się, iż istotnym elementem realizacji ZIT będzie zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego w formie Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego (Związku Subregionu Centralnego). Opracowana *Strategia ZIT* ma uwzględniać wspólne strategiczne wybory uzgodnione przez jednostki wchodzące w skład partnerstwa.

Projekt *Strategii ZIT* zogniskowany jest na realizacji dwóch celów strategicznych, dla których określono priorytety strategiczne grupujące działania:

CS1. Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej SC

P1.1. Gospodarka i miejsca pracy

- D1.1.1. Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych
- D1.1.2. Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy
- D1.1.3. Wzmacnianie zdolności adaptacyjnej pracowników i przedsiębiorców

P1.2. Aktywność społeczna i zapobieganie wykluczeniom

- D1.2.1. Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja
- D1.2.2. Zapewnienie dostępu do dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

CS2. Zdrowe środowisko życia w SC dzięki zmniejszonej antropopresji

P2.1. Ochrona powietrza i efektywność energetyczna

- D2.1.1. Równoważenie mobilności
- D2.1.2. Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkaniowych

P2.2. Ochrona zasobów przyrody

- D2.2.1. Bezpieczne gospodarowanie odpadami
- D2.2.2. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej

4.3. Uwarunkowania na szczeblu lokalnym: powiatowym i gminnym

Strategia Rozwoju Powiatu Tarnogórskiego do 2022

(uchwała Nr 323/1635/2010 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 14.09.2010 r.)

Strategia Rozwoju Powiatu jest dokumentem zawierającym zbiór celów i kierunków przekształceń cech jego zasobów, dokonywanych przy zachowaniu nadrzędności interesów społeczności powiatowej. W dokumencie określono Wizję misję Powiatu, na podstawie których wyznaczono cztery priorytety rozwoju:

1. Gospodarka – Zróżnicować strukturę i wzmocnić konkurencyjność;
2. Usługi społeczne – Racjonalnie zaspokajać rosnące potrzeby
3. Komunikacja – Poprawić funkcjonalność
4. Turystyka i rekreacja – Zdobyć znaczącą pozycję ponadregionalną

Zagadnienia związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego zostały uwzględnione w następujących celach (C), kierunkach (K) oraz przykładach przedsięwzięć (P):

C 7. Integrowanie aktywności kulturalnych

K7.1 Koordynowanie wymiany informacji o działalności placówek kultury, imprezach

P7.1.1 Baza danych o obiektach, wydarzeniach, instytucjach kultury

K7.2 Wspieranie inicjatyw artystów i animatorów kultury

P7.2.1 Imprezy kulturalne

P7.2.2 Centrum Kultury Śląskiej

P7.2.3 Inicjatywy wspierające działalność galerii

P7.2.4 Nagrody, stypendia dla twórców

C 11. Stworzenie nowoczesnej oferty turystycznej

K11.1 Skoordynowanie dostępności turystycznej

P11.1.1 Tarnogórskie Centrum Turystyczne: „Wszystkie barwy Śląska”

P11.1.2 Baza danych o obiektach, wydarzeniach, instytucjach turystycznych

P11.1.3 Portal turystyczno-rekreacyjny stworzony przy współpracy z instytucjami kultury, zarządcami obiektów turystycznych, rekreacyjnych, sportowych itp.

K11.2 Poprawa atrakcyjności turystycznej

P11.2.1 Współuczestnictwo w procesach rewitalizacji (remontach, odnowie) obiektów dziedzictwa kulturowego

P11.2.2 Likwidowanie barier architektonicznych w obiektach turystycznych

P11.1.4 Centrum Dialogu Wielokulturowego

K11.3 Stworzenie turystycznych produktów ziemi tarnogórskiej

P11.3.1 Wycieczki po atrakcjach turystycznych powiatu

P11.3.2 Spływ kajakowy Małą Panwią

P11.3.3 Imprezy kulturalne dla turystów

P11.3.4 Tarnogórski szlak turystyczny

CH2. Współpraca wielopodmiotowa

KH2.3 Kreowanie międzypowiatowych produktów turystycznych

PH2.3.1 Górnośląska Kolej Wąskotorowa

PH2.3.2 Szlak zabytków techniki

KH2.4 Rozwijanie partnerstwa publiczno-prywatnego

PH2.4.1 Zagospodarowanie zamku w Nakle

CH3. Poprawa warunków ekologicznych

KH3.2. Poprawa jakości środowiska naturalnego

PH3.2.2 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Strategia Rozwoju Kultury w Powiecie Tarnogórskim na lata 2010-2020

(uchwała Nr XIV/152/2011 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 25.10.2011 r.)

Dokument powstał w ramach projektu „Festiwal Kultury Powiatu Tarnogórskiego” współfinansowanego przez UE w ramach RPO WŚL na lata 2007-2013. Jest dokumentem, który w kompleksowy sposób poddaje analizie stan szeroko rozumianej kultury, określając jej sytuację, szanse i zagrożenia, a także wskazując perspektywy rozwoju w przyszłości, zarówno dla poszczególnych gmin, jak i całego powiatu.

W *Strategii* określono cele strategiczne oraz priorytety planu strategicznego:

Cel strategiczny I: Formowanie postaw prokulturalnych

Priorytet I.1: Przygotowanie społeczności do uczestnictwa w kulturze

Priorytet I.2: Podniesienie poziomu kadr zarządzających kulturą

Cel strategiczny II: Zwiększanie udziału kultury w życiu społecznym

Priorytet II.1: Zwiększenie grupy osób korzystających z kultury

Priorytet II.2: Powstawanie nowych instytucji kultury i rewaloryzacja istniejących

Priorytet II.3: Tworzenie atrakcyjnych dla odbiorcy wydarzeń kulturalnych

Priorytet II.4: Wymiana kulturalna z partnerskimi powiatami i gminami

Priorytet II.5: Polepszenie systemu informacji o kulturze i promocji wydarzeń kulturalnych

Priorytet II.6: Wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego

Cel strategiczny III: Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu

Priorytet III.1: **Rozpoznanie i inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego**

Priorytet III.2: **Rewitalizacja i rewaloryzacja zabytków**

Cel strategiczny IV: Kształtowanie i mecenat środowisk twórczych

Priorytet IV.1: Wspieranie środowisk twórczych

Priorytet IV.2: Rozwój szkół artystycznych

Priorytet IV.3: Kształtowanie estetyki otoczenia

Dla zagadnienia ochrony zabytków w powiecie najważniejsze zapisy zawarte są w Celu Strategicznym III. Dokument podaje sposoby realizacji – kierunki i przykłady działań:

Priorytet III.1: **Rozpoznanie i inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego**

- 1) Wspieranie stworzonego urzędu powiatowego konserwatora zabytków sprawującego pieczę nad dziedzictwem.
- 2) Wspieranie działań badawczych Muzeum Miejskiego, Instytutu Tarnogórskiego i Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Tarnogórskiej.
- 3) Dbanie o podziemia tarnogórskie stanowiące obszar Natura 2000.
- 4) Wspieranie wszelkich publikacji dotyczących badań i inwentaryzacji zabytków, tj. kwartalnik Montes Tarnovicensis, Zeszyty Tarnogórskie itp.
- 5) Wspieranie bibliotek w powiecie w procesie archiwizacji ww. wydawnictw.

Priorytet III.2: **Rewitalizacja i rewaloryzacja zabytków**

- 1) Opracowanie kompleksowego planu rewitalizacji zespołów parkowo-pałacowych położonych w powiecie.
- 2) Podjęcie starań o dofinansowanie zarówno krajowe, jak i unijne.
- 3) Wspieranie wszelkich inicjatyw gminnych dotyczących ochrony zabytków.
- 4) Szukanie inwestorów prywatnych zainteresowanych przejęciem mecenatu nad obiektami zabytkowymi popadającymi w ruinę.

W drodze budowania *Strategii* wyłoniono **produkty kulturalne**, najważniejsze dla mieszkańców i mogące stanowić także na zewnątrz wizytówkę danej gminy:

Tarnowskie Góry: Kompleks turystyczny: Kopalnia Zabytkowa, Sztolnia Czarnego Pstrąga, skansen, Gwarki;

Radzionków: Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek, Centrum Kultury Karolinka – Wiosna teatralna;

Tworóg: Ścieżki turystyczno- kulturowe, Przeznaczenie budynku dawnego szpitala ariańskiego na cele kultury;

Krupski Młyn: Pory roku, Marcinowe prezentacje;

Zbrostawice: Jadwiga Fest w Ziemięcicach, Dożynki gminne;

Kalety: Cykl wydarzeń towarzyszących Dniom Kalet;

Miasteczko Śląskie: Festiwal im. ks. Th. Christopha, Pawilon paleontologiczny w Żyglinie;

Ożarówice: Świętojańskie Rozmaitości;

Świerklaniec: Świerklanieckie Spotkania Chóralne.

Wyklarowały się również 3 propozycje produktów kulturalnych dla całego powiatu tarnogórskiego:

1. „Powiat ścieżek” – sieć ścieżek turystyczno-kulturowych, szlaków pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych.
2. Sieć odrestaurowanych zabytków (zamki, pałace), otoczonych rewitalizowanymi parkami, goszczących wysokiej klasy wydarzenia artystyczne.
3. Centrum Kultury Śląskiej – ośrodek kultury regionalnej, miejsce spotkań, ekspozycji historycznych i artystycznych.

Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Tarnogórskiego na lata 2011-2020

(uchwała Nr X/100/2011 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 31.05.2011 r.)

W ramach przygotowań dokumentu *Strategii* opracowano „Waloryzację produktów turystycznych powiatu tarnogórskiego”, dokonano inwentaryzacji zasobów turystycznych i rozpoznano istnienie 7 kategorii: zabytki (lista 51 obiektów); obiekty przyrodniczo cenne; obiekty sportowo-rekreacyjne; obiekty sakralne; obiekty gastronomiczne; hotele, motele, miejsca noclegowe; imprezy kulturalne.

Do produktów turystycznych powiatu, których zasięg rynku ma wymiar co najmniej regionalny zaliczono pięć znanych i kojarzonych z powiatem obiektów:

- Zabytkowa Kopalnia Srebra w Tarnowskich Górach,
- Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach,
- Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie,
- Park i Pałac Kawalera w Świerklańcu,
- Park Wodny w Tarnowskich Górach.

Strategia podaje cele i kierunki rozwoju turystyki w Powiecie:

C1. Utrzymać pozycję rynkową kluczowych produktów turystycznych powiatu

- K1.1 Unowocześnić ofertę Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach
- K1.2 Wzbogacić ofertę Sztolni Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach
- K1.3 Konsekwentnie promować Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek
- K1.4 Dopracować szczegóły oferty Parku i Pałacu Kawalera w Świerklańcu
- K1.5 Aktywizować otoczenie Parku Wodnego w Tarnowskich Górach

C2. Pozyskać nowych turystów z miast Aglomeracji

- K2.1 Wykorzystać zalety oryginalnych obiektów rekreacyjnych
- K2.2 Wyeksponować walory środowiska przyrodniczego
- K2.3 Poprawić dostępność i wzbogacić funkcje obiektów przemysłowych

C3. Zwiększyć ilość wycieczek dzieci i młodzieży

- K3.1 Unowocześnić bazę usług turystycznych dla dzieci i młodzieży
- K3.2 Przekazywać wiedzę o kulturze i tradycjach Górnego Śląska
- K3.3 Tworzyć produkty kompleksowe

C4. Dopracować szczegóły produktów turystycznych dla zainteresowanych pasjonatów

- K4.1 Tworzyć ambitne (unikalne) produkty turystyczne
- K4.2 Zbudować nową bazę usług turystycznych dla wymagających segmentów turystów
- K4.3 Wzbogacić i przekształcać funkcje znanych obiektów

Cele horyzontalne:

CH1. Skuteczniej promować

- KH1.1 Informować o turystycznej ofercie powiatu
- KH1.2 Przekonywać o turystycznych zaletach
- KH1.3 Pozycjonować wybrane oferty turystyczne

CH2. Jednoczyć wysiłki różnych podmiotów lokalnych

- KH2.1 Aktywizować współpracę wielopodmiotową.

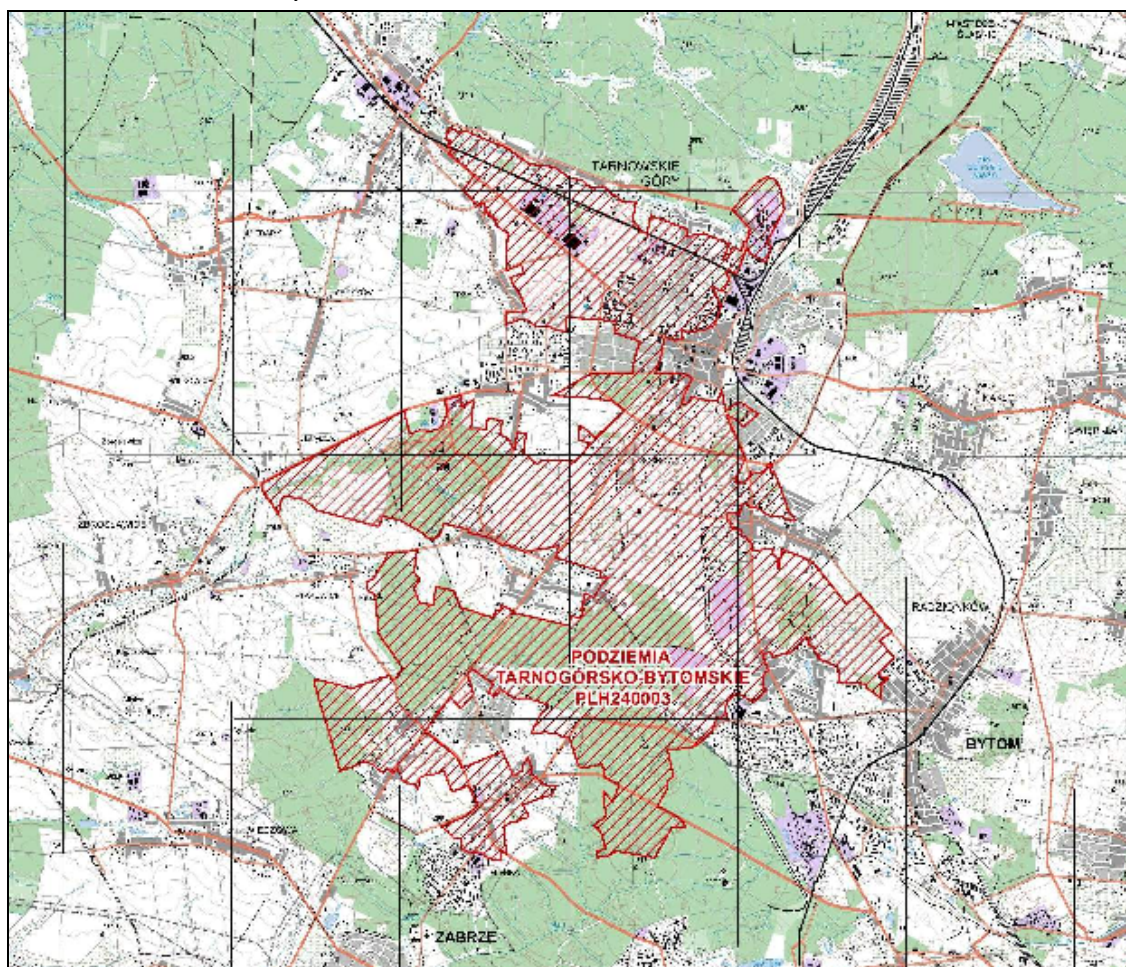
Program Ochrony Środowiska Powiatu Tarnogórskiego na lata 2011-2018

(uchwała Nr XVI/173/2011 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 27.12.2011 r.)

Program określa politykę środowiskową, ustala cele i zadania środowiskowe oraz szczegółowe programy zarządzania środowiskowego. Jest podstawowym dokumentem koordynującym działania na rzecz ochrony środowiska w powiecie.

W *Programie* w znacznym stopniu uwzględniono zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego. Cel „Rozwój gospodarczy powiatu w aspekcie ochrony środowiska (Turystyka i rekreacja, Rozwój przemysłu turystyczno-rekreacyjnego bazującego na bogatych walorach powiatu) zakłada wykorzystanie założeń parkowo-pałacowych, zamki, dwory a także zabytki techniki w rozwoju turystyki i agroturystyki w powiecie.

Ponadto Cel „Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody” koresponduje również z ochroną dziedzictwa kulturowego wskazując m.in. występowanie ok. 140 pomników przyrody a przede wszystkim Obszar NATURA 2000 „Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie” o pow. prawie 3 500 ha – wyrobiska po trwającej od XVI do XX w. eksploatacji kruszców srebronośnych w postaci chodników, komór, szybów i sztolni.

Oprac. Techmex S.A. 2006, za: www.eko.radzionkow.pl

Program współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2015.

(uchwała LXI/555/2014 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 30.10.2014 r.)

Celem głównym *Programu* jest budowanie partnerstwa pomiędzy Powiatem a organizacjami na rzecz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego w Powiecie. Na rok 2015 r. ustalono, że priorytetowe zadania publiczne mogą obejmować następujące dziedziny:

- 1) pomoc społeczną, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób,
- 2) działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 3) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- 4) działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego,
- 5) ochronę i promocję zdrowia,
- 6) działalność na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 7) naukę, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie,
- 8) wypoczynek dzieci i młodzieży,
- 9) kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego**
- 10) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej,
- 11) ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego,
- 12) turystykę i krajoznawstwo,
- 13) porządek i bezpieczeństwo publiczne,
- 14) działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
- 15) działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka,
- 16) przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym.

Gminne Programy Opieki nad Zabytkami w powiecie tarnogórskim

Obecnie z 9 gmin powiatu tarnogórskiego tylko jeden samorząd – **Gmina Świerklaniec** – posiada uchwalony Gminny Program Opieki nad Zabytkami, natomiast 6 gmin w przyszłości planuje opracować analogiczne dokumenty¹: Kalety, Miasteczko Śląskie, Tarnowskie Góry, Krupski Młyn, Tworóg, Zbrostawice. Gminy powiatu tarnogórskiego posiadają opracowane Gminne Ewidencje Zabytków, będące podstawowym materiałem wyjściowym przy opracowywaniu *Programów*.

¹ Informacje na podstawie przesłanych ankiet z urzędów gminnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerklaniec na lata 2013-2016
(uchwała Nr XLIV/371/13 Rady Gminy Świerklaniec z dnia 28.11.2013 r.)

Kierunki działań i zadania *Programu* zostały zapisane w trzech priorytetach:

Priorytet I – Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy;

Priorytet II – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Priorytet III – Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Wśród konkretnych zadań Gminy z zakresu ochrony zabytków *Program* wymienia następujące projekty:

- remont fontann w Parku w Świerklańcu (2013-2014);
- remont amfiteatru w Parku w Świerklańcu (2013);
- adaptacja kompleksu d. folwarku, obejmującego układ kompozycyjny i budynki gospodarcze w Świerklańcu na cele pomocy społecznej, edukacyjnej i rekreacyjnej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu (2015-2016; docelowy termin: 2023);
- kompleksowa konserwacja wystroju kamieniarskiego, wzmocnienie fundamentów z uzupełnieniem brakujących elementów wystroju w Parku w Świerklańcu (2014).

Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium jest podstawowym dokumentem określającym politykę przestrzenną miasta i gminy oraz planowany sposób zagospodarowania całego obszaru gminy, stanowi podstawę do opracowania przez wójta lub burmistrza miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie gminy powiatu tarnogórskiego mają uchwalone aktualne dokumenty lub są w trakcie zmian *Studiów*:

- **Kalety** – uchwała nr 79/IX/2011 Rady Miejskiej w Kaletach z dn. 8.09.2011 r. (w 2013 Miasto przystąpiło do zmiany Studium);
- **Miasteczko Śląskie** – uchwała Nr XXXV/294/09 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 28.08.2009 r. (z późn. zm.);
- **Radzionków** – uchwała Nr XXI/189/2001 Rady Miasta Radzionków z dn. 27.02.2001 r. (z późn. zm.);
- **Tarnowskie Góry** – uchwała nr LXII/619/2014 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 24.09.2014 r.
- **Krupski Młyn** – uchwała Nr XXXIII/243/09 Rady Gminy Krupski Młyn z dn. 27.10.2009 r. (w 2014 r. Gmina przystąpiła do zmiany Studium).
- **Ożarówce** – uchwała Nr XL/249/2002 Rady Gminy Ożarówce z dn. 10.10.2002 r. (w 2008 r. Gmina przystąpiła do zmiany Studium).
- **Świerklaniec** – uchwała Nr XXXIII/271/13 Rady Gminy Świerklaniec z dn. 31.01.2013 r.
- **Tworóg** – uchwała nr XXVIII/259/2013 Rady Gminy Tworóg z dn. 25.02.2013 r.
- **Zbrostawice** – uchwała Nr XVIII/312/04 Rady Gminy Zbrostawice z dn. 28.10.2004 r. (w 2008 r. Gmina przystąpiła do zmiany Studium).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

M.P.Z.P. – akty prawa miejscowego – stanowią podstawę planowania przestrzennego oraz ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu w gminie. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w *m.p.z.p.* powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

W powiecie tarnogórskim większość samorządów gminnych posiada *m.p.z.p.* opracowane dla przeważających bądź całych obszarów. W dokumentach tych zawarte są zapisy z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego (ustalenia konserwatorskie dot. ochrony poszczególnych obiektów, strefy ochrony konserwatorskiej), które są jednak zróżnicowane w poszczególnych opracowaniach:

- **Gmina Kalety:**

- uchwała nr 101/XII/2012 Rady Miejskiej w Kaletach z dn. 1.12.2011 r. – Kalety-Wschód;
- uchwała nr 102/XII/2012 Rady Miejskiej w Kaletach z dn. 1.12.2011 r. – Kalety-Zachód;

- **Gmina Miasteczko Śląskie:**

- uchwała nr XXXIX/349/14 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 13.06.2014 r. – rejon istniejącego składowiska odpadów niebezpiecznych;
- uchwała nr XXXV/307/13 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 30.12.2013 r. – Bibiela
- uchwała nr XXVI/221/13 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 5.02.2013 r. – Żyglin Zachód;
- uchwała nr XI/61/11 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 28.06.2011 r. – Strefa Aktywności Gospodarczej w Miasteczku Śląskim;
- uchwała nr VII/42/11 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 25.03.2011 r. – Bibiela;
- uchwała nr VI/27/11 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 22.02.2011 r. – Żyglinek;
- uchwała nr XVII/142/2000 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 10.02.2000 r. – Żyglin północny-wschód;
- uchwała nr XVII/143/2000 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 10.02.2000 r. – Miasteczko Śląskie Północ;
- uchwała nr XXI/157/04 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 25.06.2004 r. – Brynica;
- uchwała nr XI/93/03 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 05.09.2003 r. – rejon ul. Paprotnej;
- uchwała nr XXVIII/234/13 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 27.03.2013 r. – obszar udokumentowanego złoża kruszywa naturalnego „Miasteczko”;
- uchwała nr XV/121/99 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 10.12.1999 r. – rejon ul. Cynkowej;
- uchwała nr XV/120/99 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 10.12.1999 r. – strefa ochronna Huty Cynku „Miasteczko Śląskie”;

- **Gmina Radzionków:**

- uchwała nr XLVI/440/2014 Rady Miasta Radzionków z dn. 26.06.2014 r. – obszar nr 2, 4, 7;
- uchwała nr LVI/471/2010 Rady Miasta Radzionków z dn. 30.09.2010 r. (zmiana);
- uchwała nr XVIII/112/2004 Rady Miasta Radzionków z dn. 19.03.2004 r.;

- **Gmina Tarnowskie Góry:**

- uchwała nr XLVIII/551/2009 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 28.10.2009 r. – południowe dzielnice miasta Tarnowskie Góry – Bobrowniki Zachód, Repty Śląskie, Stare Tarnowice i osiedle „Przyjaźń”;
- uchwała nr XXXVIII/424/2013 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 27.02.2013 r. – północne dzielnice miasta Tarnowskie Góry – Opatowice, Rybna, Strzybnica, Pniowiec, Sowice, części Lasowic na północ od ul. Częstochowskiej i terenów leśnych;
- uchwała nr XXVI/314/2012 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 27.06.2012 r. – dzielnice miasta Tarnowskie Góry: Śródmieście - Centrum, Lasowice, Osada Jana;
- uchwała nr XLIX/576/2009 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 25.11.2009 r. – zmiana dla dzielnicy Bobrowniki Śląskie – Wschód w Tarnowskich Górach, w zakresie rozszerzenia funkcji terenu zabudowy usługowej o funkcję sportu i rekreacji;
- uchwała nr XLIX/575/2009 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 25.11.2009 r. – zmiana dla dzielnicy Bobrowniki Śląskie – Wschód w Tarnowskich Górach, w zakresie zmiany przebiegu drogi w rejonie ul. Radzionkowskiej;
- uchwała nr LXV/549/2006 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 06.09.2006 r. – dzielnica Bobrowniki Śląskie – Wschód w Tarnowskich Górach;
- uchwała nr LVI/494/2006 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 02.03.2006 r. – były tereny górnicze Górniczych Zakładów Dolomitowych S.A. w Siewierzu Kopalni Dolomitu Bobrowniki-Blachówka, w granicach administracyjnych miasta Tarnowskie Góry;

- **Gmina Krupski Młyn:**

- uchwała nr XXI/144/2000 Rady Gminy Krupski Młyn z dn. 5.09.2000 r. – obszar gminy Krupski Młyn;

- **Gmina Ożarówce:**

- uchwała nr XIX/191/2004 Rady Gminy Ożarówce z dn. 16.09.2004 r. – Celiny;
- uchwała nr XXVI/282/2005 Rady Gminy Ożarówce z dn. 29.06.2005 r. – Niezdara;
- uchwała nr XVIII/186/2004 Rady Gminy Ożarówce z dn. 8.07.2004 r. – Ossy;
- uchwała nr XIX/192/2004 Rady Gminy Ożarówce z dn. 16.09.2004 r. – Ożarówce;
- uchwała nr XX/207/2004 Rady Gminy Ożarówce z dn. 4.11.2004 r. – Pyrzowice;
- uchwała nr XXVIII/405/2009 Rady Gminy Ożarówce z dn. 29.09.2009 r. – Pyrzowice (zm.);
- uchwała nr XVIII/189/2004 Rady Gminy Ożarówce z dn. 8.07.2004 r. – Zendek - część południowa;
- uchwała nr VIII/82/2007 Rady Gminy Ożarówce z dn. 28.06.2007 r. – Zendek w części północnej, ograniczonej od południa potokiem Trzonka;

- **Gmina Świerklaniec:**

- uchwała nr LXIV/506/14 Rady Gminy Świerklaniec z dn. 30.10.2014 r. – obszar położony przy północno-wschodniej granicy Gminy w sołectwie Świerklaniec;
- uchwała nr LIII/501/06 Rady Gminy Świerklaniec z dn. 14.09.2006 r. – obszar położony w rejonie ul. Górnej w miejscowości Świerklaniec;
- uchwała nr IV/56/03 Rady Gminy Świerklaniec z dn. 31.01.2003 r. – zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Świerklaniec;

• **Gmina Tworóg:**

- uchwała nr X/133/2003 Rady Gminy Tworóg z dn. 29.09.2003 – Brynek (zmiana);
- uchwała nr X/134/2003 Rady Gminy Tworóg z dn. 29.09.2003 – Hanusek (zmiana);
- uchwała nr X/135/2003 Rady Gminy Tworóg z dn. 29.09.2003 – Koty (zmiana);
- uchwała nr VIII/109/2003 Rady Gminy Tworóg z dn. 26.06.2003 r. – Mikoteska (zmiana);
- uchwała nr XXXVII/434/2006 Rady Gminy Tworóg z dn. 31.08.2006 r. – Brynek i Tworóg;
- uchwała nr XXXVIII/445/2006 Rady Gminy Tworóg z dn. 5.10.2006 r. – gmina Tworóg z wył. obszarów objętych uchwałami podjętymi od 6.05.1999 r. do 27.03.2003 r. oraz uchwałą nr XXXVI/409/2006 z dn. 22.06.2006 r.;
- uchwała nr XXXVI/408/2006 Rady Gminy Tworóg z dn. 22.06.2006 r. – Brynek, Hanusek i Boruszowice;

• **Gmina Zbrosławice:**

- uchwała nr XXX/505/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 22.02.2006 r. – Boniowice (zmiana);
- uchwała nr XXXVIII/611/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 27.10.2006 r. – część obszaru sołectwa Boniowice i Karchowice;
- uchwała nr XXXIV/558/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 5.07.2006 r. – Czekanów (zm.);
- uchwała nr XXVIII/486/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.12.2005 r. – Jasiona (zmiana);
- uchwała nr XXIX/501/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 29.12.2005 r. – Jaśkowice (zmiana);
- uchwała nr XXVIII/485/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.12.2005 r. – Kamieniec (zmiana);
- uchwała nr XXIX/500/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 29.12.2005 r. – Karchowice (zm.);
- uchwała nr XXXV/571/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 16.08.2006 r. – część obszaru sołectwa Boniowice i Karchowice;
- uchwała nr XXXI/526/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.04.2006 r. – Kopienica;
- uchwała nr XXX/507/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 22.02.2006 r. – Księży Las (zmiana);
- uchwała nr XXIX/502/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 29.12.2005 r. – Laryszów (zmiana);
- uchwała nr XXX/510/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 22.02.2006 r. – Łubie (zmiana);
- uchwała nr XXX/509/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 22.02.2006 r. – Łubki (zmiana);
- uchwała nr XXXV/569/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 16.08.2006 r. – Miedary (zmiana);
- uchwała nr XXXVI/597/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 4.10.2006 r. – Przezchlebie;
- uchwała nr XXXVI/596/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 4.10.2006 r. – Ptakowice;
- uchwała nr XII/114/07 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 26.10.2007 r. – obszar południowo-wschodni sołectwa Szalsza;
- uchwała nr XII/115/07 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 26.10.2007 r. – obszaru północno-zachodniego sołectwa Szalsza;
- uchwała nr XXXV/570/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 16.08.2006 r. – Świątoszowice (zm.);
- uchwała nr XXIV/416/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 23.06.2005 r. – część południowa i wschodnia sołectwa Wieszowa;
- uchwała nr XXIV/415/05 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 23.06.2005 r. – część północna i zachodnia sołectwa Wieszowa;
- uchwała nr XXXI/524/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.04.2006 r. – Wilkowice (zmiana);
- uchwała nr XXX/508/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 22.02.2006 r. – Zawada (zmiana);
- uchwała nr XXXI/523/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.04.2006 r. – Zbrosławice;
- uchwała nr XXXI/525/06 Rady Gminy Zbrosławice z dn. 6.04.2006 r. – Ziemęcice (zmiana);

5. Charakterystyka zasobów i analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Powiatu Tarnogórskiego

5.1. Krajobraz kulturowy Powiatu

Powiat tarnogórski położony jest na południu Polski, w środkowo-północnej części województwa śląskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji górnośląskiej. Od zachodu graniczy z powiatami gliwickim oraz strzeleckim (woj. opolskie), od południa z miastami Gliwice, Zabrze, Bytom i Piekary Śląskie, od wschodu z powiatami będzińskim oraz myszkowskim, natomiast od północy z powiatem lublinieckim. Powiat zajmuje obszar 644 km², z tego obszary miejskie i przemysłowe stanowią 90,4 km² (19,3% pow. powiatu), użytki rolne 199,0 km² (29%), lasy 353,4 km² (51,7%).

W skład Powiatu wchodzi 9 gmin: 4 miejskie (Tarnowskie Góry, Radzionków, Miasteczko Śląskie, Kalety) i 5 wiejskich (Krupski Młyn, Ożarówce, Świerklaniec, Tworóg, Zbrosławice). Powiat zamieszkuje 138 770 osób (dane GUS na koniec 2012), z czego najbardziej zaludnioną gminą Tarnowskie Góry - 61 002 osób (2012). Rozkład pomiędzy ludnością miejską a wiejską wynosi 68% do 32 %.

Powiat tarnogórski leży na obszarach dwóch regionów morfologicznych, w obrębie dorzecza rzeki Brynicy (dorzecze Wisły) oraz Małej Panwi i Dramy (dorzecza Odry). Część północno-zachodnia leży w obszarze Niziny Śląskiej – na terenach położonych w dolinie Małej Panwi i jej dopływu – Stoły. Są to tereny płaskie, gdzie nachylenia nie przekraczają 5%, zbudowane są one z piasków akumulacji wodnolodowcowej. Występujące liczne wydmy dochodzą miejscami do znacznych wysokości i są w całości zalesione. Przeważają tu zdecydowanie obszary leśne.

Pozostała część powiatu znajduje się w obrębie Wyżyny Śląskiej. Obszar ten nie wykazuje większego zróżnicowania pod względem ukształtowania powierzchni. Najbardziej charakterystyczną formą jest Garb Tarnogórski, składający się z odosobnionych wzgórz skalistych (najwyższe - Księża Góra 353,5 m n.p.m.) oraz obniżeń równinnych, wypełnionych materiałem akumulacji wodno-lodowcowej. Garb Tarnogórski zbudowany jest z triasowych wapieni i dolomitów, ze złożami rud cynku i ołowiu.

Południowa część powiatu silnie współgra już z resztą aglomeracji górnośląskiej i jest z nią połączona siecią wspólnych inwestycji m.in. w Tarnowskich Górach. autostradą, lotniskiem.

Krajobraz kulturowy Powiatu Tarnogórskiego, rozumiany jako ukształtowany antropogenicznie fragment przestrzeni geograficznej, łączący elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego, jest bardzo zróżnicowany. Obszar ten posiada wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe związane z występowaniem rozległych obszarów leśnych z towarzyszącymi kompleksami terenów otwartych, interesującą florą i fauną, stanowiące otulinę dla miejsko-przemysłowego obszaru aglomeracji katowickiej, czyste ciek i zbiorniki wodne z zachowanymi naturalnymi biocenozami.

W dzisiejszym kształcie został uformowany w głównej mierze pod wpływem rozwoju przemysłu, przede wszystkim wydobywczego – o początkach sięgających średniowiecza, którego rozkwit rozpoczął się od połowy XVIII w. Eksploatacja górnicza nie tylko kształtowała rzeźbę terenu ale determinowała rozwój przestrzenny (urbanistyczny) miejscowości oraz stała się impulsem do rozwoju transportu kolejowego i rozbudowy infrastruktury. Tutejsi magnaci przemysłowi (z rodem Henckel von Donnersmarck na czele) budowali tu swoje pełne rozmachu rezydencje i otaczali je okazałymi założeniami parkowymi, stanowiącymi obecnie element wyróżniający powiat.

Krajobraz kulturowy Powiatu Tarnogórskiego w obecnych granicach nie ma więc jednorodnego charakteru, można wyróżnić w nim pięć głównych podtypów, związane z dominującym rodzajem działalności człowieka i stopniem przeobrażenia środowiska:

- 1) krajobraz leśny (lasy, założenia parkowe);
- 2) krajobraz wiejski (tereny rolnicze, układy ruralistyczne);
- 3) krajobraz miejski (Miasteczko Śląskie, Tarnowskie Góry, Radzionków);
- 4) krajobraz pogórnicy (poeksploatacyjne: kopalnie, sztolnie, hałdy);
- 5) krajobraz industrialny (węzeł kolejowy, tereny zakładów przemysłowych (papierni, hut, cegielni), kolej wąskotorowa, obiekty militarne).

Poszczególne podtypy krajobrazów ze względu na swoją specyficzną strukturę bardzo często przeplatają się, tworząc malownicze kombinacje typów krajobrazów kulturowych.

1) Krajobraz leśny

Prawie 52 % powierzchni powiatu (zwłaszcza północno-zachodnia część) zajmują tereny leśne – tzw. Lasy Lubliniecko-Świerklanieckie, będące pozostałością dawnej Puszczy Śląskiej i największym zwartym kompleksem leśnym na Górnym Śląsku. Do 1945 r. część wymienionych lasów była w posiadaniu dwóch rodów: Donnersmarcków ze Świerklańca i Siemianowic oraz Hohenlohe z Koszęcina. Pierwotny stan lasów na przestrzeni ostatnich trzech wieków uległ ogromnym przeobrażeniom (poza ogólnym zmniejszeniem powierzchni), dużym zmianom podlegały poszczególne zbiorowiska leśne oraz ich struktura gatunkowa i wiekowa, na co duży wpływ miała intensywnie prowadzona gospodarka leśna. Obecnie Lasy Lublinieckie tworzą głównie bory sosnowe i sosnowo-świerkowe z domieszką dębu i brzozy. Łącznie siedliska borowe zajmują ok. 80 % a siedliska lasowe ok. 20 % powierzchni. Najstarsze drzewostany zajmują ok. 20 % ogólnej powierzchni leśnej (znajduje się tu 61 pomników przyrody).

Tereny leśne charakteryzują się często wysokimi walorami przyrodniczymi, które znajdujemy we wszystkich gminach powiatu. Do najważniejszych należą rozległe obszary leśne w gminie Kalety, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Pasieki” k. Żyglinka, (ok. 268 ha), zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Ruina romantyczna” o pow. 7,44 ha (gm. Świerklaniec), lasy ochronne Nadleśnictwa Świerklaniec, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Małej Panwi” (gm. Tworóg), użytek ekologiczny „Osada leśna Krywałd”, rezerwat przyrody „Bór bagienny” k. Mikołeski, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Park w Reptach i dolina rzeki Dramy” (235 45 ha), obszary leśne pomiędzy Tarnowskimi Górami a Strzybnicą, rezerwat leśny Segiet, obszar leśno-łąkowy „Zendek” z borem bagiennym (gm. Ożarówce).

Lasy porastają równinne tereny powiatu, poprzecinane rzecznymi dolinami i mają duże znaczenie w zachowaniu równowagi stosunków wodnych oraz odpowiedniej jakości wód. Są siedliskiem wielu chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. W dawnej puszczy żyły niedźwiedzie (do pocz. XVIII w.), wilki, rysie (do 1903), żbiki, tury i łosie oraz głuszce (do XIX w.), puchacze i orły tworząc wraz z roślinnością równowagę biocenotyczną.

Ponadto w granicach powiatu znajduje się obecnie 21 parków, głównie pałacowych, dworskich i miejskich. Do największych i najlepiej zachowanych należą: park w Reptach Śląskich (ok. 200 ha), park pałacowy w Świerklańcu (186 ha), park pałacowy przy Technikum Leśnym w Brynku (36 ha) wraz z ogrodem botanicznym, park pałacowy w Nakle Śląskim (8 ha) oraz park pałacowy w Kamieńcu (6 ha). Zadrzewienia przypałacowe występują także w miejscowościach Miedary, Łubie Górne, Wilkowice, Kamieniec oraz Szałsza. Na terenach wszystkich tych założeń parkowych występuje większość rodzimych gatunków drzew oraz wiele egzotycznych (m.in. tulipanowiec, jodła kanadyjska, sosna wejmutka, platan).

2) Krajobraz wiejski

Stanowi prawie 1/3 całego obszaru powiatu. Na krajobraz wiejski składają się tereny rolnicze (pola uprawne), łąki oraz układy ruralistyczne, zlokalizowane głównie na terenach gmin wiejskich – Krupski Młyn, Tworóg, Zbrostawice, Świerklaniec, Ożarowice – łącznie 45 sołectw. Charakter wiejski posiadają również obecne dzielnice Tarnowskich Gór (m.in. Stare Tarnowice, Repty Śląskie), Miasteczka Śląskiego (Żyglin-Żyglinek) oraz Kalet (Zielona). Zabudowa wiejska została ukształtowana przez stawianie domów i chałup o niewielkich gabarytach, często w okolicach folwarków dworskich. Nieodłącznym elementem tego typowo wiejskiego krajobrazu są liczne krzyże i kapliczki przydrożne.

W wyniku postępującej modernizacji i remontów większość zabudowy utraciła walory zabytkowe. Różnorodność stosowanych materiałów, kolorystyka dachów i elewacji, a także formy nowobudowanych domów, zaburzyła ład przestrzenny niektórych miejscowości.

Tereny rolnicze w powiecie tarnogórskim często charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi, m.in. łąka „Żory” w Krupskim Młynie, łąki w Potępie, „Łąki nad Brynicą”, „Bagno Tworowskie” „Bagno koło Mikołeski”, łąki w okolicach tarnowskich Gór, „Wilgotne łąki” w obrębie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Zendek” oraz liczne użytki ekologiczne, m.in. stawy w gminie Krupski Młyn i Miasteczko Śląskie, „Rozlewiska Brzezniczy” (gm. Tworóg), „Torfowisko przejściowe” (gm. Ożarowice) oraz „Nokiełko”, „Wapienniki” i „Wacman” w Radzionkowie.

Tereny rolnicze w okolicach miejscowości Księży Las

3) Krajobraz miejski

Zurbanizowane tereny powiatu rozciągają się od Miasteczka Śląskiego na północy do Radzionkowa na południu powiatu; w uproszczeniu biegną one wzdłuż towarowych i pasażerskich linii kolejowych (wspieranych dawniej przez Górnośląską Kolej Wąskotorową). Tereny miejskie stanowią bezpośrednie zaplecze aglomeracji górnośląskiej, a sam Radzionków łączy się przestrzennie z miastem Bytom oraz Piekary Śląskie. Centralnym ośrodkiem Powiatu jest oczywiście miasto Tarnowskie Góry – centrum administracyjne, gospodarcze, edukacyjne i kulturalne regionu.

Na krajobraz ten składają się typowo wielkomiejskie elementy: gęsta sieć ulic z centralnym rynkiem, zwarta i wysoka zabudowa: wielopiętrowe kamienice, budynki użyteczności publicznej, szkoły. Do rejestru zabytków wpisane są dwa układy urbanistyczne:

- Miasteczko Śląskie – miasto w ramach historycznego założenia (nr rej.: 485/56 z 2.11.1956) z lat 1880-1920. Zasięg ochrony został ustalony na podstawie uzgodnień z ŚWKZ, przyjęto granice ochrony w obszarze oznaczonym na mapie stanowiącym załącznik do protokołu z dnia 23.01.2014 r. Granice są tożsame z granicami obszaru figurującego w GEZ i zostały przedstawione w rozdziale: 5.2.4. „Układy urbanistyczne i zabudowa mieszkalna”.

Mapa topograficzna Miasteczka Śląskiego z 1943 r. (*Messtischblatt*)

[źródło: http://amzpbig.com/maps/5579_Tarnowitz_1943.jpg]

- Tarnowskie Góry – miasto w ramach historycznego założenia (nr rej.: 381/53 z 14.03.1953 oraz 610/66 z 7.04.1966). Ukształtowane od pocz. XVI w., o ostatecznym kształcie sieci ulicznej ugruntowanym pomiędzy końcem XVIII w. a 1840 r. Granice wpisu obejmują teren Starego Miasta wraz rynkiem pomiędzy ul. Sobieskiego, ul. Piłsudskiego, ul. Miarki, ul. Legionów i ul. Królika.

Widok ul. Zamkowej w kierunku Rynku w Tarnowskich Górach

Mapa topograficzna Tarnowskich Gór z 1943 r. (*Messtischblatt*)
[źródło: http://amzpbig.com/maps/5579_Tarnowitz_1943.jpg]

4) Krajobraz pogórnicy

Dominującą cechą krajobrazu w południowej części powiatu są formy antropogeniczne związane z górnictwem i hutnictwem. Zjawiska i procesy górnicze związane z eksploatacją złóż oraz działaniami poeksploatacyjnym z jednej strony zdeformowały pierwotną powierzchnię terenu (przybierając formy wyrobisk, mis, niecek, szczelin i lejów a także kamieniołomów) z drugiej zaś stały się nową jakością krajobrazową (kopalnie, sztolnie) wykorzystywaną w przemyśle turystycznym. Przy właściwym zagospodarowaniu tych obiektów i ich rewitalizacji stają się czynnikiem sprawczym pozytywnie kształtującym krajobraz a nie degradującym środowisko.

Przekształcenia w krajobrazie na terenie dzisiejszego powiatu rozpoczynają się już w średniowieczu, tempa nabierają w XVI w., by od połowy XVIII w. podporządkować sobie rozwój regionu. O trosce o materialne dziedzictwo górnicze (gwarkowe) świadczą prawne formy ich ochrony występujące na terenie powiatu.

Wizytówką Powiatu jest oczywiście Pomnik Historii „Tarnowskie Góry — podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebrnośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga” położone pod miastem Tarnowskie Góry, ale mające olbrzymi wpływ na kształt przestrzeni nad powierzchnią ziemi. Zachowane obecnie głównie dla turystów i naukowców zabytkowe podziemne układy sztolni, chodników, komór i szybów, dokumentują wraz z zachowanymi urządzeniami technicznymi, działalność górnictwa kruszcowego od końca XV w. Ochroną i opieką objęte są przede wszystkim sztolnie „Fryderyk” i „Szczęść Boże”, podziemia kopalni w obrębie szybów „Szczęść Boże”, „Anioł” i „Żmija”, oraz sztolnia odwadniająca „Czarnego Pstrąga” w obrębie szybów „Ewa” i „Sylwester”.

Nadszybie szybu „Anioł” oraz łódzie służące do przepływu przez zalany chodnik

Bardzo charakterystycznym elementem krajobrazu pogórniczego są hałdy – wysypiska skał płonnych lub stałych odpadów przemysłowych (popiół, żużel) powstających w wyniku eksploatacji kopalin lub przerobu surowców w zakładach przemysłowych wydobywania i przetwórstwa węgla oraz rud metali.

Wokół jednej z nich na terenie miasta Tarnowskie Góry, w rejonie ul. Małej i Długiej, utworzono Park Kulturowy pn. „Hałda Popłuczkowa”, obejmujący obszar położony na terenie części dawnej płuczki rud cynku (galmanu) na obszarze 6,77 ha. Stanowi ona nie tylko niezwykle ciekawy i unikalny przykład formy przestrzennej poeksploatacyjnej, ale także stanowi miejsce ochrony zespołu tzw. roślin galmanowych, wraz z rzadkimi gatunkami roślin i muraw kserotermicznych, dwóch nieczynnych szybów porudnych „Sophia” i „Frieden”, a także zespołu zabytków architektury militarnej z okresu II wojny światowej, obejmującego betonowe stanowiska strzeleckie i ciągi transzei.

Krajobraz pogórnicy to również kamieniołomy. Największy z nich powstał w 1903 r. i znajduje się koło miejscowości Bobrowniki Śląskie u podnóża Srebrnej Góry. Wydobywano w nim dawniej dolomity, a dziś charakteryzują go pionowe ściany skalne o malowniczym wyglądzie, poprzedzielane półkami. Głębokość wyrobiska dochodzi do 60 m. W sąsiedztwie znajduje się starszy kamieniołom – Blachówka, powstały w 1899 r. W okolicach Nakła i Radzionkowa znajdują się liczne doły, powstałe po wydobywaniu kamienia wapiennego. Inne interesujące wyrobiska pozostały w Kamieńcu. Obecnie, na skutek postępującej naturalnej aneksji przyrody, powoli zarastają drzewami, krzakami oraz rzadkimi gatunkami roślin, a otaczające je wzniesienia i pola tworzą ciekawy krajobraz.

5) Krajobraz industrialny

Powiat Tarnogórski jest przykładem regionu ukształtowanym w dużym stopniu w wyniku industrializacji, która doprowadziła do przeobrażenia obszaru wiejskiego w obszar o funkcjach miejskich. Determinującą rolę w rozwoju miasta Tarnowskie Góry i regionu odegrały rozwijające się od połowy XIX w. zakłady przemysłowe, przeżywające swój „złoty wiek” kopalnie ołowiu i srebra, a także cała potrzebna infrastruktura, również transportowa. Ważnym czynnikiem było też powstanie węzła kolejowego, który do dziś jest największą stacją rozrządową w Polsce (towarową stacją manewrową). Początki kolei sięgają 1847 r. kiedy to potrzeba transportu surowców z kopalń rud żelaza do pobliskich zakładów przemysłowych, była w tamtych latach już ogromna. Obecnie w Tarnowskich Górach zbiegają się 4 różne kierunki linii kolejowych: linia nr 182 do Zawiercia (nieczynna), nr 127 do Radzionkowa, nr 129 i 130 do Kalet, nr 144 do Opola, nr 131 (Magistrala Węglowa). Infrastrukturę kolejową uzupełniała równolegle działająca (od 1855 r.) Górnośląska Kolej Wąskotorowa na trasie Miasteczko Śląskie - Bytom. Obsługiwała on ruch osobowy a także towarowy (drobne produkty, węgiel, itp.). Do dziś świadkami świetności kolei są dworce kolejowe (m.in. Miasteczko Śl., Tarnowskie Góry, Radzionków), zespół lokomotywni, wieże ciśnień.

Na terenie całego powiatu występują historyczne zakłady przemysłowe, dziś już niestety w nienajlepszym stanie technicznym: zespoły dawnych zakładów papierniczych w Kaletach i Boruszowicach, zakłady materiałów wybuchowych w Krupskim Młynie, cegielnia w Miasteczku Śląskim. Natomiast Zabytkowa Stacja Wodociągowa w Karchowicach stanowi bardzo ciekawy przykład zabytku przemysłowego, który dzięki nieprzerwanemu użytkowaniu znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym i stanowi wizytówkę Szlaku Zabytków Techniki. Krajobraz kulturowy powiatu tarnogórskiego uzupełniają poukrywane obiekty militarne, zarówno polskie jak i niemieckie schrony z czasów II wojny światowej.

Nakło Śląskie – widok na wapienniki od strony dworca kolejowego

Tory kolejki wąskotorowej w Miasteczku Śląskim

5.2. Zabytki nieruchome

Według art. 7. *Ustawy o ochronie zabytków* podstawowymi formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za Pomnik Historii (5.3.1.), utworzenie Parku Kulturowego (5.3.2.) oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a także w decyzjach administracyjnych.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków w podziale na poszczególne gminy (stan na 30 września 2014 r.).

Lp.	Adres	Obiekt objęty ochroną	Nr rejestru zabytków Data wpisu
Gmina Kalety			
1.	Kalety - Zielona ul. XXX-lecia	Pałac z przełomu XIX / XX wieku, przebudowany, murowany, dwukondygnacyjny, z ryzalitem i tarasem wspartym na kolumnach od frontu.	A/475/91 13.02.1991
Gmina Krupski Młyn			
1.	Krupski Młyn Potępa ul. Tarnogórska	Kaplica Grobu Chrystusa (kaplica pod wezwaniem Bożego Grobu i świętego Medarda), z XVII wieku, murowana Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia.	A/636/66 28.05.1966
Gmina Miasteczko Śląskie			
1.	Miasteczko Śląskie	Miasto w ramach historycznego założenia miejskiego. Brak określenia granic w decyzji. Na podstawie uzgodnień z ŚWKZ, przyjęto granice ochrony w obszarze oznaczonym na mapie stanowiącym załącznik do protokołu z dnia 23.01.2014 r. Granice są tożsame z granicami obszaru figurującego w Gminnej Ewidencji Zabytków.	A/486/56 02.11.1956
2.	Miasteczko Śląskie ul. Dworcowa	Zespół kościelny; a) kościół parafialny z XVII w., drewniany p.w. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP (d. p.w. Wniebowzięcia NMP), b) dzwonnica z XVII w., drewniana, c) figura przy kościele z rzeźbą św. Jana Nepomucena z XVIII w., murowana, Granice ochrony obejmują całość zespołu w ramach ogrodzenia i wyposażenie kościoła.	A/605/66 15.04.1966
3.	Miasteczko Śląskie ul. Dworcowa	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP z XX w., neogotycki. Granice ochrony obejmują obiektu i otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/650/66 02.05.1966
4.	Miasteczko Śląskie ul. Imielów 50	Dworek myśliwski z 1893 roku, bez wyraźnych cech stylowych, Granice ochrony wyznaczone w załączniku graficznym.	A/375/12 17.04.2012

5.	Miasteczko Śląskie ul. Modrzewskiego 11	Budynek mieszkalny z XIX w. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach parceli budowlanej. <u>Obiekt nie istnieje – przewidziany do skreślenia</u>	A/651/66 02.05.1966
6.	Miasteczko Śląskie ul. Żołnierska 1	Budynek mieszkalny z XIX wieku Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia . <u>Obiekt nie istnieje – przewidziany do skreślenia</u>	A/652/66 02.05.1966
7.	Miasteczko Śląskie - Żyglin ul. Śląska	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z XIX wieku, neogotycki Granice ochrony obejmują obiekt i otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/654/66 02.05.1966
8.	Miasteczko Śląskie - Żyglin ul. św. Marka	Kaplica z XVIII wieku, barokowa Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie.	A/655/66 02.05.1966
9.	Miasteczko Śląskie - Żyglinek ul. Wyciślika (57)	Dawny spichlerz dworski z XVIII wieku, murowany Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie.	A/647/66 02.05.1966
Gmina Ożarówice			
	Ożarówice ul. Tadeusza Kościuszki	Kościół parafialny p.w. świętej Barbary, z XVIII wieku, barokowy. Granice ochrony obejmują cały obiekt z wyposażeniem wnętrza i najbliższe otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/14/60 23.02.1960 607/66 04.04.1966
Gmina Radzionków			
	Radzionków ul. św. Wojciecha 48	Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha z XIX wieku, neogotycki. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem wnętrza oraz otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/649/66 30.12.1966
Gmina Świerklaniec			
1.	Nakło Śląskie ul. Główna 8	Budynek sierocińca, z 1899 r. Obecnie Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci. Granice ochrony obejmują zespół zabudowy, zgodnie z załącznikiem do decyzji.	A/42/00 11.12.2000
2.	Nakło Śląskie ul. Parkowa	Zamek wraz z założeniem parkowym, z XIX wieku, neogotycki. Granice ochrony obejmują zamek oraz założenie parkowe w ramach ogrodzenia.	A/646/66 02.05.1966
3.	Orzech	Ruiny zamku z XIX wieku. Plan prostokątny z ryzalitem i czterema okrągłymi wieżami. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem.	A/635/66 02.05.1966
4.	Świerklaniec ul. Parkowa /park/	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej (ob. p.w. Dobrego Pasterza) z zespołem kaplicy mauzoleum Donnersmarcków, z lat 1896-1897. Granice ochrony obejmują zespół obiektów wraz z otoczeniem, zgodnie z załącznikiem do decyzji.	A/1317/83 03.10.1983

5.	Świerklaniec ul. Parkowa	Park o charakterze krajobrazowym z XIX wieku. Granice ochrony obejmują całość założenia na obszarze 186 ha.	A/606/66 30.12.1966
6.	Świerklaniec ul. Parkowa /park/	Pałac "Dom Kawalerów" zlokalizowany w centralnej części założenia parku krajobrazowego. Wzniesiony w stylu neobaroku francuskiego w latach 1900-1902 według projektu architekta K. Ihne dla hrabiego H. Henckel von Donnersmarcka Granice ochrony obejmują cały budynek i otoczenie, zgodnie z załącznikiem do decyzji.	A/1458/98 30.03.1992
Gmina Tarnowskie Góry			
1.	Tarnowskie Góry	Staromiejski układ urbanistyczny miasta z centralnie położonym rynkiem i nieregularną siatką ulic. Ograniczony dzisiejszymi ulicami: Legionów, K. Miarki, J. Piłsudskiego, Jana III Sobieskiego i T. Królika.	A/610/66 27.04.1966
2.	Tarnowskie Góry	Dawna kopalnia kruszcu, z XVI wieku. Granice ochrony rozciągają się na całość korytarzy po wyrobiskach dawnej kopalni.	A/608/66 28.05.1966
3.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła, z XVI wieku, murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem oraz otoczenie w ramach grodzienia.	A/611/66 15.04.1966
4.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka	Kościół cmentarny p.w. świętej Anny, z XVII wieku, barokowy, murowany, tynkowany, z wieżą. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem i najbliższe otoczenie.	A/622/66 27.04.1966
5.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 1	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII w. fasada klasycystyczna, z dwiema arkadami podcieniowymi, murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/616/66 15.04.1966
6.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 2	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII w., murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/617/66 15.04.1966
7.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 3	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przekształcony, murowany, tynkowany, ze szczytem, fasada z trzema arkadami podcieniowymi. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/618/66 15.04.1966
8.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 4	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/619/66 15.04.1966
9.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 5	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przekształcony w epoce klasycyzmu, narożny, murowany, tynkowany, z dwiema podcieniowymi arkadami. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/620/66 15.04.1966

10.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 6	Budynek mieszkalny, z XVII wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/621/66 15.04.1966
11.	Tarnowskie Góry Bobrowniki Śląskie ul. Główna	Kaplica, z XIX wieku, murowana, tynkowana Granice obejmują obiekt z najbliższym otoczeniem.	A/656/66 28.05.1966
12.	Tarnowskie Góry ul. Górnicza 7	Budynek mieszkalny, z XVIII wieku, murowany, tynkowany, fasada z trójkątnym naczółkiem. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/624/66 28.05.1966
13.	Tarnowskie Góry ul. Górnicza 23	Budynek mieszkalny, z XIX wieku, murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki. Obecnie budynek w ruinie, częściowo rozebrany.	A/631/66 28.05.1966
14.	Tarnowskie Góry pl. Gwarków	Dzwonnica gwarków, z XVI wieku, przeniesiona z Blachówki, drewniana, na podmurowaniu z kamienia. Granice obejmują obiekt z najbliższym otoczeniem.	A/612/66 15.04.1966
15.	Tarnowskie Góry Strzybnica ul. Kombatantów	Kaplica, z około połowy XVIII wieku, murowana, tynkowana, z drewnianym podcieniem. Granice ochrony obejmują najbliższe otoczenie.	A/998/69 18.02.1969
16.	Tarnowskie Góry ul. Kościuszki 5	Budynek strzelnicy brackiej, z lat 1903-1904 o cechach eklektycznych. Granice ochrony obejmują budynek.	A/116/04 30.04.2004
17.	Tarnowskie Góry ul. Krakowska 12	Budynek mieszkalny, z 1868 roku wg projektu Mrowitza w stylu historyzmu Granice ochrony obejmują budynek wraz z oficyną.	A/1545/94 29.08.1994
18.	Tarnowskie Góry ul. Krakowska 16	Budynek mieszkalny z oficynami, z 1906 roku wg projektu H. Eisepoka w stylu secesyjnym, oficyny bezstylowe. Granice ochrony obejmują budynek wraz z oficynami i otoczenie w granicach działki.	A/1535/93 15.09.1993
19.	Tarnowskie Góry ul. Królika 20	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/632/66 28.05.1966
20.	Tarnowskie Góry pomiędzy ulicami: Legionów, Lipową i Ogrodową	Zespół pałacowo-parkowy dawnego zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck: <ul style="list-style-type: none"> • park o charakterze kwaterowym z lat 70. XIX w. • budynek dawnego zarządu (obecnie szkoła) z lat 1870-1890 w stylu neoklasycyzmu • willa, 1910 r. w stylu neoklasycyzmu z element. secesji • pałacyk (obecnie szpital) z około 1890 roku w stylu neorenesansu • dwie aleje dojazdowe Granice ochrony obejmują budynki, park i aleję wg znaczeń na mapie.	A/1481/92 06.08.1992
21.	Tarnowskie Góry Tarnowice Stare ul. Niedziałkowskiego 2	Kościół par. p.w. św. Marcina, z XV w., przebudowany, barokowy z pozostałościami gotyckimi, murowany, tynkowany, z wieżą. Granice ochrony obejmują budynek wraz z wyposażeniem i otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/638/66 02.05.1966

22.	Tarnowskie Góry ul. Opolska 1	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX wieku. murowany, tynkowany, fasada klasycystyczna. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/630/66 2.05.1966
23.	Tarnowskie Góry ul. Opolska 26	Budynek szkoły z 1909 roku (dawne katolickie seminarium nauczycielskie), w stylu modernizmu z elementami neobaroku. Granice ochrony obejmują budynek.	A/388/12 19.11.2012
24.	Tarnowskie Góry ul. Piłsudskiego 1	Budynek szkoły (obecnie II LO im. S. Staszica) z lat 1870-1873 w stylu neorenesansowym. Granice ochrony obejmują budynek.	A/358/11 07.12.2011
25.	Tarnowskie Góry ul. Piłsudskiego 12	Budynek poczty, z 1907 roku, w stylu neobarokowym, wg projektu berlińskiego architekta Hane. Granice ochrony obejmują budynek wraz z otoczeniem w ramach ogrodu.	A/1632/96 30.04.1996
26.	Tarnowskie Góry Rybna ul. Powstańców Śląskich 83	Pałac z parkiem: • pałac z XVIII wieku, późnobarokowy, murowany, tynkowany, z przybudówką • park Granice ochrony obejmują budynek i założenie parkowe w ramach ogrodu.	A/637/66 02.05.1966
27.	Tarnowskie Góry ul. Proletariacka 8	Dawna szkoła katolicka, z lat 80/90-tych XIX wieku, w stylu historyzmu. Granice ochrony obejmują budynek w obrysie murów zewnętrznych.	A/319/10 02.11.2010
28.	Tarnowskie Góry Tarnowice Stare ul. Pyskowska 38	Zamek z XVI wieku wraz z parkiem i folwarkiem. Granice ochrony obejmują zamek, park i zabudowania folwarku (stodoła, stajnia, obora oraz dwie oficyny) wraz z otoczeniem wg oznaczeń na mapie.	A/639/66 02.05.1966 zmiana A/639/66 04.05.1996
29.	Tarnowskie Góry Rynek 1	Budynek "Sedlaczek", z XVI wieku, przekształcony w XVIII wieku, narożny murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/609/66 15.04.1966
30.	Tarnowskie Góry Rynek 3	Budynek mieszkalny, z XVII wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/625/66 27.04.1966
31.	Tarnowskie Góry Rynek 4	Budynek ratusza, z lat 1896-1898, w stylu neorenesansu północnego, wg projektu wrocławskiego architekta H. Gutha Granice ochrony obejmują budynek, wg oznaczeń na mapie.	A/1631/96 30.04.1996
32.	Tarnowskie Góry Rynek 12	Kościół ewangelicki, z XVIII wieku, przebudowany w XIX wieku, neoromański, murowany, tynkowany, z wieżą. Granice ochrony obejmują budynek wraz z wyposażeniem i otoczenie w ramach działki.	A/623/66 27.04.1966
33.	Tarnowskie Góry Rynek 13	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XX wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/626/66 27.04.1966

34.	Tarnowskie Góry Rynek 14	Budynek mieszkalno-usługowy, z 1908 roku w stylu eklektycznym z elementami neobaroku Granice ochrony obejmują budynek.	A/17/99 25.05.1999
35.	Tarnowskie Góry Rynek 15	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/627/66 27.04.1966
36.	Tarnowskie Góry Rynek 16	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/628/66 27.04.1966
37.	Tarnowskie Góry Rynek 17	Budynek mieszkalny I, z XVI w., murowany, ze szczytem od strony Rynku, z dwiema podcieniowymi arkadami, Granice ochrony obejmują działkę	A/613/66 15.04.1966
38.	Tarnowskie Góry Rynek 17	Budynek mieszkalny II, z XVI w., gruntowanie przekształcony w XIX wieku, murowany tynkowany, z dwiema podcieniowymi arkadami. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/614/66 15.04.1966
39.	Tarnowskie Góry Rynek 18	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII wieku, murowany tynkowany, z trzema podcieniowymi arkadami Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/615/66 15.04.1966
40.	Tarnowskie Góry Bobrowniki Śląskie ul. Spacerowa 3	Stodoła z XVIII wieku, drewniana. Granice ochrony obejmują budynek. Budynek nie istnieje. Wymaga skreślenia z rejestru zabytków.	A/657/66 28.05.1966
41.	Tarnowskie Góry ul. Wajdy 8	Budynek dawnego lazaretu górniczego, z pocz. XIX wieku, bez wyraźnych cech stylowych Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/1499/92 18.09.1992
42.	Tarnowskie Góry Pniowiec ul. Wiejska 74	Dom z XIX wieku, drewniany. Granice ochrony obejmują budynek. Budynek nie istnieje. Wymaga skreślenia z rejestru zabytków.	A/648/66 28.05.1966
43.	Tarnowskie Góry Repty Śląskie ul. Witosa	Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja z lat 1867-1871, w stylu neogotyckim, wg projektu arch. Carla Heinze. Granice ochrony obejmują kościół z otaczającym cmentarzem i ogrodzenie cmentarne.	A/340/11 27.05.2011
44.	Tarnowskie Góry ul. Wyspiańskiego 1-3	Budynek szkoły z 1932 roku, w stylu modernistycznym. Granice ochrony obejmują budynek.	A/389/12 19.11.2012
45.	Tarnowskie Góry Repty Stare ul. Wyzwolenia 68	Budynek mieszkalny z XVIII w., murowany, potynkowany, Granice ochrony obejmują budynek. Budynek nie istnieje. Wymaga skreślenia z rejestru zabytków.	A/66156/66 28.05.1966
46.	Tarnowskie Góry ul. Zamkowa 2	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, gruntowanie przekształcony w XIX wieku, murowany, tynkowany Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/629/66 2.05.1966

47.	Tarnowskie Góry / Repty Śląskie na obu zboczach doliny rzeczki Dramy	Park krajobrazowy z XIX wieku z pozostałościami dawnego zwierzyńca oraz aleją kasztanową, stanowiącą fragment drogi z Rept do Tarnowic Starych. Granice ochrony rozciągają się na całość założenia, na obszarze ok. 200 ha.	A/660/66 30.12.1966
Gmina Tworóg			
1.	Brynek ul. Park	Zamek wraz parkiem z XIX wieku, przebudowany w pocz. XX wieku. Zamek murowany, na rzucie prostokąta, z dwoma skrzydłami od północy, dwupiętrowy, z portykiem i tarasem na osi fasady. Park wokół zamku typu angielskiego, z ogrodem botanicznym. Granice ochrony obejmują zamek wraz z parkiem w ramach ogrodzenia.	A/658/66 28.05.1966
2.	Koty ul. Szkolna	Kościół par. p.w. św. Piotra i Pawła, z XVIII w. Murowany, tynkowany, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z prostokątną nawą i wieżą na rzucie kwadratu od zachodu. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem wnętrza.	A/634/66 02.05.1966
3.	Tworóg ul. Kościelna	Zespół kościelny: - kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego z XIX w., rozbudowany w XX w., murowany, tynkowany, z prezbiterium zamkniętym półkoliście, prostokątną nawą z transeptem i wieżą (od zachodu), - kaplica cmentarna, murowana, tynkowana, na rzucie prostokąta, - mur cmentarny, kamienno-ceglany, tynkowany. Granice ochrony obejmują zespół w ramach ogrodzenia.	A/665/66 28.05.1966
4.	Tworóg ul. Zamkowa	Kaplica z XVII wieku. Rozebrana i odbudowana podczas przenoszenia w obecne miejsce w II połowie XX wieku, murowana, na planie prostokąta, sklepiona krzyżowo. Granice ochrony obejmują obiekt z najbliższym otoczeniem.	A/666/66 28.05.1966
5.	Tworóg ul. Zamkowa 16	Zespół pałacowy z XVIII wieku: - zamek rokokowo-klasycystyczny, murowany, tynkowany, na rzucie prostokąta, z ryzalitami bocznymi, przebudowany w XIX i XX wieku, - kaplica w parku zamkowym, murowana, na planie kwadratu, sklepiona krzyżowo, zwieńczona kopułą z latarnią - pozostałości parku Granice ochrony obejmują całość zespołu.	A/640/66 28.05.1966
6.	Tworóg ul. Wolności 1	Budynek mieszkalny (dawny szpital dla ubogich) z XIX wieku, murowany, tynkowany, na rzucie prostokąta. Granice ochrony obejmują obiekt.	A/667/66 28.05.1966
Gmina Zbrosławice			
1.	Czekanów ul. Sadowa	Dawny młyn, z przełomu XVII/XVIII wieku. Obecnie w ruinie. Brak określenia granic ochrony w decyzji.	A/311/60 07.03.1960
2.	Jasiona ul. Główna	Dwór z XVIII wieku barokowy, murowany Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem. Obecnie w ruinie	A/346/60 07.03.1960

3.	Kamieniec ul. Tarnogórska 3	Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, z XV wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem oraz otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/348/60 07.03.1960
4.	Kamieniec ul. Polna 2	Pałac z parkiem z XVIII wieku. Granice ochrony obejmują pałac i założenie parkowe.	A/347/60 07.03.1960
5.	Kamieniec ul. Polna 2	"Mysia Wieża" w formie dekoracyjnej ruiny z 1887 roku. Granice ochrony obejmują obiekt z najbliższym otoczeniem. Obiekt po gruntownej przebudowie w II poł. XX wieku. Obecnie sanatorium dla dzieci.	A/1063/69 15.07.1969
6.	Karchowice ul. Bytomska 15	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, z XV/XVI wieku, murowany. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem oraz najbliższe otoczenie.	A/307/60 07.03.1960
7.	Karchowice ul. Bytomska 6	Zespół zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”: <ul style="list-style-type: none"> • maszynownia i kotłownia wraz z kominem • budynek administracyjno-biurowy • budynek łaźni • budynek warsztatu elektrycznego • budynek warsztatu mechanicznego, magazynu i garaży • portiernia Granice ochrony obejmują budynki wraz z otoczeniem zgodnie z załącznikiem do decyzji.	A/1424/91 31.05.1991
8.	Karchowice ul. Bytomska 6	Budynek stacji transformatorów i rozdzielni w zespole zabudowy byłego Państwowego Wodociągu "Zawada", obecnie Stacji Uzdatniania Wody Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów S.A. w Katowicach. Granice ochrony obejmują budynek z najbliższym otoczeniem.	A/348/11 01.08.2011
9.	Kopienica ul. 1 Maja 12 (ob. Łubie)	Kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny, z XVI wieku, barokowy, murowany. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem wnętrza i najbliższe otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/349/60 07.03.1960
10.	Kopienica ul. 1 Maja	Dwór z XIX wieku, klasycystyczny, murowany, tynkowany Granice ochrony obejmują obiektu wraz z najbliższym otoczeniem.	A/1013/69 18.02.1969
11.	Księży Las ul. Wiejska	Kościół filialny pod wezwaniem świętego Michała, z XV wieku, drewniany. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem wnętrza i najbliższe otoczenie.	A/352/60 10.03.1960
12.	Łubie ul. Pyskowicka	Spichlerz dworski z XIX wiek, murowany Brak określenia granic ochrony w decyzji.	A/354/60 10.03.1960
13.	Łubie ul. Pyskowicka 34	Zespół pałacowo-parkowy: <ul style="list-style-type: none"> • pałac z 1844 roku, neoklasycystyczny • park krajobrazowy otoczony murem z lat 40. XIX w. w stylu picturesque • zabudowania gospodarcze • doprowadzająca aleja kasztanowcowa Granice ochrony obiekty wraz z otoczeniem zgodnie z załącznikiem do decyzji.	A/1501/92 27.10.1992

14.	Miedary ul. Zamkowa 7	Pałac myśliwski, z 1892 roku Granice ochrony obejmują budynek.	A/14/99 30.04.1999
15.	Szałsza ul. Tarnogórska	Kościół filialny p.w. Matki Boskiej, z XVIII wieku, drewniany Granice ochrony obejmują obiekt wraz z wyposażeniem i otoczenie w ramach ogrodzenia.	A/282/60 07.03.1960
16.	Szałsza ul. Tarnogórska	Pałac z 1877 roku, neogotycki. Murowany, z ryzalitami i basztami, częściowo zachowane XVIII-wieczne piwnice. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem.	A/1066/69 15.07.1969
17.	Szałsza ul. Ziemięcicka	Założenie parkowe o powierzchni 4,32 hektara, usytuowane na działkach numer 9 i 121/322. Wpis do rejestru zabytków obejmuje układ kompozycyjny parku wraz z alejkami i ścieżkami spacerowymi oraz zespół drzewostanu parkowego.	A/390/12 19.11.2012
18.	Wieszowa ul. Bytomska	Pałac z XVII wieku, wczesnobarokowy, przekształcony. Murowany, tynkowany, na planie wydłużonego prostokąta z czworobocznymi wieżami na narożnikach północno-wschodnim i północno-zachodnim Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie.	A/653/66 02.05.1966
19.	Wilkowice ul. Księżoleśna 1	Pałac z XVIII wieku, późnobarokowy. Murowany, tynkowany, z ryzalitem i gankiem kolumnowym. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem.	A/641/66 02.05.1966
20.	Zawada ul. Bytomska	Kościół filialny p.w. św. Marka z połowy XIX w., klasycystyczny. Murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek wraz z najbliższym otoczeniem.	A/280/60 07.03.1960
21.	Zbrostawice ul. Kościelna	Zespół kościelny: <ul style="list-style-type: none"> kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP z XV wieku, przebudowany w wieku XVIII, barokowy, z pozostałościami gotyku, murowany, tynkowany wieża z XV wieku, murowana, tynkowana kaplica przy murze cmentarnym z XIX wieku, murowana, neogotycka mur cmentarny Granice ochrony obejmują całość zespołu w ramach ogrodzenia.	A/642/66 02.05.1966
22.	Zbrostawice ul. Zamkowa 2	Zamek z przełomu XVI/XVII wieku, przekształcony. Murowany, tynkowany, na planie prostokąta ze skrzydłami. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem.	A/643/66 02.05.1966
23.	Ziemięcice ul. Kościelna	Ruina kościoła p.w. św. Jadwigi, z XV-XVI wieku. Granice ochrony obejmują budynek wraz z najbliższym otoczeniem	A/279/60 07.03.1960
24.	Ziemięcice ul. Mikulczycka	Spichlerz z XVIII wieku, murowany. Brak określenia granic ochrony w decyzji.	A/132/09 15.10.2009 (woj. śląskie) A/278/60 07.03.1960 (d. woj. katowickie)

5.2.1. Zespoły pałacowo – parkowo – folwarczne, samodzielne obiekty dworskie i pałacowe

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
Kalety	Kalety – Zielona	Pałac, XIX/XX w.	A/475/91 13.02.1991
Miasteczko Śląskie	Miasteczko Śląskie	Dworek myśliwski, 1893 r.	A/375/12 17.04.2012
Świerklaniec	Nakło Śląskie	Zespół zamkowy: - zamek - park, XIX w.	A/646/66 02.05.1966
	Orzech	Ruiny zamku, XIX w.	A/635/66 02.05.1966
	Świerklaniec ul. Parkowa	Park, XIX w.	A/606/66 30.12.1966
	Świerklaniec ul. Parkowa	Pałacyk „Dom Kawalerów”, 1902 r.	A/1458/98 30.03.1992
Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry pomiędzy ulicami: Legionów, Lipową i Ogrodową	Zespół budynków zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck: - park, lata siedemdziesiątych XIX wieku - budynek zarządu (ob. szkoła), 1870-1890 - willa, 1910 r. - pałacyk (ob. szpital), ok. 1890 r. - dwie aleje dojazdowe	A/1481/92 06.08.1992
	Tarnowskie Góry Rybna, ul. Powstańców Śl. 83	Zespół pałacowy: - pałac, XVIII w. - park	A/637/66 02.05.1966
	Tarnowskie Góry Tarnowice Stare ul. Pyskowska 38	Zespół zamkowy: - zamek, XVI w. - park, - folwark (stodoła, stajnia, obora oraz dwie oficyny)	A/639/66 02.05.1966 zmiana A/639/66 04.05.1996
	Tarnowskie Góry Repty Śląskie	Park krajobrazowy z XIX wieku z pozostałościami dawnego zwierzyńca oraz aleją kasztanową	A/660/66 30.12.1966
	Tarnowskie Góry ul. Górnicza 7	D. dworek, z XVIII w., murowany, tynkowany, fasada z trójkątnym naczółkiem.	A/624/66 28.05.1966
Tworóg	Brynek ul. Park	Zespół zamkowy: - zamek, XIX, XX - park, XIX w.	A/658/66 28.05.1966
	Tworóg ul. Zamkowa 16	Zespół pałacowy z XVIII wieku: - zamek rokokowo-klasycystyczny, XIX, XX - kaplica w parku zamkowym - pozostałości parku	A/640/66 28.05.1966
Zbrostawice	Jasiona ul. Główna	Dwór, XVIII w.	A/346/60 07.03.1960
	Kamieniec ul. Polna 2	Zespół pałacowy: - pałac	A/347/60 07.03.1960

		- park, XVIII w.	
	Kamieniec ul. Polna 2	"Mysia Wieża", 1887 r.	A/1063/69 15.07.1969
	Kopienica ul. 1 Maja	Dwór, XIX w. wraz z najbliższym otoczeniem.	A/1013/69 18.02.1969
	Łubie ul. Pyskowska 34	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac, 1844 r. - park krajobrazowy otoczony murem z lat 40. XIX w. - zabudowania gospodarcze - aleja kasztanowcowi	A/1501/92 27.10.1992
	Miedary ul. Zamkowa 7	Pałacyk myśliwski, 1892 r.	A/14/99 30.04.1999
	Szałsza ul. Tarnogórska	Pałac, 1877 r.	A/1066/69 15.07.1969
	Szałsza ul. Ziemięcicka	Park - układ kompozycyjny parku wraz z alejkami i ścieżkami spacerowymi oraz zespół drzewostanu parkowego.	A/390/12 19.11.2012
	Wieszowa ul. Bytomska	Pałac, XVII w. wraz z najbliższym otoczeniem	A/653/66 02.05.1966
	Wilkowice ul. Księżoleśna 1	Pałac, XVIII w.	A/641/66 02.05.1966
	Zbrostawice ul. Zamkowa 2	Zamek, XVI/XVII w.	A/643/66 02.05.1966

Dawne siedziby rodowe możnych rodów i posiadaczy ziemskich tworzą liczną grupę w zasobie zabytkowym powiatu. Pomimo tego, że w decyzjach wpisujących budynki do rejestru zabytków część z nich określa się mianem zamku, są to głównie okazałe pałace, które nigdy nie pełniły funkcji obronnej, oraz dwory i dworki myśliwskie. Przy rezydencjach powstawały założenia parkowe oraz ogrodowe, mające na celu podkreślenie ich reprezentacyjnego charakteru, tak samo jak aleje prowadzące do pałacu, łączące pałac z folwarkiem lub z należącym do kompleksu dworkiem myśliwskim. Zespoły pałacowe były obok kościołów najbardziej reprezentacyjnymi obiektami w miejscowości, dominując wśród pozostałej zabudowy. Kształtowane według aktualnie obowiązujących kanonów pałace, często wznoszone według projektów uznanych i nowatorskich architektów są dziś świadectwem wysokiego poziomu budownictwa i rzemiosła artystycznego na terenach powiatu, a także oszałamiających wręcz fortun zgromadzonych podczas gwałtownego rozwoju przemysłu na Śląsku.

a) Architektura rezydencjonalna, dwory i dworki myśliwskie, ruiny romantyczne

Tarnowskie Góry, Tarnowice Stare, zamek z XVI w. chroniony wraz przyległym **parkiem i folwarkiem**, wzniesiony na miejscu wcześniejszego. W latach 1520-1570 powstał tu zamek renesansowy, przebudowywany w XVIII, XIX i ok. poł. XX w., odbudowany w latach 2000-2001. Folwark przekształcony na kompleks restauracyjno – hotelowy. W latach 1822 – 1945 należał do rodu Henckel von Donnersmarck. Jest to budynek czteroskrzydłowy, z krużgankami na wewnętrznym dziedzińcu i wieżą przy południowo – wschodnim narożniku. Piętrowy, kryty dachami dwuspadowymi z lukarnami. W będącym prywatną własnością zamku działa Centrum Sztuki i Rzemiosła Dawnego, prowadzone przez Fundację „Kompleks Zamkowy” Tarnowice Stare.

Tarnowskie Góry, Tarnowice Stare

- **Wieszowa**, pałac z XVII w. wybudowany dla rodziny Grotowskich, XIX w. od 1839 r. własność rodu Henckel von Donnersmarck. Pierwotnie wczesnobarokowy, po ostatniej przebudowie w 1964 r. utracił większość cech stylowych. Piętrowy budynek założony jest na rzucie wydłużonego czworoboku i kryty niskim dachem dwuspadowym. Przy narożach północnej elewacji znajdują się niskie wieże kryte dachami namiotowymi. Południowa elewacja w środkowej osi posiada portal wejściowy, zdobiona jest pilastrami oraz prostymi gzymsami i obramieniami okien. Przy pałacu znajduje się rozbudowany folwark. Całość znajduje się w rękach prywatnych i jest niedostępna.

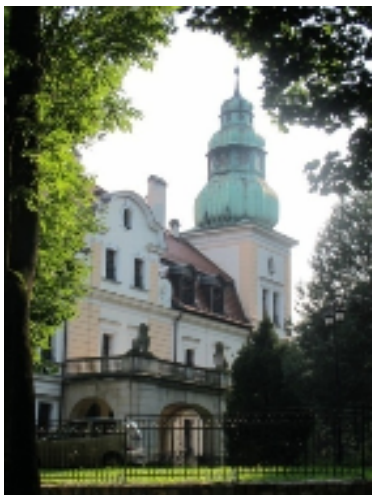
Wieszowa

- **Zbrostawice**; początki pałacu sięgają prawdopodobnie przełomu wieków XVI i XVII. W 1756 rodzina von Stockmansów całkowicie przebudowała wcześniejszy obiekt – powstała budowla późnobarokowa, z elementami klasycystycznymi. W późniejszych latach była wielokrotnie przebudowywana, ostatnio w XX w., obecnie jest nieużytkowana i zaniedbana. Pałac zbudowany jest na rzucie prostokąta z centralnym płytkim ryzalitem i przyległą od zachodu prostopadłą oficyną. Piętrowy, kryty dachem mansardowym. Przy pałacu znajduje się zaniedbany park oraz zabudowania gospodarcze, w tym spichlerz z 1 poł. XIX wieku.

Zbrostawice

- **Kamieniec**, pałac został wzniesiony na początku XVIII w., dla rodziny Löwenkronów, wykorzystaniem fragmentów zamku Kokoszków z XV-XVI w, wzniesionego z kolei na miejscu średniowiecznej warowni. W latach 1872-73 powiększony i przebudowany według proj. Carla Johanna Lüdecke, następnie na początku XX w. dla Strachwitzów. Założony na rzucie czworoboku z przybudówką, piętrowy, kryty dachem mansardowym. Wieże kryte są wysokimi, neobarokowymi hełmami. Na elewacji znajdują się kamienne tablice pochodzące z wieków od XVI do XVIII. Przy pałacu usytuowana jest „Mysia Wieża” z 1887 r. wzniesiona przez Strachwitzów, a także park. Kompleks pałacowy jest siedzibą Ośrodka Lecznico – Rehabilitacyjnego dla Dzieci Kamieniec – Zbrostawice.

- **Tarnowskie Góry, Rybna** – barokowy pałac wzniesiono pod koniec 1796 r., późniejsze przebudowy (1829, 1856) nadały mu klasycystyczny charakter. W latach 1974-1980 przeprowadzono generalny remont, w 2011 kompleksową rewitalizację. Wokół pałacu rozciąga się krajobrazowy park założony w XIX wieku. Piętrowy budynek wybudowano na planie prostokąta, z płytkim, zwieńczonym trójkątnym naczółkiem ryzalitem przy elewacji frontowej. W mansardowym umieszczone są lukarny. Pałac, będący własnością miasta Tarnowskie Góry, pełni funkcję restauracyjno – hotelową, a także jest miejscem licznych wydarzeń kulturalnych, głównie koncertów muzyki poważnej.

Tarnowskie Góry, Rybna

- **Wilkowice**, barokowy pałac z XVIII w., przebudowany w 1 poł. XIX wieku. Jest to budynek piętrowy, na rzucie prostokąta, kryty dachem mansardowym. Elewacje zdobione są płytkim, pionowym boniowaniem, przy dłuższych - znajdują się płytkie trójosiowe ryzality zwieńczone trójkątnymi naczółkami. Na południe od nieużytkowanego pałacu rozciąga się zadbany park krajobrazowy z 1 poł. XIX oraz okazałe, kamiennie - ceglane zabudowania gospodarcze z XIX i XX w., w których mieszczą się m.in. park rozrywki, sala zabaw i restauracja.

Wilkowice

- **Tworóg**, pałac rokokowo - klasycystyczny wybudowany z XVIII w., przebudowany w XIX i XX wieku. W częściowo zachowanym parku znajduje się późnobarokowa kapliczka, kryta gontowym dachem z dwukondygnacyjnym hełmem z latarnią. Od poł. XVII w. właścicielami Tworogu byli Colonnowie, wcześniej były tu drobne osady hutnicze. Colonnowie mieszkali w starym zamku, nowy zbudowali w pod koniec XVIII w. Od 1826 r. mieszkali w nim następcy Colonnów, książęta Hohenlohe Ingelfingen, którzy przebudowali pałac po 1923 r. W 1921 r., podczas powstania śląskiego, znajdował się tutaj sztab grupy „Północ” wojsk powstańczych. Dwukondygnacyjny pałac wzniesiony jest na rzucie prostokąta z ryzalitami przy bocznych osiach dłuższych elewacji, kryty dachem mansardowym z lukarnami. Pośrodku frontowej, północnej elewacji ryzalit z zamkniętą półkoliście wnęką, mieszczącą w przyziemiu poprzedzone kolumnami wejście, nad nim – balkon. Po rewitalizacji zakończonej w 2013 r. pałac mieści Urząd Gminy Tworóg, Komisariat Policji i inne.

Tworóg

- **Jasiona**, późnobarokowy dwór z końca XVIII w., obecnie w stanie ruiny. Remontowany w 1954 r., do lat 80-tych był w zadowalającym stanie technicznym. Ruiny otoczone są pozostałościami parku założonego w 2 poł. XIX wieku.

- **Brynek**, zamek (pałac) wraz z parkiem należy do najbardziej reprezentacyjnych pałaców w powiecie tarnogórskim. Pierwszy, klasycystyczny pałac powstał w Brynku w 1829 r., dla rodziny Rosenthalów. W 2 poł. XIX w. budynek rozbudowano o dwa kolejne skrzydła i dwie wieże, wg projektu C. J. Lüdecke. W 1904 r. dobra w Brynku nabył hrabia Hugo II Henckel von Donnersmarck, planując przekształcić je w główną rezydencję siemianowickiej linii rodu. Na fundamentach poprzednika wybudowano w 1905 r. nowy pałac, ostatnie prace ukończono w 1908 roku. Na podstawie planów C. Grossera powstał budynek na planie podkowy, kryty dachem mansardowym, z dwiema ośmiobocznymi wieżami krytymi neobarokowymi hełmami. Środkowy ryzalit mieści portyk mieszczący główne wejście, przy pałacu znajduje się połączona z nim łącznikiem kaplica. Całość ma charakter eklektyczny z przewagą motywów neobarokowych. Na wschód od pałacu rozciąga się park krajobrazowy z parkiem botanicznym, a także

rozbudowany zespół zabudowy gospodarczej, w nim m.in. ogrodnictwo, okrągła wieża wodna z przejazdem bramnym, stajnia, wozownia, maneż i budynki mieszkalne, wzniesione w jednolitej stylistyce, z elewacjami licowanymi cegłą klinkierową. W pałacu mieści się internat Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych. W budynkach przypałacowych znajdują się m.in. gimnazjum, mieszkania dla nauczycieli itp.

Brynek

- **Nakło Śląskie**, gm. Świerklaniec, zamek z parkiem, XIX w., neogotycki, wybudowany w 1856 r. na miejscu starego zamku z XVI w., siedziba siemianowickiej linii von Donnersmarcków, przebudowany po 1891 r. w stylu angielskiego neogotyku i wzbogacony o wieżę. Dwukondygnacyjny budynek na planie prostokąta posiada dominantę w postaci wysokiej, zdobionej sterczynami wieży. Nad licznymi ryzalitami wznoszą się szczyty schodkowe. W przyległym parku krajobrazowym znajduje się mauzoleum rodowe, założenie otoczone jest kamiennym murem z bramami. Odrestaurowane wnętrza pałacu mieszczą działające od 2013 r. Centrum Kultury Śląskiej.

Nakło

- **Orzech**, gm. Świerklaniec, wzniesione w XIX w. tzw. ruiny romantyczne, wzniesione z polecenia Guido Henckel von Donnersmarck'a. Położone w lesie na wschód od wsi, pełniły funkcję miejsca odpoczynku dla myśliwych. Obecnie obiekt ulega degradacji, z czterech okrągłych baszt zachowana jest tylko jedna.

- **Świerklaniec**, neobarokowy pałacyk „Dom Kawalerów” w Świerkłańcu powstał w latach 1903-06 z myślą o gościach przyjeżdżających do rodziny von Donnersmarck, wg proj. Ernesta von Ihne. Założony na planie zbliżonym do kwadratu, z elewacjami łączącymi czerwoną cegłę z tynkowanymi, białymi płaszczyznami. Wewnątrz znajduje się marmurowy hall i reprezentacyjna klatka schodowa. Obecnie obiekt pełni funkcję restauracji i hotelu.

Świerklaniec

- **Tarnowskie Góry**, Kartuszwiec, zespół pałacowo-parkowy: budynek zarządu (ob. szkoła), neoklasycyzm, 1870-90; W parku znajdują się także – willa z 1910, neoklasycystyczna z elementami secesji i neorenesansowy pałacyk z ok. 1890. W przylegającym od południa parku z lat 70-tych XX w. znajdują się egzemplarze starodrzewia, do zespołu prowadzą aleje dojazdowe. Przy wejściu znajdują się figury świętych Jana Nepomucena i Floriana. W pałacu mieści się Zespół Szkół Artystyczno – Projektowych, w budynku przy północnej granicy zespołu ma swą siedzibę Zakład Pulmonologii, w willi administratora mieściło się przedszkole.

Tarnowskie Góry

- **Tarnowskie Góry**, ul. Górnicza 7, tzw. Dworek Goethego. Dawny dworek wzniesiony został w XVIII wieku. Jest, murowany, tynkowany, parterowy z trójkątnym naczółkiem ponad dwukondygnacyjną środkową osią, mieszczącą główne wejście. Przekryte belkowym stropem wnętrza mieszczą obecnie restaurację i siedzibę PTTK.

Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 7

- **Kalety**, klasycystyczny dwór myśliwski wzniesiony w latach 1860-61 dla von Donnersmarcków, otoczony był rozległym parkiem i połączony aleją z Świerklańcem. Po II wojnie światowej użytkowany m.in. jako baza Ośrodka Transportu Drzewnego, obecnie niezagospodarowany. Dwukondygnacyjny, kryty niskimi dachami, założony na rzucie prostokąta, z filarowym portykiem przy środkowym ryzalicie.

Kalety

- **Miasteczko Śląskie – Bibiela**, drugi dworek myśliwski powstał w 1893 r., usytuowany w lasach w okolicach Bibieli, administracyjnie należących do Miasteczka Śląskiego. Jest to niewielka, drewniana budowla na podmurówce. Budynek dawniej był własnością Nadleśnictwa Świerklańiec, obecnie stanowi obecnie własność prywatną.

- **Miedary (Kopanina)** - neobarokowy pałac wybudowany na przełomie lat 80. i 90-tych XIX w. dla rodziny Fürstenbergów, rozbudowany na przełomie XIX/XX wieku. Budynek

piętrowy, kryty dachem mansardowym z lukarnami. Założony na rzucie prostokąta, z bocznymi ryzalitami zakończonymi ozdobnymi szczytami. Po północnej stronie znajduje się wieża kryta baniastym hełmem, wokół pałacu rozciąga się niewielki park. W pałacu mieści się Dom Pomocy Społecznej.

Miedary

- **Szałsza**, pałac w obecnym kształcie pochodzi z 1877 r., wybudowany został dla rodziny Görlingów w stylu neogotyku angielskiego, z wykorzystaniem piwnic poprzedniego pałacu z 1781 roku. Jest to budynek dwukondygnacyjny, murowany na planie prostokąta z centralnym ryzalitem. Na elewacjach czerwień cegły kontrastuje z białymi obramieniami okien, krenelażem i narożnymi wieżyczkami. Przy będącym prywatną własnością pałacu znajduje się otoczony murem zabytkowy park, a w nim liczne egzemplarze starodrzewia.

Szałsza

- **Kopienica**, klasycystyczny dwór z ok. połowy XIX w. według proj. Emila von Wrochena, remontowany w XX w. Piętrowy budynek na planie prostokąta, elewacjach zdobionych płytkim boniowaniem. Przed wejściem znajduje się wsparty na filarach portyk. Pałac otoczony jest parkiem krajobrazowym. Jest siedzibą szkoły podstawowej.

- **Łubie**, neoklasycystyczny pałac zbudowany ok. 1860 r. przez Artura Baildona, przebudowany w latach 1910-11, otoczony parkiem z lat 40-tych XIX w., w stylu picturesque. Ochroną objęte są także zabudowania gospodarcze przy pałacu i prowadząca do niego aleja kasztanowców. Piętrowy pałac kryty jest dachem mansardowym z cylindryczną wieżyczką pośrodku i użytkowym poddaszem doświetlanym lukarnami. Po stronie północnej znajduje się mieszcząca klatkę schodową wieżyczka. Założony na planie w kształcie litery L, z dłuższym wschodnim skrzydłem. Przy elewacji frontowej znajduje się kolumnowy portyk zwieńczony tympanonem. W pałacu znajduje się Dom Pomocy Społecznej.

Łubie

b) Parki²

Komponowana zieleni towarzysząca zespołom pałacowym i dworskim pełni ważną rolę w krajobrazie kulturowym. Obszary parkowe są elementem pozytywnie wpływającym na atrakcyjność krajobrazu oraz na bioróżnorodność flory i fauny, jako miejsce występowania różnorodnych, często egzotycznych, gatunków. Nie do przecenienia jest także ich funkcja społeczna, jako miejsca służącego do rekreacji i uprawiania sportów. Wszystkie parki ujęte w rejestrze zabytków mają jednakową genezę, łączącą się z istnieniem budowli rezydencjonalnej. Dwa z nich po wyburzeniu pałacu częściowo utraciły swój kontekst (parki w Świerklańcu i Tarnowskich Górach – Reptach). Większość z nich to powstałe w XIX w. parki krajobrazowe o swobodnej kompozycji, z rozległymi polanami widokowymi z soliterami w postaci pojedynczych okazów starodrzewia itp.

² Ujęte w rejestrze zabytków.

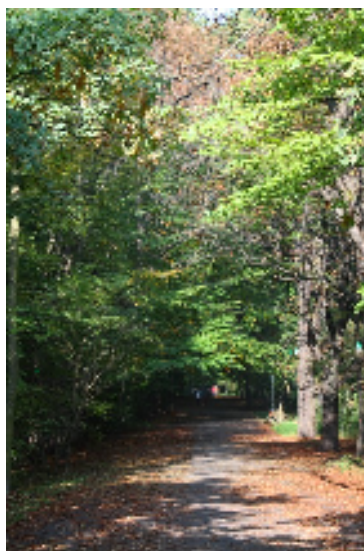

Świerklaniec, park

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
Świerklaniec	Nakło Śląskie	- park krajobrazowy, XIX w. w zespole pałacowym	A/646/66 02.05.1966
	Świerklaniec	- park, XIX w.	A/606/66 30.12.1966
Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry pomiędzy ulicami: Legionów, Lipową i Ogrodową	- park, lata siedemdziesiątych XIX wieku - dwie aleje dojazdowe (zespół zarządu dóbr hr. Henckel von Donnersmarck)	A/1481/92 06.08.1992
	Tarnowskie Góry Rybna	- park w zespole pałacowym	A/637/66 02.05.1966
	Tarnowskie Góry Tarnowice Stare	- park w zespole zamkowym	A/639/66 2.05.1966 zm. 04.05.1996
	Tarnowskie Góry Repty Śląskie	- park krajobrazowy z XIX wieku z pozostałościami dawnego zwierzyńca oraz aleją kasztanową	A/660/66 30.12.1966
Tworóg	Brynek ul. Park	- park w zespole zamkowym	A/658/66 28.05.1966
	Tworóg ul. Zamkowa 16	- pozostałości parku w zespole pałacowym	A/640/66 28.05.1966
Zbrostawice	Kamieniec ul. Polna 2	- park w zespole pałacowym	A/347/60 07.03.1960
	Łubie ul. Pyskowska 34	- park krajobrazowy, z lat czterdziestych XIX w. i aleja kasztanowców w zespole pałacowym	A/1501/92 27.10.1992
	Szałsza ul. Ziemięcicka	Park - układ kompozycyjny parku wraz z alejkami i ścieżkami spacerowymi oraz zespół drzewostanu parkowego.	A/390/12 19.11.2012

Brynek, ogród botaniczny na terenie parku

Repty, aleja parkowa

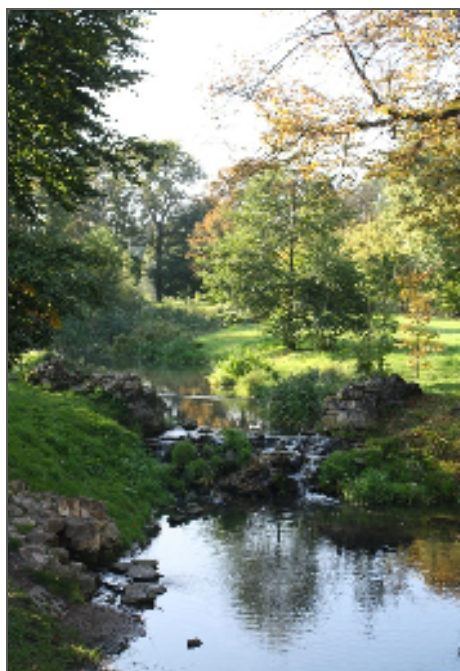
Najpiękniejszy z parków powiatu i jeden z piękniejszych na Śląsku znajduje się w **Świerkłańcu**. Rozległe (186 ha), położone w dolinie rzeki Brynicy założenie wypełnione jest pozostałościami po dawnych włościach rodu von Donnersmarck: fontannami, rzezbami, masztom żeliwnym, ocalałymi zabudowaniami zespołu. Na terenie parku w Świerkłańcu znajdują się m.in. pozostałości starego zamku, zbudowanego w XIV w. przez książąt cieszyńskich, przebudowanego w XVIII i na pocz. XIX w. w stylu neogotyckim, spalonego w 1945 r. i rozebranego po 1961. Wokół niego istniał pierwszy park, założony na tym obszarze w latach 1670-1680. Dobrze zachowana jest linia dawnych umocnień zamkowych – fosy i wały. Wraz z budową nowego pałacu powstać musiał równy mu rozmachem obszar komponowanej zieleni, który zaprojektował w 1865 r. architekt Gustaw Mayer. W typowy park angielski wkomponowano liczne motywy związane z wodą: stawy, strumienie, mostki itp. Po przeprowadzonej rewitalizacji park jest w bardzo dobrym stanie.

Równie urokliwy **park w Brynku** rozciąga się na powierzchni ok. 36 ha. Na jego obszarze znajduje się pałac oraz okazałe zabudowania gospodarcze o wysokich walorach estetycznych, a także założony po II wojnie światowej ogród botaniczny z alpinarium, torfowiskiem, stawem z wysepką, pergole itp. W skład drzewostanu parkowego wchodzi m.in. pomnikowe okazy drzew krajowych, jak dęby szypułkowe, lipy, dęby i wiąz oraz gatunki egzotyczne, jak daglezie, choiny kanadyjskie, cyprysy i żywotniki. Park w Brynku jest pod opieką Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych, prace pielęgnacyjne prowadzone są w nim na bieżąco.

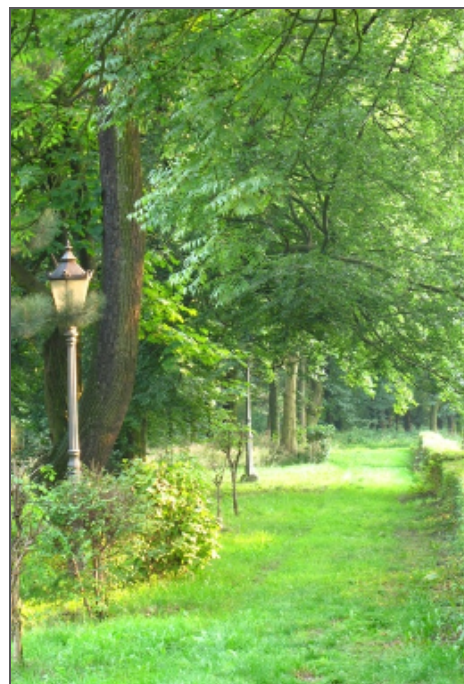

Tarnowice Stare

Park w **Reptach** powstał na bazie istniejących tu pierwotnie terenów leśnych, od pocz. XIX wieku przekształcanych na służący do polowań zwierzyniec. Służyło temu m.in. wydzielenie części lasu kamiennym murem i wzniesienie zameczku myśliwskiego. Kolejny właściciel z rodu von Donnersmarckt przekształcił zwierzyniec w park angielski a zamek myśliwski w neorenesansowy kompleks pałacowy (1893-98, arch. G. Ritter von Seidl). Pałac został spalony w 1945, a w 1971 r. wyburzony. W pobliżu jego dawnej lokalizacji powstały budynki Górnośląskiego Centrum Rehabilitacji. Na terenie parku znajdują się szyby Sztolni Czarnej Pstrągi, w 2002 r. utworzono tu Zespół Przyrodniczo – krajobrazowy „Park w Reptach i Dolina Dramy”. Na terenie parku znajdują się szyby Sztolni Czarnej Pstrągi.

Świerklaniec, park

Łubie, park

W Tarnowski Górach znajdują się także mniejsze obszary komponowanej zieleni, towarzyszące pałacom w Rybnej, Karłuszowcu i Tarnowicach Starych. Są one utrzymane w dobrym stanie, przyzamykowy park w Tarnowicach Starych posiada geometryczny parter urozmaicony rzeźbami w stylistyce greckiej.

W niewielkim procencie zachował się park przy pałacu w Tworogu, starannie zrewitalizowany, z XVIII-wieczną kapliczką na swym terenie.

Pozostałe parki – w Nakle, Łubiu i Kamieńcu reprezentują typ parku krajobrazowego, park w Łubiu – z elementami stylu *picturesque*, polegającym na wprowadzaniu do kompozycji parku atmosfery pewnej niesamowitości i tajemniczości.

c) Zabudowania gospodarcze, spichlerze³

Lp	Adres	Obiekt objęty ochroną	Nr rej. Data wpisu
1.	Miasteczko Śląskie - Żyglinek ul. Wyciślika (57)	Dawny spichlerz dworski z XVIII wieku, murowany	A/647/66 02.05.1966
2.	Łubie ul. Pyskowicka	Spichlerz dworski z XIX wiek, murowany	A/354/60 10.03.1960
3.	Ziemięcice ul. Mikulczycka	Spichlerz z XVIII wieku, murowany	A/132/09 15.10.2009
4.	Tarnowskie Góry Tarnowice Stare ul. Pyskowicka 3	Folwark przy zamku (stodoła, stajnia, obora oraz dwie oficyny)	A/639/66/ z 02.05.1966 i z 4.05.1996
5.	Łubie ul. Pyskowicka 34	Zabudowania gospodarcze w zespole pałacowym	A/1501/92 27.10.1992

Zabudowania gospodarcze w Starych Tarnowicach

³ Ujęte w rejestrze zabytków

Przy większości dworów i pałaców funkcjonowały założenia folwarczne, złożone z kilku lub nawet kilkunastu budynków gospodarczych oraz mieszkalnych, a także o funkcji rekreacyjnej (np. ujeżdżalnia) czy przemysłowej (np. gorzelnia). Obory, stajnie, stodoły itp. zgrupowane były często wzdłuż boków otaczających prostokątny dziedziniec, spichlerz mógł być wybudowany w linii pozostałej zabudowy lub, ze względu na zagrożenie pożarem, nieco na uboczu. Był to zazwyczaj budynek bardziej okazały od pozostałych, kilkukondygnacyjny, z niewielkimi otworami okiennymi.

Zachowana do naszych czasów zabudowa folwarczna jest murowana z kamienia lub cegły, z ceramicznymi sklepieniami wspartymi na żeliwnych lub kamiennych słupach lub rzadziej – z drewnianymi stropami. Założone na rzucie silnie wydłużonego prostokąta budynki kryte są dachem dwuspadowym, elewacje posiadają skromne dekoracje złożone z kontrastujących ceglanych i tynkowanych powierzchni lub też są nich w ogóle pozbawione, często wzmocnione szkarpami.

Najbardziej rozbudowane folwarki, o dużych walorach użytkowych i estetycznych znajdują się w Świerkłańcu (dwa zespoły zabudowy), w Nakle Śląskim, Wilkowicach, Wieszowie, Szalszy, Zbrostawicach, Łubiu, Kamieńcu, Ptakowicach, Księżym Lesie, Czekanowie, Ziemięcicach, Starych Tarnowicach itp. Pałacowi w Brynku towarzyszy wspomniany wcześniej, rozbudowany zespół zabudowy gospodarczej, nieposiadający cech klasycznego folwarku.

Jedynie niewielki procent zabudowy folwarcznej i gospodarczej wpisany jest do rejestru zabytków. Wpisy indywidualne posiadają trzy spichlerze – XVIII-wieczne budynki w Miasteczku Śląskim – Żyglinku i w Ziemięcicach oraz pochodzący z XIX w. spichlerz w Łubiu. Nie pełnią one funkcji, dla której zostały wzniesione, np. budynek w Żyglinku został adaptowany na restaurację. Poza wymienionymi spichlerzami ochroną na podstawie wpisu do rejestru zabytków objęty jest folwark przy zamku w Starych Tarnowicach, w którym znajduje się kompleks restauracyjno – noclegowy oraz zabudowania gospodarcze przy pałacu w Łubiu, częściowo nieużytkowane.

Pozostałe obiekty ujęte są w Gminnych Ewidencjach Zabytków i chronione zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Część folwarków jest wyodrębniona z zespołów pałacowych i posiada innych właścicieli, czasem rozdrobnienia własnościowe dotyczą poszczególnych obiektów w jednym zespole. Utrudnia to skuteczne zarządzanie tymi obiektami oraz zaplanowanie działań mających na celu ich ochronę lub rewitalizację - część z nich to budynki nieużytkowane, pozbawione pierwotnej funkcji lub zaniedbane.

Miasteczko Śląskie, spichlerz

Ziemięcice, spichlerz

Łubie, zabudowania folwarku

Podział obiektów ze względu na stan zachowania

Bardzo dobry stan zachowania:
<ul style="list-style-type: none"> - elementy zespołu pałacowego (park, „dom Kawalerów”, rzeźby, itp.) w Świerkłańcu - willa, ob. hotel w zespole pałacowym, d. siedzibie zarządu dóbr hr. Henckel von Donnersmarck w Tarnowskich Górach - zespół pałacowy w Tarnowskich Górach – Rybnej (pałac, park) - zespół zamkowy (zamek, park, folwark) w Tarnowskich Górach – Tarnowicach Starych - zespół pałacowy w Tworogu - zespół zamkowy w Kamieńcu (pałac, park, „Mysia Wieża”) - pałac w Szałszy - tzw. dworek Goethego w Tarnowskich Górach
Dobry stan zachowania (brak zagrożeń dla elementów konstrukcyjnych)
<ul style="list-style-type: none"> - dworek myśliwski w Miasteczku Śląskim - zespół zamkowy w Nakle (zamek, park) - zespół pałacowy, d. siedziba zarządu dóbr hr. Henckel von Donnersmarck w Tarnowskich Górach (park i aleje, budynek zarządu, ob. szkoła, pałacyk, ob. szpital) - zespół zamkowy w Brynku (pałac, park) - dwór w Kopienicy - zespół pałacowy w Łubiu (pałac, park) - pałac w Miedarach
Obiekty zagrożone (budynki nieużytkowane lub o znacznym stopniu zużycia substancji i wymagające kompleksowych remontów, budynki zmodernizowane w stopniu powodującym częściową utratę wartości zabytkowych)
<ul style="list-style-type: none"> - pałac w Kaletach - pałac w Wieszowej - pałac w Wilkowicach - pałac w Zbrostawicach
Zły stan zachowania
<ul style="list-style-type: none"> - sztuczne ruiny, Orzech - dwór, Jasiona - zabudowania gospodarcze w zespole pałacowym, Łubie

5.2.2. Architektura sakralna

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Nr rej.
Miasteczko Śląskie	Miasteczko Śląskie	Kościół par. p.w. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP, XVII w. (dzwonnica, kapliczka)	A/605/66 15.04.1966
	Miasteczko Śląskie	Kościół par. p.w. Wniebowzięcia NMP, XX w.	A/650/66 02.05.1966
	Miasteczko Śląskie (Żyglin)	Kościół par. p.w. Narodzenia NMP, XIX w.	A/654/66 02.05.1966
	Miasteczko Śląskie (Żyglin)	Kaplica z XVIII w.	A/655/66 02.05.1966
Ożarówice	Ożarówice	Kościół par. p.w. św. Barbary, XVIII w.	A/14/60 23.02.1960 607/66 04.04.1966
Radzionków	Radzionków	Kościół par. p.w. św. Wojciecha, XIX w., neogotycki	A/649/66 30.12.1966
Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła, z XVI w.	A/611/66 15.04.1966
	Tarnowskie Góry (Tarnowice Stare)	Kościół parafialny p.w. św. Marcina, XV w. i później	A/638/66 02.05.1966
	Tarnowskie Góry	Kościół cmentarny p.w. świętej Anny, z XVII wieku,	A/622/66 27.04.1966
	Tarnowskie Góry	Ewangelicki, XVIII, XIX, neorom.	A/623/66 27.04.1966
	Tarnowskie Góry (Repty Śląskie)	Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja z lat 1867-1871	A/340/11 27.05.2011
	Tarnowskie Góry Bobrowniki Śląskie	Kaplica, z XIX w.	A/656/66 28.05.1966
	Tarnowskie Góry Strzybnica	Kaplica, z około połowy XVIII w.	A/998/69 18.02.1969
Tworóg	Koty	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła, z XVIII w.	A/634/66 02.05.1966
	Tworóg	Kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego, kaplica cmentarna, ogrodzenie, XIX/ XX	A/665/66 28.05.1966
	Tworóg	Kaplica z XVII w.	A/666/66 28.05.1966
	Tworóg	Kaplica przy pałacu, XVIII w.	A/640/66 z 28.05.1966
Zbrostawice	Kamieniec	Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzyciela, XV, XIX	A/348/60 07.03.1960
	Karchowice	Kościół par. p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, z XV/XVI w.	A/307/60 07.03.1960
	Księży Las	Kościół filialny pod wezwaniem świętego Michała, z XV w.	A/352/60 10.03.1960

	Szałsza	Kościół filialny p.w. Matki Boskiej, z XVIII w.	A/282/60 07.03.1960
	Zawada	Kościół filialny p.w. św. Marka z połowy XIX w.	A/280/60 07.03.1960
	Zbrośławice	Kościół par. p.w. Wniebowzięcia NMP z XV wieku, wieża, kaplica	A/642/66 02.05.1966
	Ziemięcice	Ruina kościoła p.w. św. Jadwigi, z XV-XVI w.	A/279/60 07.03.1960
Krupski Młyn	Potępa	Kaplica Grobu Chrystusa (kaplica p.w. Bożego Grobu i świętego Medarda), z XVII w.	A/636/66 28.05.1966
Świerklaniec	Świerklaniec	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej (ob. p.w. Dobrego Pasterza) z zespołem kaplicy mauzoleum Donnersmarcków, z lat 1896-1897.	A/1317/83 03.10.1983

W powiecie do rejestru zabytków wpisanych jest 17 murowanych kościołów, w tym jeden zachowany w formie ruiny (Ziemięcice). Osobną grupę tworzą trzy kościoły drewniane (Miasteczko Śląskie, Szałsza, Księży Las) oraz kapliczki.

Spośród kościołów murowanych najstarszą metrykę posiadają:

- gotycko-barokowy kościół fil. p.w. św. Marcina w Tarnowskich Górach - Tarnowicach Starych, wybudowany w 1410 roku. W latach 1570 – 1608 kościół był własnością ewangelików, w 1707 r. został przebudowany. Do końca XIX w. pełnił funkcję kościoła parafialnego, po wzniesieniu nowej, neogotyckiej świątyni użytkowany jako kaplica cmentarna, otoczony cmentarzem. Wnętrze kościoła zdobią polichromie i sztukaterie z pocz. XVIII w., iluzjonistyczne z ok. 1740 r. i z pocz. XX wieku.
- późnogotycki kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela w Kamieńcu, z XV -XVI w., użytkowany w latach 1570-1629 przez ewangelików, wielokrotnie przebudowywany, m.in. wydłużony w latach 1860-70, gruntownie remontowany w 1939 roku. Kościół usytuowany jest na wzniesieniu i otoczony cmentarzem. Do północnej ściany nawy przylega masywna wieża zakończona krenelażem.
- gotycki kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach, datowany na pierwszą ćwierć XV w., z wieżą wybudowaną w 1 poł. XIX w. na miejscu wcześniejszej, drewnianej. Wewnątrz odkryto średniowieczne polichromie o bogatym programie ikonograficznym i dużej wartości artystycznej, stanowiące o wyjątkowej wartości niewielkiego kościoła. Wokół usytuowanej na wzniesieniu świątyni znajduje się cmentarz otoczony murem, malowniczo wtopionym w pnie drzew.
- kościół par. p.w. Wniebowzięcia NMP w Zbrośławicach, wzmiankowany w 1447 r., w latach 1610-20 z fundacji Jerzego Larischa rozbudowany o nawę. W 2 poł. XVIII w. przebudowany w stylu barokowym, następnie remontowany i rozbudowywany o kolejne przybudówki. Przy kościele znajduje się wolnostojąca, nakryta płaskim

dachem wieża – dzwonnica z 1564 r. W usytuowanym na wzniesieniu kościele znajduje się będąca przedmiotem kultu figura Matki Bożej z Dzieciątkiem z XV w.

- ruina kościoła p.w. św. Jadwigi Ziemięcicach. Budowę położonej na wzgórzu świątyni rozpoczęto prawdopodobnie w XVI w., od prezbiterium. Jezuicki wówczas kościół pod koniec XVII w. otrzymał w miejsce drewnianej – murowaną nawę i wieżę, a przed 1719 r. – murowane sklepienie. W 1911 r. runął dach, przeciążony nadbudowaną kilka lat wcześniej wieżyczką. Od tego czasu kościół nie jest użytkowany, a jego funkcję przejął pobliski, budowany w latach 1926-27.

Tarnowskie Góry, Tarnowice St., kł pw. św. Marcina

Karchowice, kł p.w. Katarzyny Aleksandryjskiej

Zbrosławice, kościół p.w. Wniebowzięcia NMP

Kamieniec, kościół p.w. Jana Chrzciciela

Ziemięcice, ruina kościoła p.w. św. Jadwigi

W kolejnym stuleciu wybudowane zostały kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła w Tarnowskich Górach, z XVI wieku oraz kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny w Kopienicy (Łubie).

Budowę pierwszego rozpoczęto w 1530 r. na miejscu wcześniejszej, drewnianej świątyni. Konsekrowany w 1670 r., kościół został rozbudowany w latach 1848-1851 w stylu neoromańskim (nowe prezbiterium, transept, przekształcona nawa) i gruntownie odnowiony w latach 20-tych XX wieku. W latach 80-tych i 90-tych XX w. w kościele prowadzono prace remontowe (przebudowa prezbiterium, wymiana tynków, nowa polichromia itp.). Zachowane wyposażenie późnobarokowe i klasycystyczne.

Obecny późnogotycko – barokowy kościół w Kopienicy (Łubiu) został prawdopodobnie wzniesiony w 1 poł. XVI w., następnie zniszczony podczas pożaru i odbudowany w latach 1730-39 (nowe prezbiterium, wieża). Na murze kościoła znajduje się pamiątkowa tablica z 1710 r., poświęcona właścicielowi wsi i budowniczemu kościoła, Mikołajowi Otiesławowi z Kopienicy. Po kolejnym pożarze w 1947 r. kościół został odnowiony, następnie w 1976 roku.

Z lat dwudziestych XVII w. pochodzi kościół cmentarny p.w. św. Anny, znajdujący się przy ul. Gliwickiej w Tarnowskich Górach. Chroniony wraz z wyposażeniem i najbliższym otoczeniem. Obecne wezwanie otrzymał w 1630 r., kiedy przejęli go katolicy. Kościół był remontowany w 2 poł. XVII w. i w latach 1846-47, kiedy dobudowano do niego wieżę. Nie posiada charakterystycznych cech stylowych, wewnątrz znajduje się klasycystyczno – barokowe wyposażenie. Wokół świątyni rozciąga się otoczony murem cmentarz.

Tarnowskie Góry, kościół p.w. św. św. Piotra i Pawła Kopienica Łubie, kościół p.w. NMP

Do grupy XVIII-w. kościołów barokowych należą świątynie w Ożarowicach i Kotach.

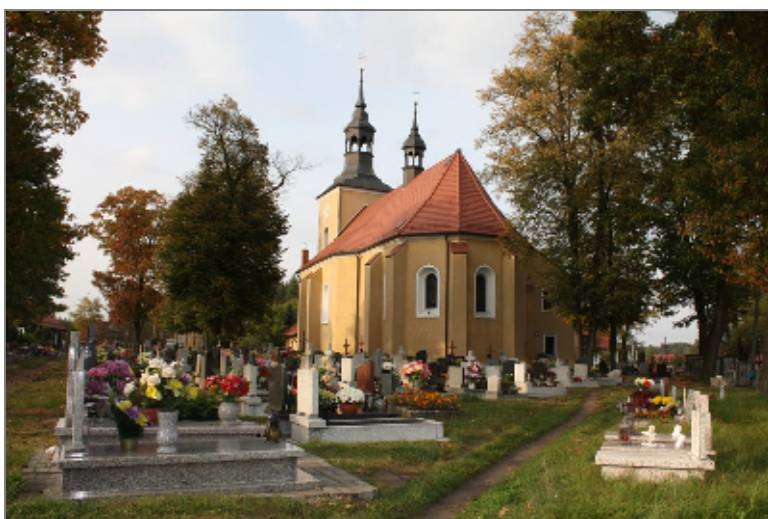
Późnobarokowy kościół p.w. św. Barbary w Ożarowicach został wzniesiony w 1781 r. jako kaplica z fundacji Felicjana Bontaniego. Zachował rokokowe wyposażenie z okresu budowy. Jest to niewielka świątynia, usytuowana na otoczonym kamiennym murem pagórku, założona na rzucie prostokąta z zakrystią na osi. Ozdobnymi elementami bryły są dwukondygnacyjny szczyt ze spływami oraz nakryta strzelistym hełmem niewielka wieżyczka na sygnaturkę.

Kościół parafialny. p.w. św. Piotra i Pawła w Kotach, wzniesiony został w latach 1714-15 z fundacji hrabiego Jana Leopolda de Verdugo, na miejscu wcześniejszego, drewnianego. Z powodu zagrożenia stabilności konstrukcji w latach 1763-74 nie był użytkowany, remontowany pod koniec XVIII w., a także w 1823, 1908, w latach 50-tych XX wieku. W 2011 r. miał miejsce generalny remont. Założony na rzucie prostokąta z zamkniętym trójbocznie prezbiterium i przylegającą od zachodu wieżą na rzucie kwadratu, o zwartej bryle. Otoczony cmentarzem, wewnątrz barokowe i neogotyckie wyposażenie.

Położony w północnej pierzei rynku w Tarnowskich Górach kościół parafii ewangelicko – augsburskiej wybudowano w 1780 r. (arch. Ch. Worbs) i gruntownie przebudowano w 1900 r. (arch. A. Seiffhart). Początkowo barokowy, obecnie w stylistyce neoromańskiej. Usytuowany kalenico wodo rynku, jest założony na rzucie prostokąta z płytkim transeptem, z przylegającą od południa wieżą i sygnaturką nad zachodnim szczytem fasady. W przekrytym sklepieniem kolebkowym wnętrzu znajdują się m.in. empory oraz ołtarz ambonowy z ok. 1900 roku.

Ożarówice, kościół p.w. św. Barbary

Koty, kościół p.w. św. Piotra i Pawła

Tarnowskie Góry, Kościół ewangelicki Zbawiciela

W XIX w. powstały świątynie klasycystyczne, neogotycki i neobarokowe.

- późnoklasycystyczny kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP w Miasteczku Śląskim – Żyglinie został wybudowany w 1842 r. (arch. Feller z Gliwic) po rozbiorce poprzedniego, drewnianego kościoła, a w latach 1873-74 rozbudowany o wieżę (A. Hennig). Kilkakrotnie remontowany, w tym w latach ostatnich (wieża, elewacje kościoła, wnętrze).

- Klasycystyczny kościół filialny p.w. św. Marka Ewangelisty w Zawadzie pochodzi z połowy XIX w., wybudowany został na miejscu wcześniejszej kaplicy, jako świątynia pątnicza. Murowany, tynkowany, na rzucie prostokąta z absydą i zakrystią. Elewację dzielą wysokie otwory okienne o ostrołukowym wykroju.

- Kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego w Tworogu wzniesiony został w latach 1815-17 wg projektu Ch. Worbsa i rozbudowany o transept i prezbiterium w latach 1905-6, według projektu L. Schneidera. Kościół posiada nawę z transeptem, zamknięte półkoliście prezbiterium oraz wieżę przylegającą od zachodu. Do korpusu przylegają liczne mniejsze przybudówki, całość posiada neobarokowy charakter. W skład zespołu kościelnego wchodzi także kaplica cmentarna oraz otaczający cmentarz kamienno-ceglany mur.

Pod koniec XIX w. wzniesione zostały neogotyckie kościoły: parafialny p.w. św. Mikołaja w Tarnowskich Górach - Reptach Śląskich (1867-1871, arch. Carla Heinze), parafialny p.w. św. Wojciecha w Radzionkowie (1872-75, arch. Herzog) oraz kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej (ob. p.w. Dobrego Pasterza) z zespołem kaplicy mauzoleum Donnersmarcków, w Świerklańcu (1896-1897). Są to budowle murowane z cegły, o elewacjach licowanych cegłą. Posiadają duże okrągłe (rozety) i ostrołukowe otwory okienne wypełnione zespołami barwnych witraży, strzeliste wieże kryte wysokimi hełmami. Przy ścianach znajdują się przypory, elewacje zdobione są sterczynami. Wnętrza przekryte są sklepieniami krzyżowo – żebrowymi, jednolite wyposażenie posiada neogotycki charakter. Takie same cechy stylistyczne posiada najmłodszy kościół ujęty w rejestrze zabytków: znajdujący się Miasteczku Śląskim kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP (1905 – 08).

Świerklaniec

Tarnowskie Góry – Repty

Tworóg

Żyglin, kościół p.w. Narodzenia NMP

Radzionków, kościół p.w. św. Wojciecha

Najstarszym kościołem drewnianym w powiecie oraz jednym z najstarszych na całym Śląsku jest późnogotycki kościół filialny p.w. św. Michała Archanioła w Księżym Lesie, z 1498 roku. W XVIII w. dobudowana została boczna kaplica, a w 1905 r. murowana kruchta, w której obecnie zawieszono dzwony. W 1955 r. częściowo odbudowany, w 1960 r. iglica na wieżyczce zastąpiona została baniastym hełmem. Kościół usytuowany jest na wzgórzu i otoczony cmentarzem. Częściowo zabudowane soboty znajdują się przy północnej części kościoła.

Drewniany kościół p.w. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP Miasteczku Śląskim wraz z drewnianą, wolnostojącą dzwonnice pochodzą z lat 1666 – 1670. Przez dwukondygnacyjną dzwonnice prowadziło dawniej jedyne wejście na teren przykościelnego kościoła, użytkowany do 1815 roku. W 1905 r. przy starym kościele rozpoczęto budowę nowej, murowanej świątyni. Obiekt był kompleksowo remontowany w latach 1963-64. W linii ogrodzenia usytuowana jest murowana kapliczka z XVIII w. mieszcząca rzeźbę św. Jana Nepomucena. Kościół posiada wydzielone nawę i znacznie niższe prezbiterium, opasane sobotami. Nad dachem nawy znajduje się smukła, dwukondygnacyjna wieżyczka na sygnaturkę z dekoracyjnym szalunkiem, kryta hełmem cebulastym. Wewnątrz zachowane jest wyposażenie barokowe.

Kościół filialny p.w. Matki Boskiej w Szalszy wzniesiony był zapewne z XVII w., następnie odbudowywany ze zniszczeń m.in. w latach 1784 i 1968, remontowany w 2010 roku. Jako jedyny posiada przylegającą do korpusu, niewysoką wieżę. Obitý gontem, wyraźnie podzielony na nawę z niewielką wieżyczką na sygnaturkę, trójbocznie zamknięte prezbiterium oraz przysadzistą wieżę nakrytą dachem namiotowym.

Miasteczko Śląskie

Szałsza

Księży Las

Kaplice:

- kaplica Grobu Chrystusa (p.w. Bożego Grobu i św. Medarda), XVII w., ul. Tarnogórska, Potępa
- kaplica, XVIII w., barokowa, ul. Św. Marka, Miasteczko Śląskie – Żyglin
- kaplica, ok. poł. XVIII w., ul. Kombatantów, Tarnowskie Góry – Strzybnica
- kaplica, XIX w., ul. Główna, Tarnowskie Góry – Bobrowniki
- kaplica, XVII w., translokacja w 2 poł. XX w., ul. Zamkowa, Tworóg
- kaplica, XVIII w., ul. Zamkowa (w przypałacowym parku), Tworóg
- kapliczka przy kościele par. p.w. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP, XVIII w., Miasteczko Śląskie
- kaplica cmentarna przy kościele par. p.w. św. Antoniego Padewskiego, XIX/XX w., Tworóg

Wszystkie wymienione kapliczki są budowlami murowanymi, nakryte daszkami dwu – lub wielospadowymi, w większości obitymi gontem (Potępa, Tarnowskie Góry – Strzybnica i Bobrowniki, Tworóg), rzadziej dachówką. Na ich dachach umieszczane są niskie, ażurowe konstrukcje na sygnaturki, zwieńczone niewielkimi hełmami (Potępa, obie kapliczki w Tarnowskich Górach) lub wysokim, dwukondygnacyjnym, jak w przypałacowej kapliczce w Tworogu. Elewacje kapliczek są najczęściej gładkie i pozbawione detalu architektonicznego; wyjątkami są kapliczka w Potępie, zdobiona ostrołukowymi wnękami arkadowymi wspartymi na drewnianych kolumnach, oraz kapliczka przy pałacu w Tworogu, o narożach akcentowanych pilastrami oraz z profilowanym gzymsem podokapowym. Urozmaicony, aczkolwiek ahistoryczny wygląd posiada kaplica w Miasteczku Śląskim – Żyglinie.

Kapliczki są elementem krajobrazu kulturowego tradycyjnie otaczanym opieką i troską, w wyniku czego znajdują się w dobrym stanie.

Potępa, kaplica

Tworóg, kaplica

Miasteczko Śląskie, Żyglin

Tworóg, kaplica przy pałacu

5.2.3. Obiekty użyteczności publicznej

Nr	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
1	Tarnowskie Góry ul. Kościuszki 5	Budynek strzelnicy brackiej, z lat 1903-1904 o cechach eklektycznych.	A/116/04 30.04.2004
2	Tarnowskie Góry ul. Opolska 26	Budynek szkoły z 1909 roku (d. katolickie seminarium nauczycielskie), w stylu modernizmu z elementami neobaroku.	A/388/12 19.11.2012
3	Tarnowskie Góry ul. Piłsudskiego 1	Budynek szkoły (obecnie II LO im. S. Staszica) z lat 1870-1873, w stylu neorenesansowym.	A/358/11 07.12.2011
4	Tarnowskie Góry ul. Piłsudskiego 12	Budynek poczty, z 1907 roku, w stylu neobarokowym, wg projektu berlińskiego architekta Hane.	A/1632/96 30.04.1996
5	Tarnowskie Góry ul. Proletariacka 8	Dawna szkoła katolicka, z lat 80/90-tych XIX wieku, w stylu historyzmu.	A/319/10 02.11.2010
6	Tarnowskie Góry Rynek 4	Budynek ratusza, z lat 1896-1898, w stylu neorenesansu północnego	A/1631/96 30.04.1996
7	Tarnowskie Góry ul. Wajdy 8	Budynek dawnego lazaretu górniczego, z pocz. XIX wieku.	A/1499/92 18.09.1992
8	Tarnowskie Góry ul. Wyspiańskiego 1-3	Budynek szkoły z 1932 roku, w stylu modernistycznym.	A/389/12 19.11.2012
9	Tarnowskie Góry pl. Gwarków	Dzwonnica gwarków, z XVI wieku, przeniesiona z Blachówki, drewniana, na podmurowaniu z kamienia.	A/612/66 15.04.1966
10	Tarnowskie Góry Rynek 1	Budynek „Sedlaczek”, z XVI w., przekształcony w XVIII w., narożny murowany, tynkowany.	A/609/66 15.04.1966
11	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 2	Budynek mieszkalny, z XVI w., przeb. w XVIII w. Dawna szkoła ewangelicka. Murowany, tynkowany.	A/617/66 15.04.1966
12.	Tworóg ul. Wolności 1 działka Nr: 603/78 obr. Tworóg	Budynek mieszkalny (dawny szpital dla ubogich) z XIX wieku, murowany, tynkowany, na rzucie prostokąta.	A/667/66 28.05.1966

Za wyjątkiem jednego - wszystkie obiekty użyteczności publicznej wpisane do rejestru zabytków znajdują się w Tarnowskich Górach. Reprezentują różnorodne kategorie zabytków, powiązanych zarówno z górniczymi tradycjami, jak i z nowożytną historią miasta i jego rolą ośrodka administracyjnego.

Główny budynkiem miejskim jest **ratusz**, znajdujący się w narożu południowej pierzei rynku w Tarnowskich Górach. Wzniesiony w latach 1896-98 według projektu arch. Hermanna Gutha. Wysoki, trójkondygnacyjny budynek z nakrytą hełmem wieżą założony jest na planie czworoboku z wewnętrznym dziedzińcem. Ponad ryzalitami na elewacjach wznoszą się schodkowe szczyty, narożnik akcentowany jest wielobocznym

wykuszem. Detal architektoniczny wykonany jest z piaskowca i granitu, kontrastującego z ceglana powierzchnią ścian.

Pod numerem 1 znajduje się na rynku tzw. **Sedlaczek**. Budynek powstał ok. 1526 r. i w późniejszych latach był wielokrotnie przebudowywany. W latach 1748-1818 pełnił funkcję siedziby starostów bytomskich, później zakupiony przez Johanna Sedlaczka przekształcony został na winiarnię. Od 1958 r. w budynku funkcjonuje Muzeum w Tarnowskich Górach, planowane jest przywrócenie historycznej funkcji winiarni w przyziemiu budynku. Wzniesiony na rzucie czworoboku szerszego od strony frontu, piętrowy, kryty dachem dwuspadowym. Wewnątrz zachowane są polichromowane, drewniane stropy.

Przykładem architektury drewnianej jest **Dzwonnica Gwarków**, do poł. XX w. stojąca przy kopalni „Blachówka” (?) w Bobrownikach Śląskich, w 1955 r. przeniesiona na Plac Gwarków w Tarnowskich Górach, w miejsce zburzonego domu zbornego gwarków. Dzwonnica wykonana jest w konstrukcji słupowej, na podmurówce z kamienia wapiennego, kryta gontowym daszkiem. Zawieszony w niej dzwon odlano w XIX wieku. Jest to obiekt o bardzo bogatej historii, ze względu na pierwotne usytuowanie powiązany z dziedzictwem techniki, w obecnej lokalizacji w przestrzeni publicznej miasta jest nośnikiem górniczych tradycji.

Dzwonnica Gwarków, Tarnowskie Góry

Ratusz, Tarnowskie Góry

Przy ul. Wajdy 8 w Tarnowskich Górach znajduje się budynek **dawnego lazaretu** górniczego, pochodzący z przełomu XVIII i XIX w., przekształcony na budynek mieszkalny. Jednokondygnacyjny, kryty dachem naczółkowym, wybudowany jest na rzucie wydłużonego prostokąta. Obecnie nieużytkowany.

Drugim obiektem przeznaczonym dawniej na cele szpitalne (przeznaczonym dla ubogiej ludności) jest budynek z XIX w. przy **ul. Wolności 1 w Tworogu**. Wybudowany

w XIX w., przekształcony na budynek mieszkalny, ob. usługowy. Usytuowany przy skrzyżowaniu ulic w centrum wsi, parterowy, nakryty czterospadowym dachem. W najbliższych latach planowane jest przeprowadzenie rewitalizacji zabytku.

Tworóg, ul. Wolności 1

Obiektem zagrożonym jest nieużytkowany budynek **strzelnicy brackiej** z lat 1903-4, usytuowany przy ul. Kościuszki 5 w Tarnowskich Górach, w sąsiedztwie sklepu wielkopowierzchniowego. Niewielki, parterowy budynek jest murowany z cegły i kryty dachem naczółkowym. Wejście znajduje się w ścianie szczytowej, elewacja od strony ulicy dzielona jest pięcioma dużymi oknami.

Z początku XX w. pochodzi neobarokowy, okazały **budynek poczty** (1908-09) wzniesiono wg projektu architekta Hane przy ul. Piłsudskiego 12 w Tarnowskich Górach, użytkowany zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Dwukondygnacyjna bryła kryta jest dachem mansardowym, główne wejście prowadzi przez portal z piaskowca i umieszczone jest w ryzalicie pośrodku szerszej elewacji. Elewacje dzielone są biegnącymi przez całą wysokość lizenami.

Pozostałe obiekty pełnią obecnie (lub pełniły w przeszłości) funkcję szkoły. Są to: **szkoła** z 1909 r. przy ul. Opolskiej 26 (dawne katolickie seminarium nauczycielskie), w stylu wczesnego modernizmu z elementami neobaroku; **szkoła** z lat 1870-1873 przy ul. Piłsudskiego 1 (obecnie II LO im. S. Staszica), **dawna szkoła katolicka** z lat 80/90-tych XIX w. przy ul. Proletariacka 1, w stylu historyzmu oraz modernistyczny **budynek szkoły** z 1932 r. ul. Wyspiańskiego 1-3, wszystkie w Tarnowskich Górach. Starszy od nich jest budynek **szkoły ewangelickiej**, wzniesiony w XVI (XVII?) w. w Tarnowskich Górach, ob. pod adresem ul. Gliwicka 2. Od 2004 r. odrestaurowany budynek służy jako Dom Wycieczkowy „Gwarek” Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Tarnogórskiej.

Za wyjątkiem przeznaczonego na sprzedaż budynku przy ul. Proletariackiej 8, wszystkie są użytkowane zgodnie z przeznaczeniem i w dobrym stanie technicznym.

Tarnowskie Góry, poczta

Tarnowskie Góry, Sedlaczek

Tarnowskie Góry, Opolska 26

5.2.4. Układy urbanistyczne i zabudowa mieszkalna

Lp.	Adres	Obiekt objęty ochroną	Nr rej.
1.	Miasteczko Śląskie	Miasto w ramach historycznego założenia miejskiego. Brak określenia granic w decyzji. Na podstawie uzgodnień z ŚWKZ, przyjęto granice ochrony w obszarze oznaczonym na mapie stanowiącym załącznik do protokołu z dnia 23.01.2014 r. Granice są tożsame z granicami obszaru figurującego w Gminnej Ewidencji Zabytków.	A/486/56 02.11.1956
2.	Tarnowskie Góry	Staromiejski układ urbanistyczny miasta z centralnie położonym rynkiem i nieregularną siatką ulic. Ograniczony dzisiejszymi ulicami: Legionów, K. Miarki, J. Piłsudskiego, Jana III Sobieskiego i T. Królika.	A/610/66 27.04.1966
3.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 1	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII w. fasada klasycystyczna, z dwiema arkadami podcieniowymi, murowany, tynkowany.	A/616/66 15.04.1966
4	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 3	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przekształcony, murowany, tynkowany, ze szczytem, fasada z trzema arkadami podcieniowymi.	A/618/66 15.04.1966
5	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 4	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX w., murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/619/66 15.04.1966
6	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 5	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przekształcony w epoce klasycyzmu, narożny, murowany, tynkowany, z dwiema pod-cieniowymi arkadami. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/620/66 15.04.1966
7	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 6	Budynek mieszkalny, z XVII wieku, przebudowany w XIX wieku, murowany tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki.	A/621/66 15.04.1966
8	Tarnowskie Góry ul. Górnicza 23	Budynek mieszkalny, z XIX wieku, murowany, tynkowany. Granice ochrony obejmują budynek i otoczenie w ramach działki. Obecnie budynek w ruinie, częściowo rozebrany.	A/631/66 28.05.1966
9	Tarnowskie Góry ul. Krakowska 12	Budynek mieszkalny, z 1868 roku wg projektu Mrowitza w stylu historyzmu. Granice ochrony obejmują budynek wraz z oficyną.	A/1545/94 29.08.1994
10	Tarnowskie Góry ul. Krakowska 16	Budynek mieszkalny z oficynami, z 1906 roku wg projektu H. Eisepoka w stylu secesyjnym, oficyny bezstylowe.	A/1535/93 15.09.1993
11	Tarnowskie Góry ul. Królika 20	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany, murowany tynkowany.	A/632/66 28.05.1966

12	Tarnowskie Góry ul. Opolska 1	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX w. murowany, tynkowany, fasada klasycystyczna.	A/630/66 2.05.1966
13	Tarnowskie Góry Rynek 3	Budynek mieszkalny, z XVII wieku, przebudowany w XIX w. murowany.	A/625/66 27.04.1966
14	Tarnowskie Góry Rynek 13	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XX w., murowany tynkowany.	A/626/66 27.04.1966
15	Tarnowskie Góry Rynek 14	Budynek mieszkalno-usługowy, z 1908 roku w stylu eklektycznym z elementami neobaroku	A/17/99 25.05.1999
16	Tarnowskie Góry Rynek 15	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XIX w., murowany tynkowany.	A/627/66 27.04.1966
17	Tarnowskie Góry Rynek 16	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII w., murowany tynkowany.	A/628/66 27.04.1966
18	Tarnowskie Góry Rynek 17	Budynek mieszkalny I, z XVI w., murowany, ze szczytem od strony Rynku, z dwiema podcieniowymi arkadami.	A/613/66 15.04.1966
19	Tarnowskie Góry Rynek 17	Budynek mieszkalny II, z XVI wiek, gruntowanie przekształcony w XIX wieku, murowany tynkowany, z dwiema podcieniowymi arkadami.	A/614/66 15.04.1966
20	Tarnowskie Góry Rynek 18	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, przebudowany w XVIII w., murowany tynkowany, z trzema podcieniowymi arkadami	A/615/66 15.04.1966
21	Tarnowskie Góry ul. Zamkowa 2	Budynek mieszkalny, z XVI wieku, gruntowanie przekształcony w XIX wieku, murowany, tynkowany	A/629/66 2.05.1966

Pomimo, iż do rejestru zabytków wpisane są układy urbanistyczne Miasteczka Śląskiego i Tarnowskich Gór, to jedynie budynki z tego drugiego miasta posiadają indywidualne wpisy. Większość rejestrowej zabudowy skupiona jest wzdłuż ul. Gliwickiej (5 obiektów) oraz przy Rynku (8 obiektów). Zabytkowe budynki znajdują się także przy ul. Krakowskiej (2) i pojedyncze – przy ul. Górniczej, Opolskiej, Zamkowej i Królika.

Zabudowę ul. Gliwickiej tworzą domy wzniesione po obu jej stronach w XVI w. i przebudowane w XVIII lub XIX wieku. Kamienice posiadają w przyziemiu podcienia (nr 1, 3 i 5), elewacje zdobione są w klasycystycznej stylistyce (boniowanie przyziemia, proste gzymsy, pilastry itp.). We wnękach klasycystycznej kamienicy nr 5 umieszczone są figury Persefony i Hebe. W zmodernizowanym, piętrowym budynku pod numerem 6 mieściła się dawniej siedziba władz miejskich i górniczych, a także więzienie, obecnie jest to budynek mieszkalno – usługowy.

Obecna zabudowa pierzei rynkowych powstawała od XVI wieku. W latach późniejszych – w XVIII, XIX i XX w. budynki były przebudowywane. Budynki nr 17 i 18 posiadają w przyziemiu podcienia, pod nimi zachowane gmerki wykonawców.

Zabudowa ul. Krakowskiej pochodzi z XIX i XX w. i odpowiednio do czasu w którym powstała nosi cechy historyzmu oraz secesji.

Tarnowskie Góry, zachodnia pierzeja rynku.

Tarnowskie Góry, układ urbanistyczny Starego Miasta

Oprac. T. Trzcionkowski

Miasteczko Śląskie, widok w kierunku północnym.

Miasteczko Śląskie, historyczne założenie miejskie, granice wg protokołu z dnia 23.01.2014 r.

Tarnowskie Góry jako miasto kształtowało się od XVI wieku. W 1526 r. otrzymało od Jana Dobrego „akt wolności górniczej”, w 1528 r. „Ordunek Górny”,

nadające przybywającym do Tarnowskich Gór mieszkańcom przywileje zachęcające do osiedlenia się. Miejscowość rozwijała się szybko, nowe ulice powstawały wokół istniejących i w drodze do powstających szybów i hałd, z czego wynika ich nieregularny układ, odmienny od miast wytyczanych podczas lokacji. Rynek w Tarnowskich Górach miał trzy lokalizacje – pierwszy znajdował się przy obecnym placu Gwarków, drugi na północ od niego, z ratuszem znajdującym się na miejscu tzw. domu Florczaka i ostatecznie w obecnym miejscu. Posiada on kształt trapezu, z ratuszem w południowej i kościołem ewangelickim w północnej pierzei. Z narożników rynku wybiegają trzy ulice, biorące nazwy od kierunków, w których prowadzą – Opolska, Gliwicka i Krakowska, a także nieregularna ul. Tylina, Strzelecka itp. Większość zabudowy mieszkaniowej pochodzi z 2 poł. XIX i XX w., ale jej początki sięgają XVI w. Obiekty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków skupiają się głównie przy zachodniej pierzei rynkowej (w mniejszym stopniu - wzdłuż północnej i południowej) oraz i wzdłuż ul. Gliwickiej. Obszar ochrony układu urbanistycznego zawiera się pomiędzy ulicami Sobieskiego, Piłsudskiego, K. Miarki, Legionów i T. Królika.

Najstarsza dzielnica **Miasteczka Śląskiego**, Żyglin, wzmiankowana była już XI w., tam też zlokalizowany był najstarszy kościół w mieście. W wyniku rozwoju górnictwa oraz starań miejscowych górników, nowopowstała osada o nazwie Żyglińskie Góry otrzymała w 1561 prawa miejskie z rąk margrabiego brandenburgskiego Jerzego Fryderyka. Nadana wówczas nazwa – Georgenberg nie przyjęła się. Rozwój miasta przerwała wojna trzydziestoletnia, a po II wojnie światowej utraciło ono prawa miejskie aż do 1963 roku.

Rynek w Miasteczku Śląskim ukształtował się wzdłuż głównej ulicy, przecinającej miejscowość w osi północ – południe i prowadzącej do Tarnowskich Gór. Przy jego północnej części znajduje się zespół kościelny, w skład którego wchodzi drewniany, XVII-wieczny kościół i także dzwonnica, murowany kościół z początku XX w. oraz ogrodzenie z murowaną kapliczką.

Po stronie południowej w XIX w. wybudowano ratusz, przy którym w późniejszym czasie powstała wieża. Zabudowa mieszkaniowa ma charakter małomiasteczkowy. Występują tu parterowe domki kryte dachem dwuspadowym oraz niewielkie, piętrowe kamieniczki o elewacjach zwróconych w kierunku drogi i zdobionych historyzującym detalem.

Obszar chronionego układu urbanistycznego zawiera się pomiędzy północnym odcinkiem ul. Dudy, ciągiem pieszym pomiędzy ul. Dworcową i Modrzewskiego, następnie wzdłuż budynków mieszkalnych przy ul. Modrzewskiego, na północ zachodnią stroną ul. Woźniackiej (od numeru 2 do 24). Za budynkiem nr 24 granica skręca w kierunku południowo – wschodnim i od budynku nr 25 biegnie na południe wzdłuż ul. Dębina, obejmując budynek nr 1 przy tej ulicy. Za nim, w kierunku południowo- zachodnim w stronę ul. Czarnieckiego i wzdłuż tej ulicy, obejmując obie pierzeje. Na wysokości skrzyżowania ul. Czarnieckiego i Żołnierskiej granica skręca

w kierunku wschodnim i biegnie ul. Żołnierską do ul. Wybickiego i zachodnią pierzeją ul. Wybickiej, na południe od ul. Tetmajera. Następnie – ul. Tetmajera do ul. Gierzyna (nr od 1 do 3), w kierunku zachodnim do ul. Gałczyńskiego równolegle z ul. Rycerską (nr od 1 do 7) wraz z zabudową ul. Staromiejskiej (nr 10 i 12). Ostatni odcinek przebiega ul. Staromiejską w kierunku zachodnim do ul. Gałczyńskiego, następnie ul. Norwida do skrzyżowania z ul. Dudy.

Nie zachowały się wpisane do rejestru zabytków przykłady budownictwa wiejskiego (czy też w typie zabudowy wiejskiej, ale zlokalizowanych dawniej na terenie Tarnowskich Gór i Miasteczka Śląskiego). Obecnie najcenniejsze przykłady wiejskiej architektury mieszkaniowej, m.in. drewniano – kamienne budynki w miejscowości Zendek (gm. Ożarowice), ujęte są w Gminnych Ewidencjach Zabytków.

5.2.5. Zabytki techniki i przemysłu

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry	Dawna kopalnia kruszcu – wyrobiska podziemne dawnej kopalni	XVI w.	A/608/66 z 28.05.1966
Zbrostawice	Czekanów	Dawny młyn, ob. dom mieszkalny w ruinie, ul. Sadowa	XVII/XVIII	A/311/60 z 7.03.1960
Zbrostawice	Karchowice	Zespół zabudowy wodociągu „Zawada”, ul. Bytomska 6: - maszynownia i kotłownia z kominem - budynek administracyjno-biurowy - budynek łaźni - budynek warsztatu elektrycznego - budynek warsztatu mechanicznego, magazynu i garaży - portiernia	1927-1929	A/1424/91 z 31.05.1991
		Zespół zabudowy wodociągu „Zawada”, ul. Bytomska 6: - budynek stacji transformatorów i rozdzielni	1927-1929	A/348/11 z 1.08.2011

Zabytki techniki i przemysłu w powiecie tarnogórskim występują stosunkowo licznie, a do tego często prezentują unikatowe walory historyczne, techniczne a nawet artystyczne. Na pierwszy plan wysuwa się oczywiście **Zabytkowa Kopalnia Srebra** oraz sztolnia „Czarnego Pstrąga”, które to stanowią jedną z wizytówek turystycznych i zabytkowych w zasadzie całego Górnego Śląska.

Tarnogórski zespół dawnych szybów, sztolni oraz wyrobisk, korytarzy, komór i chodników o łącznej długości około 150 km, który od lat 70. XX w. pełni funkcje turystyczne i edukacyjne został doceniony w 2004 r. wpisem na prestiżową listę

Pomników Historii Prezydenta RP, a następnie został włączony do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, który dziś jest już częścią **ERIH** – Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (ang. *European Route of Industrial Heritage*). W lipcu 2014 r. Zabytkowa Kopalnia Srebra została zakwalifikowana jako Punkt Kotwiczny ERIH i współtworzy obecnie elitarną grupę obiektów dziedzictwa przemysłowego o szczególnym znaczeniu historycznym i potencjale turystycznym, które odegrały ważną rolę w historii rozwoju przemysłu w Europie.

Kolejny krokiem promocji podziemnych wyrobisk po górnictwie kruszczowym w Tarnowskich Górach, a także objęcia ich dodatkową formą ochrony prawnej będzie wpisanie obiektów na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Obecnie prowadzone są działania przygotowawcze zmierzające do

Tarnogórskie podziemia wraz utworzonym multimedialnym Muzeum Górnictwa umożliwiają kompleksowe zapoznanie się z historią regionu, technikami wydobywania kruszców, technikami odwadniania wyrobisk w stosunkowo płaskim terenie, eksploatacji złoża kruszczowego i jego przeróbki w końcowy produkt oraz sposobami oświetlenia stosowanego w ówczesnym górnictwie. W bezpośrednim sąsiedztwie kopalni znajduje się Skansen Maszyn Parowych, na terenie którego znajduje się m.in. unikalna kolekcja parowozów kolei wąskotorowych wycofanych z eksploatacji, parowy walec drogowy, a także liczne maszyny i urządzenia parowe związane z górnictwem.

Drugim obiektem wpisanym do rejestru zabytków i również stanowiącym część śląskiego Szlaku Zabytków Techniki jest zespół byłego Państwowego Wodociągu "Zawada" w Karchowicach, obecnie Stacja Uzdatniania Wody Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów S.A. w Katowicach, która od ponad 125 lat zasilą aglomerację górnośląską w wodę pitną.

Do budowy kompleksu wodociągowego w Karchowicach przystąpiono w latach 1894-1895. Wzniesiono wolno stojące budynki: stacji pomp, kotłowni parowej i administracyjne, zainstalowano również konieczne zespoły pompowe o napędzie parowym oraz kotły do produkcji pary. Pierwsza, modernistyczna przebudowa zakładu nastąpiła w latach 1927-1929, kiedy to przebudowano halę maszyn (instalując w niej nowe pompy i sprężarki), kotłownię, a także wybudowano warsztat, łaźnię, magazyn, garaże, budynek straży pożarnej i komin. W zakładzie zachowało się zabytkowe wyposażenie wnętrz, a także kompletne wyposażenie ruchu parowego stacji pomp (m.in.: zespoły pompowe, turbiny i kompresory z 1925 r.).

Pozostałe zabytki techniki, najczęściej ujęte w gminnych ewidencjach zabytków, można podzielić na kilka grup powiązanych z danymi dziedzinami przemysłu. Stan ich zachowania najczęściej nie jest zadowalający, ale większość z obiektów posiada potencjał turystyczny i w przypadku ich rewitalizacji oraz odszukania nowych funkcji część z nich może z powodzeniem funkcjonować w realiach gospodarki rynkowej.

- pozostałe zabytki związane z tradycją górnictwa kruszczowego:
 - hałda popłuczkowa w Tarnowskich Górach;
 - dzwonnica Gwarecka w Tarnowskich Górach;

- zatopiona kopalnia rud żelaza i kruszcu „Bibiela-Pasieki”;
- Mini Skansen górniczy i kapliczka św. Barbary w Radzionkowie;
- Szyb „Staszic” (d. „Adolph”) w Reptach Śląskich;
- pozostałości kopalni rud żelaza „Juliusz” w Miasteczku Śląskim;
- ślady kopalni „Jasiowa Góra” w okolicach Miasteczka Śląskiego;
- obiekty byłej KWK „Powstańców Śląskich” w Radzionkowie;
- wylot sztolni „Czarnego Pstrąga” w Ptakowicach;
- wapienniki – piece do prażenia dolomitu w Nakle Śląskim;
 - zabytki kolejnictwa:
- zespół lokomotywni stacji Tarnowskie Góry: lokomotywnia wachlarzowa, warsztaty remontowe, 2 wieże ciśnień, pomnik-lokomotywa Ty45, d. kojce na węgiel;
- dworzec kolejowy w Tarnowskich Górach;
- dworzec kolejowy wraz z wagonem-pomnikiem w Radzionkowie;
- budynki dworcowe mniejszych stacji kolejowych, m.in. w Tworogu, Kaletach, Miasteczku Śląskim, Nakle Śląskim, Strzybnicy, Wieszowie, Miedarach;
- pomnik-dwie lokomotywy w Tarnowskich Górach (Tp1 i SM-15);
- kolejka wąskotorowa na trasie Miasteczko Śląskie – Tarnowskie Góry – Bytom;
- nastawnie w zespole stacji kolejowej w Nakle Śląskim;
 - zakłady produkcyjne:
- dawne zakłady celulozowe i papiernicze w Kaletach;
- dawne zakłady papiernicze w Boruszowicach;
- fabryka materiałów wybuchowych w Krupskim Młynie (ob. Nitroerg S.A.), most wiszący w sąsiedztwie zakładu
- dawna huta cynku i ołowiu „Fryderyk” w Tarnowskich Górach;
- dawna cegielnia w Miasteczku Śląskim;
 - zabytki młynarstwa:
- młyn w Czekanowie, XVII/XVIII w., ob. w ruinie (nr rej. zab. A/311/60 z 07.03.1960);
- młyn w Ziemięcicach;
- zespół trzech młynów w Zbrostawicach;
- młyny w Kaletach (Mokrus) oraz Kamieńcu
 - wieże ciśnień w Tarnowskich Górach oraz w Tworogu, na terenie założenia parkowo-pałacowego w Brynku i w Krupskim Młynie
 - zespół zabytków militarnych z czasów II wojny światowej, w szczególności na terenie gmin Ożarówice, Zbrostawice, Świerklaniec i Tarnowskich Gór.

5.2.6. Fortyfikacje polskie i niemieckie związane z II wojną światową

Teren powiatu tarnogórskiego jest wyjątkowym w skali kraju miejscem styku fragmentów dwóch systemów fortyfikacyjnych z okresu przedwojennego – polskiego i niemieckiego⁴. 70 lat po zakończeniu II wojny światowej zachowała się duża liczba zabytków militarnych, dziś najczęściej już w złym stanie technicznych, przysypanych śmieciami, często będące już ruinami, które jednakże budzą zainteresowanie badaczy, historyków i pasjonatów. Przy rozpoczęciu odpowiednich prac inwentaryzacyjnych, rewitalizacyjnych i konserwatorskich mogą stanowić ciekawy element turystyki militarnej (uzupełnienie turystycznej oferty powiatu), jak to ma już miejsce w innych częściach Górnego Śląska, gdzie tworzone są m.in. izby muzealne.

Spśród pozostałości zabytkowych obiektów obronnych na terenie powiatu tarnogórskiego można wydzielić cztery grupy. Co ciekawe w czasie działań wojennych 1939-1945, z różnych powodów (zmieniające się uwarunkowania wojenne, strategie i taktyki wojskowe, brak czasu) były one wykorzystywane w znikomym stopniu lub czasami w ogóle.

- **Obszar Warowny „Śląsk”**

Wzrost napięcia w stosunkach polsko-niemieckich na przełomie lat 20. i 30. XX w. spowodował większe zainteresowanie umacnianiem obrony Górnego Śląska. Najpierw, na początku lat 30. wykonano tzw. pozycję osłonową, składającą się z fortyfikacji polowych i budowli półstałych. Następnie od 1933 r. w wyniku wzrastającego, realnego zagrożenia ze strony Niemiec powrócono do koncepcji fortyfikowania Śląska. Przystąpiono do realizacji tzw. fortyfikacji rozproszonej, polegającej na budowaniu dużej ilości niewielkich schronów bojowych, powiązanych systemem ognia i połączonych siecią umocnień ziemnych. W przypadku polskich fortyfikacji przyjęto zasadę tworzenia tzw. punktów oporu, czyli skupisk „bunkrów” zdolnych do obrony okrężnej. Obszar Warowny „Śląsk” rozciągał się na odcinku ok. 60 km, od miejscowości Przeczyce na północy (pow. będziński) po miejscowość Wyrę na południu (pow. mikołowski).

Na terenie gminy Ożarówce zachował się zespół 7 schronów bojowych żelbetowych, które należały do punktu oporu wzgórze 307 „Niezdara”, który po akceptacji planu rozbudowy OWŚ w 1935 r., dopiero na wiosnę 1939 r., po wkroczeniu Niemców do Czechosłowacji, uzyskuje na ten cel środki finansowe. Wybudowano punkt oporu położony w rejonie wsi Niezdara - Sączów – „wzgórze 307” – osiem obiektów, które niestety nie zdążono ukończyć. Prawdopodobnie też nie wszystkie z planowanych schronów wybudowano.

Równoległe z budową fortyfikacji stałych, w latach 1935-1937, na północnym skrzydle Obszaru Warownego trwały prace hydrotechniczne – powstała wzdłuż rzeki Brynicy sieć zalewów, rozlewisk i terenów zabagnionych mających stanowić przeszkodę nie do przebycia dla niemieckiej broni pancernej. Poczynając od Kamienia (dzielnica Piekar Śląskich) na Świerklańcu kończąc powstało szereg zastawek i jazów zalewowych.

⁴ Rozdział powstał w oparciu o karty adresowe gminnych ewidencji zabytków oraz o informacje umieszczone na stronie internetowej: www.fortyfikacja.pl (dostęp: październik 2014 r.).

- **Pozycja polowa „Tarnowskie Góry”**

W 1939 roku jako uzupełnienie OWS powstały pozycje obronne składające się z polowych schronów piechoty (tzw. „urbany”), m.in. na północy pozycja polowa „Tarnowskie Góry”.

Pozycja obronna powstała dla osłonięcia garnizonu 11 Pułku Piechoty oraz 3 Pułku Ułanów stacjonujących właśnie w Tarnowskich Górach. Linia osłaniała miasto od zachodu i zmierzała w kierunku Radzionkowa na południowym wschodzie. Powstały tu, w niezwykle pośpiechu, jedynie 4 polowe schrony piechoty oraz jeden schron „ćwiczebny”. Żaden z obiektów nie został ostatecznie ukończony przed wybuchem wojny. Głównym zadaniem umocnień było powstrzymanie ataku niemieckiego na czas wystarczający do pełnej mobilizacji garnizonów oraz wyprowadzenia taborów i całego zaplecza poza teren walk. Obiekty, które zdążono wybudować, umieszczone zostały jako osłona głównych dróg prowadzących do miasta oraz dla zabezpieczenia węzła kolejowego Tarnowskie Góry. We wrześniu 1939 r. schrony nie wzięły udziału w walkach, natomiast w 1944 III Rzesza włączyła je do tzw. linii b-2 mającej powstrzymać ofensywę radziecką.

- **Pozycja Górnośląska**

W latach 30. XX w. wobec braku ostatecznego uregulowania na forum międzynarodowym kwestii wspólnej granicy, podnoszenia co jakiś czas propozycji „wojny prewencyjnej” niemiecka propaganda uzasadnia konieczność systematycznego militaryzowania kraju i rozbudowy potencjału wojskowego. Na Górnym Śląsku, podobnie jak w całym kraju, sytuacja zaostrza się w 1939 r., a wobec coraz bardziej konkretnych planów agresji na Polskę powstają niemieckie fortyfikacje na Śląsku – tzw. Pozycja Górnośląska.

Żaden schron nie wyszedł poza stan surowy (jednak zostały obsadzone jednostkami), ponadto w niektórych przypadkach porzucono cele taktyczno-militarne na rzecz „wojny psychologicznej” i specjalnie nie ukrywano ich przed wzrokiem przeciwnika.

Linia umocnień rozciąga się na przestrzeni ok. 40 km, poczynając od miejscowości Miedary, poprzez Wilkowice i Zbrostawice w pow. tarnogórskim na Pilchowicach k. Rybnika kończąc. W przeważającej części schrony budowano parami: Regelbau 116A (dla armaty przeciwpancernej i broni maszynowej) był wspomagany schronem specjalnym (sonderwerk), wyposażonym w dwie kopuły obserwacyjno-bojowe. Jedynym odstępstwem jest tzw. punkt oporu „Zbrostawice” (jeden z najsilniejszych), gdzie dodatkowo powstały schrony typu 106A, 107A i 111A.

Część z tych schronów w 1944 r. włączono do nowobudowanej linii b-2, przydzielając im tym razem rolę obiektów biernych (w większości przypadków pełniły funkcję magazynów amunicji). Jedynie dwa schrony w Zbrostawicach wzięły czynny udział w walkach, osłaniając odwrót jednostek niemieckich.

Punkt oporu „Zbrostawice”, obok Zaborza (dzielnicy Zabrze) był najsilniej umocnionym odcinkiem niemieckiej obrony, wobec najbardziej prawdopodobnego

kierunku polskiego ataku. Umocnienia w Zbrostawicach usytuowano wzdłuż ówczesnej granicy naprzeciw silnego garnizonu w Tarnowskich Górach. Głównym zadaniem obiektów było ryglowanie drogi biegnącej z Tarnowskich Gór do Pyskowic oraz wybudowanej w 1925 roku linii kolejowej Mikulczyce-Brynek. We wrześniu 1939 r. nie wzięły udziału w walkach, podobnie w 1944 nie włączono obiektów bezpośrednio do budowanej linii b-2.

- **Umocnienia polowe linii b-2**

W 1944 r. III Rzesza stanęła przed koniecznością wojny obronnej przed nacierającą Armią Czerwoną. Istniejące fragmenty umocnień obronnych zostały włączone do pospiesznie planowanych fortyfikacji polowych tak jak i zamienione w twierdze niektóre miasta (np. ówczesne Oppeln).

Zabezpieczenie Górnego Śląska i Zagłębia, wraz z pracującym na pełnych obrotach przemysłem, było niezwykle istotne; od wschodu powstały aż dwie linie obrony: b-1 i b-2, od zachodu b-3. Pozycja polowa składała się z dwóch głównych linii okopów odległych od siebie od 0,5 do 1 km. Na drugą linię składały się oprócz okopów i stanowisk ziemnych tzw. „kochbunkry” czyli żelbetowe stanowiska ogniowe. Cały system umocnień uzupełniały ziemianki stanowiące ukrycie dla żołnierzy, rowy przeciwpancerne, stanowiska artylerii przeciwlotniczej, ppanc. i polowej.

Prace fortyfikacyjne rozpoczęto ok. sierpnia 1944 r. i trwały nieprzerwanie do rozpoczęcia radzieckiej ofensywy, w styczniu 1945 r., gdy całość pozycji była jeszcze gotowa. Obecnie zachowały się w zasadzie tylko „kochy”, mocno zdewastowane, zasypane dzikimi wysypiskami.

Na terenie powiatu tarnogórskiego pozostałości tej linii (kochbunkry, fragmenty okopów) można odnaleźć, idąc od zachodu, w okolicach miejscowości Miedary, Laryszów, Stare Tarnowice, Repty Śląskie, Tarnowskie Góry, Radzionków, Nakło Śląskie, Orzech, Świerklaniec, Tąpkowice i Ossy.

Obiekty militarne ujęte w Gminnych Ewidencjach Zabytków

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
Radzionków	Radzionków	schron bojowy, ul. ks. Knosały (naprzeciw 155)	VII. 1939
Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry (Osada Jana)	polski schron bojowy typu polowego, zbudowany wg tzw. instrukcji saperskiej, ul. Astrów	1939
	Tarnowskie Góry (Bobrowniki Śląskie)	polski schron bojowy typu polowego, na placu ćwiczeń, rejon ul. Batorego	ok. 1937 (?) - 1938
	Tarnowskie Góry (Sowice)	polski schron bojowy typu polowego, zbudowany wg tzw. instrukcji saperskiej, rejon ul. Fabrycznej	1939

	Tarnowskie Góry (Śródmieście-Centrum)	polski schron bojowy typu polowego, zbudowany wg tzw. instrukcji saperskiej, rejon ul. Gliwickiej	1939
	Tarnowskie Góry (Stare Tarnowice)	polski (?) schron bojowy typu polowego, prawdopodobnie tradytor broni strzeleckiej osłaniający granicę, ul. Sielanka	przed 1939 (1938 ?)
	Tarnowskie Góry (Bobrowniki Śląskie)	bunkry (stanowiska strzeleckie, ciągi transzei) na terenie Parku Kulturowego „Hałda Popłuczkowa”, ul. Długa	1944
	Tarnowskie Góry (Bobrowniki, Rybna, Stare Tarnowice, Śródmieście)	elementy niemieckiej linii obronnej b-2 - zespół kochbunkrów – jednoosobowych stanowisk strzeleckich i obserwacyjnych, ślady transzei i fragmenty rowu przeciwczołgowego	1944-1945
Ożarowice	Niezdara, Tąpkowice, Ossy	zespół 7 schronów bojowych żelbetowych punktu oporu wzgórze 307 „Niezdara”	1939
Zbrostawice	Miedary	schron bojowy, ul. 1 Maja 23	1939
	Miedary	schron bojowy, ul. Główna	1939
	Wilkowice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A	1939
	Wilkowice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A	1939
	Wilkowice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A	1939
	Zbrostawice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A w grupie schronów bojowych, rejon ul. Pogodnej	1939
	Zbrostawice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A w grupie schronów bojowych, rejon ul. Pogodnej	1939
	Zbrostawice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A w grupie schronów bojowych, rejon ul. Pogodnej	1939
	Zbrostawice	bunkier niemiecki typu Regelbau 116 A w grupie schronów bojowych, rejon ul. Pogodnej	1939
	Zbrostawice	schron bojowy, ul. Oświęcimska / Piaskowa,	1939

5.3. Tereny zabytkowe objęte prawnymi formami ochrony

5.3.1. Pomnik Historii Prezydenta RP – „Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebronośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga”

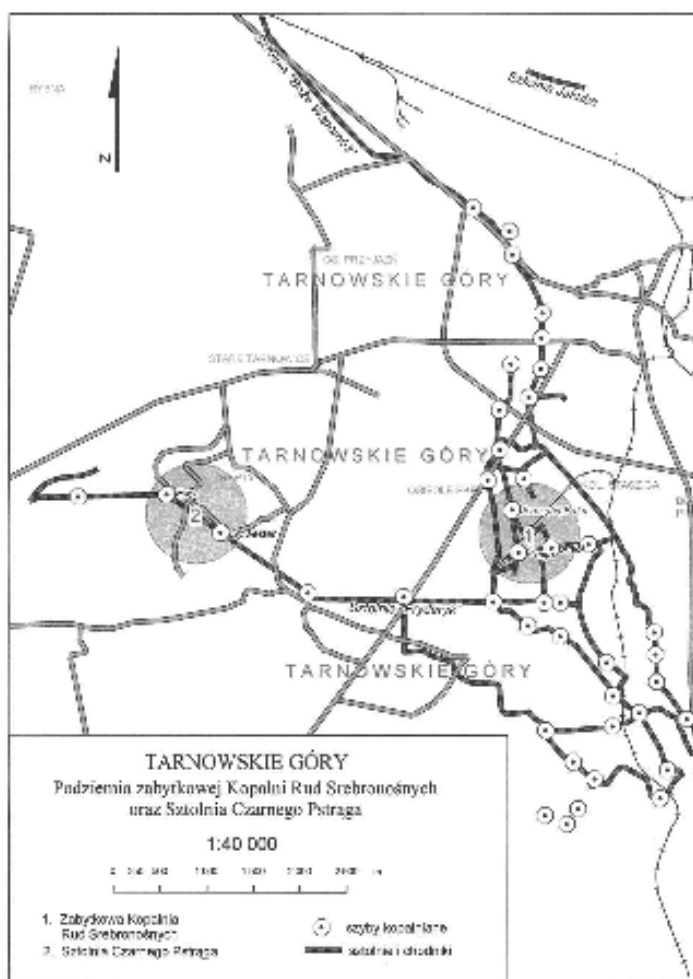
W skali ogólnokrajowej uznanie obiektu zabytkowego za Pomnik Historii Prezydenta Rzeczypospolitej jest najwyższą formą ochrony zabytku w Polsce. Ustawa nie określa jednak szczegółowych zasad ochrony prawnej dla pomnika historii – wyróżnienie w ten sposób zabytków o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju jest kwestią prestiżową, która jednakże często ma wpływ na większe szanse w pozyskiwaniu środków samorządowych, krajowych oraz funduszy unijnych. Pomnik Historii zwiększa również atrakcyjność i potencjał turystyczny regionu.

Na terenie powiatu tarnogórskiego znajduje się jeden z 58 w całej Polsce (obok m.in. starego miasta w Krakowie, Toruniu, Poznaniu, Gdańsku, Wrocławiu czy Zamościu, katedry w Gnieźnie, zamku w Malborku) oraz jeden z czterech w województwie śląskim Pomników Historii: **„Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebronośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga”** (rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 14.04.2004 r. – Dz.U. Nr 102, poz. 1062) położone pod miastem Tarnowskie Góry.

Celem ochrony jest zachowanie, ze względu na wyjątkowe wartości historyczne, naukowe i zabytkowe podziemnego układu sztolni, chodników, komór i szybów, dokumentujących, wraz z zachowanymi urządzeniami technicznymi, działalność górnictwa kruszcowego od końca XV w. Wyrobiska kopalni objęte ochroną obejmują łącznie ok. 150 km chodników i komór położonych na głębokościach od 30 m do 70 m na obszarze ok. 190 ha, a w szczególności:

- sztolnie „Fryderyk” i „Szczęść Boże”,
- podziemia kopalni w obrębie szybów „Szczęść Boże”, „Anioł”, i „Żmija”,
- sztolnię odwadniającą „Czarnego Pstrąga” w obrębie szybów „Ewa” i „Sylwester”.

Mapa Pomnika Historii
„Tarnowskie Góry —
podziemia zabytkowej Kopalni
Rud Srebrnośnych oraz
Sztolni Czarnego Pstrąga”
(załącznik do Rozporządzenia
Prezydenta RP)

Lista obiektów uznanych przez Prezydenta RP za pomniki historii:

1.	Biskupin – rezerwat archeologiczny	1994
2.	Bochnia – kopalnia soli	2000
3.	Bohoniki i Kruszyniany – meczety i Mizary	2012
4.	Chełmno – stare miasto	2005
5.	Częstochowa – Jasna Góra, zespół klasztoru oo. Paulinów	1994
6.	Duszniki Zdrój– młyn papierniczy	2011
7.	Frombork – zespół katedralny	1994
8.	Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań z XVII wieku	1994
9.	Gdańsk – pole bitwy na Westerplatte	2003
10.	Gniezno – katedra p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha	1994
11.	Gostyń - Głogówko – zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri	2008
12.	Góra Św. Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy	2004

13.	Grunwald – Pole Bitwy	2010
14.	Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego	2000
15.	Kamień Pomorski – zespół katedralny	2005
16.	Kanał Augustowski – droga wodna	2007
17.	Kanał Elbląski	2011
18.	Katowice – osiedle robotnicze Nikiszowiec	2011
19.	Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego	2012
20.	Kazimierz Dolny – teren miasta w granicach ochrony konserwatorskiej	1994
21.	Kołbacz – założenie dawnego klasztoru cystersów, późniejszej letniej rezydencji książąt pomorskich i domeny państwowej	2014
22.	Kotlina Jeleniogórska – pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej	2011
23.	Kozłówka – zespół pałacowo-parkowy	2007
24.	Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem - nekropolią właścicieli	2011
25.	Kraków – historyczny zespół miasta	1994
26.	Krzemionki k. Ostrowca Świętokrzyskiego – kopalnie krzemienia z okresu neolitu	1994
27.	Krzyszów – zespół dawnego opactwa cystersów	2004
28.	Ląd - zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą	2009
29.	Legnickie Pole – pobenedyktyński zespół klasztorny	2004
30.	Leżajsk – zespół klasztorny oo. bernardynów	2005
31.	Lubiń – zespół opactwa benedyktynów	2009
32.	Lublin – historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny	2007
33.	Łańcut – zespół zamkowo-parkowy	2005
34.	Łęknica – Park Mużakowski, park w stylu krajobrazowym	2004
35.	Łowicz – Bazylika Katedralna (d. Kolegiata Prymasowska) p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	2012
36.	Malbork – zespół zamku krzyżackiego	1994
37.	Nysa – zespół kościoła farnego p.w. św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy	2011
38.	Ostrów Lednicki – wyspa Ostrów Lednicki na Jeziorze Lednickim	1994
39.	Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji	2012
40.	Pelplin zespół pocystersko-katedralny	2014
41.	Poznań – historyczny zespół miasta	2008
42.	Raławice – teren historycznej Bitwy Raławickiej	2004
43.	Srebrna Góra – Twierdza Srebrnogórska, nowożytna warownia górska z XVIII w.	2004

44.	Stargard Szczeciński – zespół kościoła p.w. NMP Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta	2010
45.	Strzegom – kościół p.w. św. św. Apostołów Piotra i Pawła	2012
46.	Sulejów – zespół opactwa cystersów	2012
47.	Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej kopalni rud srebronośnych oraz sztolni „Czarnego Pstręga”	2004
48.	Toruń – Stare i Nowe Miasto	1994
49.	Trzebnica – zespół dawnego opactwa cysterek	2014
50.	Warszawa – historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem	1994
51.	Warszawa – Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya	2012
52.	Warszawa – zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach	2014
53.	Wieliczka – kopalnia soli	1994
54.	Wrocław – zespół historycznego centrum	1994
55.	Wrocław – Hala Stulecia	2005
56.	Zamość – historyczny zespół miasta w zasięgu obwarowań XIX w.	1994
57.	Żagań – poaugustiański zespół klasztorny	2011
58.	Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna	2012

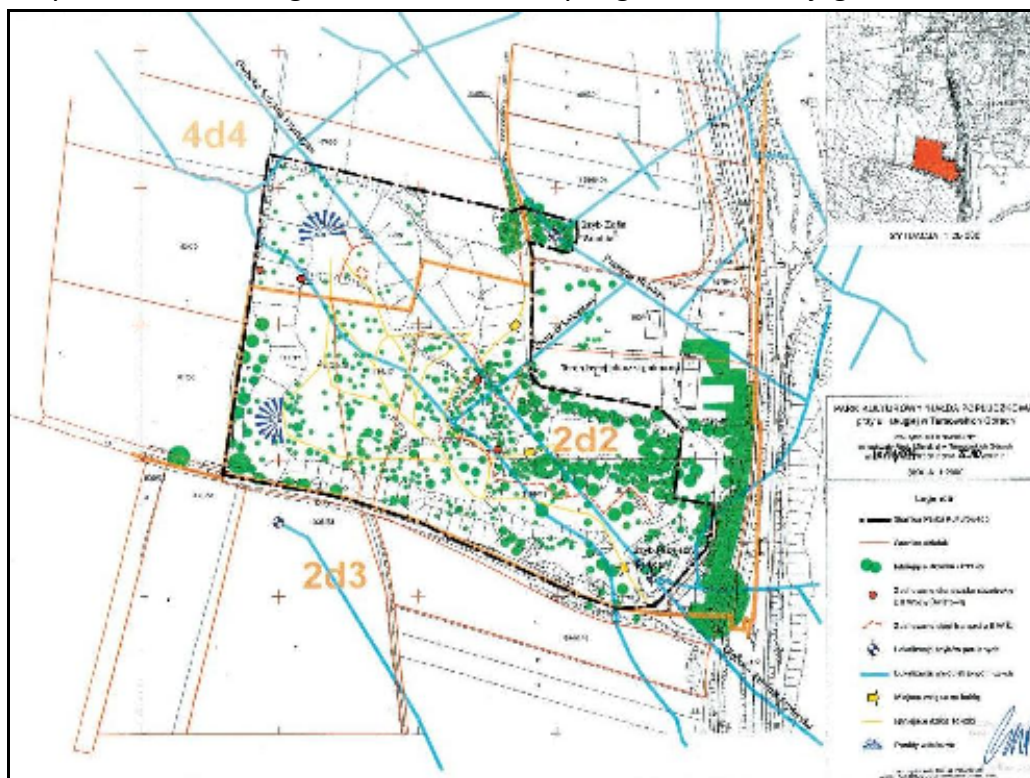
5.3.2. Park Kulturowy „Hałda Poptłuckowa”

Ustanowiony Uchwałą Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach Nr LXVIII/597/2006 z dn. 25.10.2006 r. – zlokalizowany w Tarnowskich Górach w rejonie ulic Małej i Długiej, obejmujący obszar położony na terenie części dawnej płuczki galmanu na obszarze 6,77 ha. Jest jednym z dwóch na terenie woj. śląskiego (obok Cmentarza Żydowskiego w Żorach) i jednym z 26 w Polsce. Jest to najstarsza hałda poptłuckowa z I poł. XIX w., związana z zakładem przeróbczym galmanu jaki funkcjonował w l. 1840-1912 przy kopalni „Fryderyk”.

Celami utworzenia Parku Kulturowego jest:

- ochrona krajobrazu antropogenicznego unikalnej hałdy pozostałej po płuczce rud cynku (galmanu);
- ochrona zespołu tzw. roślin galmanowych, wraz z rzadkimi gatunkami roślin i muraw kserotermicznych;
- ochrona terenów okalających przed przedostawaniem się do nich zawartości hałdy;
- ochrona dwóch nieczynnych szybów porudnych „Sophia” i „Frieden”, w tym okalających nasypów i grup zadrzewienia;
- ochrona zespołu zabytków architektury militarnej z okresu II wojny światowej, obejmującego betonowe stanowiska strzeleckie i ciągi transzei;
- zachowanie i utrzymanie doskonałego punktu widokowego na miasto.

Uchwała Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach szczegółowo wymienia sposoby ochrony Parku Kulturowego oraz określa zakazy i ograniczenia na jego obszarze.

Załącznik mapowy do Uchwały Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach
Nr LXVIII/597/2006 z dn. 25.10.2006 r.

5.4. Zabytki ruchome, elementy wyposażenia

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w powiecie tarnogórskim możemy podzielić na dwie zasadnicze grupy obiektów: zabytki świeckie związane z założeniami pałacowo-parkowymi oraz zabytki sakralne, czyli elementy wyposażenia wnętrz kościołów oraz wolnostojące rzeźby, krzyże i kapliczki.

W świerkłanieckim parku do dziś zachował się okazały a zarazem posiadający wysokie walory artystyczne zespół rzeźb i fontann, które dawniej wzbogacały wystrój przedpałacowego parku. Na zespół ten składają się odlewy żeliwne:

- maszt żeliwny z II poł. XIX wieku, przy dawnej przystani dla łodzi, o cechach klasycyzmu, autorstwa Antonie du Renne'a (1822-1895), paryskiego producenta żeliwa i brązu (nr rej. B/624/92 z 06.08.1992);
- zespół trzech fontann z pięcioma rzeźbami z ok. 1870 r., odlewy żeliwne na kamiennych postumentach, neobarokowe, autorstwa Emanuela Fremieta z Paryża (1824-1910), wybitnego francuskiego rzeźbiarza. Misy fontann z cegły klinkierowej i kamienia naturalnego. Rzeźby w fontannach bocznych przedstawiają sceny walki zwierząt: „Konia z Lwicą” i „Jelenia z Niedźwiedziem” (strona pld.) oraz „Strusia z Wężem” i „Pelikanów z Rybą” (strona ptn.). Fontanna centralna z rzeźbami Trzech Nimf podtrzymujących astrolabium (B/596/86 z 16.07.1986 oraz z 25.02.2011);

Fontanna „Walczący Struś i Wąż”

Fontanna „Jeleń i Niedźwiedź”

Postument masztu żeliwnego

Fontanna „Trzy Nimfy (Gracje)”

- ponadto we wnętrzu pałacu „Dom Kawalera” znajdują się 4 rzeźby przedstawiające dzieci bawiące się ze zwierzętami, z II poł. XIX w., o cechach neobarokowych, pierwotnie przed głównym wejściem do pałacyku (B/625/92 z 06.07.1992);

Ponadto zabytki ruchome związane z dawną świetnością śląskich rodów uzupełnia zespół 3 obiektów znajdujących się przy pałacu w Kamieńcu, gm. Zbrostawice (B/574/82 z 4.12.1982):

- kamienna, rzeźbiona tablica na elewacji wschodniej, późnorennesansowa z k. XVI w.;
- tablica w formie kartusza z tarczą i herbami Löwenkronów na elewacji zachodniej, rzeźbiona w kamieniu, późnobarokowa z I ćw. XVIII w.;
- grupa figuralna „Walka Zeusa z gigantami”, rzeźbiona w marmurze, z XIX w.

O wiele liczniej reprezentowane są zabytki sakralne. W nich do pierwszej grupy zaliczyć należą zabytkowe wyposażenia i wystroje wnętrz kościołów – a więc ołtarze, ambony, konfesjonały, ławy, organy, drogi krzyżowe a także paramenty. Najczęściej wpisane są one do rejestru zabytków razem z kościołem, w którym się znajdują.

- Wyposażenia:

- drewniany kościół par. p.w. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP (d. p.w. Wniebowzięcia NMP) w Miasteczku Śląskim;
- drewniany kościół fil. p.w. św. Michała w Księżym Lesie;
- drewniany kościół fil. p.w. Matki Boskiej w Szalszy;
- kościół par. p.w. św. Barbary w Ożarowicach;
- kościół par. p.w. św. Wojciecha w Radzionkowie;
- kościół par. p.w. św. Piotra i Pawła w Tarnowskich Górach;
- kościół cmentarny p.w. św. Anny w Tarnowskich Górach;
- kościół Ewangelicki przy Rynku w Tarnowskich Górach;
- kościół par. p.w. św. Marcina w Tarnowicach Starych (Tarnowskie Góry);
- kościół par. p.w. św. Piotra i Pawła w Kotach;
- kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela w Kamieńcu;
- kościół par. p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach;
- kościół par. p.w. Najświętszej Marii Panny w Kopienicy;

- Polichromie:

- kaplica św. Wacława w kościele par. p.w. św. Marcina w Tarnowicach Starych – polichromia w kopule (B/103/07 z 31.12.2007);

- Witraże:

- witraże w kościele par. p.w. św. Mikołaja w Reptach Śląskich (Tarnowskie Góry), z lat 1867-1871 (B/243/12 z 26.11.2012);
- zespół witraży z 1907 r. w kościele Ojców Kamilianów w Tarnowskich Górach (B/590/85 z 28.01.1985);
- zespół witraży z lat 1904-1907 w drzwiach i oknach budynku w klasztorze Ojców Kamilianów w Tarnowskich Górach (B/589/85 z 28.01.1985).

Sztukę sakralną uzupełniają wolnostojące rzeźby, krzyże i kapliczki:

- kamienne figury: św. Jan Nepomucen i św. Florian, późnobarokowe, z I poł. XVIII w., usytuowane przed budynkiem dawnego zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck w Tarnowskich Górach (B/629/92 z 21.08.1992);
- figurka św. Jana Nepomucena w kapliczce w ogrodzeniu starego kościoła w Miasteczku Śląskim (B/547/80 z 17.12.1980);
- postument krzyża z figurą Matki Bożej Bolesnej na cmentarzu parafialnym w Miasteczku Śląskim (B/273/14 z 02.07.2014);
- dwie rzeźby: Matka Boska (z lat 60/80 XIX w.) i św. Jan Ewangelista (z lat 60/80 XIX w.) przed fasadą kościoła par. p.w. Narodzenia NMP w Miasteczku Śląskim-Żyglinie (B/281/14 z 31.07.2014).

Kamienny postument pod jedną z rzeźb (w trakcie konserwacji) przed kościołem w Miasteczku Śląskim-Żyglinie

Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena w Miasteczku Śląskim

Zabytki ruchome to również muzealia. W regionie główną instytucją zajmującą się gromadzeniem, a następnie ochroną i dokumentacją zabytków ruchomych jest Muzeum w Tarnowskich Górach (samorządowa instytucja kultury Gminy Tarnowskie Góry), którego rodowód sięga roku 1938, w którym ówczesny burmistrz miasta zwrócił się z odezwą do społeczeństwa o gromadzenie zbiorów dla przyszłego muzeum. Muzeum przechowuje, zabezpiecza i eksponuje zbiory związane z historią i kulturą Tarnowskich Gór oraz powiatu, uwzględniając szersze tło kultury polskiej.

Do najciekawszych kolekcji należą: malarstwo, *sobiesciana*, *masonica*, sztuka cechowa, konwisarstwo. Interesujące przedmioty związane z górnictwem kruszczowym pochodzą w znacznej mierze z tarnogórskiej kopalni i prezentowane są w muzeum Zabytkowej Kopalni Srebra. Wystawy stałe: „Kultura ludowa ziemi gwarków” (meble z wnętrza kuchennego z lat 80-tych XIX w. sprzęty codziennego użytku) oraz „Jan III Sobieski” .

Drugim filarem tarnogórskiego muzealnictwa są instytucje prywatne: Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie, Muzeum Zabytkowej Kopalni Srebra oraz w Muzeum Instytutu Tarnogórskiego w Tarnowskich Górach (wojskowość polska w XIX i XX w.). Ta pierwsza, unikalna w tej części Europy, prezentuje historię chleba oraz narzędzia i maszyny do jego wytwarzania. Druga, będąca swoisty multimedialnym muzeum górnictwa przedstawia historię przemysłu wydobywczego na terenach wokół Tarnowskich Gór.

Na terenie powiatu tarnogórskiego materialne pamiątki przeszłości, a także dzieła sztuki współczesnej gromadzone i otaczane opieką są muzeach oraz w instytucjach para muzealnych, galeriach, izbach regionalnych:

- Muzeum w Tarnowskich Górach;
- Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie;
- Muzeum Górnictwa w Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach;
- Skansen Maszyn Parowych w Tarnowskich Górach;
- Zabytkowa Stacja Wodociągowa „Zawada” w Karchowicach;
- Muzeum Instytutu Tarnogórskiego w Tarnowskich Górach;
- Izba Pamięci w pałacu w Brynku przy Zespole Szkół Leśnych i Ekologicznych;

Multimedialna ekspozycja prezentująca historię górnictwa kruszczowego, Muzeum Górnictwa w Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach

- Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim;
 - Galeria Sztuki „Barwy Śląska” w Nakle Śląskim;
 - Autorska Galeria Lokalnych Twórców „Kałamarz” w Tarnowskich Górach;
 - Galeria Sztuki „Inny Śląsk” w Tarnowskich Górach;
 - Galeria ArtPark w Tarnowskich Górach;
 - Galeria Sztuki „Alga” w Tarnowskich Górach;
 - Kawiarnia artystyczna „Pod-Nad” w Tarnowskich Górach;
 - Galeria Sztuki Współczesnej „Secesja” w Tarnowskich Górach;
 - Galeria malarstwa „Atelier” w Radzionkowie;
 - Galeria „Mozaika” w Radzionkowie;
 - Galeria „Antresola” w Tarnowskich Górach;
 - Fundacja Komplex Zamkowy Tarnowice Stare – Centrum Sztuki i Rzemiosła Dawnego;
-
- Tarnogórskie Centrum Kultury;
 - Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury im. Henryka Jordana w Tarnowskich Górach. Filie w Radzionkowie i Kaletach;
 - Dom Kultury „Jubilat” Tarnowskie Góry;
 - Centrum Kultury „Karolinka” Radzionków;
 - Miejski Dom Kultury Miasteczko Śląskie;
 - Gminny Ośrodek Kultury w Krupskim Młynie;
 - Gminny Ośrodek Kultury w Tworogu;
 - Biblioteka i Ośrodek Kultury gminy Ożarówice w Tąpkowicach;
 - Miejski Dom Kultury w Kaletach;

5.5. Zabytki archeologiczne

1.	Ożarówice, obr. Ossy gm. Ożarówice	Stanowisko archeologiczne nr 1 – osada kultury łużyckiej z okresu wczesnego średniowiecza, położone w północno-zachodniej części wsi, zwanej Opary na lewobrzeżnej tarasie rzeki Brynicy. Granice ochrony określone zostały na mapie.	C/1088/69 17.10.1969
2	Repecko gm. Tarnowskie Góry	Stanowisko archeologiczne – otwarta osada kultury łużyckiej z przełomu epoki brązu i okresu halsztackiego	C/1331/85 05.06.1985
3	Tarnowice Stare gm. Tarnowskie Góry	Stanowisko archeologiczne - osada z okresu rzymskiego – w rozwidleniu rzeki Dramy	C/821/68
4	Tarnowice Stare gm. Tarnowskie Góry	Stanowisko archeologiczne z XIV wieku – stożkowaty gródek rycerski	C/1332/85 05.06.1985
5	Kamieniec gm. Zbrostawice	Stanowisko archeologiczne nr 1 – grodzisko kultury łużyckiej oraz wczesnego średniowiecza Na północny wschód od drogi Zbrostawice-Opole, na naturalnym wzniesieniu.	C/767/66 29.12.1966
6	Ziemięcice gm. Zbrostawice	Stanowisko archeologiczne – osada kultury łużyckiej	C/930/68 20.12.68

Stanowiska archeologiczne są to wszelkie ślady materialnej działalności człowieka w przeszłości. Zajmują wydzielone wycinki przestrzeni, w obrębie której występują źródła archeologiczne, czyli dawne obiekty, przedmioty i szczątki.

Stanowiska można podzielić na kilka typów, np. ze względu na ich położenie, obszar występowania i pełnione funkcje. Wyróżnić można stanowiska posiadające własną formę terenową (grodziska, kurhany itp.) i płaskie, częściej spotykane (cmentarzyska, osady, obozowiska), stanowiska jedno- lub wielowarstwowe, otwarte i zamknięte, osadnicze, kultowe i cmentarne, itp.

Ilość stanowisk archeologicznych może nieustannie ulegać zmianie, ponieważ nowe zabytki mogą być odkrywane przy okazji rozmaitych prac ziemnych i umieszczane w ewidencji. Część stanowisk, znana jedynie z informacji źródłowych, nie posiada dokładnie określonej lokalizacji, nie można jednak wykluczyć, że w przyszłości stan ten ulegnie zmianie. Stanowiska wpisane do rejestru stanowią jedynie niewielki wycinek ogólnej ich liczby.

Na terenach należących obecnie do miejscowości Kamieniec, na wzgórzu usytuowanym na północny wschód od drogi Zbrostawice – Opole, w latach 650 – 400 lat p.n.e. funkcjonowała obwarowana osada obronna kultury łużyckiej. Podczas badań odkryto na jej terenie m.in. chatę odlewnika przedmiotów z brązu. W tym samym miejscu od VII do IX wieku istniał wczesnośredniowieczny gród, należący do górnośląskiego plemienia zamieszkującego dorzecze Kłodnicy, zniszczony przez Świętopełka w 875 roku.

Drugie grodzisko znajduje się w Tarnowskich Górach, w dzielnicy Tarnowice Stare, na północny wschód od nowego kościoła parafialnego, na tzw. polu organisty. Jest to niewielki gródek, funkcjonujący ok. XIV wieku. Składa się z niewielkiego stożka, na którym prawdopodobnie znajdowała się wieża obronna, otoczonego szczątkowo zachowanymi fosą i wałem ziemnym. Na szczycie stożka rośnie okazała lipa, pomnik przyrody, jedno z drzew łączonych tradycyjnie z Janem III Sobieskim.

Pozostałe stanowiska to osady płaskie, łączone z ludnością kultury łużyckiej, przez kolejnych użytkowników zamieszkiwane do wczesnego średniowiecza.

Wszystkie stanowiska archeologiczne podlegają ochronie konserwatorskiej i prawnej, jako istotne źródło wiedzy o pradziejowym osadnictwie, na terenie powiatu sięgającym ok. 10 – 4 tys. lat p.n.e. Obszar zewidencjonowanego stanowiska może być przeznaczony pod inwestycje dopiero po przebadaniu i udokumentowaniu znalezisk, a także po uzyskaniu zgody Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Bez zgody ŚWKZ nie wolno w obrębie stanowiska ani w jego bezpośrednim sąsiedztwie prowadzić żadnego rodzaju prac ziemnych (tj. budowy, roboty instalacyjne, melioracja, zakładanie wybiegów kruszywa i wysypisk śmieci). Konserwator zabytków powinien być niezwłocznie informowany o każdorazowym odkryciu archeologicznym.

5.6. Zabytki w Gminnych Ewidencjach Zabytków (GEZ)

Gminne Ewidencje Zabytków stanowią podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty i województwa oraz do ustalania zapisów formy ochrony zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Gminy powiatu tarnogórskiego w większości posiadają opracowane i aktualne Gminne Ewidencje Zabytków.

Nie są to dokumenty zamknięte i powinny podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na uzupełnianiu jej o kolejne budynki i inne zabytki nieruchome, oraz na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz obiektów, które przestały być zabytkiem (wg Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26.05.2011 r. ws. prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, §16, ust. 1 i 2, Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661);

Do 2010 r. Gminna Ewidencja Zabytków traktowana była jako materiał informacyjno-dokumentacyjny, a ujęcie zabytku nieruchomego w Ewidencji nie powodowało określonych skutków prawnych, co uległo zmianie po nowelizacji *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków przekazali samorządom gminnym wykazy zabytków nieruchomych wyznaczonych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W odniesieniu do wskazanych wyżej zabytków do czasu złożenia gminnej ewidencji

zabytków, decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z WKZ. Natomiast decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzje o ustaleniu lokalizacji kolejowej oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii WKZ.

Zmiany w gminnej ewidencji zabytków nie powodują nieważności ustaleń zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz gminnym programie opieki nad zabytkami. Przy obiektach ujętych w ewidencji zabytków oraz posiadających zapisy w m.p.z.p. ochronie podlega forma architektoniczna obiektu (gabaryty wysokościowe, forma dachu i rodzaj pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, forma stolarki okiennej i drzwiowej).

Gminne Ewidencje Zabytków poszczególnych gmin powiatu tarnogórskiego stanowią załącznik do Programu Opieki nad Zabytkami.

Zestawienie form ochrony zabytków oraz dokumentów strategicznych
w gminach powiatu tarnogórskiego

GMINA	Planowanie przestrzenne		GPOnZ	Rejestr zabytków (ilość decyzji)		Pomniki Historii	Park Kulturowy
	Studium	strefy ochrony konserwatorskiej w M.P.Z.P.		Nieruchome	Archeologia		
Kalety	2011	A, OW, OWx, układ urbanistycz.	w planach	2	0	0	0
Miasteczko Śląskie	2009	brak	w planach	8	0	0	0
Radzionków	2001	A, B	brak	1	0	0	0
Tarnowskie Góry	2014	B	w planach	47	3	1	1
Krupski Młyn	2009	brak	w planach	1	0	0	0
Ożarówice	2002	zapisy ogólne	brak	1	1	0	0
Świerklaniec	2013	brak	2013-2016	5	0	0	0
Tworóg	2013	założenia urbanistyczne	w planach	6	0	0	0
Zbrostawice	2004	A, B, E, K	w planach	23	2	0	0

5.7. Dziedzictwo niematerialne⁵

8 lutego 2011 r. Prezydent RP ratyfikował Konwencję UNESCO z 2003 r. ws. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Tym samym Polska przyjęła na siebie obowiązek stworzenia warunków zapewniających ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, polegających w szczególności na:

- prowadzeniu działań mających na celu identyfikację przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz inwentaryzację tego dziedzictwa w formie jednego lub wielu spisów,
- możliwie jak najpełniejsze zaangażowanie w działania identyfikacyjne, inwentaryzacyjne i ochronne grup, wspólnot i osób związanych z danym dziedzictwem, za ich uprzednią, świadomą i dobrowolną zgodą oraz we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Za koordynację działań odpowiedzialne jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, znaczna część zadań została przekazana do realizacji Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe wg definicji zawartej w art. 2. pkt.1 Konwencji to „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które grupy, i w niektórych przypadkach jednostki, uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności [...]”.

Wg kolejnego punktu Konwencji *ochrona* NDK oznacza „środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa”.

Najważniejszą rolą NDK jest budowanie tożsamości oraz wzmacnianie międzypokoleniowych więzi społecznych. Pozytywnie odbierane i uznawane za wartościowe dziedzictwo niematerialne może być powodem dumy, cechą charakteryzującą i wyróżniającą. Żywe, kultywowane z wewnętrznej potrzeby dziedzictwo niematerialne może być także istotnym czynnikiem zwiększającym atrakcyjność turystyczną regionu, generując jednocześnie nowe miejsca pracy. Należy mieć jednak na uwadze, że skomercjalizowane, agresywne działania, prowadzące do niekontrolowanej turystyki i nastawione na osiągnięcie maksymalnego zysku, nie tylko

⁵ Wg materiałów Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

nie są oczekiwanym efektem, ale wręcz stanowią zagrożenie dla autentycznego i żywego dziedzictwa kulturowego.

Dziedziznami, w których może się ono przejawiać są m.in.:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne,
- praktyki społeczno-kulturowe,
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Narodowy Instytut Dziedzictwa przekazał Urzędowi Marszałkowskiemu m.in. wzory kwestionariuszy i schematy dokumentacyjne, które mogą być wykorzystywane w procesie tworzenia Regionalnego Inwentarza Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Identyfikacja i inwentaryzacja NDK musi być dokonywana przez osoby należące do społeczności depozytariuszy lub przez organizacje zewnętrzne, ale w ścisłej współpracy i za zgodą danej wspólnoty. Urzędy mogą w tym procesie pełnić rolę wspierającą, informacyjną, koordynacyjną i pośredniczącą, współpracując także z konsultantem ds. NDK, którego powołanie postulowane jest na poziomie wojewódzkim.

W trakcie tworzenia jest Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, będąca spisem z terenu Polski przejawów żywego dziedzictwa niematerialnego. Lista ta ma charakter wyłącznie informacyjny i zawiera opis zjawisk na niej zamieszczonych, ich rys historyczny, informacje o miejscu występowania, znaczeniu dla praktykujących je społeczności, a także materiały fotograficzne. 4 sierpnia 2014 r. wręczone zostały pierwsze w Polsce decyzje dot. wpisów na Listę, na której obecnie znajdują się: rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej, szopkarstwo krakowskie, pochód Lajkonika, flisackie tradycje w Ulanowie oraz procesja Bożego Ciała w Łowiczu.

Chłop Rybka w pochodzie podczas „Gwarków 2014” – corocznej imprezy.
www.powiat.tarnogorski.pl/node/5206

Proces naboru wniosków jest ciągły; wzór wniosku i wskazówki dot. jego wypełnienia znajdują się na stronie poświęconej dziedzictwu niematerialnemu:

http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/

Decyzja o tym, który element dziedzictwa powinien zostać szczególnie wyeksponowany i objęty ochroną (np. poprzez promowanie, wzmacnianie tego elementu), powinna należeć do lokalnej społeczności depozytariuszy i nie może być podejmowana odgórnie.

Formy promowania i pielęgnowania dziedzictwa niematerialnego na terenie powiatu tarnogórskiego⁶:

Miejscowość / gmina	Impreza, inicjatywa	Charakterystyka
cały powiat	„Industriada”	coroczne święto zabytków techniki i jednodniowy festiwal kultury dziedzictwa przemysłowego (czerwiec), promowanie tradycji oraz kultury industrialnej jako wyróżniającego atrybutu regionu
cały powiat	Coroczne Dożynki Powiatowo-Gminne: Święto Plonów	barwny korowód, nagradzanie najpiękniejszych koron żniwnych i wieńców dożynkowych, występy zespołów ludowych
Kalety (gm. Kalety)	Chór Sonata	upowszechnianie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych; bogaty i różnorodny repertuar – stare pieśni śląskie
Miasteczko Śląskie (gm. Miasteczko Śląskie)	Zespół Folklorystyczny „Brynica”	zespół regionalny kolekcjonuje stare pieśni i przyśpiewki brynickie, zespół wyróżniają także obrzędy artystyczne takie jak „Śląskie wesele”, „Marzaniok”, „Goik” itp., kultywuje tradycje, pieśni i tańce śląskie
Radzionków (gm. Radzionków)	Międzynarodowy Festiwal Par Folklorystycznych	upowszechnianie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych
Radzionków (gm. Radzionków)	Międzynarodowy Festiwal Zespołów Folklorystycznych „Fyrtek”	największa impreza folklorystyczna odbywająca się w regionie, podczas której promowane są tradycje folklorystyczne, taneczne i wokalne
Radzionków (gm. Radzionków)	Zespół Pieśni i Tańca „Mały Śląsk”	grupa taneczna pielęgnująca i ukazująca piękno polskiego folkloru oraz sławiąca tradycje śląskie
Tarnowskie Góry (gm. Tarnowskie Góry)	Zespół Pieśni i Tańca „Tarnogórzanie”	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych
Tarnowskie Góry	„Gwarki Tarnogórskie”	cykliczna impreza kulturalno-historyczna (wrzesień) nawiązująca do nadania przywileju Tarnowskim Górcom w 1599 r., promująca tradycje i historię gwarków – górników wydobywających galenę
Potępa (gm. Krupski Młyn)	„Św. Marcin w Potępie”	religijne obchody Dnia Św. Marcina (11.XI) - inscenizacja i ognisko przy kaplicy pw. św. Marcina, pochodz do Kaplicy Bożego Grobu, degustacja rogali

⁶ Informacje zebrane na podstawie ankiet gminnych.

Tworóg (gm. Tworóg)	Zespół Taneczny "Tworożanie" przy PSP w Tworogu	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych
Miedary (gm. Zbrostawice)	Zespół Pieśni i Tańca „Miedarżanie”	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych
Ziemięcice (gm. Zbrostawice)	Chór „Jadwiżki”	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych i wokalnych
Świątoszowice (gm. Zbrostawice)	Zespół „Wesołe Kumoszki”	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych
Zbrostawice (gm. Zbrostawice)	Chór DFK	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych i wokalnych
Przechlebice (gm. Zbrostawice)	Zespół taneczno-wokalny „Karolinka”	upowszechnianie i pielęgnowanie tradycji folklorystycznych, tanecznych i wokalnych

Plakat promujący Międzynarodowy Festiwal Zespołów Folklorystycznych „Fyrtek”
w Radzionkowie

6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Powiatu Tarnogórskiego

W celu sprecyzowania priorytetów i kierunków działań *Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego* oraz określenia możliwości w zakresie ochrony i promocji zabytków powiatu przeprowadzono uproszczoną analizę SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Poniższa analiza jest narzędziem pomocnym do określenia mocnych i słabych stron środowiska kulturowego (czynników wewnętrznych) oraz szans i zagrożeń (czynników zewnętrznych) mających realny wpływ na jego stan oraz perspektywy ochrony zabytków.

MOCNE STRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

- Wzorowe wykorzystanie prawnych form ochrony zabytków: Pomnik Historii „Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebronośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga” oraz Park Kulturowy pn. „Hałda Popłuczkowa” zlokalizowany w Tarnowskich Górach w rejonie ul. Małej i Długiej;
- drewniane kościoły (Miasteczko Śląskie, Księży Las, Szałsza) znajdujące się na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego;
- unikalne przykłady zabytków techniki – duże zainteresowanie społeczeństwa zabytkami cywilizacji przemysłowej; Zabytkowa Kopalnia Srebra, Sztolnia Czarnego Pstrąga, Stacja Wodociągowa „Zawada”, Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie na Szlaku Zabytków Techniki Woj. Śląskiego oraz ERIH;
- liczne założenia parkowo-pałacowe o wysokich walorach historycznych i artystycznych (m.in. Brynek, Świerklaniec, Nakło Śląskie, Rybna, Tworóg, Stare Tarnowice);
- wysoka świadomość historii regionu, tradycji oraz wartości dziedzictwa kulturowego wsi wśród lokalnej społeczności, bogata tradycja i przywiązanie mieszkańców do ziemi, silna tożsamość;
- dobrze opisana historia regionu oraz walory dziedzictwa kulturowego Powiatu na stronach internetowych;
- aktywność organizacji pozarządowych działających na rzecz dziedzictwa kulturowego i jego promocji, w tym Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Tarnogórskiej;
- dobrze działające instytucje kultury – bogate zasoby kadrowe zaangażowane w rozwój kultury, a także bogaty potencjał środowisk twórczych;
- obiekty kulturalne cieszące się dużym zainteresowaniem turystów: Muzeum Chleba w Radzionkowie, Muzeum w Tarnowskich Górach, Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim;
- dobre oznakowanie atrakcji turystycznych związanych z historycznymi miejscami, rozwinięta sieć lokalnych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych;

- atrakcyjne warunki krajobrazowo-przyrodnicze oraz bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki i wypoczynku, bogactwo zasobów naturalnych (lasy, zbiorniki wodne, dobra jakość powietrza),
- korzystne położenie – bliskość Aglomeracji Górnośląskiej, lokalizacja Portu Lotniczego Katowice-Pyrzowice na terenie powiatu,
- imprezy kulturalne o utrwalonej marce, lokalne tradycje kulturalne, „Gwarki”, (chóry, orkiestry, zespoły folklorystyczne);
- ogłaszanie konkursów w dziedzinie kultury dla organizacji pozarządowych;
- aktywność w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych;

SŁABE STRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

- degradacja terenów przemysłowych (np. Kalety);
- niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych
- brak Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami (tylko 1 gmina posiada);
- postępująca modernizacja budynków (ujętych w GEZ) prowadzona bez poszanowania zabytkowej substancji, przy użyciu nowoczesnych technik i ahistorycznych materiałów niskiej jakości: ocieplanie styropianem historycznych elewacji, wymiana stolarek okiennych i drzwiowych, niszczenie detalu architektonicznego;
- niedostateczne oznaczenie miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie (za wyjątkiem Szlaku Techniki),
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców, niska świadomość wartości i brak należytej dbałości o jakość krajobrazu,
- słabe wykorzystywanie walorów turystycznych powiatu,
- dekapitalizacja obiektów turystycznych i brak programu dostosowywania ich do nowoczesnych oczekiwań,
- brak współpracy między gminami – brak koncepcji regionalnej;
- brak ścieżek rowerowych, kulturowych, dydaktycznych;
- niewykorzystanie obszaru Natura 2000;

SZANSE DLA OCHRONY ZABYTEKÓW

- edukacja obecnych i przyszłych użytkowników w zakresie bieżącej pielęgnacji obiektów zabytkowych;
- możliwość pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych, szczególnie w perspektywie unijnej 2014-2020;
- rezerwacja w budżecie Powiatu środków przeznaczanych na ochronę zabytków;
- wzrost znaczenia zabytków i lokalnych tradycji jako elementów rozwoju turystycznego i społeczno-gospodarczego;

- rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi w sferze dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem Zabytkowej Kopalni Srebra;
- zaangażowanie przedsiębiorców w wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne;
- rozwój współpracy transgranicznej, w tym z powiatem partnerskim Erlangen-Höchstadt (Niemcy), w dziedzinie kultury i edukacji;
- rosnące potrzeby mieszkańców Aglomeracji Górnośląskiej dotyczące nieodległych miejsc wypoczynku, aktywnej rekreacji oraz imprez kulturalnych, zainteresowanie atrakcyjnymi ekologicznie miejscami zamieszkania
- atrakcyjna turystycznie kolejka wąskotorowa Miasteczko Śląskie – Bytom,
- jednolita promocja powiatu w regionie jako miejsca atrakcyjnego ze względu na ofertę kulturalną;
- wypracowanie markowych produktów Powiatu;

ZAGROŻENIA DLA OCHRONY ZABYTKÓW

- niespójność przepisów prawnych zapisanych w ustawach związanych pośrednio z ochroną zabytków;
- brak realnych korzyści (np. ulg podatkowych) dla inwestorów prywatnych przy inwestowaniu w zabytki;
- niska skuteczność egzekwowania prawa lokalnego (dot. planowania przestrzennego) i krajowego dot. ochrony i opieki nad zabytkami;
- negatywne nastawienie części właścicieli do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa na zachowanie wspólnego dziedzictwa, a źródło represji i ograniczeń;
- emigracja młodego, wykształconego pokolenia;
- narastająca konkurencja na regionalnym rynku turystycznym, ciekawe obiekty turystyczne w otoczeniu powiatu,

Powiat Tarnogórski jest regionem o bogatej i zróżnicowanej strukturze dziedzictwa kulturowego, posiadający obiekty zabytkowe wyjątkowe w skali kraju i dodatkowo chronione różnorodnymi formami prawnymi (Pomnik Historii, Park Kulturowy, rejestr zabytków). Bogata historia, burzliwe dzieje pogranicza, wielokulturowa tradycja oraz promocja turystyczna należą niewątpliwie do atutów powiatu i pozytywnie wpływają na budowanie spójnego wizerunku środowiska kulturowego. Silną stroną powiatu są ponadto założenia pałacowo-parkowe mogące stanowić wizytówkę całego Górnego Śląska (Świerklaniec, Brynek, Stare Tarnowice, Nakło Śląskie).

Ogólny stan zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest dobry, z kilkoma przykładami wzorowych prac restauracyjnych (pałace w Rybnej, Tworogu i Starych Tarnowicach, park w Świerklańcu).

7. Założenia programowe dokumentu

7.1. Priorytety i główne kierunki działań *Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego*

Główną ideą przyświecającą ochronie dziedzictwa kulturowego i opiece nad zabytkami w powiecie tarnogórskim powinny być takie działania administracji państwowej oraz właściwych instytucji, które zachęcałyby właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych do systematycznej poprawy stanu technicznego oraz umożliwiałyby i ułatwiały bieżące remonty, adaptacje i rewitalizacje.

W perspektywie długofalowej polityka zarówno Powiatu jak i samorządów wszystkich szczebli powinna być przede wszystkim nakierowana z jednej strony na zachowanie zabytków, ich ochronę przed degradacją, a z drugiej na edukację kulturalną oraz promocję obiektów i terenów ważnych dla historii regionu.

Termin i zakres realizacji przedstawionych poniżej działań uzależniony jest od czynników zewnętrznych (polityki państwa, sytuacji gospodarczej, obowiązującego prawa), efektywnego wykorzystania możliwych źródeł finansowania oraz planowych i sprawnych działań samorządów lokalnych w zakresie ochrony zabytków.

PRIORYTET 1 OCHRONA I ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Zahamowanie procesu degradacji lokalnych zabytków Systematyczna poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Podnoszenie rangi obiektów i zespołów zabytkowych
PRIORYTET 2 KSZTAŁTOWANIE I EKSPOZYCJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Poprawa wizerunku przestrzeni publicznej, w tym na terenach wiejskich Ochrona historycznych układów urbanistycznych w połączeniu z ochroną środowiska Zachowanie materialnego dziedzictwa górnictwa kruszcowego Rozwój turystyki z wykorzystaniem zabytkowych zasobów
PRIORYTET 3 PIELĘGNACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNE
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Wzrost poziomu edukacji historycznej nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego Promocja lokalnych walorów zabytkowych, tradycji i obrzędów gwarkowych Zwiększanie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne

7.2. Propozycje zadań Programu w perspektywie długo- i krótkoterminowej

Priorytet 1 – Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym		
<u>Zadania w perspektywie długoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
planowe i systematyczne realizowanie zadań samorządu powiatowego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz prawa budowlanego	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, środki krajowe i unijne
realizacja zapisów m.p.z.p. w zakresie ochrony zabytków	JST: gminy	budżety gmin
monitoring realizacji <i>Programu</i> – powołanie Zespołu ds. monitoringu realizacji PPOnZ, sporządzanie w cyklu dwuletnim sprawozdań z realizacji <i>Programu</i> ,	Starosta Tarnogórski	budżet Powiatu
współpraca z samorządami gminnymi w zakresie ochrony zabytków	JST: Powiat Tarnogórski, gminy	budżety JST, środki unijne
ściśła współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Katowicach	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, budżet ŚWKZ
w razie występujących potrzeb bieżących współpraca z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
szkolenia pracowników Starostwa Powiatowego w zakresie pozyskiwania środków finansowych, sporządzania wniosków na remonty i prace konserwatorskie przy zabytkach oraz ich i promocję	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, środki unijne
udział Starostwa Powiatowego jako partnera merytorycznego i finansowego w projektach dot. rewitalizacji obiektów i obszarów zabytkowych.	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, środki unijne

<u>Zadania w perspektywie krótkoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
zakończenie prac nad uchwaleniem przez Radę Powiatu trybu i zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i prace budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie powiatu Tarnogórskiego: ustalenie zasad naboru wniosków, kryteriów przyznawania dotacji, opracowanie wzoru oferty, umowy oraz sprawozdania	Rada Powiatu Tarnogórskiego	budżet Powiatu
coroczne rezerwowanie w miarę możliwości środków finansowych w budżecie Powiatu na dofinansowania prac konserwatorskich i remontów oraz na promocję dziedzictwa kulturowego regionu	Rada Powiatu Tarnogórskiego	budżet Powiatu
dokończenie umieszczenia na zabytkach wpisanych do rejestru znaku informującego o ochronie prawnej (wzór wg rozporządzenia MKiDN)	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
utrzymywanie w dobrym stanie, prowadzenie robót budowlanych i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych należących do Powiatu Tarnogórskiego: <ul style="list-style-type: none"> - pałac wraz parkiem w Brynku, ob. Zespół Szkół Leśnych i Ekologicznych; - zespół pałacowo-parkowy w Łubiu, ob. Dom Pomocy Społecznej; - pałacyk myśliwski w Miedarach, ob. Dom Pomocy Społecznej; - pałac wraz z parkiem w Nakle Śląskim, ob. Centrum Kultury Śląskiej; - budynek szkolny, d. królewskie gimnazjum realne w Tarnowskich Górach, ob. II LO im. Staszica; - budynek dawnego zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck wraz z parkiem w Tarnowskich Górach, ob. Zespół Szkół Artystyczno-Projektowych; - budynek szkoły, dawne wyższe seminarium nauczycielskie w Tarnowskich Górach, ob. Zespół Szkół Chemiczno-Medycznych i Ogólnokształcących. 	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, WFOSiGW, środki unijne

opracowanie kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych dla ww. obiektów zabytkowych należących do Powiatu Tarnogórskiego	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
szukanie i pozyskiwanie środków finansowych na prace remontowych i konserwatorskich przy zabytkach Powiatu, również ze źródeł dedykowanych problemom społecznym (DPS-y), edukacji (szkoły), kulturze (CKŚ) czy ochronie środowiska i ekologii (parki przypałacowe)	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu, WFOSiGW, środki unijne
opracowanie i uchwalenie Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami dla gmin: Kalety, Miasteczko Śląskie, Radzionków, Tarnowskie Góry, Krupski Młyn, Ożarowice, Tworóg i Zbrostawice	Wójtowie Gmin i Burmistrzowie Miast	budżety gmin
promowanie i nagradzanie „dobrych praktyk” konserwatorskich przy obiektach zabytkowych (np. w postaci nagrody lub certyfikatu Starosty Tarnogórskiego)	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
promocja poprawnych realizacji stanowiących wzór dla naśladowców	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
kreowanie pozytywnego wizerunku Powiatu jako przyjaznego ochronie własnego dziedzictwa kulturowego, informowanie o możliwościach pozyskania środków finansowych, organizowanie szkoleń, spotkań, konsultacji społecznych	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
promocja i wspieranie idei wpisania podziemi zabytkowej Kopalni Srebra oraz Sztolni Czarnej Pstrągi w Tarnowskich Górach na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, współpraca ze Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Tarnogórskiej	Powiat Tarnogórski, NGO	budżet Powiatu
ochrona i promocja dziedzictwa archeologicznego jako elementu dziedzictwa kulturowego	Powiat Tarnogórski, ŚWKZ	budżet Powiatu
przygotowanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców powiatu przy pracach pielęgnacyjnych i porządkowych na terenach zielonych będących własnością Powiatu: parkach przypałacowych (współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy)	Powiat Tarnogórski, PUP	budżet Powiatu

<p>w zależności od stanu technicznego obiektów zabytkowych proponuje się podjąć następujące działania i prace konserwatorskie:</p> <p>A. <u>dla zabytków w bardzo dobrym stanie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja obiektów, udostępnianie ich dla zwiedzających, turystów; - bieżące prace pielęgnacyjne; - wykonanie iluminacji elewacji; - utrzymanie w dobrym stanie elementów wyposażenia kościołów oraz detalu architektonicznego; <p>B. <u>dla zabytków w dobrym stanie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prace konserwatorskie w zakresie elewacji, otoczenia i wyposażenia; - bieżące prace remontowe i konserwatorskie zgłaszane przez użytkowników; - wykonanie iluminacji elewacji; - montaż zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych; - założenie opasek drenażowych i izolacji pionowych; - odnośnie założeń zieleni - prace pielęgnacyjne i porządkowe, uczynienie pierwotnej kompozycji; <p>C. <u>dla zabytków zagrożonych, nieużytkowanych, zaniedbanych</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prace w zależności od potrzeb indywidualnych: kompleksowe prace rewitalizacyjne, zmiany sposobu użytkowania lub znalezienie nowego użytkownika i odpowiedniej nowej funkcji, - kompleksowa rewaloryzacja założeń zieleni (parków, alei); <p>D. <u>dla zabytków w bardzo złym stanie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczenie zdewastowanej substancji zabytkowej; - utworzenie trwałych ruin i ich oznakowanie; - uporządkowanie i zagospodarowanie otoczenia, ekspozycja ruin; 	<p>właściciele obiektów zabytkowych</p> <p>Powiat Tarnogórski: promocja i rozpowszechnianie informacji</p>	<p>środki prywatne, budżety JST, ŚWKZ, środki krajowe i unijne</p>
---	--	--

Priorytet 2 – Kształtowanie i ekspozycja krajobrazu kulturowego

<u>Zadania w perspektywie długoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu w „Strategii Rozwoju Powiatu” oraz dokumentach planistycznych, realizacja postulatów w nich zawartych	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
egzekwowanie zapisów zawartych w m.p.z.p. przez samorządy gminne w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego	JST: gminy	budżety gmin
uwzględnianie dziedzictwa kulturowego jako potencjału rozwojowego powiatu	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
dalszy rozwój turystyki opartej na promocji tradycji i dziedzictwa kulturowego, w szczególności związanego z górnictwem kruszczowym	JST: gminy, Powiat Tarnogórski, Województwo Śląskie, instytucje kultury, ŚOT	budżety JST
wspieranie projektów pośrednio związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych	JST	budżety JST, środki krajowe i unijne
<u>Zadania w perspektywie krótkoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
rewaloryzacja szczególnie wartościowych, zdegradowanych zabytkowych obszarów miast	JST - gminy	budżet gminy, RPO WŚL
opracowanie planów odnowy miejscowości na terenach wiejskich, uwzględniających historyczny układ i zabudowę	JST – gminy	budżety gmin, PROW

współpraca z placówkami muzealnymi, oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i innymi instytucjami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami	JST – gminy, Powiat Tarnogórski, Województwo Śląskie, instytucje kultury	budżety JST, środki prywatne
promowanie i wspieranie działań lokalnych stowarzyszeń działających na rzecz rozwoju kultury i ochrony zabytków	JST – gminy, Powiat Tarnogórski, Województwo Śląskie, instytucje kultury	budżety JST
promowanie „dobrych praktyk” przy pielęgnacji najbliższych otoczeń zabytkowych obiektów (np. parku w Brynku) - dążenie w perspektywie wieloletniej do odtwarzania historycznych otoczeń przy jednoczesnym usuwaniu ahistorycznych materiałów niskiej jakości (np. kostki Bauma)	Powiat Tarnogórski, Właściciele	budżet Powiatu
wykorzystanie wiedzy, potencjału oraz doświadczenia kadry nauczycielskiej oraz uczniów Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych w Brynku przy pielęgnacji i rewitalizacji założeń zabytkowej zieleni w parkach należących do Powiatu	Powiat Tarnogórski, Zespół Szkół Leśnych i Ekologicznych w Brynku	budżet Powiatu

Priorytet 3 – Pielęgnacja i promocja dziedzictwa niematerialne		
<u>Zadania w perspektywie długoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
wykorzystanie walorów zabytkowych i kulturowych, bogatej tradycji górniczej i gwarkowej jako czynnika wpływającego na rozwój i promocję powiatu	Powiat Tarnogórski, JST, NGO	budżet Powiatu i JST
podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność powiatu oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych i turystycznych	Powiat Tarnogórski, JST, NGO, instytucje oświatowe i kulturalne	budżet Powiatu
<p>utworzenie Tarnogórskiej Pętli Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, opracowanie koncepcji wizualnej, wybór obiektów. Na Pętlę składałyby się obecne już na Szlaku obiekty, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zabytkowa Kopalnia Srebra (wraz ze Skansenem Maszyn Parowych) oraz Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach; - Stacja Wodociągowa „Zawada” w Karchowicach; - Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie; <p>oraz wybrane obiekty z poniższych propozycji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hałda popłuczkowa w Tarnowskich Górach; - dzwonnica Gwarecka w Tarnowskich Górach; - zatopiona kopalnia rud żelaza i kruszcu „Bibiela-Pasieki”; - Mini Skansen górniczy i kapliczka św. Barbary w Radzionkowie; - Szyb „Staszic” (d. „Adolph”) w Reptach Śląskich; - zespół lokomotywni stacji Tarnowskie Góry: lokomotywnia wachlarzowa, 	JST: gminy, Powiat Tarnogórski, Województwo Śląskie, ŚOT, właściciele	budżety JST

<p>warsztaty remontowe, 2 wieże ciśnień, pomnik-lokomotywa Ty45, d. kojce na węgiel;</p> <ul style="list-style-type: none"> - dworzec kolejowy w Tarnowskich Górach; - pomnik-dwie lokomotywy w Tarnowskich Górach (Tp1 i SM-15); - dworzec kolejowy wraz z wagonem-pomnikiem w Radzionkowie; - kolejka wąskotorowa na trasie Miasteczko Śląskie – Tarnowskie Góry – Bytom; - wapienniki – piece do prażenia dolomitu XVIII w. w Nakle Śląskim; - dawne zakłady celulozowe i papiernicze w Kaletach; - dawne zakłady papiernicze w Boruszowicach; - dawna fabryka materiałów wybuchowych w Krupskim Młynie; - dawna huta cynku i ołowiu „Fryderyk” w Tarnowskich Górach; - most wiszący w Krupskim Młynie; - spichlerz dworski w Miasteczku Śląskim-Żyglinku; - młyn i spichlerz w Ziemięcicach; - zespół młyna w Zbrostawicach; - wieża ciśnień na terenie założenia parkowo-pałacowego w Brynku; - wieże ciśnień w Tarnowskich Górach; - zespół zabytków militarnych z czasów II wojny światowej. 		
zachęcanie mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej	Powiat Tarnogórski, JST	budżet Powiatu
wspieranie badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego powiatu	Powiat Tarnogórski, JST	budżet Powiatu
rozwój regionalnego muzealnictwa: wspieranie tworzenia nowych izb tradycji, izb regionalnych, adaptacja budynków przemysłowych (np. dawnych zakładów celulozowych i papierniczych w Kaletach) na „żywe” muzea techniki	NGO, JST, społeczni opiekunowie zabytków, lokalni liderzy społeczni	budżety JST, środki krajowe i unijne

<u>Zadania w perspektywie krótkoterminowej</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
działania na rzecz wpisu na Listę Krajowego Dziedzictwa Niematerialnego „Tradycji Gwareckich” (szczegółowe materiały i informacje dostępne na stronie: www.niematerialne.nid.pl)	społeczność lokalna, NGO, instytucje kultury, pomoc merytoryczna: NID, upowszechnianie idei: Powiat Tarnogórski	budżety JST
udostępnianie zabytków techniki i przemysłu dla zwiedzających w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, Industriady, Nocy w Muzeach, itp.	właściciele i administratorzy obiektów zabytkowych	środki prywatne, budżety JST
działania promocyjne, edukacyjne, kulturalne i wydawnicze zwiększające zaangażowanie w tematykę zabytkową wśród mieszkańców i gości powiatu	Powiat Tarnogórski, społeczność lokalna, instytucje kultury, UMWS	budżety JST, środki krajowe i unijne
opracowanie publikacji albumowych – katalogu zabytków powiatu tarnogórskiego oraz przewodnika po głównych zabytkach (połączonego z atrakcjami turystycznymi, szlakami, tradycjami i legendami lokalnymi itp.)	Powiat Tarnogórski, WUOZ	budżet Powiatu
udział Powiatu a także lokalnych społeczności w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków (kwiecień - www.wkz.katowice.pl) oraz Europejskich Dniach Dziedzictwa (wrzesień - szczegółowe materiały i informacje dostępne na stronie: www.edd.nid.pl)	NGO, instytucje kultury, JST	budżety JST
udział Powiatu w targach turystycznych z ofertą kulturalną	Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu
aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami	regionalne media, Powiat Tarnogórski	budżet Powiatu

edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu przedszkolnego i szkoły podstawowej, polegająca na pokazywaniu dziejów regionu na przykładzie zachowanych zabytków	przedszkola i szkoły powiatu tarnogórskiego, instytucje kultury, NGO	budżet Powiatu
organizacja wspólnych spotkań i warsztatów między społecznościami regionów partnerskich	Powiat Tarnogórski, powiaty partnerskie	budżet Powiatu, środki unijne (PWT)

JST	– jednostki samorządu terytorialnego
UMWŚ	– Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
WUOZ	– Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
ŚWKZ	– Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków
NID	– Narodowy Instytut Dziedzictwa
ŚOT	- Śląska Organizacja Turystyczna
WFOSiGW	– Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PUP	– Powiatowy Urząd Pracy
NGO	– organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje, parafie)
RPO WSL	– Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego
PROW	– Program Rozwoju Obszaru Wiejskich
PWT	– Program Współpracy Transgranicznej

8. Narzędzia służące realizacji Programu

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu jest Zarząd Powiatu Tarnogórskiego. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał rad gminnych i rady powiatu, porozumień, np.: znakowanie obiektów zabytkowych, wydawanie zezwoleń na prace budowlane przy zabytkach, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością Powiatu, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy w przyszłości uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach;
- instrumenty finansowe – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z programów finansowanych z funduszy europejskich (z uwagi na wchodzącą w życie nową perspektywę finansowania konieczne jest bieżące śledzenie możliwości pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego);
- instrumenty kontrolne – monitoring stanu zachowania zabytków i ich otoczenia, wykonywanie zadań administracyjnych zgodnie z kompetencjami przekazanymi przez Wojewodę Śląskiego Powiatowi Tarnogórskiemu, sporządzanie co dwa lata **sprawozdania** z realizacji Programu oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania. Zmiany Programu powinny być zatwierdzane uchwałami Rady Powiatu. Podmiotem koordynującym powyższe działania powinien być powołany przez starostę zespół ds. monitoringu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami, utworzony przy Starostwie Powiatowym w Tarnowskich Górach, w skład którego wchodziłyby również osoby z instytucji zewnętrznych.

Sprawozdanie z realizacji Programu, sporządzane w cyklu dwuletnim, jest opracowaniem zestawiającym aktualne dane oraz zmiany w stosunku do poprzedniego okresu, w świetle działań na rzecz ochrony zabytków, oraz prezentującym ogólny stan dziedzictwa kulturowego. Do najważniejszych mierników ukazujących skalę ochrony zabytków w powiecie należą:

- ilość obiektów wpisanych / skreślonych do rejestru zabytków;
- ilość obiektów ujętych / usuniętych w gminnych ewidencjach zabytków;
- ilość obiektów zabytkowych w których przeprowadzono remonty i prace konserwatorskie (z podaniem łącznych nakładów i źródeł finansowania);

- łączna kwota przeznaczona przez Powiat Tarnogórski na ochronę zabytków (prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane) oraz na promocję dziedzictwa kulturowego i edukację historyczną;
 - wykaz remontów i prac konserwatorskich w obiektach należących do Powiatu Tarnogórskiego (z podaniem łącznych nakładów i źródeł finansowania);
 - ilość projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego zrealizowanych z projektów unijnych lub ministerialnych;
 - wykaz pozyskanych środków ze źródeł zewnętrznych na ochronę zabytków, przez Powiat Tarnogórski oraz właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;
 - ilość nowych szlaków turystycznych związanych z historią i zabytkami regionu;
- instrumenty koordynacji – realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
 - instrumenty społeczne – działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. Źródła finansowania Programu

Integralnym elementem *Programu* są potencjalne źródła finansowania ochrony zabytków (rewitalizacji, konserwacji, restauracji, prac budowlanych, opracowywaniem dokumentacji). Środki z większości źródeł przeznaczone są **wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków**, beneficjentami zaś są właściciele – mogą to być więc kościoły i związki wyznaniowe, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, wspólnoty mieszkaniowe lub osoby prywatne.

Właściciele zabytków nie wpisanych do rejestru mogą korzystać z dotacji np. na remonty czy prace konserwatorskie w ramach funduszy lub programów związanych z obecną lub przyszłą funkcją budynków. Dotyczy to głównie placówek kulturalnych, oświatowych (szkoły, przedszkola, biblioteki), zdrowotnych (szpitale) lub związanych z turystyką i mających swoje siedziby w obiektach zabytkowych (np. ujętych w GEZ).

Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów jednostek samorządów terytorialnych, budżetu państwa, funduszy europejskich lub prywatnych. Dotacje samorządowe i ministerialne przeznaczone mogą być na prace wymienione w art. 77 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, na szczegółowych zasadach ustalonych przez podmioty dotujące.

• Środki samorządów gminnych

Spośród 9 gmin Powiatu Tarnogórskiego 4 z nich określiły w drodze uchwały tryb i zasady przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane:

- **Miasteczko Śląskie** – Uchwała Nr XLV/310/06 Rady Miejskiej w Miasteczku Śląskim z dn. 29.09.2006 r.
- **Radzionków** – Uchwała Nr XLIV/300/2006 Rady Miasta Radzionków z dn. 29.06.2006 r., zm. uchwałą Nr XXXIV/289/2008 z dn. 27.11.2008 r.
- **Tarnowskie Góry** – Uchwała nr XXVI/273/2008 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dn. 21.05.2008 r.; zm. uchwałą Nr XVIII/245/2011 z dn. 29.12.2011 r.
- **Zbrostawice** – Uchwała Nr VI/67/07 Rady Gminy Zbrostawice z dn. 13.04. 2007 r.

Natomiast tylko 2 z nich (Tarnowskie Góry i Radzionków) w latach 2010-2014 przeznaczały środki finansowe na te dotacje.

• Środki Powiatu Tarnogórskiego

Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach udzielało dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane na mocy uchwały nr LIII/527/2006 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 29.08.2006 r. (z późn. zm.). W roku 2011, uchwałą nr XI/116/2011 z dn. 28.06.2011 r., uchylona została powyższa uchwała regulująca zasady przyznawania dotacji na ratowanie zabytków, w związku z czym wstrzymano przyjmowanie nowych wniosków o udzielenie dotacji celowych z budżetu Powiatu Tarnogórskiego. Obecnie przygotowany jest projekt nowej uchwały.

- **Środki Samorządu Województwa Śląskiego**

Zasady udzielania dotacji celowych Samorządu Województwa Śląskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane określa uchwała Nr III/30/5/2008 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn.19.11.2008 r.:

www.slaskie.pl/strona_n.php?jezyk=pl&grupa=24&id_menu=189&id=29428

Przykładem z ostatnich lat są dotacje dla Rzymskokatolickich Parafii: w 2013 r. dla Parafii p.w. św. Mikołaja w Tarnowskich Górach na zabezpieczenie witraży ornamentalno-figuralnych z kościoła p.w. św. Mikołaja w Reptach Śląskich; w 2012 i 2014 r. dla Parafii p.w. św. Wojciecha w Radzionkowie na prace remontowo-konserwatorskie na elewacji budynku kościoła.

- **Środki Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Ogólne zasady udzielania dotacji określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz *Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 6.06.2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*(zmienione Rozporządzeniem MKiDN z dn. 1.07.2013 r.). Wniosek do ŚWKZ należy złożyć w następujących terminach:

- do dnia 31 stycznia (do 28 lutego uzupełnienia) – na prace przy zabytku planowane do wykonania w roku złożenia wniosku (**dotacja**);
- do dnia 30 maja (do 30 czerwca uzupełnienia) – na prace przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (**refundacja poniesionych kosztów**).

Przykładem z powiatu tarnogórskiego jest refundacja z 2012 r. części poniesionych kosztów przez właściciela spichlerza dworskiego w Miasteczku Śląskim – Żyglinku: wykonanie podbicia fundamentów, opaski żelbetowej, izolacji termicznej i przeciwwilgociowej fundamentów, wykonanie prac zabezpieczających konstrukcję obiektu, demontaż stropów, skucie tynków z rusztowaniami, rozkucie, przemurowanie budynku.

- **Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach**

Fundusz wspomaga finansowo inwestorów w realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Wspiera także edukację ekologiczną, badania naukowe i wydawnictwa popularyzujące ochronę przyrody. Wśród głównych kierunków finansowania są m.in. działania związane z utrzymaniem i zachowaniem zabytkowych parków oraz ogrodów.

Na liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków WFOŚiGW w Katowicach na rok 2015 (uchwała Rady Nadzorczej 241/2014 z dn. 27.06.2014 r.) znalazły się m.in. następujące zadania:

- w ramach Priorytetu „Ochrona powierzchni ziemi– Rewitalizacja terenów przemysłowych i zdegradowanych”:

- przywracanie terenom zdegradowanym wartości przyrodniczych (TP 1.1)
 - w ramach Priorytetu „Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów – Rozwój systemu obszarów chronionych w województwie śląskim i ochrona obszarów i obiektów cennych przyrodniczo”:
 - działania związane z realizacją celów ochrony oraz zachowaniem przedmiotów ochrony obowiązujących w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu, użytkach ekologicznych, stanowiskach dokumentacyjnych, zespołach przyrodniczo-krajobrazowych, w tym wdrażanie planów ochrony dla rezerwatów i parków krajobrazowych (OP 1.1);
 - ochrona parków wpisanych do rejestru zabytków i parków o charakterze regionalnym (OP 1.2);
 - ochrona pomników przyrody, ochrona obiektów przyrody nieożywionej (OP 1.3).
- Z terenu Powiatu wsparto finansowo m.in. prace pielęgnacyjno-konserwacyjne wokół pałacu w Rybnej (Gmina Tarnowskie Góry).

• Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programem Ministra dofinansującym ochronę zabytków jest „**Dziedzictwo kulturowe**” **Priorytet 1 „Ochrona zabytków”**. W ostatnim roku wnioski należało złożyć w następujących terminach: do 31 października 2014 r. – wyłącznie dla prac planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; do 31 marca 2015 roku – dla prac planowanych oraz przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Prognozowany budżet Programu wynosił 80 mln zł. Szczegółowe zasady określał Regulamin dostępny na stronie:

<http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2015/dziedzictwo-kulturowe/ochrona-zabytkow.php>

Drugim Programem wspierającym materialne dziedzictwo kulturowe jest **Priorytet 5 „Ochrona zabytków archeologicznych”** (Instytucja Zarządzająca – Narodowy Instytut Dziedzictwa). Prognozowany budżet Programu wynosił 2 mln zł. Szczegółowe zasady określa Regulamin dostępny na stronie:

www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_3_priorytet_5_%E2%80%93_Ochrona_zabytkow_archeologicznych.pdf

• Środki Funduszu Kościelnego

Fundusz, będący obecnie w dyspozycji Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych) powstał w oparciu o art. 9 ust. 1 *Ustawy z dn. 20.03.1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego* i § 1 *Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 23.08.1990 r. ws. rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego* (Dz. U. Nr 61, poz. 354).

Do 2010 r. ze środków Funduszu Kościelnego przyznawane były dotacje na ochronę zabytków sakralnych, których udzielano wyłącznie na remonty i konserwację

zabytkowych obiektów sakralnych, na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.).

Obecnie dofinansowywanie remontów zabytkowych obiektów sakralnych zostało zawieszone.

- **Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego**

W latach 2007-2013 w ramach RPO WSL głównym źródłem dofinansującym ochronę zabytków dziedzictwa kulturowego były działania realizowane w ramach Priorytetu IV „Kultura”, którego głównym celem był „wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego”, a celem szczegółowym „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego”.

Ze środków Funduszu w ramach RPO WSL zostały dofinansowane kompleksowe projekty rewaloryzacyjne, m.in.:

- rewitalizacja Pałacu w Rybnej wraz z otoczeniem na cele kulturalne,
- konserwacja zabytkowego założenia pałacowo-parkowego w Świerklańcu,
- rewaloryzacja oraz rozwój infrastruktury okołoturystycznej Parku Świerklanieckiego, w celu poprawy atrakcyjności turystycznej Gminy Świerklaniec,
- Zamek Tarnowice Stare - centrum sztuki i rzemiosła dawnego,
- Atelier rzemiosła – ośrodek dydaktyczno-szkoleniowy z praktycznymi warsztatami rzemiosła w Tarnowskich Górach,
- modernizacja budynku po byłym Dworcu Kolejowym w Radzionkowie dla stałej ekspozycji pn. Deportacja Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku,
- rewitalizacja przestrzeni miejskiej w centrum Tarnowskich Gór,
- modernizacja infrastruktury transportu pionowego Zabytkowej Kopalni Srebra,
- modernizacja bazy okołoturystycznej Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach.

Obecnie trwają prace nad RPO WSL na lata 2014-2020 (etap konsultacji). Aktualności dotyczące Programu dostępne są na stronie: www.rpo.slaskie.pl.

- **Środki Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – Program „Leader”**

W latach 2007-2013 działania w ramach Osi IV zakładały możliwość wspierania dziedzictwa kulturowego śląskiej wsi poprzez realizowanie Lokalnych Strategii Rozwoju i sukcesywnie podpisywane przez Zarząd Województwa Śląskiego umów z Lokalnymi Grupami Działania.

Środki na ochronę lokalnych zabytków w gminach powiatu tarnogórskiego można pozyskiwać poprzez **Fundację LGD „Spichlerz Górnego Śląska”** oraz **Związek Stowarzyszeń LGD „Brynica to nie granica”**, które opracowały i realizują *Lokalne*

Strategie Rozwoju, w których to zapisano cele ogólne i szczegółowe oraz wskazano planowane przedsięwzięcia. „Spichlerz Górnego Śląska” funkcjonuje na terenach gmin: Krupski Młyn, Tworóg (również Powiat Tarnogórski przyłączył się do Fundacji), natomiast „Brynica to nie granica” funkcjonuje na terenach gmin: Świerklaniec i Ożarówce.

Obecnie trwają prace nad PROW na lata 2014-2020 (etap konsultacji). Aktualności dotyczące Programu dostępne są na stronie: www.prow.slaskie.pl.

W ramach tego Funduszu w ostatnim czasie przeprowadzono m.in. rewitalizację zabytkowego budynku Urzędu Gminy Tworóg wraz z jego obejściem. Ponadto Gmina Tworóg wydała książkę pt. „Dwa Rogi”, opisującą początki powstania miejscowości i popularyzującą wiedzę o „śladach przeszłości”: dawnych dziejach miejscowości, jej zabytkach i dziedzictwie kulturowym.

• **Środki Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego**

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako operator Programu „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014 oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 ogłaszało nabory wniosków w trybie konkursowym o dofinansowanie projektów. Dotyczyć one mogły:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem;
- budowy, rozbudowy, remontów i przebudowy instytucji kultury;
- konserwacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów;
- digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, archiwaliów, zbiorów audiowizualnych i filmowych oraz tworzenia wirtualnych instytucji kultury.

Całkowita alokacja środków w Programie wyniosła ponad 81,8 mln EUR. W ramach Programu zrealizowano dwa nabory wniosków. W latach 2014-2016 nie są planowane kolejne nabory wniosków do Programu. Szczegóły dostępne są na stronie: www.eog2016.mkidn.gov.pl.

• **Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga**

Fundacja udziela wsparcia w ramach zadań dotyczących edukacji i rozwoju lokalnego. W zakresie edukacji i rozwoju lokalnego finansuje m.in. inicjatywy dotyczące dziedzictwa kulturowego i tradycji oraz twórczości artystycznej dzieci i młodzieży. O dofinansowanie mogą ubiegać się fundacje, stowarzyszenia, szkoły, domy kultury, biblioteki oraz jednostki samorządu terytorialnego działające na rzecz dobra publicznego. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji:

www.citibank.com/poland/kronenberg/polish/index.htm

• Fundacja Polska Miedź

KGHM Polska Miedź S.A. od 2003 r. prowadzi za pośrednictwem korporacyjnej Fundacji Polska Miedź działalność prospołeczną i wspiera różnorodne projekty regionalne, krajowe oraz międzynarodowe zgodnie z ustawą o pożytku publicznym i wolontariacie. Fundacja jest organizacją pożytku publicznego, prowadzi działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, obejmującą m.in.:

- podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i tradycji;
- ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie Fundacji:

www.kghm.pl/?category_id=285

• Fundusz Celowy Darowizn Grupy Kopex

W celu finansowania bądź współfinansowania przedsięwzięć społecznych Grupa Kopex utworzyła Fundusz Celowy Darowizn. Wsparcie mogą uzyskać organizacje społeczne, poprzez złożenie wypełnionego wniosku z prośbą o darowiznę do Zarządu Kopex S.A.

W pierwszej kolejności dofinansowanie otrzymują organizacje, które swoją działalność opierają na wolontariacie, prowadzą działalność dłużej niż 1 rok, cele organizacji oparte są na fundamencie wartości, służą wsparciem przede wszystkim wobec osób wykluczonych (bezdomnych, uzależnionych) oraz dzieci z ubogich rodzin. Druga grupa to organizacje rekomendowane przez zarządy spółek Grupy Kopex, z którymi na co dzień spółki współpracują lub są powiązane regionalnie. Trzecia grupa to organizacje, w których działanie są bezpośrednio zaangażowani pracownicy Grupy Kopex.

Wśród celów wymienionych w Regulaminie gospodarowania środkami Funduszu znajduje się m.in.: działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, edukacja, działalność związana z branżą górniczą, działalność wspierająca kulturę.

• Fundacja Wspomagania Wsi

Założycielem był ks. Kardynał Józef Glemp. Fundacja powołana została dla wspierania inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz inicjatyw związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich i kulturą. Co roku ogłaszane są konkursy, w ramach których mogą znaleźć się elementy ochrony dziedzictwa kulturowego. O dotację mogą się ubiegać nie tylko organizacje pozarządowe, ale także ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, grupy nieformalne, prowadzące działalność na wsiach. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji: www.fww.org.pl

- **Środki prywatne**

Sektor prywatny jest istotnym, ale jeszcze mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami, co jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w tym zakresie mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej (na podstawie *ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym*).

Istotą PPP jest współdziałanie w uzgadnianiu wspólnych celów i w skutecznej ich realizacji. Wspieranie działań przedsiębiorców i osób prywatnych na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami przez udzielenie pomocy ze środków publicznych jest dopuszczalna w Unii Europejskiej, lecz podlega zasadniczym ograniczeniom. Pomoc publiczna to określone zasady wsparcia podmiotu gospodarczego przez państwo, władze samorządowe lub np. organizacje, które oferują pomoc na podstawie zleceń pochodzących od organów państwowych w jakiegokolwiek formie (np. dotacji, rozłożenia spłaty podatku na raty, zwolnienia z zaległości podatkowych, udzielenia preferencyjnej pożyczki lub kredytu).

Na terenie powiatu tarnogórskiego dobrym przykładem jest współpraca Gminy Tworóg i spółki Tauron Dystrybucja S.A. (zajmującą się dystrybucją energii elektrycznej), która ufundowała założenie iluminacji budynku obecnego Urzędu Gminy (pałacu w Tworogu) w styczniu 2014 r.

10. Realizacja i finansowanie przez Powiat zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

10.1. Ochrona zabytków

Ochrona zabytków znajdujących się na terenie powiatu tarnogórskiego, w rozumieniu *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, należy do jednych z obowiązków i kompetencji samorządu powiatowego. Podstawowym narzędziem określającym kierunki działań oraz szczegółowe zadania jest niniejszy dokument – *Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego*, określający perspektywę realizacji na lata 2015-2018. Warto pamiętać, iż okres ten przypada na pierwsze lata funkcjonowania nowych funduszy unijnych, stąd niezwykle ważny jest bieżący monitoring wszystkich możliwych źródeł finansowania, by już na starcie optymalnie wykorzystać fundusze strukturalne.

Ochrona zabytków w tym najbardziej dosłownym znaczeniu to przede wszystkim określenie prawnych możliwości finansowania prac konserwatorskich oraz przekazywanie na te cele odpowiednich środków. Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach w latach 2006-2011 na mocy uchwały nr LIII/527/2006 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 29.08.2006 r. (z późn. Zm.) udzielało dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane:

Rok	Beneficjent	Zadanie	Kwota
2007	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kotach	Renowacja XVII w. kaplicy p.w. Bożego Grobu i św. Medarda przy ul. Tarnogórskiej w Potępie, gm. Krupski Młyn	2 825,00 zł
	Gmina Świerklaniec	Konserwacja żeliwnego masztu na terenie parku przy ul. Parkowej w Świerklańcu	47 175,00 zł
2008	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Marcina w Tarnowskich Górach (Starych Tarnowicach)	Konserwacja polichromii na sklepieniu kaplicy św. Wacława w kościele p.w. św. Marcina w Tarnowskich Górach (Starych Tarnowicach)	20 701,00 zł
	Polskie Towarzystwo Turystyczno- Krajoznawcze Oddział w Tarnowskich Górach	Remont dachu budynku tzw. dworku mieszczańskiego z XVIII w. przy ul. Górniczej 7 w Tarnowskich Górach	76 178,35 zł

2009	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Wojciecha w Radzionkowie	Remont południowo-zachodniego naroża wieży kościoła p.w. św. Wojciecha przy ul. św. Wojciecha w Radzionkowie	70 000,00 zł
2010	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Jana Chrzciciela w Gliwicach- Żernikach	Prace remontowo-konserwatorskie w kościele filialnym p.w. Narodzenia NMP w Szalszy, gm. Zbrosławice	96 089,26 zł
2011	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kotach	Roboty remontowe w kościele p.w. św. Piotra i Pawła w Kotach, gm. Tworóg	14 000,00 zł
	Rzymskokatolicka Parafia p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach	Konserwacja techniczna i estetyczna ambony z kościoła p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach, gm. Zbrosławice	12 500,00 zł
łącznie w latach 2007-2011			339 468,61 zł

W roku 2011, uchwałą nr XI/116/2011 z dn. 28.06.2011 r., uchylona została powyższa uchwała regulująca zasady przyznawania dotacji na ratowanie zabytków, w związku z czym wstrzymano przyjmowanie nowych wniosków o udzielenie dotacji celowych z budżetu Powiatu Tarnogórskiego. Obecnie przygotowany jest projekt nowej uchwały. Jednym z postulatów *Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Tarnogórskiego* jest ostateczne podjęcie wymaganej uchwały przez Radę Powiatu, a następnie w miarę możliwości rezerwowania w corocznej uchwale budżetowej środków przeznaczanych na ten cel.

Dotacje celowe dla potencjalnych beneficjentów mogą być udzielane w trybie konkursowym lub w trybie naboru ciągłego (z np. określoną datą graniczną), opierając się na przykładowych poniższych kryteriach:

A. kryteria obowiązkowe:

- oferent posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu;
- obiekt lub obszar wpisany jest do rejestru zabytków;
- obiekt lub obszar leży w administracyjnych granicach powiatu tarnogórskiego;
- oferent posiada wszystkie wymagane przepisami pozwolenia, szczególnie pozwolenie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku;

B. kryteria dodatkowe:

- oferent posiada finansowy wkład własny w ustalonej minimalnej wysokości np. 20 % lub 50 % całkowitego kosztu zadania;
- zabytek znajduje się w złym stanie technicznym;
- ew. zabytek posiada duże znaczenie dla lokalnej społeczności, promocji regionu.

Określenie trybu i zasad udzielania dotacji automatycznie nie obliuguje Rady Powiatu do udzielania tychże dotacji, jest raczej działaniem perspektywicznym, nastawionym na taką ewentualność w przyszłości w miarę możliwości finansowych, jak i zaistniałych potrzeb (np. nieszczęśliwych wydarzeń losowych, pożarów czy powodzi). Taka forma wsparcia może też częściowo pokryć wkład własny beneficjentów, którzy pozyskali dotacje z funduszy europejskich na realizację większych projektów zakładających prace rewitalizacyjne i konserwatorskie.

Środki przeznaczane na ten cel powinny utrzymywać się w każdym roku na podobnym poziomie (np. procentowym udziale w corocznie uchwalanym budżecie). Działania takie, początkowo nawet w niewielkiej skali, oprócz poprawy stanu technicznego zabytków pozytywnie wpłyną na lokalne społeczeństwo i zmobilizują właścicieli zabytków do intensyfikacji działań zmierzających do poprawy stanu zachowania zabytków.

Kolejne ustawowe kompetencje związane z ochroną zabytków należą do Starosty Tarnogórskiego i nie wymagają dużych nakładów finansowych.

Pierwszą jest umieszczanie (w uzgodnieniu z ŚWKZ) na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru, znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie prawnej. Forma graficzna tego znaku została określona w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. (Dz.U. 2004 nr 30 poz. 259).

Obecnie oznakowanie zabytków na terenie powiatu jest w dużym stopniu zrealizowane. W roku 2009 Starosta Tarnogórski dokonał oznakowania **44 obiektów** wpisanych do rejestru zabytków. W części przypadków montaż tabliczek czasowo przesunięto ze względu na trwające lub planowane remonty elewacji obiektów. Część obiektów posiada oznakowanie tablicami wynikającymi z nieobowiązujących już przepisów prawa (tablice czerwone).

Oznakowanie zabytków wymaga w najbliższym czasie aktualizacji, w zakresie sprawdzenia stanu zachowania tablic już zamontowanych na obiektach oraz stanu elewacji po wykonanych robotach remontowych.

Drugą kompetencją Starosty jest ustanawianie (na wniosek ŚWKZ) społecznych opiekunów zabytków. Osoby wpisane na taką listę (miejscowi liderzy społeczni, animatorzy kultury, lokalne organizacje pozarządowe) współdziałają z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Starostą w sprawach ochrony zabytków i opieki nad tymi zabytkami: podejmują działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie, upowszechniają wiedzę o zabytkach. W latach 2010-2014 Starosta Tarnogórski nie ustanowił Społecznych Opiekunów Zabytków.

Wykaz obiektów oznakowanych przez Starostę Tarnogórskiego w 2009 r.:

I.p.	Obiekt	Ilość tabliczek
1	Budynek przy Rynku 1 w Tarnowskich Górach	1
2.	Budynek przy Rynku 3 w Tarnowskich Górach	1
3.	Budynek przy Rynku 4 w Tarnowskich Górach	1
4.	Budynek przy Rynku 13 w Tarnowskich Górach	1
5.	Budynek przy Rynku 15 w Tarnowskich Górach	1
6.	Budynek przy Rynku 17 w Tarnowskich Górach	1
7.	Budynek przy Rynku 17 w Tarnowskich Górach	1
8.	Budynek przy Rynku 18 w Tarnowskich Górach	1
9.	Kościół Ewangelicko-Augsburski na rynku w Tarnowskich Górach	1
10.	Budynek przy ul. Wajdy 8 w Tarnowskich Górach	1
11.	Budynek przy ul. Gliwickiej 1 w Tarnowskich Górach	1
12.	Budynek przy ul. Gliwickiej 2 w Tarnowskich Górach	1
13.	Budynek przy ul. Gliwickiej 3 w Tarnowskich Górach	1
14.	Budynek przy ul. Gliwickiej 4 w Tarnowskich Górach	1
15.	Budynek przy ul. Gliwickiej 5 w Tarnowskich Górach	1
16.	Budynek przy ul. Zamkowej 2 w Tarnowskich Górach	1
17.	Kościół p.w. św. Anny przy ul. Gliwickiej w Tarnowskich Górach	1
18.	Pałac przy ul. Powstańców Warszawskich w Rybnej	1
19.	Kaplica przy ul. św. Marka w Żyglinie	1
20.	Kościół p.w. Narodzenia NMP przy ul. Śląskiej w Żyglinie	1
21.	Kaplica Bożego Grobu i św. Medarda przy ul. Tarnogórskiej w Potępie	1
22.	Kościół p.w. św. Barbary przy ul. Kościuszki w Ożarowicach	1
23.	Budynek DPS przy ul. Głównej 8 w Nakle Śląskim	1
24.	Pałac przy ul. Polnej w Kamieńcu	1
25.	Budynek tzw. „Mysiej Wieży” (ob. Sanatorium dla dzieci) przy ul. Polnej w Kamieńcu	1
26.	Ruiny zamku w Orzechu	1

27.	Kaplica przy ul. Kombatantów w Tarnowskich Górach Strzybnicy	1
28.	Kościół p.w. św. Marcina przy ul. Niedziałkowskiego w Tarnowskich Górach Starych Tarnowicach.	2
29.	Kościół parafialny p.w. św. Apostołów Piotr i Pawła przy ul. Szkolnej 7 w Kotach, gmina Tworóg.	1
30.	Dawny młyn przy ul. Sadowej w Czekanowie, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR).	1
31.	Zamek przy ul. Zamkowej 2 w Zbrostawicach	1
32.	Spichlerz przy ul. Mikulczyckiej w Ziemięcicach, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR).	1
33.	Ruiny kościoła p.w. św. Jadwigi u zbiegu ulic Kościelnej i Szkolnej w Ziemięcicach, gmina Zbrostawice	1
34.	Budynek dawnego dworu (obecnie szkoła) przy ul. 1 Maja w Kopienicach, gmina Zbrostawice	1
35.	Spichlerz dworski przy ul. Pyskowskiej w Łubiu, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR)	1
36.	Pałac przy ul. Księżoleśnej w Wilkowicach, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR).	1
37.	Pałac przy ul. Bytomskiej w miejscowości Wieszowa, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR).	1
38.	Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela przy ul. Tarnogórskiej 3 w Kamieńcu, gmina Zbrostawice	2
39.	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej przy ul. Bytomskiej 15 w Karchowicach, gmina Zbrostawice.	1
40.	Kościół filialny p.w. św. Michała przy ul. Wiejskiej w Księżym Lesie, gmina Zbrostawice	1
41.	Budynek dawnego dworu przy ul. Głównej w Jasionie, gmina Zbrostawice (teren dawnego PGR)	1
42.	Kościół parafialny p.w. św. Narodzenia Najświętszej Marii Panny przy ul. 1 Maja 12 w Łubiu, gmina Zbrostawice.	1
łącznie		44 szt.

10.2. Opieka nad zabytkami

Drugim zadaniem Powiatu w rozumieniu *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jest opieka nad obiektami zabytkowymi, które są jego własnością. Łączy się to z obowiązkiem ich pielęgnowania i dbania o dobry stan techniczny, prowadzenie bieżących remontów, finansowanie prac konserwatorskich oraz pozyskiwanie na nie środków zewnętrznych. Powiat Tarnogórski jest właścicielem następujących obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Brynek (gm. Tworóg)	Pałac (1829, 1905-1908) wraz parkiem (1829), ul. Park, Ob. internat Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych.	A/658/66 z dn. 28.05.1966
2.	Łubie (gm. Zbrostawice)	Zespół pałacowo-parkowy, ul. Pyskowska 34: - pałac (1844, XX w.), - park krajobrazowy z murem (l. 40. XIX w.), - 2 budynki gospodarcze (k. XIX w.), - aleja kasztanowcowa (k. XIX w.). Ob. siedziba DPS.	A/1501/92 z dn. 27.10.1992
3.	Miedary (gm. Zbrostawice)	Pałacyk myśliwski (1892), ul. Zamkowa 7. Ob. siedziba DPS.	A/14/99 z dn. 30.04.1999
4.	Nakło Śląskie (gm. Świerklaniec)	Pałac wraz z założeniem parkowym (ok. 1858), ul. Parkowa 1. Ob. Centrum Kultury Śląskiej.	A/646/66 z dn. 02.05.1966
5.	Tarnowskie Góry	Budynek szkolny, d. królewskie gimnazjum realne (1874), ul. Piłsudskiego 1. Ob. II LO im. St. Staszica.	A/358/11 z dn. 07.12.2011
6.	Tarnowskie Góry	Budynek d. zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck (ok. 1740) wraz z parkiem (l. 70. XIX w.), ul. Legionów 35. Ob. Zespół Szkół Artystyczno-Projektowych.	A/1481/92 z dn. 06.08.1992
		Kamienne figury św. Jana Nepomucena i św. Floriana (1755-1758), przed budynkiem ZSA-P.	B/629/92 z dn. 21.08.1992
7.	Tarnowskie Góry	Budynek szkoły, d. wyższe seminarium nauczycielskie (1901-1913), ul. Opolska 26. Ob. Zespół Szkół Chemiczno-Medycznych i Ogólnokształcących.	A/388/12 z dn. 19.11.2012

W latach 2010-2014 Powiat Tarnogórski łącznie przeznaczył na prace konserwatorskie, wykonywanie robót remontowych w obiektach ujętych w rejestrze zabytków kwotę **ponad 8,6 mln zł**, czego ponad 4,3 mln zł pozyskano z Unii Europejskiej (EFRR), a 400 tys. zł z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Poniższa tabela przedstawia te nakłady w podziale na lata:

Środki [zł]	Budżet Powiatu	EFRR	MKiDN	Łącznie
2010	410 991,80	–	–	410 991,80
2011	669 672,19	2 757 824,58	258 911,06	3 686 407,83
2012	1 978 525,28	1 583 136,64	148 628,59	3 710 290,51
2013	214 294,91	–	–	214 294,91
2014	595 380,32	–	–	595 380,32
Łącznie	3 868 864,50	4 340 961,22	407 539,65	8 617 365,37

Obiektów zabytkowych będących własnością Powiatu Tarnogórskiego.

1. Pałac wraz parkiem w Brynku, ul. Park

Założenie parkowo-pałacowe w Brynku, dawniej należące do rodu Henckel von Donnersmarck, to dziś pałac, w którym znajduje się internat Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych wraz z Izbą Pamięci, zabytkowy park o pow. 36 ha wraz z założonym w I. 50. XX w. Ogrodem Botanicznym (5 ha) oraz zespół zabudowań gospodarczych z wieżą ciśnięć, budynkami mieszkalnymi (willami), d. stajniami, ujeżdżalnią, domkami ogrodnika i myśliwskim.

Pałac oraz willa „Biała” na terenie założenia parkowo-pałacowego w Brynku

W latach 2010-2014 na terenie całego założenia pałacowo-parkowego zrealizowano następujące prace konserwatorskie:

2010:

- przebudowa stropu budynku, ul. Park 6/3 (willa „Biała”) – 13 228,82 zł,

2012:

- opracowanie ekspertyzy stanu technicznego budynku wielorodzinnego, ul. Park 6 (willa „Biała”) – 16 300 zł,

2013:

- awaryjna naprawa pokrycia dachowego budynku wielorodzinnego, ul. Park 6 (willa „Biała”) – 14 992,45 zł,
- remont podłogi w lokalu przy ul. Park 6/5 (willa „Biała”) – 13 273,20 zł,
- remont przewodów kominowych w budynku mieszkalnym przy ul. Park 10 (domek „Ogrodnika”) – 11 086,85 zł,
- remont przewodów kominowych w budynku mieszkalnym przy ul. Park 9 (domek „Myśliwski”) – 4 748,58 zł,
- remont przewodów kominowych w budynku mieszkalnym przy ul. Park 7 (willa „Czerwona”) – 16 262,49 zł,

2014:

- awaryjny remont pokrycia dachowego budynku wielorodzinnego przy ul. Park 6 (willa „Biała”) – 972,00 zł,
- awaryjna wymiana instalacji podłączenia energii elektrycznej do budynku przy ul. Park 12 (kordegarda „wschodnia”) – 2 500,00 zł,
- likwidacja nieszczelności przewodów kominowych w budynku mieszkalnym przy ul. Park 3 – 7 333,66 zł,
- opracowanie dokumentacji projektowej remontu budynku wielorodzinnego przy ul. Park 6 (willa „Biała”) – 19 680,00 zł.

Nie do przecenienia jest fakt, że pielęgnacją samego parku zajmują się osoby najbardziej tym zainteresowane a zarazem kompetentne, tj. kadra nauczycielska oraz sami uczniowie Zespołu Szkół Leśnych i Ekologicznych (Technikum Leśnego) w ramach lekcji, warsztatów i praktyk zawodowych. Tym samym w Brynku występuje modelowy przykład ochrony zabytkowej zieleni parkowej, stanowiący wzór dla całego kraju.

W najbliższym czasie (plan na rok 2015) na terenie założenia parkowo-pałacowego planuje się realizację zadania pn. „Budowa kanalizacji sanitarnej w Zespole Pałacowo-Parkowym w Brynku – podłączenie do systemu gospodarki wodno-ściekowej”. Koszt inwestycji oszacowano na 150 000 zł (przy 30 000 zł w 2014). Zadanie zostało ujęte w wykazie przedsięwzięć w Wieloletniej Prognozie Finansowej Powiatu Tarnogórskiego na lata 2014-2020 (Uchwała nr LIX/538/2014 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dn. 28.08.2014 r. ws. zmiany WPF PT 2014-2020).

Programy inwestycyjne Powiatu:

II etap Modernizacji systemu grzewczego w obiektach Zespołu Pałacowo-Parkowego w Brynku. Zakres prac II etapu obejmuje m.in.:

1. budowę muzeum, w którym eksponowane będą stare kotły z początku XX wieku;
2. budowę instalacji do produkcji ciepłej wody z wykorzystaniem energii odnawialnej – kolektorów słonecznych;
3. termomodernizację 4 budynków kompleksu pałacowego.

2. Zespół pałacowo-parkowy w Łubiu, ul. Pyskowska 34

W decyzji figurują: pałac, park krajobrazowy otoczony murem, dwa budynki gospodarcze, aleja kasztanowcowa. Obecnie w pałacu mieści się siedziba Domu Pomocy Społecznej.

2010:

– zabudowa drzwi przeciwpożarowych w pałacu w Łubiu (DPS) – 13 980,43 zł

W latach 2011-2014 nie prowadzono żadnych prac konserwatorskich na terenie parku i pałacu.

3. Pałacyk myśliwski w Miedarach, ul. Zamkowa 7

Obecnie w pałacyku znajduje się siedziba Domu Pomocy Społecznej. W latach 2010-2014 nie prowadzono żadnych prac konserwatorskich na terenie parku i pałacu.

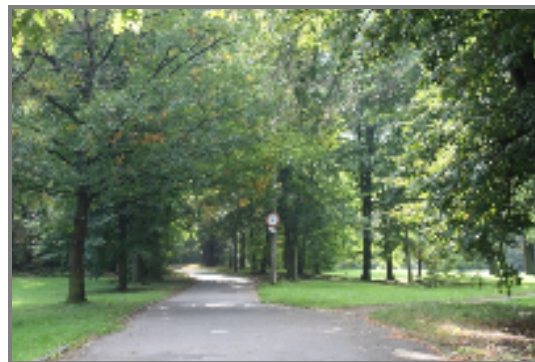

4. Pałac wraz z parkiem w Nakle Śląskim, ul. Parkowa, ul. Główna

W latach 2010-2013 realizowana była sztanarowa inwestycja Powiatu Tarnogórskiego w zakresie kultury: utworzenie „Centrum Kultury Śląskiej” w Nakle Śląskim. Celem projektu było utworzenie na bazie Pałacu Donnersmarcków instytucji, która obok animacji kulturalnej, pełniłaby również funkcje muzealne, galerii sztuki oraz bazy konferencyjnej. Na to zadanie Powiat pozyskał środki zewnętrzne z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (RPO WSL 2007-2013) w łącznej kwocie: 4 340 961 zł oraz środki krajowe z MKiDN (Fundusz Promocji Kultury): 407 540 zł. Wkład własny Powiatu w ciągu 3 lat wyniósł ponad 2,6 mln zł. Całość pochłonęła prawie 7,4 mln zł.

Mocno podupadły obiekt poddano kompleksowemu remontowi (2010-2012), który przywrócił pierwotny wygląd zachowanym we wnętrzach elementom dekoracyjnym, takim jak schody i drewniane balustrady na reprezentacyjnej klatce schodowej, boazeria w holu wejściowym, przypadkiem odkryty plafon w jednym z pomieszczeń na parterze oraz słynny sejf Donnersmarcków.

Ponadto w latach 2010-2013 prowadzone były próby (niestety nieskuteczne) pozyskania środków z MKiDN przede wszystkim na remont wieży pałacowej, a także na prace dekarские, remont elewacji, renowację balkonów, zegara, wymianę instalacji elektrycznej.

W latach 2012-2014 miały również miejsce następujące prace konserwatorskie na terenie założenia parkowo-pałacowego:

2012:

- modernizacja gospodarki ciepłej w budynkach mieszkalnych zlokalizowanych w przy ul. Głównej 2, Parkowej 2, Parkowej 3, 3a – 354 577,00 zł,
- termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Parkowej 3, 3a. Etap I. Wymiana stolarki okiennej w budynku przy ul. Parkowej 3, 3a – 48 807,00 zł,

2013:

- termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Parkowej 3, 3a. Etap II. Przebudowa dachu budynku wraz z jego dociepleniem oraz dobudową kominów wentylacyjnych – 144 952,34 zł,

2014:

- wykonanie instalacji zasilania głównego dla pojedynczego lokalu mieszkalnego z zabudowaniem w lokalu rozdzielniczy - ul. Parkowa 3a/3 – 1 851,94 zł,
- awaryjna naprawa uszkodzonych tynków na ścianie wschodniej budynku mieszkalnego, ul. Główna 2 – 2 512,30 zł,
- awaryjna naprawa uszkodzonej części połaci dachu budynku garażowego, ul. Główna 2 – 2 206,09 zł.

5. Budynek szkolny, dawne królewskie gimnazjum realne w Tarnowskich Górach, ul. Piłsudskiego 1.

Obecnie II LO im. St. Staszica.

2013:

- opracowanie dokumentacji wymiany okien w budynku szkoły II LO im. Staszica w Tarnowskich Górach – 8 979 zł,

2014:

- dostosowanie budynku szkoły II LO im. St. Staszica do obowiązujących przepisów ppoż. wraz z usługą nadzoru inwestorskiego dla powyższych robót – 558 324,33 zł.

Programy inwestycyjne Powiatu:

Kompleksowa termomodernizacja budynków II Liceum Ogólnokształcącego im. S. Staszica w Tarnowskich Górach.

6. Budynek dawnego zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck wraz z parkiem w Tarnowskich Górach, ul. Legionów 35

Budynek dawnego zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck wraz z parkiem stanowią część większego zespołu objętego ochroną na podstawie tej samej decyzji wpisującej do rejestru zabytków. Pozostałe obiekty, tj. była willa dyrektora zarządu dóbr (b. przedszkole) oraz pałacyk (ob. SPZOZ Zakład Pulmonologii) nie stanowią mienia Powiatu.

W budynku zarządu obecnie mieści się szkoła: Zespół Szkół Artystyczno-Projektowych. Przed budynkiem ZSA-P usytuowane są dwie kamienne rzeźby na postumentach św. Jana Nepomucena i św. Floriana wpisane indywidualnie do rejestru zabytków.

Brak w latach 2010-2014 remontów i prac konserwatorskich.

7. Budynek szkoły, dawne wyższe seminarium nauczycielskie w Tarnowskich Górach, ul. Opolska 26.

Ob. Zespół Szkół Chemiczno-Medycznych i Ogólnokształcących. Brak w latach 2010-2014 remontów i prac konserwatorskich.

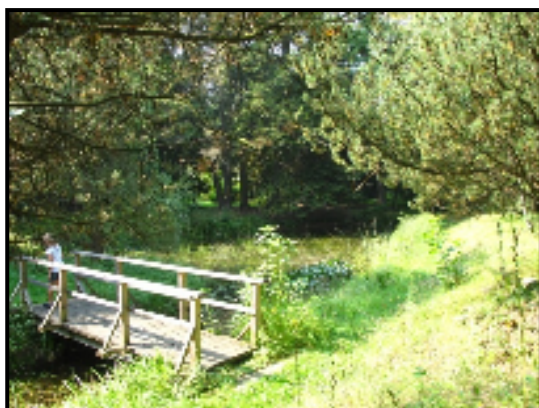

Ponadto do Powiatu Tarnogórskiego należą obiekty zabytkowe ujęte w Gminnych Ewidencjach Zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Brynek (gm. Tworóg)	<p>Pałac (1829, 1905-1908) wraz parkiem (1829), ul. Park:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budynek mieszkalny, d. kordegarda „zachodnia” (1908), ul. Park 1; - budynek mieszkalny, willa (1908), ul. Park 2; - zespół zabudowy (1908, I. 20. XX w.), ul. Park 3: przedszkole - d. budynek mieszkalny, kotłownia z częścią mieszkalną oraz komin, budynek gospodarczy, d. pralnia, budynek gospodarczy, d. wozownia; - pałac (1829, 1905-1908), ul. Park 4; - budynek mieszkalny, tzw. „Biała Willa” (2 poł. XIX w.), ul. Park 6; - budynek mieszkalny, tzw. „Czerwona Willa” (1908), ul. Park 7; - wieża ciśnień, d. wozownia, budynek gospodarczym (1905) – pomiędzy ul. Park 7 i 8; - budynek Gimnazjum Gminnego, d. stajnia, sala gimnastyczna, d. ujeżdżalnia, (1905-1908), ul. Park 8; - zespół ogrodniczy: budynek mieszkalny, tzw. „Domek Myśliwski” (1908), ul. Park 9; - zespół ogrodniczy: budynek mieszkalny, tzw. „Domek Ogrodnika”, zabudowa gospodarcza, ciąg ciepłarni (1908), ul. Park 10; 	A/658/66 z dn. 28.05.1966

		- budynek mieszkalny, tzw. „Leśniczówka” (1910), ul. Park 11; - budynek mieszkalny, d. kordegarda wschodnia (pocz. XX w.), ul. Park 12; - park krajobrazowy z ogrodem botanicznym (1829).	
2.	Łubie (gm. Zbrostawice) ul. Pyskowicka 34	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac (1844, XX w.), - park krajobrazowy z murem (l. 40. XIX w.), - 2 budynki gospodarcze (k. XIX w.), - aleja kasztanowcowa (k. XIX w.).	A/1501/92 z dn. 27.10.1992
3.	Miedary (gm. Zbrostawice) ul. Zamkowa 7	Pałacyk myśliwski (1892)	A/14/99 z dn. 30.04.1999
4.	Nakło Śląskie (gm. Świerklaniec)	Pałac wraz z założeniem parkowym (ok. 1858): - pałac (ok. 1858), ul. Parkowa 1; - park (XIX w.) - budynek mieszkalny (2 poł. XIX w.), ul. Parkowa 2; - mur wokół parku (XIX w.), fragmenty wzdłuż ul. Głównej i Powstańców Śląskich; - budynek mieszkalny, d. kordegarda (2 poł. XIX w.), ul. Główna 2; - brama wjazdowa na teren założenia (2 poł. XIX w.), przy budynku ul. Główna 2; - budynek mieszkalny (2 poł. XIX w.), ul. Główna 3-3A; - budynek gospodarczy (2 poł. XIX w.), ul. Główna 3-3A.	A/646/66 z dn. 02.05.1966
5.	Nakło Śląskie (gm. Świerklaniec)	Aleja lipowa (XIX w.), ul. Lipowa	
6.	Tarnowskie Góry ul. Piłsudskiego 1	Budynek szkolny, d. królewskie gimnazjum realne (1874), ob. II LO im. St. Staszica.	A/358/11 z dn. 07.12.2011
7.	Tarnowskie Góry ul. Legionów 35	Budynek d. zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck (ok. 1740) wraz z parkiem (l. 70. XIX w.), ob. Zespół Szkół Artystyczno-Projektowych.	A/1481/92 z dn. 06.08.1992
		Kamienne figury św. Jana Nepomucena i św. Floriana (1755-1758), przed budynkiem ZSA-P.	B/629/92 z dn. 21.08.1992
8.	Tarnowskie Góry ul. Opolska 26	Budynek szkoły , d. wyższe seminarium nauczycielskie (1901-1913), ob. Zespół Szkół Chemiczno-Medycznych i Ogólnokształcących.	A/388/12 z dn. 19.11.2012
9.	Tarnowskie Góry ul. Opolska 28	Budynek szkolny, d. preparanda nauczycielska (1929-1930, ok. 1950), ob. I LO im. S. Sempołowskiej.	
10.	Tarnowskie Góry ul. Sienkiewicza 2	Budynek d. siedziby Starostwa (1875, 1906-1914), ob. siedziba Urzędu Miejskiego	

11.	Tarnowskie Góry ul. Sienkiewicza 6	Budynek szkolny, d. siedziba Gimnazjum Niemieckiego (1927), ob. Wieloprofilowy Zespół Szkół i Centrum Kształcenia Ustawicznego.	
12.	Tarnowskie Góry ul. Gliwicka 66	Żydowski dom przedpogrzebowy wraz z cmentarzem (1894)	
13.	Tarnowskie Góry ul. Pokoju	Pomnik: dwie lokomotywy (parowa Tp1 z 1904 i spalinowa SM-15 z 1965) ustawione na odcinkach torowiska	
14.	Tarnowskie Góry ul. Jana III Sobieskiego 5.	Budynek szkolny, d. Szkoła Powszechna dla Chłopców – Knabenschule (1908), ob. Centrum Edukacji Ekonomiczno-Handlowej i Gimnazjum Publiczne nr 1.	
15.	Tarnowskie Góry ul. Miarki 17.	Budynek szkolny, d. siedziba szkoły górniczej (1892, 1908), ob. Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich.	

Obiekty znajdujące się na terenie założenia parkowo-pałacowego w Brynku:

- ogród botaniczny w parku (po lewej),
- dawna stajnia, ul. Park 8 (p. d.),
- domek „ogrodnika”, ul. Park 10 (l. d.)

Kordegarda oraz brama wjazdowa
do parku i pałacu w Nakle Śląskim

Tarnowskie Góry – pomnik przy ul. Pokoju:
dwie lokomotywy Tp1 i SM-15.

Budynek dawnej siedziby Starostwa
w Tarnowskich Górach, ul. Sienkiewicza 2.
Ob. siedziba Urzędu Miejskiego

Budynek szkolny, dawna preparanda
nauczycielska w Tarnowskich Górach,
ul. Opolska 28. Ob. I LO im. Sempołowskiej.

Budynek szkolny, dawna siedziba szkoły górniczej w Tarnowskich Górach, ul. Miarki 17. Ob. Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich.

10.3. Promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ważnym filarem szeroko pojętego zarządzania dziedzictwem kulturowym jest promocja i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, które od wielu już lat są integralnym elementem promocji turystycznej każdego regionu. Silną stroną działalności Powiatu Tarnogórskiego są inicjatywy i działania związane właśnie z kulturalną i turystyczną promocją powiatu oraz gmin wchodzących w jego skład.

W ostatnich latach Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach realizowało różne projekty wykorzystujące m.in. technologie informatyczne do upowszechniania kultury, promocji zabytków i atrakcji turystycznych. Należą do nich strony i portale internetowe:

- **Kopalnia Kultury** – system informacji kulturalnej o powiecie tarnogórskim: www.kopalniakultury.tarnogorski.pl. Projekt współfinansowany w ramach RPO WSL 2007-2013. Przedmiotem projektu była budowa systemu e-informacji kulturalnej o Powiecie Tarnogórskim, zawierającego informację o:
 - instytucjach kultury działających w Powiecie,
 - zabytkach powiatu, w formie interaktywnej mapy,
 - sprawozdania z wydarzeń kulturalnych,
 - prezentację twórczości artystycznej
 - imprezach cyklicznie organizowanych na terenie powiatu w formie interaktywnej mapy,
 - aktualnych wydarzeniach kulturalnych odbywających się na terenie Powiatu,
 - zdjęcia panoramiczne zabytków Powiatu Tarnogórskiego,
 - bazę e-mailową - wysyłanie powiadomień o wydarzeniach kulturalnych,
 - czaty ze znanymi postaciami,
 - „gadającą stronę” - przystosowaną do potrzeb niewidomych,
 - stronę dostępną w jęz. angielskim i niemieckim,

- **Podróż śladem śląskich książąt i magnatów:** www.wycieczka.tarnogorski.pl – interaktywna podróż „Śladem Śląskich Książąt i Magnatów” prezentuje najcenniejsze zabytki powiatu związane z majątkami śląskich właścicieli fabryk i kopalni;
- **„Festiwal Kultury Powiatu Tarnogórskiego”** – projekt (RPO WSL) zakładał organizację cyklu wydarzeń kulturalnych na terenie wszystkich gmin wchodzących w skład pow. tarnogórskiego oraz opracowanie „Strategii Rozwoju Kultury w Powiecie Tarnogórskim na lata 2010-2020”. Miało to na celu zbudowanie wizerunku kulturowego Powiatu Tarnogórskiego, którego efektem ma być wzrost rozpoznawalności oferty kulturalnej Powiatu Tarnogórskiego.
- Geoportal powiatu tarnogórskiego – www.mapa.tarnogorski.pl. Zawiera warstwy tematyczne związane z kulturą, m.in.: „zabytki”, „instytucje kultury”;

Instytucją wspierającą Starostwo Powiatowe (d. Wydział Kultury, Promocji i Sportu, ob. Wydział Strategii, Promocji i Sportu) oraz realizującą część zadań Powiatu w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego jest nowoutworzone **Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskiej**. Formalnie utworzone 27 kwietnia 2012 r., praktycznie działa od 1 stycznia 2013 r. w pałacu Donnersmarcków w Nakle Śląskiej, które po kompleksowym remoncie wewnątrz stał się siedzibą CKŚ: www.cekus.pl.

W ciągu dwóch lat działalności Centrum spełniło zakładany cel powołania tej instytucji: stworzyło miejsce integrujące społeczność Regionu oraz promujące jego tradycje, historię i wszelkiego rodzaju przejawy działalności artystycznej i naukowej. Połączono tradycję kulturalną i intelektualną Śląska z nowoczesnym spojrzeniem na sztukę i rolę kultury w dniu dzisiejszym. W pięknie odrestaurowanych, przestronnych wnętrzach prowadzona jest szeroko zakrojona działalność wystawiennicza, edukacyjną, naukową i konferencyjną.

Oferta i zakres działalności CKŚ obejmują m.in.: wystawy stałe i tymczasowe, wernisaże, warsztaty edukacyjne, prelekcje multimedialne, sesje śląskoznawcze z udziałem przedstawicieli świata nauki i środowisk artystycznych, wykłady, spotkania z wybitnymi osobowościami, koncerty, działalność wydawniczą i naukową, imprezy rekreacyjno-edukacyjne oraz konferencje. Do najciekawszych wydarzeń można było zaliczyć:

- wystawy czasowe (m.in. „Porcelana Śląska od narodzin po kres życia i świata”, prezentująca śląską porcelanę z kolekcji Ireny i Romana Gatysów, „Najświętsza panienka w sztuce ludowej”, „W poszukiwaniu czasu. Zegary i warsztat zegarmistrza Franciszka Wieganda”, „Małe jest piękne”, pokazująca urodę różnych detali architektonicznych, izba etnograficzna, ukazująca typowe mieszkanie z przełomu lat 50. i 60. XX w.),
- wystawy fotografii, grafiki, rysunków, malarstwa, filatelistyki,

- wykłady i prelekcje (m.in. w ramach projektu „Historia lokalna na przykładzie wybranych powiatów, miast i gmin”),
- koncerty muzyczne i spektakle teatralne dla dzieci,
- projekt „Twórcy kultury śląskiej” wraz z wystawą,
- Międzynarodowy Plener Artystyczny: Powiat Tarnogórski 2014,
- Dni otwarte Centrum Kultury Śląskiej,
- akcja „Ocalone dzieje – z szuflady do gabloty”, w ramach której zbierano pamiątki po pierwszych właścicielach pałacu,
- organizacja ceremonii wręczenia prestiżowej Nagrody „Orła i Róży”, połączonej z uroczystą sesją Rady Powiatu,
- konkursy (m.in. V Konkurs Sztuki Intuicyjnej im. Juliusza Marcisza),
- aukcje charytatywne.

Uzupełnieniem działań promocyjnych i informacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego są tzw. działania „miękkie” mające na celu szeroko pojętą edukację kulturalną, popularyzację lokalnej tradycji i historii oraz szerokimi ramami edukację społeczeństwa.

Katalog zrealizowanych projektów w latach 2010-2014 na tym polu jest pokaźny i świadczy o dużej świadomości władz samorządowych:

- wydanie mapy turystycznej Powiatu Tarnogórskiego oraz folder informacyjny „Ciekawy Śląsk – Atrakcje Tarnogórskie”;
- odnowienie oznakowania szlaków turystyki pieszej: Szlak Gwarków Tarnogórskich, Szlak Segiecki, Szlak Nakielski, Szlak Świerkłaniecki;
- promocja miasta Tarnowskie Góry i Powiatu na targach turystycznych w Poznaniu i Berlinie;
- „Wszystkie drogi prowadzą do nas – promocja turystyczna Powiatu Tarnogórskiego”. Projekt otrzymał dofinansowanie w kwocie 425 tys. zł w ramach RPO WSL na lata 2007-2013 (priorytet III. Turystyka, działanie 3.4 Promocja turystyki). Przedmiotem projektu była promocja turystyczna, mająca na celu wzrost rozpoznawalności turystycznej Powiatu Tarnogórskiego. W ramach projektu wykonano kampanię billboardową, promującą 6 wybranych produktów turystycznych Powiatu Tarnogórskiego. Wybrane atrakcje powiatu znalazły się na 17 billboardach w różnych miejscach południowej Polski: w woj. śląskim, małopolskim, opolskim i dolnośląskim. Projekt zakładał także organizację 11-dniowego międzynarodowego pleneru malarskiego z udziałem 20 artystów z kraju i zagranicy oraz organizację 15 wystaw poplenerowych w Polsce, Niemczech i Wielkiej Brytanii. Projekt realizowany był od 1 kwietnia 2010 do końca 2011. W ramach projektu wydrukowano 4 000 szt. kolorowanek oraz 800 szt. map promujących region;
- w ramach powyższego projektu opracowano również „Strategię Rozwoju Turystyki w Powiecie Tarnogórskim na lata 2011-2020”;

- corocznie organizowane są Dożynki Powiatowo-Gminne – Święto Plonów.
W 2014 r. świętowano zakończenie żniw na dożynkach, które odbyły się w świerkłanieckim parku. Podczas obchodów odbył się barwny dożynkowy korowód, nagrodzono twórców najpiękniejszych koron dożynkowych, występowały zespoły artystyczne (również z Macedonii i Białorusi).
- od 2003 r., corocznie przyznawane są Nagrody „Orła i Róży” dla zasłużonych Powiatu Tarnogórskiego, „dla wyróżnienia zasług, cnót obywatelskich oraz wybitnych osiągnięć mieszkańców Powiatu, a także w uznaniu osób działających na rzecz Powiatu”. Nagroda „Orla i Róży” przyznawana jest obywatelom, którzy szczególnie wyróżnili się w zakresie: ofiarnej działalności publicznej; sumiennego wykonywania obowiązków wynikających z pracy na rzecz Powiatu; wybitnych osiągnięć w zakresie nauki, kultury, sztuki i sportu; niesienia pomocy innym oraz działalności charytatywnej.

Laureatami nagrody w ostatnich latach byli m.in.: Marek Wroński (prezes Stowarzyszenia „Instytut Tarnogórski i Muzeum”), Piotr Mankiewicz (właściciel Muzeum Chleba w Radzionkowie), Irena i Roman Gatys (działacze kulturalni – Stowarzyszenie Miłośników Śląskiej Porcelany i Widokówki), Radzionkowskie Towarzystwo Społeczno Kulturalne, Kurkowe Bractwo Strzeleckie w Tarnowskich Górach, Zespół Pieśni i Tańca "Mały Śląsk" z Radzionkowa oraz Magdalena Latacz (prezes Tarnogórskiego Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku).

- „Powiat Tarnogórski w obiektywie” – organizacja przez Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach konkursu fotograficznego, którego celem jest pokazanie i propagowanie atrakcji turystycznych Powiatu Tarnogórskiego. Tematami zdjęć są więc zabytki i walory turystyczne powiatu.

Wyżej wymienione działania, choć często nie są związane bezpośrednio z zabytkami, stanowią najlepszą formę pozytywnego oddziaływania na społeczeństwo i jego edukację, podejścia do regionalnej historii, co w przyszłości zaprocentuje zmianą podejścia do tematyki dziedzictwa i większym zaangażowaniem w ochronę i pielęgnację zabytków.

**Wykaz obiektów ujętych w Gminnych Ewidencjach Zabytków
na terenie powiatu tarnogórskiego**

1. Kalety	str. 2
2. Krupski Młyn	str. 6
3. Miasteczko Śląskie	str. 9
4. Ożarówice	str. 18
5. Radzionków	str. 21
6. Świerklaniec	str. 21
7. Tarnowskie Góry	str. 26
8. Tworóg	str. 58
9. Zbrostawice	str. 66

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Kalety

L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
1	Kalety, ul. Bolesława Chrobrego 1	Budynek mieszkalny	
2	Kalety, ul. Bolesława Chrobrego 2	Budynek mieszkalny	
3	Kalety, ul. Bolesława Chrobrego 3	Budynek mieszkalny	
4	Kalety, ul. Bolesława Chrobrego 4	Budynek mieszkalny	
5	Kalety, ul. Dębowa 26/30	Leśniczówka	
6	Kalety, ul. Dębowa, przy nr 31	Krzyż przydrożny	
7	Kalety, ul. ks. Drozdka 22	Budynek mieszkalny	
8	Kalety, ul. ks. Drozdka 30	Budynek mieszkalny	
9	Kalety, ul. ks. Drozdka 32	Budynek mieszkalny	
10	Kalety, ul. Dworcowa/ Powstańców Śląskich/ Miarki	Budynek dworca kolejowego	
11	Kalety, ul. Fabryczna 5	Budynek mieszkalny	
12	Kalety, ul. Fabryczna 9	Budynek mieszkalny	
13	Kalety, ul. Gawlika 2	Budynek mieszkalny	
14	Kalety, ul. Gawlika 2a	Budynek mieszkalny	
15	Kalety, ul. Gawlika 4	Budynek mieszkalny	
16	Kalety, ul. Gawlika 4a	Budynek mieszkalny	
17	Kalety, ul. Gawlika 6	Budynek mieszkalny	
18	Kalety, ul. Gawlika 6a	Budynek mieszkalny	
19	Kalety, ul. Gawlika 8	Budynek mieszkalny	
20	Kalety, ul. Gawlika 8a	Budynek mieszkalny	
21	Kalety, ul. Gawlika 10	Budynek mieszkalny	
22	Kalety, ul. Gawlika 10a	Budynek mieszkalny	

23	Kalety, ul. Gawlika 12	Budynek mieszkalny	
24	Kalety, ul. Gawlika 12a	Budynek mieszkalny	
25	Kalety, ul. Gawlika 14	Budynek mieszkalny	
26	Kalety, ul. Gawlika 16	Budynek mieszkalny	
27	Kalety, ul. Gwoździa	Budynek harcówki	
28	Kalety, ul. Marii Konopnickiej 1	Budynek mieszkalny z budynkiem garażowym – dawna willa dyrektorów fabryki papieru	
29	Kalety, ul. Marii Konopnickiej 2	Budynek mieszkalny - dawna oficyna willi fabrykanckiej	
30	Kalety, ul. Marii Konopnickiej 4	Dawna willa fabrykancka	
31	Kalety, ul. 30-lecia	Pałac myśliwski Donnersmarcków z 1860-61 r.	Wpis do rejestru zabytków nr A/475/91, decyzja z dnia 13.02.1991r.
32	Kalety, ul. 30-lecia/ ul. Wierzbowa 22	Budynek mieszkalny – dawna oficyna pałacu z XVIII w.	
33	Kalety, ul. 30-lecia 95	Budynek mieszkalny	
34	Kalety, ul. 30-lecia 97	Budynek mieszkalny - dawna szkoła	
35	Kalety, ul. 30-lecia 143	Leśniczówka z zabudową gospodarczą	
36	Kalety, ul. Lubliniecka 2	Budynek usługowy (Miejski Dom Kultury)	
37	Kalety, ul. Lubliniecka 4	Budynek mieszkalny	
38	Kalety, ul. Lubliniecka 6	Budynek mieszkalny	
39	Kalety, ul. Lubliniecka 8	Budynek mieszkalny	
40	Kalety, ul. Lubliniecka 10	Budynek mieszkalny	
41	Kalety, ul. Lubliniecka 12	Budynek mieszkalny	
42	Kalety, ul. Władysława Łokietka 1	Budynek mieszkalny	
43	Kalety, ul. Władysława Łokietka 2	Budynek mieszkalny	
44	Kalety, ul. 1-Maja 2	Budynek mieszkalny	
45	Kalety, ul. 1-Maja, obok nr 2	Krzyż przydrożny	

46	Kalety, ul. 1-Maja 4	Budynek szkolny (Publiczne Gimnazjum im. Ks. Rogowskiego)	
47	Kalety, ul. 1-Maja 15	Budynek mieszkalny	
48	Kalety, ul. 1-Maja 21	Budynek mieszkalny	
49	Kalety, ul. 3-Maja, przy nr 32	Krzyż przydrożny	
50	Kalety, ul. 3-Maja, przy nr 60	Krzyż przydrożny	
51	Kalety, ul. Młyńska 30 /ul. Grunwaldzka	Młyn	
52	Kalety, ul. Paderewskiego	Krzyż przydrożny, drewniany	
53	Kalety, ul. Paderewskiego	Krzyż przydrożny, kamienny	
54	Kalety, ul. Paderewskiego 66	Budynek mieszkalny wraz z zabudową gospodarczą	
55	Kalety, ul. Paderewskiego 80a	Drewniana chałupa z zabudowaniami gospodarczymi	
56	Kalety, ul. Paderewskiego	Wieża transformatorowa	
57	Kalety, ul. Powstańców Śląskich /dawne zakłady celulozowo-papiernicze/	Budynek biurowy - dawne ambulatorium, działka nr 194/22	
58	Kalety, ul. Powstańców Śląskich /dawne zakłady celulozowo-papiernicze/	Budynek biurowy - dawne laboratorium, działka nr 97/22	
59	Kalety, ul. Powstańców Śląskich /dawne zakłady celulozowo-papiernicze/	Budynek zakładu	
60	Kalety, ul. Powstańców Śląskich/ul. Fabryczna /dawne zakłady celulozowo-papiernicze/	Komin z 1905 roku, działka nr 248/22	
61	Kalety, ul. Powstańców Śląskich/ul. Fabryczna /dawne zakłady celulozowo-papiernicze/	Ogrodzenie zakładów wzdłuż ul. Fabrycznej	
62	Kalety, ul. ks. Rogowskiego 22	Plebania kościoła parafialnego p.w. św. Józefa	
63	Kalety, ul. ks. Rogowskiego	Kościół parafialny p.w. św. Józefa	
64	Kalety, ul. ks. Rogowskiego 64	Leśniczówka	
65	Kalety, ul. Jana III Sobieskiego 2	Budynek mieszkalny	
66	Kalety, ul. Jana III Sobieskiego 4	Budynek mieszkalny	
67	Kalety, ul. Tarnogórska	Krzyż przydrożny	
68	Kalety, ul. Tarnogórska 39	Dawna karczma	

69	Kalety, ul. Tarnogórska	Kościół parafialny p.w. św. Franciszka z Asyżu	
70	Kalety, ul. Tarnogórska 138	Budynek mieszkalno-usługowy	
71	Kalety, ul. Tarnogórska/ ul. Młyńska	Wieża transformatorowa	
72	Kalety, ul. Tarnogórska 115/ul. Paderewskiego	Kapliczka p.w. NMP	
73	Kalety, ul. Żwirki i Wigury 3	Budynek mieszkalny	
74	Kalety, ul. Żwirki i Wigury 5	Budynek mieszkalny	

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach dodatkowo wyznaczył do ujęcia w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków następujące obiekty na terenie dawnych zakładów celulozowo-papierniczych pomiędzy ulicami Powstańców Śląskich i Fabryczną w Kaletach:

1. Budynki w kompleksie papierni powstałe do 1945 roku: część papierni, holendrowni, magazynu papieru, magazynu materiałów technicznych
2. Budynek kotłowni z 1926 roku, budynek pompowni kotłowni z 1928 roku
3. Budynek turbinowni z częścią rozdzielni
4. Budynki w kompleksie celulozowni powstałe do 1945 roku: część wyparków z 1920 roku, sękowni i klejów z 1884 roku, separacji z 1884 roku, warzelni 1-4 z 1916 roku, warzelni 4-6 z 1937 roku, dyfuzorów 1 z 1884 roku.
5. Budynek byłej dyrekcji zakładów
6. Hale workowni
7. Budynek spawalni
8. Budynek dawnych warsztatów naprawczych.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Krupski Młyn

Sołectwo			
L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
Krupski Młyn			
1	Krupski Młyn, ul. Główna 1	Budynek mieszkalny	
2	Krupski Młyn, ul. Główna 3	Budynek mieszkalny	
3	Krupski Młyn, ul. Główna 4/1, 4/2	Budynek mieszkalny	
4	Krupski Młyn, ul. Główna 6, 6/1	Budynek mieszkalny	
5	Krupski Młyn, ul. Główna 8/1, 8/2	Budynek mieszkalny	
6	Krupski Młyn, ul. Główna 10/1, 10/2	Budynek mieszkalny	
7	Krupski Młyn, ul. Główna 12	Budynek mieszkalny	
8	Krupski Młyn, Kolonia Ziętek 18	Budynek mieszkalny	
9	Krupski Młyn, Kolonia Ziętek 20	Budynek mieszkalny	
10	Krupski Młyn, Kolonia Ziętek 20a	Budynek mieszkalny (dawny magiel)	
11	Krupski Młyn, Kolonia Ziętek 22	Budynek mieszkalny	
12	Krupski Młyn, Kolonia Ziętek	Budynek gospodarczy działka nr 117/50	
13	Krupski Młyn, ul. Miarki 1 Kolonia Biała	Budynek mieszkalny	
14	Krupski Młyn, ul. Miarki 2 Kolonia Biała	Budynek mieszkalny	
15	Krupski Młyn, ul. Miarki 3 Kolonia Biała	Budynek mieszkalny	
16	Krupski Młyn, ul. Miarki 4 Kolonia Biała	Budynek mieszkalny	
17	Krupski Młyn, ul. Mickiewicza 1 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
18	Krupski Młyn, ul. Mickiewicza 2/1, 2/2 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
19	Krupski Młyn, ul. Mickiewicza 3 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
20	Krupski Młyn, ul. Mickiewicza 5/1, 5/2 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	

21	Krupski Młyn, ul. Mickiewicza 7/1, 7/2, 7/3, 7/4 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
22	Krupski Młyn, ul. Sienkiewicza 1	Budynek mieszkalny	
23	Krupski Młyn, ul. Sienkiewicza 2	Budynek mieszkalny	
24	Krupski Młyn, ul. Sienkiewicza 4	Budynek mieszkalny	
25	Krupski Młyn, ul. Świerczewskiego 1/1, 1/2 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
26	Krupski Młyn, ul. Świerczewskiego 2/1, 2/2, 2/3, 2/4 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
27	Krupski Młyn, ul. Świerczewskiego 4/1, 4/2, 4/3, 4/4 Kolonia Zielona	Budynek mieszkalny	
28	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego	Most wiszący na rzece Mała Panew	
29	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1	Budynek mieszkalno-usługowy /pocztą/	
30	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek administracyjny zakładu „Nirtoerg” S.A.	
31	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek biurowo-magazynowy A1	
32	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Zespół zabudowy produkcyjno-magazynowej A5	
33	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek magazynowy A7	
34	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek magazynowy A25	
35	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek magazynowy A61	
36	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek magazynowy D30	
37	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek magazynowy D30A	
38	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek biurowy M5	
39	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek biurowy M15	
40	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Portiernia M16	
41	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek straży pożarnej M17	
42	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek kopresorowni z częścią biurową M24	
43	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Wieża ciśnień M25	

44	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek biurowo-socjalny R3	
45	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Stacja trafo M40	
46	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek biurowo-socjalny R3	
47	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Zespół zabudowy produkcyjno- magazynowej S2	
48	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Budynek produkcyjny S27	
49	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 1 zakład „Nirtoerg” S.A.	Zespół zabudowy mechaniczno- remontowej W2	
50	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 2	Hotel /dawny budynek Kasyna/	
51	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 3	Budynek usługowy /przedszkole/	
52	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 5	Budynek mieszkalny	
53	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 6	Budynek mieszkalny	
54	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 7	Budynek mieszkalny /dawna wartownia/	
55	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 8	Budynek mieszkalny	
56	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 9	Budynek mieszkalno-usługowy	
57	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego 10	Budynek mieszkalny	
58	Krupski Młyn, ul. Zawadzkiego	Kapliczka murowana działka 157/9	
Potępa			
59	Potępa, Kanol 1, 1/4, 1A	Zabudowa zagrodowa	
60	Potępa, ul. Polna	Kapliczka św. Marcina działka 43/2	
61	Potępa, ul. Tarnogórska	Kaplica p.w. Bożego Grobu i św. Medarda działka 153	wpis do rejestru zabytków nr A/636/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
62	Potępa, Żyłka 1	Budynek mieszkalny /budynek dawnej straży granicznej/	
63	Potępa, Żyłka	Krzyż przydrożny działka nr 388/119	

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Miasteczko Śląskie

L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
1	Miasteczko Śląskie	Miasteczko Śląskie w ramach historycznego założenia miejskiego	wpis do rejestru zabytków nr A/486/56, decyzja z dnia 02.11.1956 r.
2	Miasteczko Śląskie, ul. Borowa 53	Budynek mieszkalny	
3	Miasteczko Śląskie, ul. Borowa 58	Budynek mieszkalny	
4	Miasteczko Śląskie, ul. Brynicka 13	Budynek mieszkalny	
5	Miasteczko Śląskie, ul. Cynkowa 1	Budynek mieszkalny	
6	Miasteczko Śląskie, ul. Cynkowa 7	Budynek mieszkalny	
7	Miasteczko Śląskie, ul. Cynkowa	Krzyż przydrożny	
8	Miasteczko Śląskie, ul. Czarneckiego 4	Budynek mieszkalny	
9	Miasteczko Śląskie, ul. Czarneckiego 5	Budynek mieszkalny	
10	Miasteczko Śląskie, ul. Czarneckiego 6	Budynek mieszkalny	
11	Miasteczko Śląskie, ul. Czarneckiego 14	Budynek mieszkalny	
12	Miasteczko Śląskie, ul. Czarneckiego 16	Budynek mieszkalny	
13	Miasteczko Śląskie, ul. Dębina 1	Przedszkole nr 1, dawna willa Rubina	
14	Miasteczko Śląskie, ul. Dudy 1	Budynek mieszkalny	
15	Miasteczko Śląskie, ul. Dudy 2	Budynek mieszkalny	
16	Miasteczko Śląskie, ul. Dudy 6	Budynek mieszkalny	
17	Miasteczko Śląskie, ul. Dudy 15	Budynek mieszkalny	
18	Miasteczko Śląskie, ul. Dudy 21	Budynek mieszkalny	
19	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 3	Budynek mieszkalny	
20	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 5	Szkoła Podstawowa nr 1	
21	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 11	Budynek mieszkalny	
22	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 15	Budynek mieszkalny	

23	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 25	Budynek mieszkalny	
24	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa 48	Budynek mieszkalny	
25	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa	Dworzec kolejowy	
26	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa	Zespół kościelny: - dawny kościół parafialny p. w. Świętego Jerzego i Wniebowzięcia NMP z XVIII w. (dawniej p.w. Wniebowzięcia NMP) - dzwonnica z XVII w. - kapliczka w ogrodzeniu kościoła z rzeźbą św. Jana Nepomucena z XVIII w.	wpis do rejestru zabytków nr A/605/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
27	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa	Kościół parafialny p. w. Wniebowzięcia NMP z XX w.	wpis do rejestru zabytków nr A/650/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
28	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa	Krzyż przydrożny	obiekt na terenie wpisanym do rejestru zabytków nr A/650/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
29	Miasteczko Śląskie, ul. Dworcowa/ Srebrna	Krzyż przydrożny	
30	Miasteczko Śląskie, ul. Fredry 3	Budynek mieszkalny	
31	Miasteczko Śląskie, ul. Fredry 6	Budynek mieszkalny	
32	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego 6	Budynek mieszkalny	
33	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego 7	Budynek mieszkalny	
34	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego 10	Budynek mieszkalny	
35	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego 11	Zespół zabudowy usługowej	
36	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego 34	Budynek mieszkalny	
37	Miasteczko Śląskie, ul. Gałczyńskiego	Krzyż przydrożny	
38	Miasteczko Śląskie, ul. Gwiazdzista 2	Budynek mieszkalny	
39	Miasteczko Śląskie, ul. Harcerska 3	Budynek mieszkalny	
40	Miasteczko Śląskie, ul. Harcerska	Krzyż przydrożny	
41	Miasteczko Śląskie, ul. Imielów 1	Budynek gospodarczy	
42	Miasteczko Śląskie, ul. Imielów 50	Budynek mieszkalny, dawny dworek myśliwski wzniesiony w 1893 roku	wpis do rejestru zabytków nr A/375/12, decyzja z dnia 17.04.2012 r.

43	Miasteczko Śląskie, ul. Karpacka 12	Budynek mieszkalny	
44	Miasteczko Śląskie, ul. Konopnickiej 4	Budynek mieszkalny	
45	Miasteczko Śląskie, ul. Leśna 3	Budynek mieszkalny	
46	Miasteczko Śląskie, ul. Łokietka 4	Budynek mieszkalny, dawna szkoła	
47	Miasteczko Śląskie, ul. Łokietka/ Żyglińska	Krzyż przydrożny	
48	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 7	Budynek mieszkalny	
49	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 16	Budynek mieszkalny	
50	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 17	Budynek mieszkalny	
51	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 20	Budynek mieszkalny	
52	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 21	Plebania	
53	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 30	Budynek mieszkalny	
54	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka 34	Budynek mieszkalny	
55	Miasteczko Śląskie, ul. św. Marka	Kaplica barokowa z XVIII wieku	wpis do rejestru zabytków nr A/655/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
56	Miasteczko Śląskie, ul. Matejki 1	Budynek mieszkalny	
57	Miasteczko Śląskie, ul. Matejki 5	Budynek mieszkalny	
58	Miasteczko Śląskie, ul. Matejki 12	Budynek mieszkalny	
59	Miasteczko Śląskie, ul. Modrzewskiego 1	Budynek mieszkalny	
60	Miasteczko Śląskie, ul. Modrzewskiego 6	Budynek mieszkalny	
61	Miasteczko Śląskie, ul. Modrzewskiego 11 (dawna ul. Sienkiewicza)	Budynek mieszkalny z XIX wieku	wpis do rejestru zabytków nr A/651/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r. (obiekt nie istnieje, przewidziany do skreślenia z rejestru zabytków)
62	Miasteczko Śląskie, ul. Modrzewskiego 12	Budynek mieszkalny	
63	Miasteczko Śląskie, ul. Modrzewskiego 31	Budynek mieszkalny	

64	Miasteczko Śląskie, ul. Niepodległości 21	Budynek mieszkalny	
65	Miasteczko Śląskie, ul. Niepodległości	Cmentarz żydowski	
66	Miasteczko Śląskie, ul. Norwida 84	Budynek mieszkalny	
67	Miasteczko Śląskie, ul. Norwida 140 – zmiana adresu na ul. Dworcowa 140	Cegielnia	
68	Miasteczko Śląskie, ul. Norwida 142	Budynek mieszkalny	
69	Miasteczko Śląskie, ul. Norwida 144 - zmiana adresu na ul. Dworcowa 144	Budynek mieszkalny	
70	Miasteczko Śląskie, ul. Norwida/ ul. Gałczyńskiego/ul. Kruczkowskiego	Cmentarz	
71	Miasteczko Śląskie, ul. Orkana 1	Budynek mieszkalny	
72	Miasteczko Śląskie, ul. Orkana 2	Budynek mieszkalny	
73	Miasteczko Śląskie, ul. Plac Jagiełły 4	Budynek mieszkalny	
74	Miasteczko Śląskie, ul. Przygodna 3	Budynek mieszkalny	
75	Miasteczko Śląskie, ul. Rolna 3	Budynek mieszkalny	
76	Miasteczko Śląskie, ul. Rolna 6	Budynek mieszkalny	
77	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa	Park Rubina	
78	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa 1	Budynek mieszkalny	
79	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa 4	Budynek mieszkalny	
80	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa 6	Budynek mieszkalny	
81	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa 7	Budynek mieszkalny	
82	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa 9	Budynek mieszkalny	
83	Miasteczko Śląskie, ul. Rubinowa	Krzyż przydrożny /działka nr 424/	
84	Miasteczko Śląskie, ul. Rycerska 3	Budynek mieszkalny	
85	Miasteczko Śląskie, ul. Rycerska 5	Budynek mieszkalny	
86	Miasteczko Śląskie, ul. Rycerska 6	Budynek mieszkalny	
87	Miasteczko Śląskie, ul. Rycerska 7	Budynek mieszkalny	

88	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 1	Budynek mieszkalny	
89	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 2	Budynek mieszkalny	
90	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 3	Budynek mieszkalno - usługowy	
91	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 4	Budynek mieszkalno - usługowy	
92	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 5	Budynek mieszkalno - usługowy	
93	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 8	Ratusz	
94	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 9	Budynek mieszkalno - usługowy	
95	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 10	Budynek mieszkalno - usługowy	
96	Miasteczko Śląskie, ul. Rynek 17	Budynek mieszkalno - usługowy	
97	Miasteczko Śląskie, ul. Rieczna 2	Budynek mieszkalny	
98	Miasteczko Śląskie, ul. Sokoła 3	Budynek mieszkalny	
99	Miasteczko Śląskie, ul. Sokoła 8	Budynek mieszkalny	
100	Miasteczko Śląskie, ul. Stacyjna 24	Budynek mieszkalny	
101	Miasteczko Śląskie, ul. Stacyjna 26	Budynek mieszkalny	
102	Miasteczko Śląskie, ul. Stacyjna/ Skrajna	Krzyż przydrożny	
103	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska 2	Budynek mieszkalny	
104	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska 2A	Budynek mieszkalny	
105	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska 4 - zmiana adresu na ul. Imielów 51	Budynek mieszkalny	
106	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska 6	Budynek mieszkalny	
107	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska 8	Budynek mieszkalny, dawna szkoła	
108	Miasteczko Śląskie, ul. Starowiejska, przy nr 14	Krzyż przydrożny /działka nr 267/54/	
109	Miasteczko Śląskie, ul. Stwosza 2	Budynek mieszkalny	
110	Miasteczko Śląskie, ul. Stwosza 4	Budynek mieszkalny	
111	Miasteczko Śląskie, ul. Szyndros 3	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym	

112	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 2	Budynek mieszkalny	
113	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 31	Budynek usługowy	
114	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 44	Budynek usługowy	
115	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 46	Budynek mieszkalny	
116	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 54	Budynek mieszkalny	
117	Miasteczko Śląskie ul. Śląska 56	Budynek mieszkalny	
118	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 133	Budynek mieszkalny	
119	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 136	Budynek mieszkalny	
120	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 138	Budynek mieszkalny	
121	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 140	Budynek mieszkalny	
122	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska 144	Budynek mieszkalny	
123	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska	Kościół parafialny p. w. Narodzenia NMP	wpis do rejestru zabytków nr A/654/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
124	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska	Park przykościelny	
125	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska	Cmentarz działki nr 687, 70/86	
126	Miasteczko Śląskie, ul. Śląska/ ks.Wyćslika	Krzyż przydrożny	
127	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 7	Budynek mieszkalny	
128	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 12	Budynek mieszkalny	
129	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 14	Budynek mieszkalny	
130	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 19	Budynek mieszkalny	
131	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 21	Budynek mieszkalny	
132	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 23	Budynek mieszkalny	
133	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera 27	Budynek mieszkalny	
134	Miasteczko Śląskie, ul. Tetmajera, przy nr 28	Krzyż przydrożny działka nr 1780/330	
135	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 1	Budynek mieszkalno - usługowy	

136	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 2	Budynek mieszkalno - usługowy	
137	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 4	Budynek mieszkalny	
138	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 7	Budynek mieszkalny	
139	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 9	Budynek mieszkalny	
140	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 14	Budynek mieszkalny	
141	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 20	Budynek mieszkalny	
142	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 24	Budynek mieszkalny	
143	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka 35	Budynek mieszkalny	
144	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka, w rejonie nr 152	Krzyż przydrożny działka nr 434/8	
145	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka	Miejsce pamięci działka nr 578/53	
146	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka, rejon GPW	Krzyż przydrożny działka nr 68	
147	Miasteczko Śląskie, ul. Woźnicka/ Cynkowa	Krzyż przydrożny działka nr 477/439	
148	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 1	Budynek mieszkalny	
149	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 7	Budynek mieszkalny	
150	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 11	Budynek mieszkalny	
151	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 13	Budynek mieszkalny	
152	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 14	Budynek mieszkalny	
153	Miasteczko Śląskie, ul. Wspólna 19	Budynek mieszkalny	
154	Miasteczko Śląskie, ul. Wybickiego 3	Budynek mieszkalny	
155	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 3	Budynek mieszkalno - usługowy	
156	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 7	Budynek mieszkalny	
157	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika, naprzeciw nr 9	Krzyż przydrożny działka nr 166/94	
158	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 17	Budynek mieszkalny	
159	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 19	Budynek mieszkalny	

160	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 25	Budynek mieszkalny	
161	Miasteczko Śląskie ul. ks. Wyciślika 26	Budynek mieszkalny	
162	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 32	Budynek mieszkalny	
163	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 41	Budynek mieszkalny	
164	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 42	Budynek mieszkalny	
165	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 43	Budynek mieszkalny	
166	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 44	Budynek mieszkalny	
167	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 45	Budynek mieszkalny	
168	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 48	Budynek mieszkalny	
169	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 54	Budynek mieszkalny	
170	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika	Spichlerz dworski z XVIII wieku	wpis do rejestru zabytków nr A/647/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
171	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 58	Budynek mieszkalny	
172	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika 59	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym	
173	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika/ Karpacka	Kapliczka działka 323/122	
174	Miasteczko Śląskie, ul. ks. Wyciślika/ Woźnicka	Krzyż przydrożny działka nr 125/11	
175	Miasteczko Śląskie, ul. Żołnierska 1 (dawna ul. Świerczewskiego)	Budynek mieszkalny z XIX wieku	wpis do rejestru zabytków nr A/652/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r. (obiekt nie istnieje, przewidziany do skreślenia z rejestru zabytków)
176	Miasteczko Śląskie, ul. Żołnierska 4	Budynek mieszkalny	
177	Miasteczko Śląskie, ul. Żołnierska 5	Budynek mieszkalny	
178	Miasteczko Śląskie, ul. Żyglińska 1	Budynek mieszkalny	
179	Miasteczko Śląskie – Bibiela, „Pasieki”	Kopalnia rud „Bibiela” działka nr 31	
180	Miasteczko Śląskie, rejon ul. Gałczyńskiego	Zespół kolejki wąskotorowej Bytom -Tarnowskie Góry	

181	Miasteczko Śląskie, obszar pomiędzy ulicami: Dworcową, Gajową, Modrzewskiego, Działkową	Stanowisko archeologiczne	
-----	---	---------------------------	--

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Ożarówce

Sołectwo			
L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
Celiny			
1	Celiny, ul. Męczenników Oświęcimia, obok nr 22	Kapliczka działka nr 139	
2	Celiny, ul. Męczenników Oświęcimia	Krzyż przydrożny działka nr 66/5	
3	Celiny, ul. Polna 16	Budynek mieszkalny /drewniany/ wraz z zabudową gospodarczą	
Niezdara			
4	Niezdara, ul. Krzyżowa/ ul. Górna	Krzyż przydrożny działka nr 96/3	
5	Niezdara, ul. Świerczewskiego, w pobliżu nr 22	Kapliczka działka nr 17/1	
6	Niezdara, ul. Świerczewskiego	Kapliczka św. Jana Nepomucena działka nr 55/3	
7	Niezdara, ul. Zawadzkiego, w polu	Kapliczka działka nr 156	
8	Niezdara, ul. Górna, naprzeciw nr 6	Schron bojowy - działka nr 106/12 /z zespołu 7 schronów bojowych żelbetowych punktu oporu 307 „Niezdara”/	
Ossy			
9	Ossy, ul. Mickiewicza 49	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	
10	Ossy, ul. Wyzwolenia	Miejsce pamięci działka nr 350	
Ożarówce			
11	Ożarówce, ul. Dworcowa 6	Budynek mieszkalny, drewniany	
12	Ożarówce, ul. Dworcowa 11	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	
13	Ożarówce, ul. Dworcowa, przy nr 10	Krzyż działka nr 600/18	
14	Ożarówce, ul. Dworcowa / ul. Szczotki	Kapliczka działka nr 737/2	
15	Ożarówce, ul. Kościuszki	Kościół p.w. św. Barbary	wpis do rejestru zabytków nr A/607/66, decyzja z dnia 04.04.1966 r. i nr A/14/60, decyzja z dnia 23.02.1960 r.
16	Ożarówce, ul. Kościuszki 55	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	

17	Ożarówce, ul. Kościuszki	Cmentarz działki nr 249, 773, 2491	
18	Ożarówce, droga łącząca ul. Kościuszki z Kolonią Podłączną	Aleja drzew z pocz. XX wieku	
19	Ożarówce, ul. Stawowa 27	Budynek mieszkalny, drewniano - murowany	
20	Ożarówce, ul. Żubrza/ ul. Niwy	Krzyż przydrożny działka nr 502	
Pyrzowice			
21	Pyrzowice, ul. Kolejowa 5	Budynek mieszkalny, drewniano- murowany	
22	Pyrzowice, ul. Kolejowa 20	Budynek mieszkalny, drewniany	
23	Pyrzowice, ul. Nowowiejska, obok nr 7b	Kapliczka działka nr 133/14	
24	Pyrzowice, ul. Piłsudskiego	Aleja drzew	
25	Pyrzowice, ul. Wolności 6	Budynek mieszkalny, drewniany	
26	Pyrzowice, ul. Wolności 28	Budynek mieszkalny, drewniany	
27	Pyrzowice, ul. Wolności 56	Budynek mieszkalny, drewniany	
28	Pyrzowice, ul. Wolności 57	Budynek mieszkalny, drewniany	
29	Pyrzowice, ul. Wolności /ul. Krótka	Krzyż przydrożny działka 483/5	
30	Pyrzowice, ul. Wolności /ul. Nowowiejska	Kapliczka działka 179/10	
31	Pyrzowice, ul. Wolności /ul. Piłsudskiego	Kapliczka p.w. narodzenia NMP działka nr 136/6	
Tąpkowice			
32	Tąpkowice, ul. Zwycięstwa/ ul. Kopernika	Kapliczka działka nr 245/6	
33	Tąpkowice, ul. Zwycięstwa 66	Budynek mieszkalny, drewniany	
34	Tąpkowice, ul. Zwycięstwa	Cmentarz działki nr 222/1, 223/1	
Zendek			
35	Zendek, ul. Główna 36	Budynek mieszkalny	
36	Zendek, ul. Główna, naprzeciw nr 37	Krzyż przydrożny działka nr 3766/1	
37	Zendek, ul. Główna 49	Budynek mieszkalny	

38	Zendek, ul. Główna 51	Budynek mieszkalny, drewniany	
39	Zendek, ul. Główna 58	Budynek mieszkalny, drewniany	
40	Zendek, ul. Główna 59	Budynek mieszkalny, drewniany wraz z zabudową gospodarczą	
41	Zendek, ul. Główna 61	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	
42	Zendek, ul. Główna, naprzeciw nr 72	Kapliczka działka nr 3686	
43	Zendek, ul. Główna 80	Budynek mieszkalny, drewniany	
44	Zendek, ul. Główna	Kościół p.w. św. Stanisława	
45	Zendek, ul. Główna, przy nr 102	Kapliczka działka nr 3646	
46	Zendek, ul. Główna 172	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	
47	Zendek, ul. Główna 201	Budynek mieszkalny, drewniano-murowany	
48	Zendek, ul. Główna 204a	Budynek mieszkalny, drewniany	
49	Zendek, ul. Główna 242	Budynek mieszkalny, drewniany	
50	Zendek, ul. Główna 245	Budynek mieszkalny, drewniany	
51	Zendek, ul. Główna 247	Budynek mieszkalny, drewniany	
52	Zendek, ul. Główna, naprzeciw nr 251	Kapliczka działka nr 3178	
53	Zendek, ul. Główna/ ul. Jasionek	Kapliczka działka nr 1751	
54	Zendek, ul. Straków, obok nr 7	Kapliczka działka nr 1145	
55	Zendek, ul. Straków, naprzeciw nr 9	Krzyż przydrożny działka nr 1268/8	

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Radzionków znajduje się w trakcie weryfikacji

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Świerklaniec

Sołectwo			
L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
Nakło Śląskie			
1	Nakło Śląskie, ul. Cmentarna	Aleja lipowa działka nr 142/4	
2	Nakło Śląskie, pomiędzy ul. Cmentarną a ul. Lipową	Zieleń wysoka przy kościele p.w. NSPJ i Mauzoleum działki nr 35/1, 37/1, 336/1	
3	Nakło Śląskie, ul. Dworcowa 65	Dworzec kolejowy	
4	Nakło Śląskie, w pobliżu ul. Dzierżonia	Nastawnia kolejowa działka nr 201/15	
5	Nakło Śląskie, w pobliżu ul. Wapiennej	Nastawnia kolejowa działka nr 1577/37	
6	Nakło Śląskie, ul. Główna 2	Budynek mieszkalny /dawna kordegarda/	
7	Nakło Śląskie, ul. Główna	Brama wjazdowa do zamku działka nr 11	
8	Nakło Śląskie, ul. Główna /ul. Powstańców	Murowane ogrodzenie wokół parku zamkowego	
9	Nakło Śląskie, ul. Główna 3	Plebania kościoła p.w. NSPJ	
10	Nakło Śląskie, ul. Główna	Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa działka 37/1	
11	Nakło Śląskie, ul. Główna	Mauzoleum Donnersmarcków, grobowiec fundatorów działka nr 37/1	
12	Nakło Śląskie, ul. Główna 5	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
13	Nakło Śląskie, ul. Główna 7	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
14	Nakło Śląskie, ul. Główna 8	Dom Pomocy Społecznej im. Karola Boromeusza /dawny sierociniec dla dzieci/	wpis do rejestru zabytków nr A/42/00, decyzja z dnia 11.12.2000 r.
15	Nakło Śląskie, ul. Główna 9	Budynek mieszkalny z częścią garażową i inwentarską na terenie dawnego folwarku	
16	Nakło Śląskie, ul. Główna	Spichlerz na terenie dawnego folwarku działka nr 321/2, część zachodnia	
17	Nakło Śląskie, ul. Główna	Magazyn /silosy zbożowe/ na terenie dawnego folwarku działka nr 321/2, część zachodnia	

18	Nakło Śląskie, ul. Główna	Stodoła na terenie dawnego folwarku działka nr 321/2, część północna	
19	Nakło Śląskie, ul. Główna	Stodoła na terenie dawnego folwarku działka nr 321/2, część zachodnia	
20	Nakło Śląskie, ul. Główna	Obora na terenie dawnego folwarku działki nr 320/2, 366/1	
21	Nakło Śląskie, ul. Główna, obok nr 30	Kapliczka przydrożna działka nr 2724/135	
22	Nakło Śląskie, ul. Główna 50	Budynek mieszkalno-usługowy	
23	Nakło Śląskie, ul. Główna 95	Budynek mieszkalno-usługowy	
24	Nakło Śląskie, ul. Główna/ ul. Szeroka	Krzyż przydrożny działka nr 1366/248	
25	Nakło Śląskie, ul. Lipowa	Aleja lipowa działka nr 338/1	
26	Nakło Śląskie, ul. Parkowa 1	Zamek wraz z założeniem parkowym z XIX w.	wpis do rejestru zabytków nr A/646/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
27	Nakło Śląskie, ul. Parkowa 2	Budynek mieszkalny na terenie parku	
28	Nakło Śląskie, ul. Parkowa 3, 3a	Budynek mieszkalny na terenie parku	
29	Nakło Śląskie, ul. Parkowa 3, 3a	Budynek gospodarczy na terenie parku	
30	Nakło Śląskie, ul. Wapienniki	Piece do prażenia dolomitu działka nr 1790/13	
Nowe Chechło			
31	Nowe Chechło, ul. Lasowicka 103	Szkoła podstawowa	
32	Nowe Chechło, ul. Lasowicka 111	Budynek mieszkalny	
33	Nowe Chechło, ul. Lasowicka 112	Budynek usługowy /dawny dworek/	
34	Nowe Chechło, ul. Powstańców Śląskich, obok nr 15	Kapliczka działka nr 745/180	
Orzech			
35	Orzech, teren na wschód od wsi Orzech	Ruiny zamku z XIX w. działka nr 230/14	wpis do rejestru zabytków nr A/635/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
36	Orzech, ul. Szkolna/ ul. Lompy	Krzyż przydrożny działka nr 194	
37	Orzech, ul. Wieczorków/ ul. Prusa	Kapliczka działka nr 928/276	

Świerklaniec			
38	Świerklaniec, ul. Główna 51	Budynek mieszkalny	
39	Świerklaniec, ul. Główna 63	Budynek mieszkalno-usługowy /dawne kino/	
40	Świerklaniec, ul. Główna 85	Budynek mieszkalny	
41	Świerklaniec, ul. Główna /ul.3-go Maja	Kapliczka przydrożna działka nr 1333/355	
42	Świerklaniec, ul. Oświęcimska 11	Klasztor Sióstr Boromeuszek	
43	Świerklaniec, ul. Oświęcimska 13	Budynek usługowy - Ośrodek Zdrowia /dawny lazaret/	
44	Świerklaniec, ul. Oświęcimska 17	Budynek usługowy - poczta	
45	Świerklaniec, ul. Oświęcimska 19	Budynek usługowy – siedziba Nadleśnictwa Świerklaniec	
46	Świerklaniec, ul. Parkowa 4	Leśniczówka	
47	Świerklaniec, ul. Parkowa	Park o charakterze parku angielskiego /o pow. 186 ha/	wpis do rejestru zabytków nr A/606/66, decyzja z dnia 30.12.1966 r.
48	Świerklaniec, ul. Parkowa	Pałacyk „Dom Kawalera” na terenie parku działka 524/28	wpis do rejestru zabytków nr A/1458/92, decyzja z dnia 30.03.1992 r.
49	Świerklaniec, ul. Parkowa	Zespół fontann z 5 grupami rzeźb na terenie parku działka 524/28	wpis do rejestru zabytków nr B/596/86, decyzja z dnia 16.07.1986 r. Decyzja zmieniająca: z dnia 25.02.2011 r.
50	Świerklaniec, ul. Parkowa	Maszt na terenie parku działka 524/28	wpis do rejestru zabytków nr B/624/92, decyzja z dnia 06.08.1992
51	Świerklaniec, ul. Parkowa	Kaplica i Mauzoleum rodu von Donnersmarck, ob. Kościół p. w. Dobrego Pasterza /dawniej p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej/ na terenie parku działka nr 314/28	wpis do rejestru zabytków nr A/1317/83, decyzja z dnia 03.10.1983
52	Świerklaniec, ul. Parkowa	Budynek Urzędu Stanu Cywilnego /dawna kordegarda/ na terenie parku działka nr 524/28/	
53	Świerklaniec, ul. Parkowa	Brama wjazdowa na teren parku działka nr 524/28	
54	Świerklaniec, ul. Parkowa 10	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	

55	Świerklaniec, ul. Parkowa	Stajnia na terenie dawnego folwarku - część południowa działka nr 719/28	
56	Świerklaniec, ul. Parkowa 12	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
57	Świerklaniec, ul. Parkowa	Budynek inwentarski na terenie dawnego folwarku - część południowo-wschodnia - działka nr 719/28	
58	Świerklaniec, ul. Parkowa	Obora na terenie dawnego folwarku - część wschodnia - działka nr 719/28	
59	Świerklaniec, ul. Parkowa, przy nr 14	Budynek gospodarczy na terenie dawnego folwarku - część północno-wschodnia - działka nr 380/28	
60	Świerklaniec, ul. Parkowa 14	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
61	Świerklaniec, ul. Parkowa 16	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
62	Świerklaniec, ul. Parkowa 18	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
63	Świerklaniec, ul. Parkowa 20	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
64	Świerklaniec, ul. Parkowa 22	Budynek mieszkalny na terenie dawnego folwarku	
65	Świerklaniec, ul. Parkowa 34	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym działka nr 542/28	
66	Świerklaniec, ul. Parkowa	Budynek gospodarczy działka nr 540/28	
67	Świerklaniec, ul. Parkowa 36	Budynek usługowy /dawna karczma/	
68	Świerklaniec, ul. Parkowa	Kompleks zabudowy biurowo-magazynowej /dawna stajnia, wozownia, masztalnia, ujeżdżalnia/ działka nr 553/28	
69	Świerklaniec, ul. Parkowa	Ruiny „starego zamku” wraz z fosą na terenie parku działka nr 524/28	
70	Świerklaniec, ul. Parkowa	Mostki kamienne na terenie parku działka nr 524/28	
71	Świerklaniec, ul. Parkowa	Amfiteatr na terenie parku działka nr 524/28	
72	Świerklaniec, ul. Parkowa 38	Zabudowania dawnego ogrodnictwa na terenie parku - budynek mieszkalny - szklarnia zachodnia /winogronarnia/ - zabudowa magazynowo-gospodarcza z kotłownią	

		- wieża ciśnień - ogrodzenie działka nr 524/28	
73	Świerklaniec, ul. Parkowa	Pozostałości zabudowań pałacowych na terenie parku - piwnice - tarasy - kamienne schody tarasów - pozostałości kamiennych ogrodzeń działka nr 524/28	
74	Świerklaniec, ul. Parkowa 40	Leśniczówka	
75	Świerklaniec, ul. Leśna	Zespół zapory wodnej	

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Tarnowskie Góry

L.p.	Adres	Dzielnica	Obiekt	Uwagi
1	Tarnowskie Góry, ul. 1-Maja 6	Lasowice	Budynek mieszkalny	
2	Tarnowskie Góry, ul. 1-Maja 13	Lasowice	Budynek mieszkalny	
3	Tarnowskie Góry, ul. 1-Maja 15	Lasowice	Budynek mieszkalny	
4	Tarnowskie Góry, ul. 1-Maja 19	Lasowice	Budynek mieszkalny	
5	Tarnowskie Góry, ul. 1-Maja 16	Lasowice	Budynek mieszkalny	
6	Tarnowskie Góry, ul. 11 Listopada 2	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
7	Tarnowskie Góry, ul. 22 Stycznia 1	Sowice	Budynek mieszkalny	
8	Tarnowskie Góry, ul. 3-Maja 12	Lasowice	Budynek mieszkalny	
9	Tarnowskie Góry, ul. 3-Maja 14	Lasowice	Budynek mieszkalny	
10	Tarnowskie Góry, ul. Astrów	Osada Jana	Składzik - dawny schron polowy	
11	Tarnowskie Góry, ul. Batorego	Bobrowniki	Schron polowy	
12	Tarnowskie Góry, ul. Boczna 5	Sowice	Budynek mieszkalny	
13	Tarnowskie Góry, ul. Boczna 6	Sowice	Budynek mieszkalny	
14	Tarnowskie Góry, ul. Boczna 7	Sowice	Budynek mieszkalny	
15	Tarnowskie Góry, ul. Bohaterów Monte Cassino 1	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
16	Tarnowskie Góry, ul. Bohaterów Monte Cassino 2	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
17	Tarnowskie Góry, ul. Bohaterów Monte Cassino 4	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
18	Tarnowskie Góry, ul. Bondkowskiego 1	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
19	Tarnowskie Góry, ul. Bondkowskiego 2	Śródmieście - Centrum	Budynek usługowy - dawna szkoła ewangelicka	
20	Tarnowskie Góry, ul. Broniewskiego 1	Lasowice	Budynek mieszkalny	
21	Tarnowskie Góry, ul. Broniewskiego 6	Lasowice	Budynek mieszkalny	
22	Tarnowskie Góry, ul. Broniewskiego 9-11	Lasowice	Budynek mieszkalny	
23	Tarnowskie Góry, ul. Broniewskiego 10	Lasowice	Budynek mieszkalny, stodoła	
24	Tarnowskie Góry, ul. Broniewskiego 12	Lasowice	Budynek mieszkalny	
25	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
26	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
27	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 4	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	

28	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 6, 6a, 6b	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawna siedziba Spółki Brackiej	
29	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 8	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
30	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
31	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
32	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
33	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
34	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
35	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
36	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 15	Śródmieście - Centrum	Budynek usługowy	
37	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 16	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
38	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 16a	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
39	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 17	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
40	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela i szpital o.o. Kamilianów - dawny zakład odwykowy i kościół	
41	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Witraże w szpitalu o.o. Kamilianów	wpis do rejestru zabytków nr B/589/85, decyzja z dnia 28.01.1985r.
42	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Witraże w kościele p.w. św. Jana Chrzciciela	wpis do rejestru zabytków nr B/590/85, decyzja z dnia 28.01.1985r.
43	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Park przy kościele p.w. św. Jana Chrzciciela i szpitalu o.o. Kamilianów	
44	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Krzyż misyjny przy kościele p.w. św. Jana Chrzciciela	
45	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Krzyż kamienny na cmentarzu, na terenie parku	
46	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Grota Maryjna, figury w parku	
47	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Krzyż drewniany przy kościele p.w. św. Jana Chrzciciela	
48	Tarnowskie Góry, ul. Bytomska 22	Osada Jana	Krzyż drewniany na „Galenbergu”	
49	Tarnowskie Góry, ul. Cebuli 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
50	Tarnowskie Góry, ul. Cebuli 13	Śródmieście –	Budynek mieszkalny	

		Centrum		
51	Tarnowskie Góry, ul. Cebuli 15	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
52	Tarnowskie Góry, ul. Cmentarna	Lasowice	Krzyż na cmentarzu	
53	Tarnowskie Góry, ul. Czarnohucka 5	Sowice	Budynek mieszkalny	
54	Tarnowskie Góry, ul. Czarnohucka 7	Sowice	Budynek mieszkalny	
55	Tarnowskie Góry, ul. Czarnohucka 18	Sowice	Budynek mieszkalny	
56	Tarnowskie Góry, ul. Czarnohucka 23	Sowice	Krzyż przydrożny	
57	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 12	Lasowice	Budynek mieszkalny	
58	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 24	Lasowice	Zespół oczyszczalni ścieków, budynek mieszkalno-administracyjny	
59	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 28	Lasowice	Budynek mieszkalny	
60	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 36	Lasowice	Budynek mieszkalny	
61	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 44	Lasowice	Budynek mieszkalny	
62	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 46	Lasowice	Budynek mieszkalny	
63	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 54	Lasowice	Budynek mieszkalny	
64	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska 60	Lasowice	Krzyż przydrożny	
65	Tarnowskie Góry, ul. Częstochowska (rejon)	Śródmieście - Centrum	Zespół stacji kolejowej: budynek dworca, magazyn, lokomotywownia, wieża ciśnieniowa, budynek mieszkalny	
66	Tarnowskie Góry, ul. Dąbrowskiego 9	Osada Jana	Stanowisko archeologiczne - cmentarzysko (AZP 94-46, nr 15)	
67	Tarnowskie Góry, ul. Długa 1	Repty Śląskie	Krzyż przydrożny	
68	Tarnowskie Góry, ul. Długa 97	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
69	Tarnowskie Góry, ul. Długa	Bobrowniki Śląskie	„Hałda Poptuczowska” - miejsce widokowe	Park kulturowy
70	Tarnowskie Góry, ul. Długa/Staszica	Repty Śląskie	Krzyż przydrożny	
71	Tarnowskie Góry, ul. Dolna 1	Śródmieście - Centrum	Budynek usługowy	
72	Tarnowskie Góry, droga wojewódzka 908	Lasowice	Krzyż przydrożny	
73	Tarnowskie Góry, ul. Edukacji Narodowej 6	Pniowiec	Krzyż przydrożny	
74	Tarnowskie Góry, ul. Edukacji Narodowej (boisko)	Pniowiec	Stanowisko archeologiczne – osada (AZP 93-45, nr 6)	
75	Tarnowskie Góry, ul. Edukacji Narodowej (k. tartaku)	Pniowiec	Stanowisko archeologiczne - osada lub pracownia (AZP 93-45, nr 5)	
76	Tarnowskie Góry, ul. Edukacji	Pniowiec	Pomnik	

	Narodowej (w lesie)			
77	Tarnowskie Góry, ul. Fabryczna (rejon)	Sowice	Schron polowy	
78	Tarnowskie Góry, ul. Fabryczna (rejon)	Sowice	Zespół 2 lokomotywni, 2 wieże ciśnień, lokomotywa	
79	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/616/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
80	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 2	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (siedziba SMZT) – dawna szkoła ewangelicka	wpis do rejestru zabytków nr A/617/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
81	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 3	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/618/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
82	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 4	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/619/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
83	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/620/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
84	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny urząd górniczy i ratusz	wpis do rejestru zabytków nr A/621/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
85	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
86	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
87	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
88	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 12	Śródmieście – Centrum	Kościół katolicki p.w. św. Piotra i Pawła	wpis do rejestru zabytków nr A/611/66, decyzja z dnia 15.04.1966r.
89	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 12	Śródmieście – Centrum	Krzyż drewniany na ścianie kościoła p.w. św. Piotra i Pawła	
90	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 12	Śródmieście – Centrum	Krzyż misyjny przy kościele p.w. św. Piotra i Pawła	
91	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 12	Śródmieście – Centrum	Krzyż kamienny na postumencie przy kościele p.w. św. Piotra i Pawła	
92	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
93	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 14	Śródmieście – Centrum	Dom parafialny przy kościele p.w. św. Piotra i Pawła	

94	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 14	Śródmieście – Centrum	Figura na postumencie	
95	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawna wikarówka	
96	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
97	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawna szkoła parafialna	
98	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 19	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
99	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 21	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
100	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 22	Śródmieście – Centrum	Dom opieki s.s. Boromeuszek – dawny przytułek	
101	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
102	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 25	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawna szkoła górnicza	
103	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 27	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
104	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 32	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
105	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 33	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
106	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 57	Śródmieście – Centrum	Krzyż kamienny na postumencie	
107	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 66	Śródmieście – Centrum	Żydowski dom przedpogrzebowy	
108	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 66	Śródmieście - Centrum	Cmentarz żydowski	
109	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 228	Repty Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
110	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 229	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
111	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 234	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
112	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 244	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
113	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 252	Repty Śląskie	Krzyż pamiątkowy hr. Gustawa von Ballestrema	
114	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 255	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
115	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka 257	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
116	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka	Śródmieście – Centrum	Krzyż misyjny przy kościele p.w św. Anny	
117	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka	Śródmieście – Centrum	Cmentarz przy kościele św. Anny	
118	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka	Śródmieście – Centrum	Kościół parafialny p.w. św. Anny (cmentarny)	wpis do rejestru zabytków nr A/622/66, decyzja z dnia 28.04.1966r.
119	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka	Śródmieście - Centrum	Schron polowy	

120	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka/Jaworowa	Repty Śląskie	Krzyż przydrożny tzw. Napoleoński	
121	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka/Niemcewicza	Repty Śląskie	Krzyż pamiątkowy Powstańców Śląskich	
122	Tarnowskie Góry, ul. Gliwicka/Żeromskiego	Repty Śląskie	Krzyż przydrożny	
123	Tarnowskie Góry, ul. Główna 2	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
124	Tarnowskie Góry, ul. Główna 3	Bobrowniki Śląskie	Budynek gospodarczy (stodoła)	
125	Tarnowskie Góry, ul. Główna 12	Bobrowniki Śląskie	Budynek gospodarczy (stodoła)	
126	Tarnowskie Góry, ul. Główna 14	Bobrowniki Śląskie	Budynek gospodarczy	
127	Tarnowskie Góry, ul. Główna 15	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
128	Tarnowskie Góry, ul. Główna 21	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
129	Tarnowskie Góry, ul. Główna 21	Bobrowniki Śląskie	Kaplica	wpis do rejestru zabytków nr A/656/66, decyzja z dnia 28.05.1966r.
130	Tarnowskie Góry, ul. Główna 32	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
131	Tarnowskie Góry, ul. Główna 37	Bobrowniki Śląskie	Zabudowania gospodarcze	
132	Tarnowskie Góry, ul. Główna 43	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
133	Tarnowskie Góry, ul. Główna 47	Bobrowniki Śląskie	Krzyż przydrożny	
134	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-magazynowy	
135	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
136	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
137	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 4	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
138	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
139	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 7	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy tzw. „Dworek Goethego” – dawny zajazd	wpis do rejestru zabytków nr A/624/66, decyzja z dnia 27.04.1966r.
140	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 11 (całość z ul. Legionów 17)	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
141	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
142	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 17	Śródmieście – Centrum	Krzyż kamienny na postumencie	
143	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 23	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	wpis do rejestru zabytków nr A/631/66, decyzja z dnia 28.05.1966r.

144	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 26	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
145	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 27	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
146	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 29	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
147	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 34	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
148	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 36	Śródmieście – Centrum	Strażnica straży pożarnej	
149	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 37	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
150	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 39	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
151	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 40	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
152	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 41	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
153	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 42	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
154	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 43	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
155	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 44	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
156	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 46	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
157	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 48	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
158	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 52	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
159	Tarnowskie Góry, ul. Górnicza 53	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalny	
160	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 2	Sowice	Krzyż przydrożny	
161	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 3	Sowice	Budynek mieszkalny	
162	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 10	Sowice	Budynek mieszkalny	
163	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 11	Sowice	Budynek mieszkalny	
164	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 12	Sowice	Budynek mieszkalny	
165	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 17	Sowice	Budynek mieszkalny	
166	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 23a	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 14)	
167	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 29	Sowice	Budynek mieszkalny	
168	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 31	Sowice	Budynek mieszkalny	
169	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 33	Sowice	Budynek mieszkalny	
170	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 38	Sowice	Budynek mieszkalny	
171	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 40	Sowice	Budynek mieszkalny	

172	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 45	Sowice	Budynek mieszkalny	
173	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 49	Sowice	Budynek mieszkalny	
174	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 51	Sowice	Budynek mieszkalny	
175	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 52	Sowice	Budynek mieszkalny	
176	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 55	Sowice	Budynek mieszkalny	
177	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 59	Sowice	Budynek mieszkalny	
178	Tarnowskie Góry, ul. Grodzka 64	Sowice	Budynek mieszkalny	
179	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa 3	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne – osada (AZP 93-45, nr 8)	
180	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa 32	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
181	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa 37b	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 3)	
182	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa 58	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 4)	
183	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa 78	Sowice	Stanowisko archeologiczne - osady (AZP 94-46, nr 5)	
184	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne - osady (AZP 94-46, nr 3)	wpis do rejestru zabytków nr C/1331/85, decyzja z dnia 18.06.1985 r.
185	Tarnowskie Góry, ul. Grzybowa	Sowice	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 6)	
186	Tarnowskie Góry, pl. Gwarków	Śródmieście - Centrum	Dzwonnica gwarecka	wpis do rejestru zabytków nr A/612/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
187	Tarnowskie Góry, ul. Husarska 9	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
188	Tarnowskie Góry, ul. Hutnicza 2	Lasowice	Budynek mieszkalny	
189	Tarnowskie Góry, ul. św. Jacka 1	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
190	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa 21	Pniowiec	Budynek gospodarczy (stodoła)	
191	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa 72	Pniowiec	Szkoła podstawowa	
192	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa 128	Pniowiec	Krzyż przydrożny	
193	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa	Pniowiec	Krzyż misyjny przy kościele	
194	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa/ Poczty Gdańskiej	Pniowiec	Krzyż przydrożny drewniany	
195	Tarnowskie Góry, ul. Jagodowa/ Rieczna	Pniowiec	Krzyż przydrożny	

196	Tarnowskie Góry, ul. Janasa	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 9)	
197	Tarnowskie Góry, ul. Janasa	Stare Tarnowice	Krzyż kamienny na cmentarzu	
198	Tarnowskie Góry, ul. Jodłowa 2	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
199	Tarnowskie Góry, ul. Jodłowa 4	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
200	Tarnowskie Góry, ul. Jurczyka 1	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
201	Tarnowskie Góry, ul. Jurczyka 3	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
202	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 2	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
203	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
204	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
205	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 8	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
206	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
207	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
208	Tarnowskie Góry, ul. Kaczyniec 20	Śródmieście - Centrum	Budynek usługowy	
209	Tarnowskie Góry, ul. Kolejowa 93	Sowice	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr19)	
210	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 14	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
211	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 17	Strzybnica	Krzyż przydrożny drewniany	
212	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 26	Strzybnica	Budynek gospodarczy (stodoła)	
213	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 28	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
214	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 33	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
215	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 33	Strzybnica	Kaplica	wpis do rejestru zabytków nr A/998/69, decyzja z dnia 18.02.1969 r.
216	Tarnowskie Góry, ul. Kombatantów 33	Strzybnica	Krzyż przydrożny drewniany	
217	Tarnowskie Góry, ul. Kopernika 6	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
218	Tarnowskie Góry, ul. Kopernika 12	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
219	Tarnowskie Góry, ul. Korfantego 3	Lasowice	Budynek mieszkalny	
220	Tarnowskie Góry, ul. Korfantego 12	Lasowice	Budynek mieszkalny	
221	Tarnowskie Góry, ul. Korfantego 13, 15	Lasowice	Budynek mieszkalny	

222	Tarnowskie Góry, ul. Korfantego 29	Lasowice	Budynek mieszkalny	
223	Tarnowskie Góry, ul. Korola 14	Bobrowniki Śląskie	Budynek gospodarczy (stodoła)	
224	Tarnowskie Góry, ul. Korola 28	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
225	Tarnowskie Góry, ul. Korola 32	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
226	Tarnowskie Góry, ul. Korola 36	Bobrowniki Śląskie	Budynek gospodarczy (stodoła)	
227	Tarnowskie Góry, ul. Korola 38	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
228	Tarnowskie Góry, ul. Korola 40	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
229	Tarnowskie Góry, ul. Korola 53	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
230	Tarnowskie Góry, ul. Korola/Topolowa	Bobrowniki Śląskie	Krzyż przydrożny	
231	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 17	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
232	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 32	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
233	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 42	Strzybnica	Plebania	
234	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 42a	Strzybnica	Kaplica św. Krzyża – dawna siedziba Towarzystwa Katolickiego	
235	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 42a	Strzybnica	Krzyż kamienny przy kaplicy	
236	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 48	Strzybnica	Krzyż przydrożny drewniany	
237	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 50	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne – osada (AZP 93-45, nr 7)	
238	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 71	Strzybnica	Budynek usługowy	
239	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 73	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
240	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 75	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
241	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 77-79	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
242	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 81	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
243	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 83	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
244	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna 93	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
245	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna	Strzybnica	Kościół p.w. NSJ i MB Fatimskiej	
246	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna	Strzybnica	Krzyż kamienny przy kościele	
247	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna	Strzybnica	Trzy krzyże na cmentarzu	
248	Tarnowskie Góry, ul. Kościelna/Karłowicza	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
249	Tarnowskie Góry, ul. Kościuszki 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	

250	Tarnowskie Góry, ul. Kościuszki 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
251	Tarnowskie Góry, ul. Kościuszki 5	Śródmieście – Centrum	d. Strzelnica Bractwa Kurkowego	wpis do rejestru zabytków nr A/116/04, decyzja z dnia 30.04.2004 r.
252	Tarnowskie Góry, ul. Kościuszki 9	Śródmieście - Centrum	d. Kasyno wojskowe	
253	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
254	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 3	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
255	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
256	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 5	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
257	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
258	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 7	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
259	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
260	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 9	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
261	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
262	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 10a	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
263	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 11	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
264	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 12	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/1545/94, decyzja z dnia 29.08.1994 r.
265	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
266	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 14	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
267	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
268	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 16	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/1535/93, decyzja z dnia 25.09.1993 r.
269	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
270	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 18	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
271	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 21	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
272	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 23	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
273	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 25	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	

274	Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 27	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
275	Tarnowskie Góry, ul. Królika 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
276	Tarnowskie Góry, ul. Królika 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
277	Tarnowskie Góry, ul. Królika 12	Śródmieście - Centrum	Budynek usługowy	
278	Tarnowskie Góry, ul. Królika 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
279	Tarnowskie Góry, ul. Królika 15	Śródmieście - Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
280	Tarnowskie Góry, ul. Królika 16	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
281	Tarnowskie Góry, ul. Królika 17	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
282	Tarnowskie Góry, ul. Królika 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/632/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
283	Tarnowskie Góry, ul. Królika 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
284	Tarnowskie Góry, ul. Kurka 16	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
285	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
286	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
287	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 9	Śródmieście – Centrum	Przedszkole publiczne – dawna szkoła dla panien (Katharinaheim)	
288	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
289	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
290	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
291	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
292	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
293	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 17 (całość z ul. Górnicza 11)	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
394	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
395	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 19	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawny szpital	
296	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
297	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 21	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny - dawny dom starców	
298	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 22	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
299	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
300	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 25	Śródmieście –	Budynek mieszkalny	

		Centrum		
301	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 26	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
302	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 31	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
303	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 33	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
304	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 35	Śródmieście – Centrum	Figury św. Jana Nepomucena i św. Floriana	wpis do rejestru zabytków nr A/629/92, decyzja z dnia 21.08.1992 r.
305	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 35, ul. Lipowa 3 i ul. Ogrodowa 1	Śródmieście – Centrum	Zespół pałacowo-parkowy d. zarządu dóbr hrabiów Henckel von Donnersmarck ob. szkoła średnia (ul. Legionów 35) szpital (ul. Lipowa 3) budynek usługowy – (ul. Ogrodowa 1)	wpis do rejestru zabytków nr A/1481/92, decyzja z dnia 06.08.1992 r.
306	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 37	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
307	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 37	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawny budynek gospodarczy	
308	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 39	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawna wozownia	
309	Tarnowskie Góry, ul. Legionów 41	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
310	Tarnowskie Góry, ul. Lelewela 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
311	Tarnowskie Góry, ul. Lelewela 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
312	Tarnowskie Góry, ul. Leśna 4	Lasowice	Budynek mieszkalny	
313	Tarnowskie Góry, ul. Leśna 6	Lasowice	Przedszkole publiczne – dawna szkoła wiejska	
314	Tarnowskie Góry, ul. Leśna 9	Lasowice	Budynek usługowy – dawna gospoda	
315	Tarnowskie Góry, ul. Lewka ks. 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
316	Tarnowskie Góry, ul. Lewka ks. 9	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawny magazyn alkoholi f. Sedlaczek	
317	Tarnowskie Góry, ul. Lewka ks. 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
318	Tarnowskie Góry, ul. Lewka ks. 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
319	Tarnowskie Góry, ul. Lewka ks. 19	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
320	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
321	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
322	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
323	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	

324	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
325	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
326	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
327	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
328	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
329	Tarnowskie Góry, ul. Ligonia 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
330	Tarnowskie Góry, ul. Lipowa 5, 5a	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
331	Tarnowskie Góry, ul. Lompy 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
332	Tarnowskie Góry, ul. Lompy 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
333	Tarnowskie Góry, ul. Lompy 7	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
334	Tarnowskie Góry, ul. Lompy 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
335	Tarnowskie Góry, ul. Lotników 1	Rybna	Budynek mieszkalno-usługowy	
336	Tarnowskie Góry, ul. Łukowa 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
337	Tarnowskie Góry, ul. Łukowa 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
338	Tarnowskie Góry, ul. Łukowa 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
339	Tarnowskie Góry, ul. Mała	Bobrowniki Śląskie	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 95-46 nr 1)	
340	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
341	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny zajazd	
342	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
343	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
344	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
345	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
346	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
347	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
348	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
349	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
350	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 12, 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
351	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	

352	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
353	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
354	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 17	Śródmieście – Centrum	Szkoła średnia – dawna szkoła górnicza	
355	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny, ogrodzenie	
356	Tarnowskie Góry, ul. Miarki Karola 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
357	Tarnowskie Góry, ul. Mickiewicza 23	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – w dawnym kompleksie koszar wojskowych	
358	Tarnowskie Góry, ul. Mickiewicza 25	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – w dawnym kompleksie koszar wojskowych	
359	Tarnowskie Góry, ul. Mickiewicza 27	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – w dawnym kompleksie koszar wojskowych	
360	Tarnowskie Góry, ul. Mościckiego 10	Lasowice	Budynek mieszkalny	
361	Tarnowskie Góry, ul. Mościckiego 36	Lasowice	Kapliczka	
362	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy - w dawnym zespole gazowni	
363	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
364	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny młyn	
365	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawny budynek zarządu huty	
366	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
367	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 12	Lasowice	Budynek mieszkalno-usługowy	
368	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
369	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 14	Lasowice	Budynek mieszkalny	
370	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
371	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 16	Lasowice	Budynek mieszkalny	
372	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
373	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 18	Lasowice	Budynek mieszkalny	
374	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 19	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
375	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 21	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
376	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 23	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
377	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 32	Lasowice	Budynek mieszkalny	

378	Tarnowskie Góry, ul. Nakielska 42	Lasowice	Portiernia zakładu Faser	
379	Tarnowskie Góry, ul. Nałkowskiej 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
380	Tarnowskie Góry, ul. Nałkowskiej 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
381	Tarnowskie Góry, ul. Nałkowskiej 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
382	Tarnowskie Góry, ul. Nałkowskiej 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
383	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego	Stare Tarnowice	Kościół katolicki p.w. św. Marcina (stary)	wpis do rejestru zabytków nr A/638/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
384	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego 2	Stare Tarnowice	Plebania kościoła p.w. św. Marcina	
385	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego	Stare Tarnowice	Kaplica w murze kościoła p.w. św. Marcina Biskupa i Wyznawcy (nowego)	
386	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego	Stare Tarnowice	Kapliczka w ogrodzeniu kościoła	
387	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego	Stare Tarnowice	Kościół katolicki p.w. św. Marcina Biskupa i Wyznawcy (nowy)	
388	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego 8	Stare Tarnowice	Kapliczka	
389	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego 14	Stare Tarnowice	Budynek gospodarczy (stodoła)	
390	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego 26	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
391	Tarnowskie Góry, ul. Niedziałkowskiego 38	Stare Tarnowice	Krzyż kamienny na postumencie	
392	Tarnowskie Góry, ul. Nowa/Bałtycka	Śródmieście – Centrum	Krzyż przydrożny	
393	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 4	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
394	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 6	Śródmieście – Centrum	Ogródek letni przy restauracji	
395	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
396	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
397	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
398	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
399	Tarnowskie Góry, ul. Odrodzenia 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
400	Tarnowskie Góry, ul. Okrzei 2a	Śródmieście – Centrum	Kaplica pogrzebowa	
401	Tarnowskie Góry, ul. Okrzei/Hallera	Śródmieście – Centrum	Krzyż przydrożny drewniany	
402	Tarnowskie Góry, ul. Opatowicka 1	Śródmieście – Centrum	Dawne Kasyno wojskowe	
403	Tarnowskie Góry, ul. Opatowicka 27	Śródmieście – Centrum	Budynek gospodarczy - dawna koziarnia	

404	Tarnowskie Góry, ul. Opatowicka	Opatowice	Krzyż przydrożny kamienny	
405	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawny Dom Padiery, hotel „Freie Bergstadt”	wpis do rejestru zabytków nr A/630/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
406	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
407	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
408	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
409	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
410	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
411	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
412	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 17	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Sąd Rejonowy)	
413	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
414	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 19	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Areszt Śledczy)	
415	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
416	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 21	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy - dawny szpital	
417	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 23	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny lazaret Spółki Brackiej	
418	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 23a	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (siedziba C.B.P.K.) - dawny lazaret Spółki Brackiej	
419	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 23b	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Urząd Skarbowy) - dawny lazaret Spółki Brackiej	
420	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 23/V	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
421	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 23/X	Śródmieście – Centrum	Budynek magazynowy (kotłownia)	
422	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 24	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Wydz. V Sądu Rej.) – dawna willa dyrektora zarządu dóbr hr. Henckel von Donnersmarck	
423	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 26	Śródmieście – Centrum	Szkoła średnia - dawne seminarium nauczycielskie męskie	wpis do rejestru zabytków nr A/388/12, decyzja z dnia 19.11.2012 r.
424	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 28	Śródmieście – Centrum	Szkoła średnia - dawne seminarium nauczycielskie żeńskie	
425	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 36	Śródmieście – Centrum	Koszary Wojskowe – dawny zespół koszar 11 reg. strzelców konnych (3 Pułk Ułanów Śląskich)	

426	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 51	Śródmieście – Centrum	Wieża ciśnień zakładu wodociągowego	
427	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 71	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
428	Tarnowskie Góry, ul. Opolska 73	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawny budynek fabryki śrutu	
429	Tarnowskie Góry, ul. Opolska	Śródmieście – Centrum	Pomnik (armata na postumencie)	
430	Tarnowskie Góry, ul. Opolska	Śródmieście – Centrum	Park (zespół starodrzewia na Redenbergu)	
431	Tarnowskie Góry, ul. Parkowa	Bobrowniki Śląskie	Kopiec pamiątkowy „Kunszt” na hałdzie szybu Rudolfinia	
432	Tarnowskie Góry, ul. Pastuszki 58	Opatowice	Kapliczka	
433	Tarnowskie Góry, ul. PCK 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
434	Tarnowskie Góry, ul. PCK 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
435	Tarnowskie Góry, ul. PCK 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
436	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
437	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
438	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
439	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
440	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
441	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 8	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy - dawna poczta i urząd finansowy	
442	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
443	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
444	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
445	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
446	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny salon meblowy	
447	Tarnowskie Góry, ul. Piastowska 19	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
448	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 1	Śródmieście – Centrum	Szkoła średnia (II LO) – dawne królewskie gimnazjum realne	wpis do rejestru zabytków nr A/358/11, decyzja z dnia 07.12.2011 r.
449	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
450	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
451	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	

452	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
453	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
454	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
455	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
456	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 12	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (pocztą)	wpis do rejestru zabytków nr A/1632/96, decyzja z dnia 30.04.1996 r.
457	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 13	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawna firma papiernicza	
458	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
459	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego 16	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (przychodnia zdrowia)	
460	Tarnowskie Góry, ul. Piłsudskiego	Śródmieście – Centrum	Skwer ze starodrzewiem - dawny cmentarz ewangelicki	
461	Tarnowskie Góry, ul. Pionierska 19	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne - osada (AZP 93-45, nr 4)	
462	Tarnowskie Góry, ul. Pionierska 23	Strzybnica	Krzyż przydrożny kamienny	
463	Tarnowskie Góry, ul. Plebiscytowa 22	Lasowice	Budynek mieszkalny	
464	Tarnowskie Góry, ul. Podmiejska 8	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
465	Tarnowskie Góry, ul. Podmiejska 13	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
466	Tarnowskie Góry, ul. Pokoju	Śródmieście – Centrum	Pomnik - 2 lokomotywy (Tp-1, SM-15)	
467	Tarnowskie Góry, ul. Pola W.	Sowice	Stanowisko archeologiczne - osada (AZP 94-46, nr 12)	
468	Tarnowskie Góry, ul. Pola W.	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 11)	
469	Tarnowskie Góry, ul. Pola W.	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 10)	
470	Tarnowskie Góry, ul. Polarna 19	Rybna	Budynek mieszkalny	
471	Tarnowskie Góry, ul. Polarna 100d	Rybna	Stanowisko archeologiczne ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 2)	
472	Tarnowskie Góry, ul. Polarna 103g	Opatowice	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 15)	
473	Tarnowskie Góry, ul. Polarna/Tołstoja	Rybna	Krzyż kamienny drewniany	
474	Tarnowskie Góry, ul. Poprzeczna 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
475	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 2	Śródmieście – Centrum	Budynek sakralny, mieszkalny – dawny sierociniec, konwikt z kaplicą	
476	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców	Śródmieście –	Budynek mieszkalny	

	Śląskich 3	Centrum		
477	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
478	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
479	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
480	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
481	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
482	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
483	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
484	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
485	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
486	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
487	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
488	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 22	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
489	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
490	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 26	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
491	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 28	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
492	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 29	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
493	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 30	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
494	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 31	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
495	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 32	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
496	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 34	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
497	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 36	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
498	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 37	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
499	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Śląskich 38	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
500	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Warszawskich 2, 4	Rybna	Budynek mieszkalno-usługowy (pocztą)	
501	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Warszawskich 5	Rybna	Budynek mieszkalny	
502	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Warszawskich 26	Rybna	Budynek mieszkalny	
503	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Warszawskich 89	Rybna	Budynek usługowy - dawna stodoła dworska	
504	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców	Rybna	Pałac z parkiem (restauracja,	wpis do rejestru

	Warszawskich 90		hotel)	zabytków nr A/637/66, decyzja z dnia 02.05.1966r.
505	Tarnowskie Góry, ul. Powstańców Warszawskich	Rybna	Krzyż kamienny na postumencie	
506	Tarnowskie Góry, ul. Proletariacka 8	Strzybnica	Dawna szkoła wiejska, katolicka	wpis do rejestru zabytków nr A/319/10, decyzja z dnia 02.11.2010r.
507	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego 2	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
508	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego 3	Strzybnica	Budynek gospodarczy (stodoła)	
509	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego 6	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
510	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego 24	Strzybnica	Krzyż przydrożny drewniany	
511	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego (stacja paliw)	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
512	Tarnowskie Góry, ul. Pułaskiego	Strzybnica	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 93-45, nr 3)	
513	Tarnowskie Góry, ul. Puszkina 12	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
514	Tarnowskie Góry, ul. Puszkina 17	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
515	Tarnowskie Góry, ul. Puszkina 27	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
516	Tarnowskie Góry, ul. Puszkina 35, 37	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
517	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 12	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalno- usługowy – dawna świetlica wiejska, gospoda	
518	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 13	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
519	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 16, 18	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
520	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 24	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
521	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 31	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
522	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 39	Stare Tarnowice	Zespół zamkowy: zamek, stajnia, stodoła dworska, obora, dwie oficyny	wpis do rejestru zabytków nr A/639/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
523	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 39	Stare Tarnowice	Kapliczka w murze zamkowym	
524	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 40	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalno- usługowy	
525	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 43	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny – dawny budynek folwarczny	
526	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 45	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny - dawny budynek folwarczny	
527	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 48	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny –	

			dawny „Dom Ogrodnika”	
528	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka 51	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 24)	
529	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, osada (AZP 93-45, nr 18)	
530	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne - osada (AZP 94-45, nr 21)	wpis do rejestru zabytków nr C/821/68, decyzja z 1968 r.
531	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne - osada (AZP 94-45, nr 17)	
532	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, osada (AZP 94-45, nr 23)	
533	Tarnowskie Góry, ul. Pyskowicka (poła)	Stare Tarnowice	Kapliczka na słupie	
534	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 6	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
535	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 12	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
536	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 14	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
537	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 15	Bobrowniki Śląskie	Dawna szkoła wiejska	
538	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 19	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
539	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 23	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
540	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 31	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
541	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 39	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
542	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 47	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
543	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 56	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
544	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 76	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
545	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 82	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalno-usługowy	
546	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 102	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
547	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 108	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
548	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 110	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
549	Tarnowskie Góry, ul. Radzionkowska 122	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
550	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 124	Bobrowniki Śląskie	Krzyż kamienny na postumencie	
551	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
552	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	

553	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
554	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
555	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
556	Tarnowskie Góry, ul. Ratuszowa 8 (oficyna budynku Rynek 17)	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
557	Tarnowskie Góry, ul. Reja	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 13)	
558	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 2	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
559	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 17	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
560	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 19	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
561	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 47	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny	
562	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 63	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
563	Tarnowskie Góry, ul. Repecka 63	Repty Śląskie	Krzyż kamienny na postumencie	
564	Tarnowskie Góry, ul. Repecka	Repty Śląskie	Park krajobrazowy	wpis do rejestru zabytków nr A/660/66, decyzja z dnia 30.12.1966 r.
565	Tarnowskie Góry, ul. Rudola ks. 7	Sowice	Krzyż misyjny przy kościele	
566	Tarnowskie Góry, ul. Rudola ks.	Sowice	Krzyż na cmentarzu	
567	Tarnowskie Góry, ul. Rymera 6	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
568	Tarnowskie Góry, ul. Rymera 8, 8a	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
569	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Muzeum, restauracja) – dawna winiarnia „Sedlaczek”	wpis do rejestru zabytków nr A/609/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
570	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
571	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/625/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
572	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 4	Śródmieście – Centrum	Ratusz	wpis do rejestru zabytków nr A/1631/96, decyzja z dnia 30.04.1996 r.
573	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
574	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 8, 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	

575	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
576	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 10a	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
577	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 12	Śródmieście – Centrum	Kościół ewangelicki	wpis do rejestru zabytków nr A/623/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
578	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/626/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
579	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 14	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawna siedziba Vorschluss-Verein Towarzystwa Zaliczkowego	wpis do rejestru zabytków nr A/590/85, decyzja z dnia 28.01.1985 r.
580	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/627/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
581	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/628/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
582	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/613/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
583	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 17a	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/614/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
684	Tarnowskie Góry, ul. Rynek 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/615/66, decyzja z dnia 15.04.1966 r.
585	Tarnowskie Góry, ul. Rynek	Śródmieście – Centrum	Stanowisko archeologiczne - brukowanie rynku	
586	Tarnowskie Góry, ul. Sawina 2	Śródmieście – Centrum	Zespół hałdy „Sawina”, ob. zespół zieleni przy budynku mieszkalnym	
587	Tarnowskie Góry, ul. Sielanka	Stare Tarnowice	Tradycja broni maszynowej	
588	Tarnowskie Góry, ul. Sielanka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 12)	
589	Tarnowskie Góry, ul. Sielanka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 13)	

590	Tarnowskie Góry, ul. Sielanka	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – śląd osadnictwa (AZP 94-45, nr 8)	
591	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
592	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 2	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (Urząd Miejski) – dawana siedziba starostwa	
593	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
594	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
595	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 5	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (przedszkole)	
596	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 6	Śródmieście – Centrum	Szkoła średnia – dawana szkoła niemiecka	
597	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 7	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
598	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 8	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (MDK) – dawna siedziba gminy ewangelickiej	
599	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
600	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 11	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
601	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
602	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
603	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
604	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
605	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
606	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 22	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
607	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
608	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 26	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
609	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 28	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
610	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 30	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
611	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 32	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
612	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 34	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
613	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 35	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno- usługowy	
614	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 36	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
615	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 41	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
616	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 43	Śródmieście –	Budynek mieszkalny	

		Centrum		
617	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza 45	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
618	Tarnowskie Góry, ul. Sienkiewicza	Śródmieście – Centrum	Nastawnia I (TGA-7)	
619	Tarnowskie Góry, ul. Sienna 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
620	Tarnowskie Góry, ul. Sienna 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
621	Tarnowskie Góry, ul. Sienna 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
622	Tarnowskie Góry, ul. Sienna 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
623	Tarnowskie Góry, ul. Siwcowa 1	Pniowiec	Budynek mieszkalny	
624	Tarnowskie Góry, ul. Siwcowa 12	Pniowiec	Budynek mieszkalny	
625	Tarnowskie Góry, ul. Siwcowa 12	Pniowiec	Stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa (AZP 93-46, nr 2)	
626	Tarnowskie Góry, ul. Skargi/Bolesława Śmiałego	Bobrowniki Śląskie	Krzyż przydrożny	
627	Tarnowskie Góry, ul. Słowackiego 30	Sowice	Budynek mieszkalny	
628	Tarnowskie Góry, ul. Słowackiego 34	Sowice	Szkoła podstawowa	
629	Tarnowskie Góry, ul. Sobieskiego 5	Śródmieście – Centrum	Zespół szkół średnich – dawna szkoła dla chłopców	
630	Tarnowskie Góry, ul. Sobieskiego 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
631	Tarnowskie Góry, ul. Sobieskiego 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
632	Tarnowskie Góry, ul. Sobieskiego 22	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
633	Tarnowskie Góry, ul. Sojki ks. 1	Bobrowniki Śląskie	Budynek usługowy (hotel) – dawna szkoła wiejska	
634	Tarnowskie Góry, ul. Sojki ks. 3	Bobrowniki Śląskie	Kościół katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego	
635	Tarnowskie Góry, ul. Sojki ks. 3	Bobrowniki Śląskie	Plebania kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego	
636	Tarnowskie Góry, ul. Sojki ks.	Bobrowniki Śląskie	Figura św. Krzysztofa na postumencie	
637	Tarnowskie Góry, ul. Solskiego 40	Strzybnica	Kapliczka	
638	Tarnowskie Góry, ul. Spacerowa 4	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
639	Tarnowskie Góry, ul. Spacerowa 6	Bobrowniki Śląskie	Budynek mieszkalny	
640	Tarnowskie Góry, ul. Stalmacha 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy – dawny areszt miejski	
641	Tarnowskie Góry, ul. Stalmacha 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
642	Tarnowskie Góry, ul. Stalmacha 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
643	Tarnowskie Góry, ul. Stalmacha 5	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawny magazyn	

644	Tarnowskie Góry, ul. Stalmacha 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
645	Tarnowskie Góry, ul. Staropocztowa 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
646	Tarnowskie Góry, ul. Staropolska 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
647	Tarnowskie Góry, ul. Starowapienna/Dymarska	Rybna	Krzyż przydrożny	
648	Tarnowskie Góry, ul. Staszica 99	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
649	Tarnowskie Góry, ul. Staszica 116	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
650	Tarnowskie Góry, ul. Staszica 118	Repty Śląskie	Budynek usługowy – dawna gospoda	
651	Tarnowskie Góry, ul. Staszica 119	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
652	Tarnowskie Góry, ul. Staszica 122	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
653	Tarnowskie Góry, ul. Stawowa 1	Lasowice	Krzyż kamienny na postumencie	
654	Tarnowskie Góry, ul. Stroma 2, 4	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
655	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
656	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 9	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
657	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 13	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
658	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
659	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
660	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 17	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
661	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
662	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 22	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
663	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 23	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
664	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 24	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
665	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 26	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
666	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 28	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
667	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 30	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
668	Tarnowskie Góry, ul. Strzelecka 25	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
669	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
670	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
671	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
672	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 8a	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	

673	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
674	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
675	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
676	Tarnowskie Góry, ul. Styczyńskiego 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
677	Tarnowskie Góry, ul. Szymały 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawny „Dom Carnalla”	
678	Tarnowskie Góry, ul. Szymały 8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
679	Tarnowskie Góry, ul. Śniadeckiego 1	Repty Śląskie	Budynek usługowy (Salezjański Ośrodek Szkolno-Wychowawczy) – dawna masztalernia	
680	Tarnowskie Góry, ul. Śniadeckiego 2	Stare Tarnowice	Budynek mieszkalny - dawna stróżówka parku zamkowego	
681	Tarnowskie Góry, ul. Targowa 7	Osada Jana	Budynek mieszkalny	
682	Tarnowskie Góry, ul. Tołstoja 43	Rybna	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 6)	
683	Tarnowskie Góry, ul. Tuwima	Rybna	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 5)	
684	Tarnowskie Góry, ul. Tuwima	Rybna	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 4)	
685	Tarnowskie Góry, ul. Tylina 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
686	Tarnowskie Góry, ul. Tylina 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
687	Tarnowskie Góry, ul. Tylina 7	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy – dawne kino	
688	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy	
689	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
690	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
691	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
692	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
693	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 6-8	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawny lazaret górniczy	wpis do rejestru zabytków nr A/1499/92, decyzja z dnia 18.09.1992 r.
694	Tarnowskie Góry, ul. Wajdy 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
695	Tarnowskie Góry, ul. Waliski/ Renka ks.	Repty Śląskie	„Źródło Młodości” obudowa, kapliczka, pomnik	
696	Tarnowskie Góry, ul. Wawreczki 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
697	Tarnowskie Góry, ul. Wawreczki 3	Śródmieście –	Budynek mieszkalny	

		Centrum	(klasztor)	
698	Tarnowskie Góry, ul. Wawreczki 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
699	Tarnowskie Góry, ul. Wiejska 63	Opatowice	Krzyż kamienny na postumencie	
700	Tarnowskie Góry, ul. Wiśniowa 9j	Opatowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 7)	
701	Tarnowskie Góry, ul. Witosa 40	Repty Śląskie	Pomnik poległych powstańców i ofiar wojny	
702	Tarnowskie Góry, ul. Witosa 80	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
703	Tarnowskie Góry, ul. Witosa 81	Repty Śląskie	Budynek gospodarczy	
704	Tarnowskie Góry, ul. Witosa	Repty Śląskie	Kościół katolicki p.w. św. Mikołaja	wpis do rejestru zabytków nr A/340/11, decyzja z dnia 27.05.2011 r.
705	Tarnowskie Góry, ul. Witosa	Repty Śląskie	Krzyż i kapliczka przy murze otaczającym kościół	
706	Tarnowskie Góry, ul. Witosa	Repty Śląskie	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 95-45, nr 1)	
707	Tarnowskie Góry, ul. Witosa/ Brzozowa	Repty Śląskie	Krzyż drewniany	
708	Tarnowskie Góry, ul. Wodna	Sowice	Kapliczka	
709	Tarnowskie Góry, ul. Wodna /teren COŚ/	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, osada (AZP 94-46, nr 8)	
710	Tarnowskie Góry, ul. Wodna /teren COŚ/	Sowice	Stanowisko archeologiczne – osady (AZP 94-46, nr 7)	
711	Tarnowskie Góry, ul. Wodna /teren COŚ/	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, osada (AZP 94-46, nr 9)	
712	Tarnowskie Góry, ul. Wodna	Sowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-46, nr 2)	
713	Tarnowskie Góry, ul. Wodociągowa 2	Repty Śląskie	Zespół zabudowy szybów Adolph i Maszynowego	
714	Tarnowskie Góry, ul. Wojciecha św. 4	Lasowice	Budynek mieszkalny	
715	Tarnowskie Góry, ul. Wojciecha św. 5	Lasowice	Budynek mieszkalny	
716	Tarnowskie Góry, ul. Wolskiego	Bobrowniki Śląskie	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 95-46, nr 2)	
717	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 1, 3	Śródmieście – Centrum	Szkoła podstawowa, gimnazjum	wpis do rejestru zabytków nr A/389/12, decyzja z dnia 19.11.2012 r.
718	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
719	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	

720	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
721	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
722	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 14	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
723	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 15	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
724	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 16	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
725	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 18	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
726	Tarnowskie Góry, ul. Wyspiańskiego 20	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
727	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
728	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
729	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 5	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
730	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 7	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
731	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 17, 19	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
732	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 21, 23	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
733	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 25	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
734	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 27	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
735	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 29	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
736	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 41	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
737	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego 47	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny	
738	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego	Stare Tarnowice	Stanowisko archeologiczne – gródek rycerski (AZP 94-46, nr 1)	wpis do rejestru zabytków nr C/1332/85, decyzja z dnia 05.06.1985 r.
739	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego	Śródmieście – Centrum	Cmentarz	
740	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego	Śródmieście – Centrum	Park Miejski z elementami małej architektury (glorietta, kiosk, grzybek, pergola, fontanna, pomnik)	
741	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego	Śródmieście – Centrum	Krzyż drewniany na cmentarzu św. Józefa	
742	Tarnowskie Góry, ul. Wyszyńskiego/Janasa	Stare Tarnowice	Krzyż przydrożny	
743	Tarnowskie Góry, ul. Wyzwolenia 13	Sowice	Budynek mieszkalny	

744	Tarnowskie Góry, pl. XXV-lecia PRL	Strzybnica	Budynek stacji kolejowej	
745	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 60	Strzybnica	Budynek dawnej siedziby Gminy Strzybnica	
746	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 72	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
747	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 80	Strzybnica	Kapliczna w ogrodzeniu	
748	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 86	Strzybnica	Budynek mieszkalny	
749	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 90	Strzybnica	Budynek mieszkalno-usługowy	
750	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska 93	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
751	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska	Strzybnica	Wieża ciśnień dawnej huty „Fryderyk”	
752	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska	Strzybnica	Budynek produkcyjny dawnej huty „Fryderyk”	
753	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska/Proletariacka	Strzybnica	Krzyż przydrożny	
754	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska/ Sudecka	Strzybnica	Kapliczka maryjna	
755	Tarnowskie Góry, ul. Zagórska/ Wiśniowa	Opatowice	Krzyż przydrożny	
756	Tarnowskie Góry, ul. Zalesie 3	Opatowice	Stanowisko archeologiczne – osada (AZP 94-45, nr 14)	
757	Tarnowskie Góry, ul. Zalesie 6	Opatowice	Stanowisko archeologiczne – osada (AZP 94-45, nr 1)	
758	Tarnowskie Góry, ul. Zalesie	Opatowice	Stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa (AZP 94-45, nr 16)	
759	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 1	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy - dawna fabryka mydła Lukaschika	
760	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	wpis do rejestru zabytków nr A/629/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
761	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 3	Śródmieście – Centrum	Budynek parafialny - dawna szkoła parafialna, Dom Katolicki	
762	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
763	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 5	Śródmieście – Centrum	Budynek usługowy (biblioteka) - dawna szkoła katolicka	
764	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
765	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 8	Śródmieście –	Budynek mieszkalno-	

		Centrum	usługowy	
766	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 10	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
767	Tarnowskie Góry, ul. Zamkowa 12	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalny – dawny zamek, siedziba sędziego	
768	Tarnowskie Góry, ul. Zwycięstwa	Bobrowniki Śląskie	Krzyż na cmentarzu	
769	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 22	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
770	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 27	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
771	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 30	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
772	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 81	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
773	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 106	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
774	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 108	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
775	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 110	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
776	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 119	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny i gospodarczy (stodoła)	
777	Tarnowskie Góry, ul. Żeromskiego 120	Repty Śląskie	Budynek mieszkalny	
778	Tarnowskie Góry, ul. Żwirki i Wigury 1	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy - dawny hotel „Prinz Regent”, dawne kino	
779	Tarnowskie Góry, ul. Żwirki i Wigury 2	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
780	Tarnowskie Góry, ul. Żwirki i Wigury 3	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
781	Tarnowskie Góry, ul. Żwirki i Wigury 4	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
782	Tarnowskie Góry, ul. Żwirki i Wigury 6	Śródmieście – Centrum	Budynek mieszkalno-usługowy	
783	Tarnowskie Góry	Lasowice, Śródmieście, Osada Jana, Bobrowniki	Zespół kolejki wąskotorowej	
784	Tarnowskie Góry, pomiędzy ulicami: Legionów, Królika, Sobieskiego, Piłsudskiego, Miarki	Śródmieście – Centrum	Staromiejski układ urbanistyczny	wpis do rejestru zabytków nr A/610/66, decyzja z dnia 27.04.1966 r.
785	Tarnowskie Góry	Śródmieście, Bobrowniki, Stare Tarnowice, Rybna	Zespół kohbunkrów linii obronnej B-2	
786	Tarnowskie Góry		Dawna kopalnia kruszcu (ob. w części Muzeum)	pomnik historii, wpis do rejestru zabytków nr A/608/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Tworóg

Sołectwo			
L.p.	Adres	Obiekt	Uwagi
Boruszowice			
1	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 6 /dawne zakłady papiernicze/	Budynek mieszkalno-biurowy działka nr 305/33	
2	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Portiernia działka nr 305/33	
3	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek wagi działka nr 305/33	
4	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Magazyn działka nr 304/33	
5	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek łaźni działka nr 298/33	
6	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek straży pożarnej i laboratorium działka nr 302/33	
7	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek remontowo - produkcyjny działka nr 305/33	
8	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek garażowy działka nr 305/33	
9	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy /magazyn główny/ działka nr 305/33	
10	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy olejów i smarów działka nr 305/33	
11	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek garażowy działka nr 305/33	
12	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy /magazyn wałów/ działka nr 305/33	
13	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy /magazyn produkcji/ działka nr 305/33	
14	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy działka nr 305/33	
15	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy /magazyn modeli odlewniczych/ działka nr 305/33	
16	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek głównej hali produkcyjnej działka nr 305/33	
17	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek produkcyjny działka nr 305/33	
18	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Kompleks energetyczny /kotłownia, stacja trafo, wieża ciśnień, komin/ działka nr 305/33	
19	Boruszowice, ul. Armii Krajowej /dawne zakłady papiernicze/	Budynek magazynowy działka nr 305/33	

20	Boruszowice, ul. Armii Krajowej/ ul. Szkolna	Krzyż przydrożny działka nr 527/67	
21	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 3 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny wraz z częścią gospodarczą	
22	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 5 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
23	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 7 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
24	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 9 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
25	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 11 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
26	Boruszowice, ul. Armii Krajowej 13 /dawniej ul. Obrońców Pokoju 2/ „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalno-usługowy	
27	Boruszowice, ul. łączności 1	Budynek mieszkalno-usługowy	
28	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 1 /dawniej ul. Armii Krajowej 13/ „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny z budynkiem gospodarczym	
29	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 4 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
30	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 6 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
31	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju „Kolonía Fabryczna”	Budynek tzw. „starego kościoła” p.w. Matki Boskiej Bolesnej działka 857/79	
32	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 5 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
33	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 7 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
34	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 9 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
35	Boruszowice, ul. Obrońców Pokoju 11 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
36	Boruszowice, ul. Składowa 1 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
37	Boruszowice, ul. Składowa 2 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
38	Boruszowice, ul. Składowa 3 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
39	Boruszowice, ul. Składowa, naprzeciw nr 3 „Kolonía Fabryczna”	Budynek gospodarczy działka nr 813/79	
40	Boruszowice, ul. Składowa 4 „Kolonía Fabryczna”	Budynek gospodarczy /dawny magiel i suszarnia/ działka nr 807/79	
41	Boruszowice, ul. Składowa 5 „Kolonía Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
42	Boruszowice, ul. Składowa, naprzeciw nr 5 „Kolonía Fabryczna”	Budynek gospodarczy działka nr 813/79	

43	Boruszowice, ul. Składowa 6 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
44	Boruszowice, ul. Składowa 7 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
45	Boruszowice, ul. Składowa 8 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
46	Boruszowice, ul. Składowa, pomiędzy nr 8 i 9 „Kolonія Fabryczna”	Budynek gospodarczy	
47	Boruszowice, ul. Składowa 9 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
48	Boruszowice, ul. Składowa 10 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
49	Boruszowice, ul. Składowa 11 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
50	Boruszowice, ul. Składowa 12 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
51	Boruszowice, ul. Składowa 13 a,b,c,d, „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
52	Boruszowice, ul. Składowa 14 a,b,c,d „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
53	Boruszowice, ul. Składowa 15 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
54	Boruszowice, ul. Składowa 16 „Kolonія Fabryczna”	Budynek mieszkalny	
55	Boruszowice, ul. Traugutta 1	Budynek usługowy - przedszkole	
56	Boruszowice, ul. Traugutta/ ul. Braci Wolko	Krzyż przydrożny działka nr 211/15	
57	Boruszowice, ul. Traugutta/ ul. Braci Wolko	Kaplica św. Jana Nepomucena działka nr 211/15	
Brynek			
58	Brynek, ul. Park 1	Budynek mieszkalny /dawna kordegarda zachodnia/ na terenie parku - działka nr 17	
59	Brynek, ul. Park 2	Budynek mieszkalny na terenie parku - działka nr 17	
60	Brynek, ul. Park 3	Zespół zabudowy - przedszkole, dawny budynek mieszkalny, - kotłownia z częścią mieszkalną oraz komin, - budynek gospodarczy, dawna pralnia - budynek gospodarczy, dawna wozownia na terenie parku - działka nr 17	
61	Brynek, ul. Park 4	- Zamek z XIX wieku, - Park typu angielskiego z ogrodem botanicznym działki nr 376/84, 34, 4, 14/10, 17, 18, 19, 20, 21, 49	wpis do rejestru zabytków nr A/658/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.

62	Brynek, ul. Park 6	Budynek mieszkalny tzw. „Biała Willa” na terenie parku - działka nr 19	
63	Brynek, ul. Park 7	Budynek mieszkalny tzw. „Czerwona Willa” wraz z zabudową gospodarczą, na terenie parku - działki nr 4, 19	
64	Brynek, ul. Park, pomiędzy nr 7 i 8	Wieża ciśnień wraz z budynkiem gospodarczym i dawną wozownią, na terenie parku - działka nr 19	
65	Brynek, ul. Park 8	- Budynek gimnazjum /dawna stajnia/ - Sala gimnastyczna /dawna ujeżdżalnia/ na terenie parku - działka nr 19	
66	Brynek, ul. Park 9	Budynek mieszkalny tzw. „Domek Myśliwski” na terenie parku - działki nr 4, 19	
67	Brynek, ul. Park 10	Zespół ogrodniczy: - budynek mieszkalny tzw. „Domek Ogrodnika” - zabudowa gospodarcza - ciąg ciepłarni na terenie parku - działki nr 4, 19	
68	Brynek, ul. Park 11	Budynek mieszkalny tzw. „Leśniczówka”, na terenie parku - działka nr 19	
69	Brynek, ul. Park 12	Budynek mieszkalny /dawna kordegarda wschodnia/ na terenie parku - działka nr 19	
70	Brynek, ul. Tarnogórska 20	Budynek mieszkalny	
71	Brynek, ul. Tarnogórska/ Wiejska	Krzyż przydrożny działka nr 482/153	
Hanusek			
72	Hanusek, ul. Chrobrego, przy nr 91	Krzyż przydrożny działka nr 535/99	
73	Hanusek, ul. Chrobrego, w pobliżu nr 51	Kaplica słupowa działka nr 438/47	
74	Hanusek, ul. Chrobrego/ ul. Piastów	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 438/47	
75	Hanusek, ul. Słowiańska 1	Budynek mieszkalny	
76	Hanusek, ul. Słowiańska 3	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym	
77	Hanusek, ul. Słowiańska 4	Budynek mieszkalny	
78	Hanusek, ul. Słowiańska 6	Budynek mieszkalny	
79	Hanusek, ul. Słowiańska 8	Budynek mieszkalny	
80	Hanusek, ul. Słowiańska 10	Budynek mieszkalny	
81	Hanusek, ul. Słowiańska 12	Budynek mieszkalny	

82	Hanusek, ul. Słowiańska 14	Budynek mieszkalny	
83	Hanusek, ul. Słowiańska 16	Budynek mieszkalny	
84	Hanusek, ul. Słowiańska 18	Budynek mieszkalny	
85	Hanusek, ul. Strzelecka , w pobliżu nr 9	Krzyż przydrożny, drewniany działka nr 290/6	
Koty			
86	Koty, ul. Lubliniecka, na końcu drogi	Kapliczka działka nr 1060/161	
87	Koty, ul. Lubliniecka/ ul. Polna	Krzyż przydrożny działka nr 655/155	
88	Koty, ul. Piaskowa, przy nr 2	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 158/42	
89	Koty, ul. Potępska, przy nr 27	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 555/98	
90	Koty, ul. Starowiejska, na łuku drogi	Kapliczka działka nr 592/93	
91	Koty, ul. Stawowa/ ul. Topolowa	Kapliczka działka nr 890/255	
92	Koty, ul. Szkolna	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła z XVIII w. działka nr 120	wpis do rejestru zabytków nr A/634/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
93	Koty, ul. Szkolna, w rejonie nr 40	Kapliczka św. Izydora działka nr 890/255	
94	Koty, ul. Wiejska, przy nr 2	Krzyż przydrożny działka nr 109	
95	Koty, ul. Wiejska	Kapliczka działka nr 160/107	
Połomia			
96	Połomia, ul. Bytomska/ ul. Pyskowicka	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 97/19	
97	Połomia, ul. Bytomska, przy nr 40	Kaplica słupowa działka nr 611/107	
98	Połomia, ul. Bytomska 42	Budynek mieszkalny	
99	Połomia, ul. Bytomska, w pasie drogi	Kapliczka działka nr 77/22	
100	Połomia, ul. Bytomska 104	Zespół zabudowy mieszkalno- gospodarczej działki nr 81/22, 82/22	
101	Połomia, ul. Pyskowicka 3	Budynek mieszkalny	
Świniowice			
102	Świniowice, ul. Wiejska/ ul. Szkolna	Krzyż przydrożny, drewniany działka nr 218/3	

103	Świniowice, ul. Wiejska, przy nr 67	Kaplica kubaturowa p.w. Nawiedzenia NMP z XIX w. działka nr 212/12, 382/12	
104	Świniowice, ul. Wiejska/ przy nr 67	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 212/12	
105	Świniowice, ul. Wykierz, w lesie Kolonja Wykierz	Kaplica p.w. św. Huberta działka nr 107/3	
Tworóg			
106	Tworóg, ul. Kochanowskiego, poza wsią	Krzyż przydrożny drewniany z figurą Chrystusa malowany na blasze działka nr 1165/90	
107	Tworóg, ul. Kolejowa 1	Budynek mieszkalny w zespole zabudowy kolejowej działka nr 957/73	
108	Tworóg, ul. Kolejowa	Dworzec kolejowy w zespole zabudowy kolejowej działka nr 957/73	
109	Tworóg, ul. Kolejowa	Budynek magazynu w zespole zabudowy kolejowej działka nr 957/73	
110	Tworóg, ul. Kolejowa	Budynek ekspedycji w zespole zabudowy kolejowej działka nr 957/73	
111	Tworóg, ul. Kolejowa	Wieża wodna w zespole zabudowy kolejowej działki nr 239/72, 241/71	
112	Tworóg, ul. Kotowska, za budynkiem nr 16	Kaplica słupowa św. Floriana działka nr 1231/228	
113	Tworóg, ul. Kościelna	Zespół kościelny: - kościół parafialny p. w. św. Antoniego Padewskiego z XIX wieku - kaplica cmentarna - mur cmentarny działki nr 76, 298/78, 610/78, 616/75	wpis do rejestru zabytków nr A/665/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
114	Tworóg, ul. Kościelna 2	Plebania kościoła p. w. św. Antoniego Padewskiego	
115	Tworóg, ul. Lubliniecka/ ul. Kotowska	Kaplica p.w. św. Jana Nepomucena działka nr 846/166	
116	Tworóg, ul. Mickiewicza 58	Budynek mieszkalny	
117	Tworóg, ul. Młyńska, przy nr 2	Kaplica p.w. św. Matki Boskiej Częstochowskiej działka nr 622/48	
118	Tworóg, pl. Wolności 1	Budynek mieszkalny z XIX wieku, drewniany /dawny szpital dla ubogich/	wpis do rejestru zabytków nr A/667/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
119	Tworóg, ul. Powstańców Śląskich, przy nr 24	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 847/119	
120	Tworóg, ul. Słowackiego 12	Budynek mieszkalny	
121	Tworóg, ul. Słowackiego 20	Budynek mieszkalny	

122	Tworóg, ul. Słowackiego, przy nr 47	Krzyż przydrożny, drewniany działka nr 89	
123	Tworóg, ul. Słowackiego, na końcu drogi	Kapliczka skrzynkowa	
124	Tworóg, ul. Szkolna 15	Szkoła Podstawowa im. Powstańców Śląskich	
125	Tworóg, ul. Zamkowa 3	Budynek mieszkalny	
126	Tworóg, ul. Zamkowa 5	Budynek mieszkalno-usługowy	
127	Tworóg, ul. Zamkowa 16	Zespół zamkowy: - zamek rokokowo - klasycystyczny z XVIII wieku, - kaplica w parku zamkowym - pozostałości parku	wpis do rejestru zabytków nr A/640.66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
128	Tworóg, ul. Zamkowa 24	Budynek usługowy	
129	Tworóg, ul. Zamkowa, przy nr 35	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 587/115	
130	Tworóg, ul. Zamkowa 35	Budynek mieszkalno-usługowy	
131	Tworóg, ul. Zamkowa 37	Budynek mieszkalno-usługowy	
132	Tworóg, ul. Zamkowa, naprzeciw nr 43	Trzy figury malowane na blasze: Matka Boska Niepokalanie Poczęta, św. Jerzy i św. Leopold działka nr 654/78	
133	Tworóg, ul. Zamkowa/ ul. Grunwaldzka	Kaplica murowana z XVII w., odnowiona w XIX w. działka nr 170/9	wpis do rejestru zabytków nr A/666/66, decyzja z dnia 28.05.1966 r.
Wojska			
134	Wojska, ul. Kolonia Ameryka, przy nr 10	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 65/30	
135	Wojska, ul. Kolonia Ameryka, przy nr 12	Kapliczka działka nr 73	
136	Wojska, ul. Kolonia Ameryka, naprzeciw nr 14	Stodoła działka nr 73	
137	Wojska, ul. Kolonia Ameryka, przy nr 22	Kapliczka działka nr 108	
138	Wojska, ul. Kolonia Ameryka 52	Budynek mieszkalny	
139	Wojska, ul. Kolonia Ameryka 54	Budynek mieszkalno-gospodarczy	
140	Wojska ul. Kolonia Podlesie, przy nr 2	Kapliczka działka nr 226/80	
141	Wojska ul. Kolonia Podlesie, przy nr 51	Krzyż przydrożny, drewniany działka nr 65/30	
142	Wojska, ul. Powstańców Śląskich, przy nr 20	Kaplica słupowa działka nr 747/72	

143	Wojska, ul. Powstańców Śląskich, przy nr 42	Kaplica słupowa działka nr 160/51	
144	Wojska, ul. Powstańców Śląskich 36	Plebania kościoła p.w. NSPJ wraz z budynkiem gospodarczym	
145	Wojska, ul. Powstańców Śląskich	Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa działka nr 766/27	
146	Wojska, ul. Powstańców Śląskich	Krzyż kamienny przy kościele p.w. NSPJ działka nr 766/27	
147	Wojska, ul. Powstańców Śląskich	Cmentarz przy kościele p.w. NSPJ	
148	Wojska, ul. Powstańców Śląskich, przy nr 59	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 356/109	
149	Wojska, ul. Powstańców Śląskich/ ul. Szkolna	Krzyż przydrożny, kamienny działka nr 639/79	
150	Wojska, ul. Powstańców Śląskich/ ul. Zakładowa	Kaplica kubaturowa p.w. św. Jana Nepomucena działka nr 275/51	
151	Wojska, boczna od ul. Powstańców Śląskich	Krzyż przydrożny, drewniany działka 855/36	
152	Wojska, ul. Zakładowa 8	Budynek mieszkalno-usługowy działka nr 288/43	
153	Wojska, ul. Zakładowa 8	Budynek mieszkalny działka nr 288/43	
154	Wojska, ul. Zakładowa 10	Budynek mieszkalno-gospodarczy	
155	Wojska, ul. Zakładowa	Stodoła działka nr 70	

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Zbrosławice

Sołectwo			
L.p.	Adres	Obiekt	uwagi
Boniowice			
1	Boniowice, ul. Bytomska 26	Kapliczka	
Czekanów			
2	Czekanów, ul. 3-Maja 1	Budynek mieszkalny	
3	Czekanów, ul. 3-Maja 5	Budynek mieszkalny	
4	Czekanów, ul. 3-Maja 14	Budynek mieszkalny	
5	Czekanów, ul. 3-Maja 21	Budynek mieszkalny	
6	Czekanów, ul. 3-Maja 22	Budynek mieszkalny	
7	Czekanów, ul. Gliwicka 3	Budynek mieszkalny	
8	Czekanów, ul. Gliwicka 8	Budynek usługowy	
9	Czekanów, ul. Gliwicka 19	Budynek handlowo-mieszkalny wraz z budynkiem sceny – dawna karczma	
10	Czekanów, ul. Gliwicka/ ul. Szkolna	Kaplica	
11	Czekanów, ul. Kolejowa 10	Budynek mieszkalny	
12	Czekanów, ul. Leśna 1 i 2	Budynek mieszkalny	
13	Czekanów, ul. Leśna 3 i 4	Budynek mieszkalny	
14	Czekanów, ul. Leśna 5 i 6	Budynek mieszkalny	
15	Czekanów, ul. Leśna 9 i 10	Budynek mieszkalny	
16	Czekanów, ul. Leśna 11 i 12	Budynek mieszkalny	
17	Czekanów, ul. Leśna 16	Budynek mieszkalny	
18	Czekanów, ul. Leśna 17	Budynek mieszkalny	
19	Czekanów, ul. Sadowa 15	Budynek mieszkalny, dawny dwór	

20	Czekanów, ul. Sadowa 17	Budynek mieszkalny	
21	Czekanów, ul. Sadowa 19	Budynek mieszkalny	
22	Czekanów, ul. Sadowa 21	Budynek mieszkalny	
23	Czekanów, ul. Sadowa 23	Budynek mieszkalny	
24	Czekanów, ul. Sadowa 25	Budynek mieszkalny	
25	Czekanów, ul. Sadowa	Dawny młyn z przeł. XVII/XVIII w. (obecnie w ruinie) dz. 25/34	wpis do rejestru zabytków nr A/311/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
26	Czekanów, ul. Stawowa 1	Budynek mieszkalny	
27	Czekanów, ul. Stawowa 6	Budynek mieszkalny	
28	Czekanów, ul. Stawowa 9 i 10	Budynek mieszkalny	
29	Czekanów, ul. Stawowa 11 i 12	Budynek mieszkalny	
30	Czekanów, ul. Stawowa 17	Budynek mieszkalny	
31	Czekanów, ul. Stawowa zespół dworsko-folwarczny	Kapliczka św. Floriana dz. 25/34	
32	Czekanów, ul. Stawowa zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 25/34	
33	Czekanów, ul. Stawowa zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 25/34	
34	Czekanów, ul. Stawowa zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 25/34	
35	Czekanów, ul. Stawowa zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 25/34	
36	Czekanów, ul. Stawowa	Krzyż dz. 849/45	
37	Czekanów, ul. Szkolna 9	Budynek mieszkalny	
38	Czekanów, ul. Szkolna 13A	Budynek dworca kolejowego	
39	Czekanów, ul. Szkolna 13A	Budynek gospodarczy przy dworcu kolejowym	
40	Czekanów, ul. Szkolna 13	Dawna poczta	
41	Czekanów, ul. Szkolna 17C	Krzyż przydrożny	
42	Czekanów, ul. Szkolna 21 i 22	Budynek mieszkalny	
43	Czekanów, ul. Szkolna 26	Budynek mieszkalny – Dom Nauczyciela	

44	Czekanów, ul. Szkolna 26	Szkoła podstawowa	
Jasiona			
45	Jasiona, ul. Boczna/ ul. Pyskowicka	Kapliczka	
46	Jasiona, ul. Boczna/ ul. Pyskowicka	Krzyż przydrożny	
47	Jasiona, ul. Główna 1E	Budynek mieszkalny	
48	Jasiona, ul. Główna 1D	Budynek mieszkalny	
49	Jasiona, ul. Główna 1C	Budynek mieszkalny	
50	Jasiona, ul. Główna 2	Krzyż przydrożny	
51	Jasiona, ul. Główna zespół dworsko-parkowy	Budynek gospodarczy (stajnia) dz. 3/9	
52	Jasiona, ul. Główna zespół dworsko-parkowy	Dwór z XVIII w. (obecnie w ruinie) dz. 3/9	wpis do rejestru zabytków nr A/346/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
53	Jasiona, ul. Główna zespół dworsko-parkowy	Park przydworski dz. 3/9	
54	Jasiona, ul. Pyskowicka 4	Dawna szkoła podstawowa	
55	Jasiona, ul. Pyskowicka 7	Budynek mieszkalny	
56	Jasiona, ul. Główna 15 zespół folwarczny	Budynek mieszkalny dz. 2/3, 2/4	
57	Jasiona, ul. Główna zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 2/2	
Jaśkowice			
58	Jaśkowice, ul. Wiejska	Kapliczka dz. 233/24	
59	Jaśkowice, ul. Wiejska 9A	Budynek mieszkalny	
60	Jaśkowice, ul. Wiejska 9B	Budynek mieszkalny	
Kamieniec			
61	Kamieniec, ul. Sadowa	Kaplica św. Sebastiana dz. 4/2	
62	Kamieniec, ul. Polna 2 zespół pałacowo-parkowy	„Mysia wieża” (obecnie sanatorium dla dzieci)	wpis do rejestru zabytków nr A/1063/69, decyzja z dnia 15.07.1969 r.
63	Kamieniec, ul. Polna 2 zespół pałacowo-parkowy	Pałac w zespole pałacowo-parkowym z XVIII w.	wpis do rejestru zabytków nr A/347/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.

64	Kamieniec, ul. Polna zespół pałacowo-parkowy	Park w zespole pałacowo-parkowym z XVIII w.	wpis do rejestru zabytków nr A/347/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
65	Kamieniec, ul. Polna 3	Budynek mieszkalny – dawna willa zarządcy dóbr	
66	Kamieniec, ul. Polna 1	Budynek usługowy – dawny budynek Ekonomii	
67	Kamieniec, ul. Tarnogórska 3	Budynek gospodarczy przy plebanii	
68	Kamieniec, ul. Tarnogórska 3	Plebania kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela	
69	Kamieniec, ul. Tarnogórska 6	Budynek mieszkalny	
70	Kamieniec, ul. Tarnogórska 8	Budynek usługowy	
71	Kamieniec, ul. Tarnogórska 36	Kapliczka	
72	Kamieniec, ul. Tarnogórska 36	Młyn	
73	Kamieniec, ul. Tarnogórska 36A	Budynek mieszkalny z zabudową gospodarczą	
74	Kamieniec, ul. Tarnogórska 61	Budynek mieszkalny	
75	Kamieniec, ul. Tarnogórska	Altana dz. 99/8	
76	Kamieniec, ul. Tarnogórska	Cmentarz przy kościele p.w. św. Jana Chrzciciela	
77	Kamieniec, ul. Tarnogórska	Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela z XV w., przebudowany w XIX w.	wpis do rejestru zabytków nr A/348/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
78	Kamieniec, ul. Tarnogórska 4A	Szkoła podstawowa	
79	Kamieniec, ul. Tarnogórska 59	Krzyż kamienny	
80	Kamieniec, ul. Wiejska 1F	Budynek mieszkalny	
81	Kamieniec, ul. Wiejska 1G	Budynek mieszkalny	
82	Kamieniec, ul. Wiejska 1I	Budynek mieszkalny	
83	Kamieniec, ul. Wiejska 1B	Budynek mieszkalny	
84	Kamieniec, ul. Wiejska 1C	Budynek mieszkalny z częścią gospodarczą i gorzelnią	
85	Kamieniec, ul. Wiejska 1C	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym	
86	Kamieniec, ul. Wiejska 1H	Budynek mieszkalny	
87	Kamieniec, ul. Wiejska 1J	Budynek mieszkalny	

88	Kamieniec, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy dz. 3/97	
89	Kamieniec, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 3/160	
90	Kamieniec, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stajnia z częścią mieszkalną) dz. 3/142	
91	Kamieniec, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 3/142	
Karchowice			
92	Karchowice, ul. Bytomska/ ul. Polna	Kapliczka	
93	Karchowice, ul. Bytomska	Kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej z XV/XVI w.	wpis do rejestru zabytków nr A/307/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
94	Karchowice, ul. Bytomska	Cmentarz przy kościele p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	
95	Karchowice, ul. Bytomska 2	Budynek mieszkalny	
96	Karchowice, ul. Bytomska 3	Budynek mieszkalny	
97	Karchowice, ul. Bytomska 4	Budynek mieszkalny	
98	Karchowice, ul. Bytomska 5	Budynek mieszkalny	
99	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek mieszkalny	
100	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek administracyjno-biurowy w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
101	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek łaźni w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
102	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek maszynowni i kotłowni wraz z kominem w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
103	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek portierni w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
104	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek warsztatu elektrycznego w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
105	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek warsztatu mechanicznego, magazynu i garaży w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/1424/91, decyzja z dnia 31.05.1991 r.
106	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek stacji transformatorów i rozdzielni w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	wpis do rejestru zabytków nr A/348/11, decyzja z dnia 01.08.2011 r.

107	Karchowice, ul. Bytomska 6	Budynek zasuw w zespole zabudowy Państwowego Wodociągu „Zawada”	
108	Karchowice, ul. Bytomska 12	Budynek usługowy	
109	Karchowice, ul. Bytomska 19	Budynek mieszkalny	
110	Karchowice, ul. Bytomska 37	Budynek mieszkalny	
111	Karchowice, ul. Bytomska 51	Krzyż	
112	Karchowice, ul. Dąbrowska 3	Budynek mieszkalny	
113	Karchowice, ul. Dąbrowska	Zabudowania dawnego tartaku dz. 241/19	
114	Karchowice, ul. Dąbrowska 7	Budynek mieszkalny	
115	Karchowice, ul. Dąbrowska 9	Budynek mieszkalny	
116	Karchowice, ul. Dąbrowska 11	Budynek mieszkalny	
117	Karchowice, ul. Polna 2	Budynek mieszkalny	
118	Karchowice, ul. Polna 5	Budynek mieszkalny	
119	Karchowice, ul. Polna	Budynek gospodarczy dz. 101, 357/102	
120	Karchowice, ul. Polna	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 40/2	
121	Karchowice, ul. Wiejska 6	Budynek mieszkalny	
Kopienica			
122	Kopienica, ul. 1-Maja 1	Budynek mieszkalny	
123	Kopienica, ul. 1-Maja 3	Dwór z XIX w. (ob. szkoła podstawowa)	wpis do rejestru zabytków nr A/1013/69 decyzja z dnia 18.02.1969 r.
124	Kopienica, ul. 1-Maja 5a	Budynek gospodarczy z częścią mieszkalną	
125	Kopienica, ul. 1-Maja	Park krajobrazowy przy dworze	
126	Kopienica, ul. 1-Maja 42	Budynek mieszkalny	
127	Kopienica, ul. 1-Maja 76	Krzyż	
128	Kopienica, ul. 1-Maja/ ul. Strażacka	Krzyż przydrożny	
129	Kopienica, ul. Pyskowicka 1	Budynek gospodarczy z częścią mieszkalną	

130	Kopienica, ul. Pyskowicka 2	Budynek mieszkalny	
131	Kopienica, ul. Pyskowicka	Krzyż przydrożny dz. 695/331	
132	Kopienica, ul. Strażacka 6	Budynek mieszkalny	
Księży Las			
133	Księży Las, ul. Jasionowa 1	Budynek mieszkalny	
134	Księży Las, ul. Leśna 4	Budynek mieszkalny, leśniczówka	
135	Księży Las, ul. Tylina 6	Budynek mieszkalny	
136	Księży Las, ul. Tylina	Krzyż przydrożny dz. 139/97	
137	Księży Las, pl. Wiejski 1C	Budynek mieszkalny	
138	Księży Las, pl. Wiejski 1F	Budynek mieszkalny	
139	Księży Las, pl. Wiejski 1G	Budynek mieszkalny	
140	Księży Las, ul. Wiejska 25 (dawny 31)	Budynek mieszkalny	
141	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek biurowy dz. 48/36	
142	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek mieszkalny dz. 48/38, 48/36	
143	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek magazynowy dz. 48/38	
144	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 48/38	
145	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 48/38	
146	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 48/38	
147	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 48/38	
148	Księży Las, ul. Wiejska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 48/38	
149	Księży Las, ul. Wiejska	Kościół filialny p.w. św. Michała z XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A/352/60, decyzja z dnia 10.03.1960 r.
150	Księży Las, ul. Wiejska	Cmentarz przy kościele filialnym p.w. św. Michała	
151	Księży Las, ul. Wiejska	Krzyż na terenie cmentarza	
152	Księży Las, ul. Wiejska	Krzyż przy kościele filialnym p.w. św. Michała	

Laryszów			
153	Laryszów, ul. Wolności 1	Budynek mieszkalny – dawna szkoła podstawowa	
154	Laryszów, ul. Wolności 2A	Kościół ewangelicki	
155	Laryszów, ul. Wolności 6	Budynek mieszkalny	
156	Laryszów, ul. Wolności 29	Budynek mieszkalny	
157	Laryszów, ul. Wolności 32	Budynek mieszkalny	
158	Laryszów, ul. Wolności 32	Kapliczka	
159	Laryszów, ul. Wolności 34	Budynek mieszkalny	
160	Laryszów, ul. Wolności 44	Budynek mieszkalny z zabudową gospodarczą	
161	Laryszów, ul. Wolności 54	Krzyż przydrożny	
162	Laryszów, ul. Wolności 60	Budynek mieszkalny	
163	Laryszów, ul. Wolności 67	Budynek mieszkalny	
Łubie			
164	Łubie, ul. 1-Maja	Kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny z XVI w.	wpis do rejestru zabytków nr A/349/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
165	Łubie, ul. 1-Maja	Cmentarz przykościelny	
166	Łubie, ul. 1-Maja	Kaplica św. Jana Nepomucena przy wejściu na cmentarz	
167	Łubie, ul. 1-Maja	Kaplica kubaturowa przed kościołem p.w. NMP	
168	Łubie, ul. 1-Maja	Krzyż przed kościołem p.w. NMP	
169	Łubie, ul. 1-Maja	Krzyż na cmentarzu za kościołem p.w. NMP	
170	Łubie, ul. 1-Maja 12	Plebania kościoła p.w. Najświętszej Marii Panny	
171	Łubie, ul. 1-Maja 25	Budynek usługowy – dawna gospoda	
172	Łubie, ul. 1-Maja 33	Krzyż przydrożny	
173	Łubie, ul. 1-Maja 35	Szkoła parafialna, Ochotnicza Straż Pożarna	
174	Łubie, ul. Długa 2	Budynek mieszkalny	

175	Łubie, ul. Długa 5	Budynek mieszkalny	
176	Łubie, ul. Długa w pobliżu 75	Krzyż przydrożny	
177	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek bramny	
178	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek mieszkalno-gospodarczy (oficyna)	
179	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora)	
180	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stajnia)	
181	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła)	
182	Łubie, ul. Długa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (wozownia)	
183	Łubie, ul. Pyskowicka zespół folwarczny	Spichlerz dworski z XIX w.	wpis do rejestru zabytków nr A/354/60, decyzja z dnia 10.03.1960 r.
184	Łubie, ul. Pyskowicka 33	Krzyż przydrożny	
185	Łubie, ul. Pyskowicka 34	Pałac z 1844 r. (ob. Dom Pomocy Społecznej) w zespole pałacowo- parkowym	wpis do rejestru zabytków nr A/1501/92, decyzja z dnia 27.10.1992 r.
186	Łubie, ul. Pyskowicka 34	Park krajobrazowy otoczony murem z XIX wieku, w zespole pałacowo-parkowym	wpis do rejestru zabytków nr A/1501/92, decyzja z dnia 27.10.1992 r.
187	Łubie, ul. Pyskowicka 34	Zabudowania gospodarcze (2 budynki) w zespole pałacowo-parkowym	wpis do rejestru zabytków nr A/1501/92, decyzja z dnia 27.10.1992 r.
188	Łubie, ul. Pyskowicka 34	Aleja kasztanowcowa doprowadzająca do zespołu pałacowo- parkowego	wpis do rejestru zabytków nr A/1501/92, decyzja z dnia 27.10.1992 r.
Łubki			
189	Łubki, ul. Chabrowa 27	Krzyż przydrożny	
190	Łubki, ul. Wiejska 3	Budynek mieszkalny	
191	Łubki, ul. Wiejska 16	Budynek mieszkalny	
192	Łubki, ul. Wiejska 17	Budynek mieszkalny	
193	Łubki, ul. Wiejska 18	Budynek mieszkalny z zabudowaniami gospodarczymi	
194	Łubki, ul. Wiejska 22	Budynek mieszkalny	
195	Łubki, ul. Wiejska 23	Budynek mieszkalny	
196	Łubki, ul. Wiejska 24	Budynek mieszkalny	

197	Łubki, ul. Wiejska 25	Budynek gospodarczy	
198	Łubki, ul. Wiejska 25	Budynek gospodarczy (stodoła)	
199	Łubki, ul. Wiejska 26	Budynek mieszkalny	
200	Łubki, ul. Wiejska	Kaplica dz. 192/30	
Miedary			
201	Miedary, ul. 1-Maja 23	Schron bojowy	
202	Miedary, ul. 1-Maja 27	Budynek mieszkalny	
203	Miedary, ul. 1-Maja 35	Budynek mieszkalny	
204	Miedary, ul. 1-Maja 39	Budynek mieszkalny	
205	Miedary, ul. 1-Maja 48	Budynek mieszkalny	
206	Miedary, ul. Główna 58	d. Szkoła podstawowa	
207	Miedary, ul. Główna	Cmentarz	
208	Miedary, ul. Główna	Kaplica na cmentarzu	
209	Miedary, ul. Główna	Kościół p.w. św. Floriana	
210	Miedary, ul. Główna	Krzyż przy kościele	
211	Miedary, ul. Główna/ Mokra	Krzyż przydrożny dz. 1480/120	
212	Miedary, ul. Główna	Schron bojowy dz. 276/53	
213	Miedary, ul. Kasztanowa 37	Budynek mieszkalny	
214	Miedary, ul. Kolejowa	Budynek dworca kolejowego dz. 1691/187	
215	Miedary, ul. Kolejowa	Budynek gospodarczy w zespole zabudowy kolejowej dz. 1691/187	
216	Miedary, ul. Wolności 1	Budynek mieszkalny	
217	Miedary, ul. Wolności 23 zespół dworsko-folwarczny	Dwór dz. 434/49	
218	Miedary, ul. Wolności zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (obora 1) dz. 434/49	
219	Miedary, ul. Wolności zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (obora 2) dz. 434/49	

220	Miedary, ul. Wolności zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 434/49	
221	Miedary, ul. Wolności 35	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 1006/269	
222	Miedary, ul. Wolności 41	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 636/27	
223	Miedary, ul. Zamkowa 3	Budynek usługowy	
224	Miedary, ul. Zamkowa 7	Pałacyk myśliwski	wpis do rejestru zabytków nr A/14/99, decyzja z dnia 30.04.1999 r.
225	Miedary, ul. Zamkowa	Park przypałacowy	
Przechlebie			
226	Przechlebie, ul. Mikulczycka 13	Budynek mieszkalny	
227	Przechlebie, ul. Mikulczycka 44	Budynek mieszkalny	
228	Przechlebie, ul. Mikulczycka 64	Budynek mieszkalny	
229	Przechlebie, ul. Mikulczycka, obok nr 23	Stacja transformatorowa dz. 557/43	
230	Przechlebie, ul. Szkolna 18	Budynek gospodarczy	
231	Przechlebie, ul. Szkolna 18	Budynek mieszkalny	
232	Przechlebie, ul. Szkolna 26	Budynek mieszkalny	
233	Przechlebie, ul. Szkolna 28	Budynek mieszkalny	
234	Przechlebie, ul. Szkolna 31	Budynek mieszkalny	
235	Przechlebie, ul. Szkolna 41	Budynek mieszkalny	
236	Przechlebie, ul. Szkolna 44	Szkoła podstawowa	
237	Przechlebie, ul. Szkolna 45	Budynek mieszkalny	
238	Przechlebie, ul. Szkolna	Kaplica dz. 440/122	
239	Przechlebie, ul. Wodna 1	Budynek mieszkalny	
Ptakowice			
240	Ptakowice, ul. Reptowska 3	Budynek gospodarczy	
241	Ptakowice, ul. Reptowska 3	Budynek mieszkalny	

242	Ptakowice, ul. Reptowska 5	Budynek mieszkalny d. dom celny	
243	Ptakowice, ul. Reptowska 7	Budynek mieszkalny d. dom celny	
244	Ptakowice, ul. Reptowska 9	Budynek mieszkalny d. dom celny	
245	Ptakowice, ul. Reptowska	Budynek gospodarczy w zespole domów celnych dz. 163/5	
246	Ptakowice, ul. Reptowska 26	Budynek mieszkalny	
247	Ptakowice, ul. Reptowska/ Wyzwolenia	Krzyż dz. 30	
248	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna 1 zespół folwarczny	Budynek mieszkalny	
249	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Budynek garażu dz. 1349/234	
250	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Kuźnia dz. 1413/160	
251	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 233	
252	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 1349/234	
253	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 1349/234	
254	Ptakowice, ul. Reptowska/ Poprzeczna zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 1349/234	
255	Ptakowice, ul. Poprzeczna 3	Budynek mieszkalny	
256	Ptakowice, ul. Reptowska	Pozostałości krypty dz. 7/1	
257	Ptakowice, ul. Wyzwolenia 1	Budynek mieszkalny	
258	Ptakowice, rejon ul. Reptowskiej	Wylot Sztolni Czarnego Pstrąga dz. 175/5	
Szałsza			
259	Szałsza, ul. Kościelna 1	Budynek mieszkalny	
260	Szałsza, ul. Kościelna 3	Budynek mieszkalny	
261	Szałsza, ul. Kościelna 5	Budynek mieszkalny, d. szkoła podstawowa	
262	Szałsza, ul. Kościelna	Cmentarz przykościelny	
263	Szałsza, ul. Kościelna	Kościół filialny p. w. Matki Boskiej	wpis do rejestru zabytków nr A/282/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.

264	Szałsza, ul. Kościelna	Krzyż na cmentarzu	
265	Szałsza, ul. Leśna 3	Budynek mieszkalny	
266	Szałsza, ul. Leśna 7-9	Budynek mieszkalny	
267	Szałsza, ul. Leśna 11	Budynek mieszkalny	
268	Szałsza, ul. Leśna 17	Budynek mieszkalny	
269	Szałsza, ul. Tarnogórska	Pałac	wpis do rejestru zabytków nr A/1066/69, decyzja z dnia 15.07.1969 r.
270	Szałsza, ul. Tarnogórska/ Ziemięcicka	Park przypałacowy	wpis do rejestru zabytków nr A/390/12, decyzja z dnia 19.11.2012
271	Szałsza, ul. Tarnogórska 29A	Krzyż	
272	Szałsza, ul. Wiejska 7	Budynek mieszkalny	
273	Szałsza, ul. Wiejska 9	Budynek mieszkalny	
274	Szałsza, ul. Wiejska 13	Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej	
275	Szałsza, ul. Ziemięcicka 4	Budynek mieszkalny	
276	Szałsza, pl. Wiejski zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła)	
277	Szałsza, pl. Wiejski zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła)	
278	Szałsza, pl. Wiejski zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stajnia)	
Świątoszowice			
279	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 86	Budynek mieszkalny	
280	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 90	Budynek mieszkalny	
281	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 92	Budynek mieszkalny, dawny dwór	
282	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 109	Krzyż	
283	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 118	Budynek mieszkalny	
284	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 118	Zabudowania gospodarcze	
285	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 132	Budynek mieszkalny	
286	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 148	Zabudowania gospodarcze	

287	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 148	Zabudowania gospodarcze	
288	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 156	Budynek mieszkalny	
289	Świątoszowice, ul. Mikulczycka 158	Budynek mieszkalno-usługowy	
290	Świątoszowice, ul. Ziemięcicka	Krzyż dz. 185/39	
Wieszowa			
291	Wieszowa, Bytomska Zespół dworsko-folwarczny	Pałac z XVII w. dz. 8/27	wpis do rejestru zabytków nr A/653/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
292	Wieszowa, Bytomska 42	Krzyż	
293	Wieszowa, Bytomska 60	Budynek mieszkalno-usługowy	
294	Wieszowa, Bytomska 72	Budynek mieszkalno-usługowy	
295	Wieszowa, Bytomska 131	Budynek mieszkalno-usługowy	
296	Wieszowa, Bytomska 146	d. Szkoła parafialna	
297	Wieszowa, Bytomska 149	Budynek mieszkalny	
298	Wieszowa, Bytomska	Kościół p.w. św. Trójcy	
299	Wieszowa, Bytomska 167	Plebania kościoła p.w. św. Trójcy	
300	Wieszowa, Bytomska	Cmentarz przykościelny	
301	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 8/27	
302	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (magazyn) dz. 8/27	
303	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora 1) dz. 8/27	
304	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora 2) dz. 8/27	
305	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła 1) dz. 8/27	
306	Wieszowa, Bytomska zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła 2) dz. 8/27	
307	Wieszowa, ul. Dworcowa 74	Budynek mieszkalny w zespole zabudowy kolejowej	
308	Wieszowa, ul. Dworcowa	Budynek gospodarczy w zespole zabudowy kolejowej dz. 30/3	
309	Wieszowa, ul. Dworcowa	Budynek dworca kolejowego dz. 30/4	

310	Wieszowa, Robotnicza 2	Budynek mieszkalny	
311	Wieszowa, Robotnicza 3	Budynek mieszkalny	
312	Wieszowa, Robotnicza 3	Budynek gospodarczy	
313	Wieszowa, Robotnicza 4	Budynek mieszkalny	
314	Wieszowa, Robotnicza 6	Budynek mieszkalny	
315	Wieszowa, ul. Wolności/ Moniuszki	Krzyż przydrożny	
Wilkowice			
316	Wilkowice, rejon ul. Tylnej	Bunkier niemiecki 1 dz. 7/3	
317	Wilkowice, rejon ul. Tylnej	Bunkier niemiecki 2 dz. 7/3	
318	Wilkowice, rejon ul. Tylnej	Bunkier niemiecki 3 dz. 7/3	
319	Wilkowice, ul. 3-Maja 6	Budynek mieszkalny	
320	Wilkowice, ul. Księżoleśna zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek mieszkalny (oficyna pałacowa)	
321	Wilkowice, ul. Księżoleśna zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem	Pałac dz. 5/7	wpis do rejestru zabytków nr A/641/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r
322	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Park przypałacowy dz. 5/7	
323	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 5/7	
324	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (stajnia) dz. 5/7	
325	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 5/7	
326	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (obora 1) dz. 5/7	
327	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (obora 2) dz. 5/7	
328	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (obora 3) dz. 5/7	
329	Wilkowice, ul. Księżoleśna pałacowo-parkowy z folwarkiem	Budynek gospodarczy (stelmacharnia) dz. 5/7	
Zawada			
330	Zawada, ul. Bytomska 4	Budynek mieszkalny, d. szkoła podstawowa	
331	Zawada, ul. Bytomska 4	Budynek gospodarczy	

332	Zawada, ul. Bytomska 9	Budynek usługowy	
333	Zawada, ul. Bytomska 13	Budynek mieszkalno-usługowy	
334	Zawada, ul. Bytomska 15	Budynek mieszkalny	
335	Zawada, ul. Bytomska	Kościół filialny p.w. św. Marka dz. 393/1856	wpis do rejestru zabytków nr A/280/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r
336	Zawada, ul. Bytomska	Krzyż przy kościele p.w. św. Marka dz. 392/185	
337	Zawada, ul. Wiejska 2	Budynek mieszkalny	
338	Zawada, ul. Wiejska 5	Budynek mieszkalny	
339	Zawada, ul. Wiejska 5	Budynek gospodarczy	
340	Zawada, ul. Wiejska 9A	Budynek mieszkalny	
341	Zawada, ul. Wiejska 9B	Budynek mieszkalny	
342	Zawada, ul. Wiejska 9C	Budynek mieszkalny	
343	Zawada, ul. Wiejska 9	Budynek mieszkalny - Dwór	
344	Zawada, ul. Wiejska	Kaplica murowana dz. 309/15	
345	Zawada, ul. Wiejska	Krzyż przed kaplicą dz. 309/15	
Zbrostawice			
346	Zbrostawice, rejon ul. Pogodnej	Bunkier niemiecki 1 w zespole schronów bojowych dz. 179/3	
347	Zbrostawice, rejon ul. Pogodnej	Bunkier niemiecki 2 w zespole schronów bojowych dz. 118/2	
348	Zbrostawice, rejon ul. Pogodnej	Bunkier niemiecki 3 w zespole schronów bojowych dz. 949/126	
349	Zbrostawice, rejon ul. Pogodnej	Bunkier niemiecki 4 w zespole schronów bojowych dz. 1944/144	
350	Zbrostawice, rejon ul. Mickiewicza	Wapiennik dz. 562/	
351	Zbrostawice, pl. Miarki Karola 1 zespół dworsko-folwarczny	Budynek mieszkalny - dwór	
352	Zbrostawice, pl. Miarki Karola 1 zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 571/141	
353	Zbrostawice, pl. Miarki Karola 3 zespół dworsko-folwarczny	Budynek mieszkalny	

354	Zbrostawice, pl. Miarki Karola 4 zespół dworsko-folwarczny	Budynek mieszkalny	
355	Zbrostawice, pl. Miarki Karola zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (stajnia) dz. 571/141	
356	Zbrostawice, pl. Miarki Karola zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (stajnia) dz. 1057/40, 1060/40	
357	Zbrostawice, ul. Czerwona 2-2A	Budynek mieszkalny	
358	Zbrostawice, ul. Batorego 4	Budynek usługowy	
359	Zbrostawice, ul. Batorego 8	Budynek usługowy - Ośrodek Lecznico- Rehabilitacyjny dla Dzieci	
360	Zbrostawice, ul. Dworcowa 2	Dworzec kolejowy	
361	Zbrostawice, ul. Dworcowa 3	Budynek mieszkalny w zespole zabudowy kolejowej	
362	Zbrostawice, ul. Dworcowa 3	Budynek gospodarczy w zespole zabudowy kolejowej	
363	Zbrostawice, ul. Kościelna 3	d. Szkoła parafialna - dom zakonny	
364	Zbrostawice, ul. Kościelna 4	Plebania kościoła p.w. NMP	
365	Zbrostawice, ul. Kościelna	Kościół p.w. NMP w zespole kościelnym	wpis do rejestru zabytków nr A/642/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
366	Zbrostawice, ul. Kościelna	Wieża kościoła p.w. NMP w zespole kościelnym	wpis do rejestru zabytków nr A/642/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
367	Zbrostawice, ul. Kościelna	Kaplica grobowa rodziny Stockmann w zespole kościelnym	wpis do rejestru zabytków nr A/642/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
368	Zbrostawice, ul. Kościelna	Mur cmentarny	wpis do rejestru zabytków nr A/642/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
369	Zbrostawice, ul. Kościelna	Cmentarz przykościelny dz. 429/62	
370	Zbrostawice, ul. Kościelna	Kaplica grobowa rodziny Sobotów na cmentarzu, dz. 429/62	
371	Zbrostawice, ul. Kościelna	Kaplica grobowa rodziny Żurków na cmentarzu, dz. 429/62	
372	Zbrostawice, ul. Kościuszki 5	Budynek mieszkalny	
373	Zbrostawice, ul. Kościuszki	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 938/135	
374	Zbrostawice, ul. Młyńska 1	Zabudowania gospodarcze w zespole młyńa	
375	Zbrostawice, ul. Młyńska 1	Młyn	
376	Zbrostawice, ul. Oświęcimska 2	Budynek usługowy – Urząd Gminy	

377	Zbrostawice, ul. Oświęcimska 7	Budynek mieszkalny w zespole młyna	
378	Zbrostawice, ul. Oświęcimska 7	Młyn walcowy	
378	Zbrostawice, ul. Oświęcimska 7	Budynek gospodarczy w zespole młyna	
380	Zbrostawice, ul. Oświęcimska 7	Budynek stodoły w zespole młyna	
381	Zbrostawice, ul. Oświęcimska/ Piaskowa	Schron bojowy	
382	Zbrostawice, ul. Piaskowa 2	Budynek mieszkalny	
383	Zbrostawice, ul. Piaskowa 8	Budynek mieszkalny	
384	Zbrostawice, ul. Piaskowa 15	Budynek mieszkalny	
385	Zbrostawice, ul. Powstańców 3	Budynek mieszkalny	
386	Zbrostawice, ul. Powstańców 6	Budynek mieszkalny	
387	Zbrostawice, ul. Traugutta 22	Kapliczka	
388	Zbrostawice, ul. Wolności 2	Budynek mieszkalny	
389	Zbrostawice, ul. Wolności 8	Budynek mieszkalny	
390	Zbrostawice, ul. Wolności 9	Budynek mieszkalny	
391	Zbrostawice, ul. Wolności 12	Budynek mieszkalny	
392	Zbrostawice, ul. Wolności 12	Kapliczka	
393	Zbrostawice, ul. Wolności 13	Budynek mieszkalny	
394	Zbrostawice, ul. Wolności 13	Budynek gospodarczy (stodoła)	
395	Zbrostawice, ul. Wolności 24	Krzyż	
396	Zbrostawice, ul. Wolności 28A	Budynek usługowy	
397	Zbrostawice, ul. Wolności 42	Budynek mieszkalny	
398	Zbrostawice, ul. Wolności 43	Budynek mieszkalny	
499	Zbrostawice, ul. Wolności 50	Budynek mieszkalny	
400	Zbrostawice, ul. Wolności 51	Budynek mieszkalny	

401	Zbrostawice, ul. Wolności 53	Budynek mieszkalny	
402	Zbrostawice, ul. Wolności 55	Budynek mieszkalny	
403	Zbrostawice, ul. Wolności 58	Krzyż	
404	Zbrostawice, ul. Wolności 65	Budynek mieszkalny	
405	Zbrostawice, ul. Wolności 67	Szkoła podstawowa	
406	Zbrostawice, ul. Wolności 69	Budynek mieszkalny – Dom Nauczyciela	
407	Zbrostawice, ul. Wolności 77	Budynek mieszkalny	
408	Zbrostawice, ul. Wolności 92	Budynek mieszkalno-usługowy	
409	Zbrostawice, ul. Wolności 93	Budynek mieszkalny	
410	Zbrostawice, ul. Wolności 100	Młyn	
411	Zbrostawice, ul. Wolności 101	Budynek mieszkalno-usługowy	
412	Zbrostawice, ul. Wolności 102	Budynek mieszkalny	
413	Zbrostawice, ul. Wolności 102	Kapliczka św. Jana Nepomucena	
414	Zbrostawice, ul. Wolności 104	Budynek mieszkalny	
415	Zbrostawice, ul. Wolności 109	Budynek mieszkalny	
416	Zbrostawice, ul. Wolności 114	Budynek mieszkalny	
417	Zbrostawice, ul. Wolności 115	Budynek mieszkalny	
418	Zbrostawice, ul. Wolności 117	Budynek mieszkalny	
419	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół zamkowy	Zamek	wpis do rejestru zabytków nr A/643/66, decyzja z dnia 02.05.1966 r.
420	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół zamkowy	Park przyzamkowy	
421	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy dz. 857/123	
422	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy dz. 971/145	
423	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 971/145	
424	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 971/145	

425	Zbrostawice, ul. Zamkowa zespół folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 971/145	
Ziemięcice			
426	Ziemięcice, ul. Szkolna 2	Dom młynarza	
427	Ziemięcice, ul. Szkolna 2	Młyn	
428	Ziemięcice, ul. Szkolna	Krzyż dz. 11	
429	Ziemięcice, ul. Kościelna 5	Budynek gospodarczy (stodoła)	
430	Ziemięcice, ul. Kościelna 7	Budynek mieszkalny	
431	Ziemięcice, ul. Kościelna	Kościół p.w. św. Jadwigi (w ruinie)	wpis do rejestru zabytków nr A/279/60, decyzja z dnia 07.03.1960 r.
432	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 2	Budynek mieszkalny	
433	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 4	Budynek mieszkalny	
434	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 19	Budynek mieszkalny	
435	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 61	Budynek mieszkalny	
436	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 82	Budynek mieszkalny	
437	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 98	Krzyż	
438	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 112	Budynek mieszkalny	
439	Ziemięcice, ul. Mikulczycka	Kościół p.w. św. Jadwigi z 1926/7 r.	
440	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 16	Plebania kościoła p.w. św. Jadwigi	
441	Ziemięcice, ul. Mikulczycka, za 114	Krzyż dz. 672/331	
442	Ziemięcice, ul. Mikulczycka zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (jałownik) dz. 15/33	
443	Ziemięcice, ul. Mikulczycka zespół dworsko-folwarczny	Budynek magazynowy dz. 15/33	
444	Ziemięcice, ul. Mikulczycka 6A zespół dworsko-folwarczny	Budynek mieszkalny – dwór dz. 15/29	
445	Ziemięcice, ul. Mikulczycka zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (obora) dz. 15/33	
446	Ziemięcice, ul. Mikulczycka zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (stodoła) dz. 15/33	
447	Ziemięcice, ul. Mikulczycka zespół dworsko-folwarczny	Budynek gospodarczy (spichlerz) dz. 15/32	wpis do rejestru zabytków woj. katowickiego: nr A/278/60, decyzja z dnia

			07.03.1960 r.; woj. śląskiego: nr A/132/09, decyzja z dnia 15.10.2009 r.
448	Ziemięcice, ul. Wiejska 12	Budynek mieszkalny	
449	Ziemięcice, ul. Mikulczycka (odcinek drogi z Ziemięcic do Boniewicz)	Budynek mieszkalny – leśniczówka dz. 86/4	